T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİRLEŞİK KRALLIK'TA MÜLTECİ ENTEGRASYON POLİTİKALARI VE ULUSAŞIRI BAĞLARIN ROLÜ: YÜKSEKÖĞRETİMDE SURİYELİLER

DOKTORA TEZİ

ZAHİDE ERDOĞAN

SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI

Ankara, 2020

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

BİRLEŞİK KRALLIK'TA MÜLTECİ ENTEGRASYON POLİTİKALARI VE ULUSAŞIRI BAĞLARIN ROLÜ: YÜKSEKÖĞRETİMDE SURİYELİLER

DOKTORA TEZİ

ZAHİDE ERDOĞAN

SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi ALİ ZAFER SAĞIROĞLU

Ankara, 2020

ONAY SAYFASI

Zahide Erdoğan tarafından hazırlanan “Birleşik Krallık’ta Mülteci Entegrasyon Politikaları ve Ulusaşırı Bağların Rolü: Yükseköğretimde Suriyeliler” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvan Adı Soyadı	Kurumu	İmza

Tez Savunma Tarihi:

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü Ünvan Ad Soyad

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 17 Ocak 2020

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında bana verdiği destekten dolayı Danışmanlarım Sayın Bekir S. Gür ve Ali Zafer Sağıroğlu'na,

Oxford Üniversitesi'nde bulunduğum süre içinde bana destek olan Prof. Dr. Nicholas Van Hear, Sarah Spencer, Jacqui Broadhead ve Thomas Lacroix'ya,

Ayrıca, ayırdıkları zaman için tüm katılımcılara ve bu süreçte yardımcı olan Birleşik Krallık'taki STK'lara desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI i
BEYAN ii
TEŞEKKÜR iii
İÇİNDEKİLER iv
ÖZET vii
ABSTRACT viii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ ix
TABLOLAR DİZİNİ xi
ŞEKİLLER DİZİNİ xii
1. GİRİŞ 1
1.1. Araştırmanın Konusu 5
1.2. Araştırmanın Problemi 9
1.3. Araştırmanın Amacı 10
1.4. Araştırma Soruları 11
1.5. Araştırmanın Önemi 11
1.6. Sınırlılıklar 13
1.7. Literatür Taraması 14
2. YÖNTEM 21
2.1. Araştırma Yöntemi 21
2.2. Araştırmacının Rolü 22
2.3. Çalışma Grubu 23
2.4. Veri Toplama Süreçleri ve Veri Analizi 29
2.5. Etik konular 34
2.6. Geçerlilik 35
3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE 38
3.1. Uluslararası Gönüllü Göç ve Zorunlu Göç 38
3.2. Asimilasyona Karşı Çıkış Olarak Entegrasyon 41
3.3. Zorunlu Göçü Tartışmak 44
3.4. Entegrasyon Modelleri ve Ulusaşırılık 51
3.5. Ulusaşırılık ve Ulusaşırı Aktiviteler 56
3.6. Eğitime Erişimi Etkileyen Bir Husus Olarak Kültürel Sermaye 60
3.7. Mülteci ve Sığınmacı Kaynak Devleti Olarak Suriye 61
3.8. Liberal Refah Devleti Birleşik Krallık ve Evrensel Sosyal Politika 62

4. BİRLEŞİK KRALLIK'TA MÜLTECİ ENTEGRASYON POLİTİKALARI 65
4.1. Birleşik Krallık'ta Mülteci ve Sığınmacı Verileri 65
4.2. Birleşik Krallık'ta Mülteci ve Sığınmacıların Temel Hakları 68
4.3. Mültecilerin Yükseköğretime Erişimi ve Birleşik Krallık'ta Yükseköğretim 69
4.4. İstenmeyen Göçmenden Göçün Yönetimine Tarihsel Arkaplan 75
4.5. Temel Dokumanlar ve Yaklaşımlar 81
4.5.1. Mülteci Hedefli Strateji Belgeleri 81
4.5.2. Birleşik Krallık Mülteci Entegrasyon Yaklaşımı ve Politikalar 85
4.5.3. Topluluk Uyumunu Sağlamak 89
4.5.4. Uluslararası Göçün Sınırlanması ve Yeniden Yerleştirme Programları 93
4.5.5. Yetki Devredilmiş İdarelerde Politikalar 97
4.5.5.1. İskoçya 98
4.5.5.2. Kuzey İrlanda 101
4.5.5.3. Galler 102
4.5.6. Vatandaşlık Politikası 104
4.5.7. Topluluğu Hazırlamak 105
4.5.8. Tam Potansiyeli Gerçekleştirmek 107
4.5.9. Hizmetlere Erişimi Kolaylaştırmak 109
5. SURİYELİ MÜLTECİLERİN ENTEGRASYONU VE ULUSAŞIRI BAĞLARA İLİŞKİN BULGULAR VE TARTIŞMA 116
5.1. Kültürel Sermaye 116
5.2. Zorunlu Göç Etme Biçimleri ve Yeni Göç Yolları 122
5.3. Birincil ve İkincil Göç Amaçları Olarak Eğitim ve Aile 126
5.4. Yükseköğretime Erişimde Güçlükler ve Kolaylaştırıcılar 130
5.4.1. Güçlükler 132
5.4.2. Kolaylaştırıcılar 139
5.5. Yapısal Entegrasyon Bileşenleri 143
5.5.1. Entegrasyonun Temel Dayanağı Haklar 146
5.5.2. Barınma ve Şehirlerde Etnik Yoğunlaşma 151
5.5.3. Sağlık Hizmetlerine Erişim 155
5.5.4. İş Piyasasına Entegrasyon 157
5.5.5. Entegrasyon Kolaylaştırıcıları Eğitim ve Güvenli Statü 162
5.6. Güçlükler ve Beklentilerin Diasporayla Yakınlaşma veya Yeni Bir Göçü Başlatması 166
5.7. Ulusaşırı Bağların Korunması ve Kullanımı 174
5.7.1. Ev sahibi Ülkede Bireysel Sosyokültürel Ulusaşırı Aktiviteler 175

5.7.2. Ev Sahibi Ülkede Kurumsal Sosyokültürel Ulusaşırı Aktiviteler 178
5.7.3. Suriye veya Başka Ülkelerde Ekonomik Ulusaşırı Aktiviteler 181
5.7.4. Suriye veya Başka Ülkelerde Sosyokültürel Ulusaşırı Aktiviteler 183
5.7.5. Ulusaşırı Bağların Başa Çıkma Stratejisi Olarak Kullanımı 186
5.7.6. Ulusaşırı Bağların Değişen Biçimi İkiden Fazla Ülkede Ekonomik, Sosyokültürel ve Politik Ulusaşırı Aktiviteler 190
5.8. Aidiyet ve Evin Yeniden İnşası 193
5.8.1. Entegrasyon Yaklaşımında Değişim 194
5.8.2. Birleşik Krallık ve Suriye'ye Aidiyet 198
5.8.3. Ulusaşırı Topluluk ve Diasporaya Aidiyet 204
5.8.4. Entegrasyonun Son Halkası Siyasal Aidiyet Vatandaşlık 208
5.8.5. Mekan Aidiyeti ile Güvenlik ve Yakınlık Hissi 214
5.9. Geri Dönüş Eğilimi 220
6. SONUÇ 224
7. KAYNAKÇA 229
8. EKLER 262
EK-1 ETİK KURUL ONAYI 262
EK-2 ÖZGEÇMİŞ 263

ÖZET

Birleşik Krallık'ta Mülteci Entegrasyon Politikaları ve Ulusaşırı Bağların Rolü: Yükseköğretimde Suriyeliler

Bu çalışmada Birleşik Krallık'ta yükseköğretim alan Suriyeli mültecilerin entegrasyonu, entegrasyon ve ulusaşırı (ulusötesi) bağlar arasındaki ilişki, ulusaşırı bağların kullanımı, entegrasyonunu kolaylaştıran bileşenlerin neler olduğu sorularına cevap aranmaya çalışılmıştır.

Araştırmada Birleşik Krallık'ta yükseköğretim alan Suriyeli mültecilerin zorunlu göç hikayelerini, özelliklerini, bakış açılarını yükseköğretime erişim hikayelerini, kişisel deneyimlerini anlayabilmek amacıyla veri toplama aracı olarak yarı-yapılandırılmış görüşme yöntemi seçilmiştir. Birleşik Krallık'ta yükseköğretim alan veya mezun 20 Suriyeli mülteci ile görüşme yapılmıştır. Eğitimli mülteci gruba diğer örneklem yöntemleri ile erişmek kolay olmadığından kartopu örneklem kullanılmıştır. Ayrıca Birleşik Krallık mülteci entegrasyon politikaları dokuman analizi yöntemi ile belirlenmiştir.

Birleşik Krallık'ta mülteci entegrasyonunun mültecilerin sorumluluklarını yerine getirmeleri, iş piyasasına erişimleri, dil öğrenmeleri, topluluğa katkı sunmaları ve hizmetlere erişimlerinin sağlaması halinde gerçekleştiği kabul edilmektedir. Bu kapsamda araştırma Birleşik Krallık'ta yükseköğretim alan Suriyeli mültecilerin başarılı bir şekilde entegre olduğunu, dil yeterliliği, yükseköğretim ve mülteci statüsünün (statünün sağladığı haklar, özellikle çalışma hakkı) entegrasyonu kolaylaştırdığı, ulusaşırı bağların entegrasyon süreçlerini desteklediği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan, araştırmada ulusaşırı bağların Suriyeli mültecilerle yeni bir biçim kazandığı, mültecilerin köken ülke ve ev sahibi ülke dışında başka ülkelerde de ulusaşırı bağ geliştirdiği, bağların güçlüklerle başa çıkmak için kullanıldığı ve bu bağların Birleşik Krallık'a aidiyeti engellemediği tespit edilmiştir.

Yüksek eğitimli mültecilerin özellikleri ile sağlanan haklar entegrasyonu kolaylaştırmakla birlikte sadece ana akım politikalarda sunulan desteğin yeterli olmadığı, mültecilerin tasarlanmış özel politikalara ihtiyaçları olduğu ve topluluk uyumunu destekleyen politikaların geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Diaspora, entegrasyon, mülteci, ulusaşırı (ulusötesi) bağlar, yükseköğretim.

ABSTRACT

Refugee Integration Policies in the UK and the Role of Transnational Ties: Syrians in Higher Education

This research examines to find answer to the questions on integration of Syrian refugees in higher education in the UK, relations between integration and transnational ties, use of transnational ties and indicators facilitating integration.

Mainly semi-structured interview technique was chosen to understand forced migration stories, profiles, perspectives, stories about access to higher education, personal experiences of Syrian refugees in higher education in the UK. Interviews conducted with 20 Syrian refugees studying at higher education institutions or alumni living in the UK. Snowball sampling was chosen to reach participants because of highly educated refugees not easily accessible through other sampling strategies. Furthermore, the UK's refugee integration policies defined by using document analysis method.

The UK accepts that refugee integration takes places when refugees meet responsibilities, access to labour market, learn English language, contribute community and access to services. This research shows that Syrian refugees in higher education in the UK integrated successfully, language proficiency, higher education environment and refugee status (rights provided with refugee status, especially right to work) facilitated integration and transnational ties supported integration process. Moreover, this research shows that transnational ties have a new type with Syrian refugees, refugees improved transnational ties with other countries other than origin country and the UK, transnational ties used as a cope with strategy for the challenges faced and these ties do not prevent belonging to the UK.

Although profile of highly educated Syrian refugees and rights provided facilitated their integration process, only mainstreaming the support provided for refugees is not enough and refugees need more tailored services to access services and policies to support community cohesion should be improved.

Key words: Diaspora, higher education, integration, refugees, transnational ties.

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklaması
AB	Avrupa Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR)
CARA	Risk Altındaki Akademisyenlere Yardım Kurulu (The Council for At Risk Academics)
DAAD	Alman Akademik Değişim Servisi (Deutscher Akademischer Austauschdienst)
ECRE	Avrupa Mülteciler ve Sürgünler Konseyi (European Council on Refugees nd Exiles-ECRE
ESOL	Başka Dili Konuşanlar İçin İngilizce (English for Speaker of Other Language)
HEFCE	İngiltere İçin Yükseköğretim Fon Kurulu (Higher Education Funding Council for England)
IDP	Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişi (Internally Displaced Person)
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
NASS	Ulusal Sığınmacı Destek Hizmeti (The National Asylum Seekers Support Service)
NHS	Ulusal Sağlık Hizmeti (National Health Service)
NRIF	Ulusal Mülteci Entegrasyon Fonu (National Refugee Integration fund
OAU	Afrika Birliği Örgütü

SUNRISE	Ulusal Mülteci Entegrasyon Hizmetlerinin Stratejik Yükseltilmesi
SVPRP	Suriye Kırılgan Kişi Yeniden Yerleştirme Programı (Syrian Vulnerable Person Resettlement Program)
UKBA	Birleşik Krallık Sınır Güvenliği Kurumu (United Kingdom Border Agency
WUS	Dünya Üniversite Ofisi (World University Service)
YÖK	Yükseköğretim Kurumu

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Göçmen birey için entegrasyon ve ulusaşırılık etkileşimi 16
Tablo 2. Katılımcı özellikleri özeti 26
Tablo 3. Katılımcı özellikleri detay 27
Tablo 4. Tema haritası 33
Tablo 5. Nitel araştırma inandırıcılık için kullanılan yöntemler 35
Tablo 6. 1990-2015 uluslararası göçmen stoku (milyon) 39
Tablo 7. Hagen-Zanker düzeylere göre göç teorileri sınıflandırması 40
Tablo 8. Kaynak ülkeye göre Birleşik Krallık sığınmacı başvuruları (2011-2017) 67
Tablo 9. Birleşik Krallık yükseköğretim öğrenci sayıları (2013-2018) 72
Tablo 10. Sığınmacı ve mültecilere burs veren üniversiteler 73
Tablo 11. Entegrasyon politikaları ve yönetim 88
Tablo 12. Katılımcıların Suriye ve Birleşik Krallık'ta eğitim düzeyi ve dil yeterliliği 117

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. 2017 yılı köken ülkeye göre mülteci sayıları (UNHCR'dan, 2018) 12
Şekil 2. Entegrasyon ulusaşırılık matrisi (Carling ve Pettersen'dan, 2014) 17
Şekil 3. Köken ülkeye göre mülteci sayıları (UNHCR'dan, 2016) 47
Şekil 4. Ülke içinde yerinden edilenler ülkelere göre dağılım (UNHCR'dan, 2016) 50
Şekil 5. Spencer ve Charsley entegrasyon modeli (Spencer ve Charsley'den, 2016) 54
Şekil 6. Ager ve Strang mülteci entegrasyon çerçevesi (Ager ve Strang'den, 2004) 55
Şekil 7. Ulusaşırı aktiviteler genel görünüm (Snel vd'den özetlenmiştir, 2006) 59
Şekil 8. Sığınma başvurularının ülkeler itibariyle dağılımı (2011-2017) (Eurostat, 2018)) 65
Şekil 9. Köken ülkeye göre toplam sığınmacı başvuruları (2008-2017) (Eurostat, 2018) 66
Şekil 10. Birleşik Krallık mülteci entegrasyonu yaklaşım ve politikalar 86
Şekil 11. Entegre topluluklar stratejileri (Home Office 2019'dan özetlenmiştir) 91
Şekil 12. Topluluğa katkı sunmaya ilişkin politikalar gruplaması 105
Şekil 13. Birleşik Krallık'taki Suriyeli mültecilerin göç yolları 123
Şekil 14. Göç güzergahları 126
Şekil 15. Yükseköğretimdeki Suriyeli mültecilerin ülke seçimi nedenleri 127
Şekil 16. Birleşik Krallık'ta yükseköğretime ilişkin güçlükler ve kolaylaştırıcılar 131
Şekil 17. Birleşik Krallık mülteci entegrasyon modeli 144
Şekil 18. Yapısal entegrasyon bileşenleri 145
Şekil 19. Güçlükler ve beklentilerin etkisi: Diasporaya yaklaşma ve yeni bir göç başlatma 166
Şekil 20. Suriye ulusaşırı topluluk veya mülteci diasporası 175
Şekil 21. Suriyeli mültecilerin ulusaşırı bağları kullanımı 188
Şekil 22. Suriyelilerin ikiden fazla ülkeye yayılan ulusaşırı bağları 191

1. GİRİŞ

2011 yılında Suriye'de başlayan olaylar sonrası 6 milyon kişi ülkelerini terk ederek mülteci olmuş ve yaklaşık 6 milyon kişi ise ülke içinde yerinden edilmiştir. Suriyeli mülteciler başlangıçta sınıra yakın Lübnan, Türkiye ve Ürdün gibi bölge ülkelerine yerleşirken özellikle 2015 sonrası AB ülkelerine doğru yoğun bir mülteci akışı başlamış ve bunun sonucunda mültecilerin entegrasyonu veya uyumu konuları tüm Avrupa'da tartışılır hale gelmiştir. Suriye'deki olayların hala çözüme kavuşamaması uzun süreli mülteci durumu nedeniyle kalıcı uzun süreli çözümlerin önemini artırırken, Suriye'de güvenliğin sağlanması ve geri dönüşlere ilişkin tartışmalar mülteci kavramı ile ilgili sorunları yeniden gündeme taşımıştır.

Suriyeli mülteciler ve sığınmacıların bölge ülkelerini aşarak tüm dünyaya yayılması konuyu uluslararası gündeme taşımış, bir taraftan bağışçılar diğer taraftan ülkeler gerek insani yardım kapsamında gerekse yeniden yerleştirme programları ile krize çözüm üretmeye adeta zorlanmıştır. Mülteci krizine ilişkin üretilecek çözümler yük paylaşımı sorununu da beraberinde getirirken göçün yönetimi politikaları daha da önemli hale gelmiştir. Ülkeler gerek üçüncüye ülkeye yerleştirme kapsamında UNHCR aracılığıyla gerekse ülkeye giriş yapan sığınmacılar yoluyla artan mülteci sayısını bir taraftan kontrol altında tutmaya diğer taraftan da entegrasyonu sağlamaya çalışmaktadır.

Göçün siyasileşmesi ve güvenlik kaygılarının artması ile birlikte entegrasyon ve ulusaşırılık ilişkisi bir tarafta yerleşilen ülkeye dahil olma diğer tarafta köken ülke ile bağların korunması, köken ülke kalkınmasına katkı ve her iki ülke açısından da aidiyet ve sadakat kavramları ile tartışılmaktadır (Mügge, 2016, s. 110). Ulusaşırılık ve entegrasyon ilişkisi birbirine etkisi açısından ele alınırken güvenlik ve entegrasyon açısından konuya yaklaşıldığında ulusaşırı bağların korunması başka bir ifadeyle etnik, kültürel ve dini farklılıkların korunduğu çok kültürlü yaklaşımların sosyal uyumu güçleştirdiği ve toplumda ayrışmalara yol açtığı fikri öne çıkmaktadır (Hamaz & Ellie, 2009, s. 3). Bu kapsamda ulusaşırılık mültecilerin köken ülkeye dönmesi, ev sahibi ülkede entegrasyonları ve köken ülke ile diaspora bağlarını etkileyen bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Entegrasyon ve ulusaşırılık ilişkisinin ele alınması söz konusu kavramların tanımı sorusunu gündeme getirmektedir. Entegrasyon kendi içinde tanımlaması zor bir kavram olmakla birlikte karmaşık ve iki yönlü bir süreç olup, yeni gelenlerin toplumun parçası olması, nasıl iş ve ev bulacakları, eğitim ve refah hizmetlerine erişip erişemeyecekleri, kendi etnik grupları ile ya da genel olarak toplumla sosyal ve kültürel ilişkileri gibi sorulara cevap arayan bir kavramdır (Castles vd., 2002). Entegrasyon bir taraftan yeni gelinen ülkeye yerleşmeyi diğer taraftan ise toplumun parçası olmayı ifade etmektedir. Göçmenler yerleştikleri ülkede toplumun parçası olmakla birlikte bu durum onların köken ülkeye aidiyetlerini, köken ülke ile ilişkilerini ve bağlılıklarını etkilememekte, birden fazla ülke ile bağlılık kurulabilmektedir. Erdal ve Oeppen (2013) de entegrasyon ile ulusaşırılık arasında aidiyet, kültürel aktiviteler, vatandaşlık, ekonomik aktiviteler yoluyla etkileşim olduğunu belirtmektedir.

Birleşik Krallık'ın 16. Yüzyılda Fransız Protestanların ülkeye gelmesi ile başlayan mültecilerle ilgili deneyimi daha sonraki yüzyıllarda da farklı pek çok mülteci grubun ülkeye yönelmesi ile güçlenmiş ve 2000'li yıllara gelindiğinde artık ülke mülteciler için "güvenli cennet"[1] olarak görülmeye başlanmıştır. Ülkelerin entegrasyon politikaları zaman içinde değişiklik göstermekle birlikte Birleşik Krallık mülteci entegrasyon yaklaşımı entegrasyonu genel itibariyle haklar ve hizmetlere erişimin kolaylaştırılması çerçevesinde ele almaktadır. Birleşik Krallık'ta entegrasyon politikaları 2000-2008 döneminde yalnızca mültecilere yönelik uygulandığından zorunlu göç içerisinde mülteciler uluslararası koruma kapsamında olmaları nedeniyle en çok çalışılan konulardan biri olmakla birlikte, gönüllü-zorunlu göç ayrımı başka bir ifadeyle ekonomik göçmen-mülteci ayrımı önemli hale gelmektedir. Diğer taraftan 2012 yılında itibaren mülteciler de topluluk uyumu politikaları içinde ele alınmaya başlamıştır. Mültecilerin göçe hazırlıksız olmaları nedeniyle ekonomik göçmenlerden farklı olarak göç sırasında ekonomik ve sosyal sermayelerini kaybedecekleri düşünülmekle birlikte, mülteciler göç ettikleri ve yerleştikleri ülkelerde farklı ulusaşırı bağlar kurarak yeni yerleştikleri ülkede evlerini yeniden kurabilmektedir. Dolayısıyla mülteciler de ekonomik göçmenler gibi köken ülkeden göç ederken maddi ve maddi olmayan varlıkları

[1] Güvenli cennet (safe heaven): sığınmacı sisteminin amacı koruma ihtiyacı olanla olmayanı belirlemek ve koruma ihtiyacı olanlara güvenli cennet sağlayarak Birleşik Krallık toplumuna entegre etmektir. Secure borders, safe haven: Integration with diversity in modern Britain, (Home Office, 2001) adlı belgededen alınmıştır.

beraberlerinde taşıyabilmekte, entegre olurken bir taraftan da yeni ulusaşırı bağlar geliştirebilmektedir.

Suriye krizi acil durumlarda eğitim, kayıp neslin önlenmesi gibi konuları tekrar gündeme taşımış olup, temel eğitim ve ortaöğretime ilişkin çalışmalarla birlikte yükseköğretime ilişkin araştırmalar genellikle eğitime erişim ve güçlükler üzerine yoğunlaşmaktadır. Yükseköğretimin desteklenmesine ilişkin bağışçıların çabaları Suriyeliler özelinde artmıştır. Mültecilerin yükseköğretimi gençleri çatışmalardan korumakta, kalıcı çözümler arasında yer almakta, gençlere yaşamlarını yeniden kurmak için fırsat sunmakta ve savaş sonrası ülkelerin yeniden inşası için gerekli insan kaynağının yetiştirilmesine katkı sunmaktadır (Dryden-Peterson, 2010, s. 14-15). Dolayısıyla mültecilerin yükseköğretimi bir taraftan kişilere bireysel fayda sunarak iş piyasasına erişim ve uyumu kolaylaştırırken diğer taraftan ev sahibi toplumun ekonomik gelişimine katkı sunma ve köken ülke açısından ise ülkenin yeniden inşası için gerekli insan kaynağının yetişmesi açısından önem arz etmektedir. Bu durum mültecilerin eğitimi konusunun kısa süreli çözümler yerine uzun dönemli olarak ele alınması ve özellikle de geri dönme ihtimali ile birlikte ev sahibi ülkede kalma halinin sürebileceği de göz önüne alınarak değerlendirilmesini (Dryden-Peterson, 2017, s. 14) başka bir ifade ile hem entegrasyon hem de köken ülke bağlarının korunması konusunun birlikte ele alınmasını gerektirmektedir.

Bu araştırmada Birleşik Krallık'ta mültecilere ilişkin entegrasyon politikalarından hareketle yükseköğretimdeki Suriyeli mültecilerin entegrasyonu ve entegrasyon ile ulusaşırı bağlar arasındaki ilişkinin ele alınması amaçlanmaktadır. Birleşik Krallık'ta entegrasyon politikası yalnızca mülteciler için uygulanmakta olup, entegrasyon politikaları mülteci hedefli entegrasyon yaklaşımının başladığı 2000 yılından itibaren incelenmiştir. 2000-2008 yıllarında mülteci hedefli entegrasyon yaklaşımı uygulanırken 2012 yılından itibaren mülteciler de topluluk uyumu politikaları kapsamında yer almaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu Birleşik Krallık'ta yükseköğretim alan veya mezun eğitimli Suriyeli mülteciler oluşturmakta olup, onların Birleşik Krallık'a entegrasyonu ve entegrasyon ile ulusaşırı bağlar arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Entegrasyon incelenirken haklara erişimden hareket edilmekte, entegrasyonu kolaylaştıran hususlar olarak dil, eğitim ve mülteci statüsünün etkisi ile ulusaşırı bağların entegrasyon sürecinde kullanılması, entegrasyonun son noktası olan vatandaşlık kazanımı açısından ev sahibi ülkeye, köken ülkeye ve diasporaya aidiyet ilişkisi yine ulusaşırı bakış açısı ile ele alınmaktadır.

Ulusaşırı bağlar bireysel, kurumsal ve sembolik bağlar olabilmektedir. Bu kapsamda göçmenin bu bağları nasıl sürdürdüğü ile birlikte kişisel ve sosyal olarak köken ülke ve ev sahibi ülkede aidiyet hisleri dolayısıyla kendilerini bu gruplar içinde nasıl tanımladıkları da önem kazanmaktadır (Boccagni, 2012, s. 126). Entegrasyon ve ulusaşırılık kavramları her ikisi de aidiyet kavramı ile ilişkili olup, mülteciler açısından bakıldığında kendini evinde ve güvende hissetme aidiyeti belirleyen bir husus olarak karşımıza çıkmakla birlikte çoklu aidiyetlerin ya da yeni aidiyet gruplarının da gelişebileceği unutulmamalıdır. Diğer taraftan, Suriyeli mültecilerin dünyanın her tarafına dağılması onların yalnızca köken ülke ve ev sahibi ülkede değil geçiş ülkeleri ve yakınlarının olduğu diğer ülkelerde de ulusaşırı bağ kurması ve korumasını kolaylaştırmıştır.

Bu araştırma altı bölümden oluşmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın ilk bölümünde araştırma konusu, problemi, amacı, soruları, önemi, sınırlılıklar ve literatür taramasına yer verilmiştir. Literatür taraması kısmında entegrasyon ve ulusaşırı bağlar arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmalardan hem göçmenlerle yapılanlara hem de mültecilerle yapılanlara yer verilerek farklar da anlaşılmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde araştırmanın yöntemine ilişkin bilgiler yer almakta olup, esas olarak yarı yapılandırılmış soruların kullanıldığı görüşme yöntemi kullanılmakla birlikte politikaların belirlenmesi amacıyla mülteci entegrasyonu strateji belgelerinin incelendiği dokuman analizi yöntemine ilişkin açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca çalışma grubunun özellikleri, veri toplama süreci, etik konular ile geçerliliğe bu kısımda yer verilmiştir. Veri toplama sürecinde karşılaşılan güçlüklere ve sürecin kendisine detaylı yer verilerek benzer gruplarla çalışma yapacaklar için kolaylaştırıcı olması amaçlanmıştır.

Üçüncü bölümde kavramsal çerçeveye yer verilmiştir. Entegrasyon ve ulusaşırılık her ikisi de birden çok bileşenle etkileşim içinde olan muğlak kavramlar olmakla birlikte üçüncü bölümde bu kavramlar tartışılırken mülteci-ekonomik göçmen, göç motivasyonu, asimilasyon ve entegrasyon arasındaki farka odaklanılmıştır. Ayrıca bu bölümde entegrasyon politikaları incelenirken ulusaşırı bağların etkisi dikkate alınmıştır. Ulusaşırı aktiviteler ise özellikle ekonomik ve sosyokültürel aktiviteler açısından ele alınmıştır. Suriyeliler açısından diaspora bağlarını değerlendirebilmek amacıyla Suriye'nin mülteci kaynağı devlet olmasına ilişkin kısa genel tarihçeye yer verildikten sonra Birleşik Krallık refah devleti yaklaşımına entegrasyon üzerinde etkili olması sebebiyle yer verilmiştir.

Araştırmanın dördüncü bölümünde Birleşik Krallık mülteci entegrasyonuna ilişkin genel tarihi çerçeve verildikten sonra mülteci entegrasyonuna yönelik strateji belgelerinin hazırlanmaya başladığı 2000 yılı sonrası entegrasyon deneyimini anlayabilmek amacıyla mülteci entegrasyon belgeleri incelenmiştir. Birleşik Krallık'ta yetki devredilmiş idarelerin entegrasyon politikaları daha kapsamlı ve sınırlı evrensel sosyal politika yaklaşımına uygun olduğundan temel düzenlemelere ayrıca yer verilmiştir. Birleşik Krallık genel entegrasyon yaklaşımı hizmetlere erişimin kolaylaştırılması, dilin öğrenilmesi ve iş piyasasına erişime odaklanan yerel yönetim ağırlıklı bir yaklaşımdır. Birleşik Krallık politikaları belgelerden hareketle yapılan gruplama çerçevesinde politikalar mülteci hedefli entegrasyon, topluluk uyumu, göçün sınırlandırılması-yeniden yerleştirme programları, vatandaşlık, topluluğun hazırlanması, tam potansiyelin gerçekleştirilmesi ve hizmetlere erişimin kolaylaştırılması kapsamında incelenmiştir.

Beşinci bölümde Birleşik Krallık'ta yükseköğretime devam eden ya da mezun Suriyeli mültecilerle yapılan görüşmelerin bulguları ve tartışma kısmına yer verilirken özellikle öğrencilerin yapısal entegrasyonu ve yükseköğretime entegrasyonu ile ulusaşırı bağların entegrasyon üzerindeki etkisi, dili bilme ve eğitimin kolaylaştırıcı etkisi, entegrasyon-ulusaşırılık-aidiyet ilişkisi dikkate alınarak değerlendirilmiştir. Eğitimli grubun Suriye'ye geri dönme eğiliminin anlaşılması ise Birleşik Krallık'a ya da Suriye'ye aidiyet ve entegrasyon ile ulusaşırı bağları koruma kapsamında analize dahil edilmiştir.

Altıncı bölümde, araştırma sorularından hareketle ulaşılan tespitler ile sonuçların yer verildiği sonuç kısmı ile çalışma tamamlanmıştır.

1.1. Araştırmanın Konusu

Mülteciler silahlı çatışma veya işkence nedeniyle bir ülkeden kaçan, ülke ulusal sınırlarını geçerek yakın ülkelerde güvenli bir ortam arayan kişilerdir. 1951 Mülteci Sözleşmesi mülteci kavramını bu şekilde tanımlamakta ve devletlerin mültecilere sunması gereken temel hakların çerçevesini çizmektedir. (UNHCR, 2015). AB 2003/9 sayılı Direktifine göre sığınmacı ise "sığınma başvurusunda bulunmuş ancak nihai kararın henüz verilmediği üçüncü ülke vatandaşı veya devletsiz kişidir" (Bacain, 2011, s. 17). Buna göre sığınmacılar, uluslararası koruma arayan ve mülteci statüsüne ilişkin iddiası henüz karara bağlanmamış kişilerdir. Devletlerin sınırlarına gelen ve sığınma talebinde bulunan kişileri kabul etmelerinin gerekli olup olmadığı noktasında ise kişilerin potansiyel risk altında

olması ve mülteci olma ihtimali nedeniyle, ahlaki olarak devletlerin bu kişileri kabul etmek durumunda olduğu aksi taktirde 1951 Sözleşmesinde yer alan geri göndermeme kuralının çiğnenmiş olacağı ileri sürülmektedir (Gibney, 2004, s. 10).

Mülteciler için yeniden yerleştirme politikası kalıcı çözümler arasında kabul edilen bir politika olarak görülmektedir. 2014 yılına kadar Suriyelilere yeniden yerleştirme kapsamında imkan vermeyen Birleşik Krallık, 2016 yılı itibariyle insani yardım kapsamında Suriye'ye yardımda bulunan üçüncü büyük ülke konumunda olup, 2014 yılında Suriyelilerin yeniden yerleştirilmesine ilişkin Birleşik Krallık "Suriyeli Kırılgan Kişi Yeniden Yerleştirme Programı" (SVPRP) 10.000 kişilik kota ile başlatılmış olup, 7 Eylül 2015 tarihinde mülteci sayısına ilişkin eleştiriler üzerine David Cameron 2020 yılına kadar 20.000 Suriyelinin yerleştirileceğini açıklamıştır (McGuinness, 2017, s. 10,25).

Diğer taraftan, uluslararası öğrenciler için çekim merkezi olan Birleşik Krallık yükseköğretime devam eden Suriyeliler için gerekli desteği sunmaya 2013 yılından itibaren başlamıştır. 2013 yılında Birleşik Krallık'ta yükseköğretimde Suriye hükümeti tarafından desteklenen 250 öğrenci ve kendi imkanları ile devam eden 420 öğrenci bulunmaktaydı ve üniversitelerin önemli kısmı bu öğrencilerin eğitime devam edebilmeleri için okul ücreti almamaya karar vermişti (Paton, 2013). 2017-2018 döneminde ise yükseköğretim kurumlarında kayıtlı 220 Suriyeli öğrenci bulunmaktadır (HESA, 2019).

Birleşik Krallık'ta devlet tarafından sunulan destekler yanısıra mültecilerin eğitime erişimini desteklemek amacıyla, Cambridge, York, Glasgow, Warwick, Oxford, Sussex, Edinburg, SOAS, LSE gibi üniversiteler de Suriyeli öğrencilere burs imkanları sunmaktadır. Bazı üniversiteler ise Suriyelilerin yoğun olarak yerleştiği Lübnan ve Ürdün gibi bölge ülkelerinde Suriyeli akademisyen yetiştirebilmek amacıyla çalışmalar yürütmektedir (Britton & Al-Mossallami, 2016, s. 5-6). Birleşik Krallık Kalkınma Ajansı (UKAID) tarafından yürütülen Yükseköğretimde İnovasyon ve Reform İçin Stratejik Ortaklık Programı (SPHEIR) altında Ürdün ve Lübnan'da yürütülen Dijital Öğrenme ve Erişimin Artırılması İçin Ortaklık (PADILEIA) projesi ile gençlerin yükseköğretime yönlendirilmesi, savaş sonrası Suriye'nin yeniden inşası ve işgücünün entegrasyonu amaçlanmaktadır (UKAID, 2017).

Entegrasyon çıkarlar, değerler, kişilerin bakış açıları ve zamana göre ülkeden ülkeye değişen ve devlet politikaları, yerel girişimler, kuruluşlar, sosyal önlemler gibi çeşitli

aktörlerden etkilenen bir kavramdır. Birleşik Krallıkta mülteci entegrasyonu " mültecilerin İngiliz toplumunun üyeleri olarak tam potansiyellerini başarmak, topluluğa katkı sunmak ve ülkede ikamet eden diğerleri ile paylaştıkları hak ve sorumluluklarını tümüyle yerine getirebilmesi için yetkiye sahip olduklarında gerçekleşecek süreç" olarak tanımlanmaktadır (Home Office, 2005, s. 5).

Birleşik Krallık göç politikası sınır güvenliği üzerine odaklanmakla birlikte 2000-2010 yılları arası mültecilerin entegrasyonunu teşvik eden hedefli politikalar uygulanmıştır. Birleşik Krallıkta mültecilerin entegrasyonu konusu 2000 yılında Yeni İşçi Partisi hükümeti sırasında temel politika haline gelmiş, İçişleri Bakanlığı "Tam ve Eşit Vatandaşlar" stratejisini hazırlamıştır. Birleşik Krallık 'ta Ager ve Strang 2004 yılında başarılı bir entegrasyonu nelerin oluşturacağını araştırmış, entegrasyon konusundaki politika tartışmalarının kolaylaştırılması ve hizmetlerin geliştirilmesi için "Entegrasyon Belirteçleri Çerçevesini" hazırlamıştır (Ager & Strang, 2004, s. 3-4). 2005 yılında ise "Entegrasyon Konuları" başlıklı ikinci strateji belgesi hazırlanmıştır. Bu dönemde Birleşik Krallık, Kanada ve Hollanda ile birlikte azınlık etnik grupların dil, kimlik ve kültürlerini korumayı amaçlayan çok kültürlü bir yol izlemekteyken, 2006 yılından itibaren İçişleri Bakanlığının mülteci entegrasyonuna bakışı asimilasyona dayalı bir hal almaya başlamıştır (Phillimore, 2012a, s. 4).

Entegrasyon, eski ve üzerinde çok tartışılan bir kavram olmakla birlikte ulusaşırılık kavramı 1990'lı yıllarda hem ev sahibi ülke hem de anavatanları ile ağlar, faaliyetler ve yaşam biçimlerini muhafaza eden göçmenler, göçmenlerin hem köken ülkede hem de yerleştikleri ülkede sosyal alanlar kurmalarını ifade eden süreçleri tanımlamak için kullanılmaya başlamıştır. Ulusaşırı aktiviteler yerleşilen ülkede entegrasyon üzerinde olumlu ya da olumsuz etkide bulunabilmektedir. Ulusaşırı aktiviteler ile birlikte başarılı bir entegrasyon sürecinin birlikte sağlanabileceğine (Vancluysen vd., 2009) veya söz konusu aktivitelerin entegrasyon sürecini olumsuz etkileyeceğine dair çalışmalar bulunmakta olup, Birleşik Krallıkta ortak aidiyet hissine vurgu yapılarak ulusaşırılığın bölünmüş sadakati ürettiği ve "İngilizlik" kavramını zayıflattığı varsayılmaktadır (Samad, 2013, s. 283).

Türkiye, Lübnan ve Ürdün çok sayıda sığınmacıya ev sahipliği yapan ülkeler olarak Suriyeli sığınmacılarla ilgili araştırmaların en çok yapıldığı ülkelerdir. Birleşik Krallık yeniden yerleştirme politikası kapsamında sınırlı sayıda Suriyeli mülteciyi yerleştirmekte ve sığınmacı başvurularını da azaltma yönünde çaba sarf etmektedir. Birleşik Krallık mülteci

tarihçesi 16. yüzyılda Fransız Protestan Huegotların ülkeye sığınmasına kadar gitmekte olup, ülke kapsamlı entegrasyon tecrübesine sahiptir ve mülteciler için "güvenli cennet" olarak görülmektedir. Ayrıca, Birleşik Krallık net göç alan ilk 10 ülke arasında olup, özellikle eğitimli göçmenlerin yöneldiği bir ülkedir ve OECD 2015 verilerine göre en çok sürekli göçmenin yerleştiği üçüncü ülkedir (OECD, 2015). Dolayısıyla, hem göçmenler hem de mülteciler açısından ciddi bir entegrasyon deneyimine sahiptir.

Bu çalışmanın konusunu Birleşik Krallık mülteci entegrasyon politikalarından hareketle Suriyeli yükseköğretim alan-almakta olan mültecilerin entegrasyon deneyimleri, ulusaşırı bağlarını nasıl kullandıkları, bu bağlarla entegrasyon arasındaki ilişki ve entegrasyonun kolaylaştırıcılarının ele alınması oluşturmaktadır. Diğer taraftan araştırma konusunun yükseköğretimli grup olması sebebiyle, Suriyeli mülteci grubun yükseköğretime erişimine ilişkin kolaylıklar ve güçlükler konusunda uygulama ve politikaları görme imkanı da sunmaktadır. Bu kapsamda araştırmada konu olarak Birleşik Krallık'taki yükseköğretim alan veya almakta olan Suriyeli mülteciler ülkenin mülteci entegrasyon deneyimi, ülkenin uluslararası öğrencilerle ilgili tecrübesi, mültecilerin yükseköğretimine verdiği önem ve nitelikli göçü çekmeye yönelik politikaları nedeniyle seçilmiştir. Bu çerçevede eğitimli Suriyeli mülteci grubun entegrasyonu ve ulusaşırı bağ ilişkisine yönelik olarak Birleşik Krallık'ta yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Araştırmada Ager ve Strang tarafından belirlenen entegrasyon çerçevesinden hareket edilmiş, imkan ve etiketler yapısal entegrasyon (sosyoekonomik entegrasyon) açısından, sosyal bağlar sosyokültürel entegrasyon açısından kolaylaştırıcılar hem yapısal hem de sosyokültürel entegrasyon açısından haklar ve vatandaşlık ise hem yapısal hem de sosyokültürel entegrasyonu (yasal ve politik entegrasyon) etkileyen bir husus olarak ele alınmıştır. Araştırmada, mültecilerin entegrasyonuna ilişkin politikalar ele alınmış olup, ekonomik göçmenlere ilişkin entegrasyon politikalarına yer verilmemiştir. Entegrasyon-aidiyet bağlamında "İngilizlik" kavramına ilişkin tartışmalara çok kısa yer verilmiş olup, araştırma amacı "İngilizlik" kavramının tartışılması olmayıp yapısal entegrasyon (hizmetlere erişim) ve ulusaşırı bağlar çerçevesinde sosyokültürel entegrasyona odaklanılmıştır.

1.2. Araştırmanın Problemi

Politika hükümetin belirli bir probleme karşı nasıl tepki verdiğinin, problemi nasıl çözdüğünün bir belirtisi diğer bir ifadeyle probleme karşı hükümetin verdiği cevap ve hükümetin problemle başa çıkma teşebbüsüdür (Bacchi, 2009, s. 1). Titmuss'a göre politika "eyleme yönelik ve probleme yönelik" bir kelime olup, hükümetin eylemini anlatmak için kullanılmaktadır (Titmuss, 1974, s. 24). Dolayısıyla politikalar üzerinden problemlerin anlaşılması ve çözüm üretilmesi mümkün olabilmektedir. Göçün sınırlandırılması ya da sığınmacı sayısının azaltılmasına ilişkin politikalar göçmen sayısında artış olduğunu, nitelikli işgücünün vizelerinin kolaylaştırılması nitelikli işgücüne ihtiyaç olduğunun, vatandaşlık testleri uygulanması göçmenlerin entegrasyonun sorun olduğu biçiminde yorumlanabilir (Bacchi, 2009, s. 166-170). Bu çerçevede araştırma konusunu oluşturan eğitimli mültecilerin entegrasyon-ulusaşırılık ilişkisi eğitim-entegrasyon tartışmalarını da yansıtmaktadır.

Göç yönetiminin unsurlarından biri yeni gelenlerin topluma entegrasyonunun sağlanması olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik göçmenler ile mülteciler arasında zorunlu göçten doğan farklar grupların entegrasyon sürecini de etkileyecektir. Özellikle mülteci grupların entegrasyonu zorunlu olarak göç etmeleri ve arkalarında çoğu zaman maddi varlıkları ile birlikte, birinci derece yakınlarını ve sosyal sermayeyi geride bıraktıkları kabul edildiğinden güçleşebilmektedir. Ayrıca mültecilerin ülkelerine tekrar dönmeleri daha zor olduğundan ev sahibi ülkede entegrasyonları önem kazanmaktadır.

Ulusaşırı bağların, entegrasyonu olumlu ya da olumsuz etkilediğine ilişkin bazı araştırmalarla birlikte, iki kavramın karşılıklı etkileşim içinde olduğuna yönelik çeşitli çalışmalar da bulunmaktadır (De Haas & Fokkema, 2011; Erdal & Oeppen, 2013). Göçmenlerin ve özellikle bağlarını köken ülkede bırakarak başka ülkeye göç etmek zorunda kalan mültecilerin bu bağları korumaları ve ev sahibi ülkede kullanmaları entegrasyon açısından önem arz etmektedir. Bazı durumlarda bu bağlar mültecinin hayatını kolaylaştırıcı bir başa çıkma stratejisi olarak kullanılabilmektedir. Ulusaşırı bağların kullanılması ve korunması bireysel düzeyde gerçekleşirken entegrasyon politikaları makro düzeyde belirlenmekte olup, bu iki düzey arasındaki ilişkinin yönü bilinmesi entegrasyon politikası geliştirme ve uygulama sürecinde başarıyı etkileyen unsurlar arasında yer almakta olup, eğitim entegrasyonu kolaylaştırıcı bir unsur olabilirken, iş ve eğitim hayatında başarılı olanlar daha aktif ulusaşırı faaliyet gösterebilmektedir (Erdal & Oeppen, 2013).

Mülteciler ve sığınmacılar gibi zorla yerinden edilen grupların çalışılması ve entegrasyonu sosyal, politik, ekonomik, sosyokültürel ve kurumsal çeşitli boyutların birlikte çalışılmasını gerektirmektedir. Yetersiz veya etkin olmayan entegrasyon çabaları yeni gelenlerin eğitim, dil, iş gibi imkanlara erişememesi sonucu daha kırılgan olmalarına ve marjinalleşmelerine yol açacaktır (IOM, 2017). Dolayısıyla, entegrasyon politikaları entegrasyonu kolaylaştırmayı hedeflemesine rağmen bireysel düzeydeki faktörler ve bağlar ile ev sahibi toplum davranışları politikanın etkisini azaltabilmekte ya da artırabilmektedir. Örneğin iş piyasasına erişim açısından mültecilere politika düzeyinde eşit imkan sunulmasına rağmen uygulamada çoğu düşük nitelikli işlerde çalışabilmektedir. Dolayısıyla, Suriye krizi ile 6 milyon Suriyelinin ülke dışına gittiği ve tüm dünyaya dağıldıkları göz önüne alındığında yüksek eğitimli mültecilerin entegrasyonu gerek kayıp neslin önlenmesi gerekse ev sahibi ülke ile köken ülkenin kalkınmasına etkileri bakımından problemdir.

Özellikle çatışma sonrası ülkelerin yeniden inşasında rol oynaması beklenen yüksek eğitimli mültecilerin yeni geldikleri ülkede sorunlarla baş etmeleri, yeniden yerleşmeleri, eğitim sistemine dahil olmaları, iş piyasasına kabul edilmeleri ve evlerini yeniden kurmaları dolayısıyla entegrasyonları sorun olarak karşımıza çıkacaktır. Diğer taraftan, entegrasyon politikalarının yetersiz kaldığı bazı destek alanları mülteciler tarafından sosyal bağlarla ve özellikle etnik sosyal bağlarla doldurulmaktadır. Bu çerçevede ulusaşırı bağların karşılaşılan güçlükleri aşmada, yeniden yerleşme sürecinde destekleyici bir unsur olarak başka bir ifade ile başa çıkma yöntemi şeklinde kullanılıp kullanılmadığının araştırılması, entegrasyon süreçlerindeki başarıya etkisi, toplumun parçası olma ve yeniden yerleşme süreçleri üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bir topluma yeni gelenlerin entegrasyonu her zaman politika yapıcılar için önemli olmuştur. Suriye'de başlayan olaylar sonrası tüm dünyaya yayılan mülteci krizi ile mültecilerin yeniden yerleştirilmeleri ve entegrasyonu gündemde yer almaya başlamıştır. Mültecilerin yükseköğretime erişimine ilişkin bölge ülkelerinde yapılan araştırmalar olmakla birlikte eğitimli Suriyeli mülteci grubun entegrasyonu ve ulusaşırı bağları kullanmalarına ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmanın amacı Birleşik Krallık'ta yükseköğretimdeki Suriyeli mültecilerin entegrasyonu ve entegrasyon ile ulusaşırı bağlar arasındaki ilişkinin araştırılmasıdır.

Bu amaçla, Birleşik Krallık'ta 2000 yılında Yeni İşçi Parti Hükümetinin Tam ve Eşit Vatandaşlar stratejisini ilan etmesi ile birlikte mülteci entegrasyonu odaklı hedefli politikaların uygulandığı bir dönem başlamış olması nedeniyle bu araştırmada 2000 yılından itibaren geliştirilen politikalara odaklanılmıştır.

Araştırma ile sığınmacı olarak ya da yeniden yerleştirme programları kapsamında Birleşik Krallık'a gelerek burada yükseköğretim alan veya mezun Suriyeli mültecilerin entegrasyon deneyimlerinin anlaşılması, entegrasyon politikalarının uygulamaya nasıl yansıdığının görülmesi, entegrasyon ulusaşırılık ilişkisi ile eğitimli mülteci grubun ulusaşırı bağlarını koruması ve kullanmasının incelenmesi, entegrasyonu kolaylaştırıcı bileşenlerin tespiti ve mülteci entegrasyon politikası geliştirilmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Diğer taraftan araştırma bulgularının özellikle mültecilerin yükseköğretime erişiminin artırılmasına ilişkin politika geliştirilmesi konusunda da katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

1.4. Araştırma Soruları

Çalışmanın araştırma sorusu, "Birleşik Krallık'ta yükseköğretimdeki Suriyeli mültecilerin entegrasyonu ve ulusaşırı bağları arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır?" olarak belirlenmiştir.

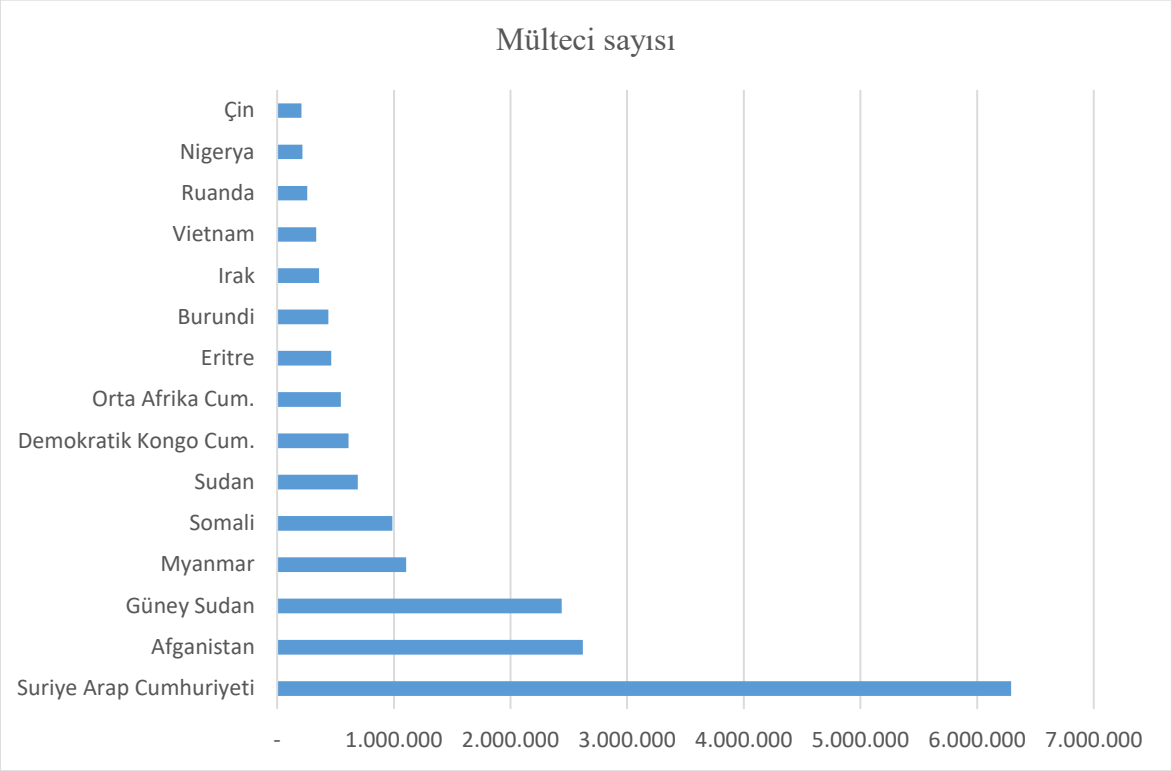
Alt araştırma soruları ise:

- ✓ Birleşik Krallık'ta yükseköğretimdeki Suriyeli mültecilerin entegrasyonu nelerden etkilenmektedir?
- ✓ Ulusaşırı bağlar ile entegrasyon arasındaki ilişki nasıldır ve bu bağlar yükseköğretimdeki Suriyeli mülteciler tarafından nasıl kullanılmaktadır?
- ✓ Birleşik Krallık'ta yükseköğretimdeki Suriyeli mültecilerin entegrasyonunu kolaylaştıran hususlar nelerdir?

1.5. Araştırmanın Önemi

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (BMMYK) yayınladığı 2017 yılı *Global Trends* raporuna göre dünyada; zorla yerinden edilmiş kişi sayısı 68.5 milyon, mülteci sayısı 25.4 milyon, ülke içinde yerinden edilen kişi sayısı 40 milyon, sığınmacı sayısı 3.1 milyondur (UNHCR, 2018, s. 2). Mültecilerin köken ülke dağılımına bakıldığında

Suriye 6.3 milyon, Afganistan 2.6 milyon ve Güney Sudan 2.4 milyon ilk üç sırada yer almaktadır (UNHCR, 2018, s. 3). BMMYK 2017 verilerine göre, mülteci benzeri durumlar da dahil en büyük mülteci grubunu Suriyeliler oluşturmakta olup, bunu Afgan ve Güney Sudanlı mülteciler izlemektedir. Suriye hariç mülteci hareketliliğinin önemli bir kısmı Afrika kıtası kaynaklıdır.

Şekil 1. 2017 yılı köken ülkeye göre mülteci sayıları (UNHCR'dan, 2018)

Mültecilerin entegrasyonu, ülkelerine geri dönme ihtimallerinin sınırlı olmasından dolayı önem arz etmektedir. Göçmenlerin köken ülkeden gönüllü ayrılışları nedeniyle bağlarını muhafaza etmeleri daha kolayken aynı durum mülteciler için söz konusu değildir. Ancak bu durum mültecilerin köken ülke ile ulusaşırı bağ kurmasını engellememektedir.

Eğitim, entegrasyonu kolaylaştıran ve uzun süreli kalıcı çözümler için gerekli bir unsurdur. Gönüllü geri gönderme, sığınma ülkesindeki şartlara uyum, üçüncü ülkeye yerleştirme gibi üç çözüm üzerinde de iyi bir eğitim etkili olup, özellikle gençlerin yeniden yerinden edilmelerini engelleyici bir unsur olarak görülmektedir (Afrazeh, 2017, s. 47). BMMYK 2012-2016 Eğitim Stratejisinde "Genç mülteciler için yükseköğretime erişim

imkanlarını geliştirmek" hedefler arasında yer almakta (UNHCR, 2012, s. 21) olup, mülteciler arasında karşılanmayan büyük bir yüksek eğitim talebi bulunmaktadır.

Suriye Krizi ile birlikte mültecilerin yükseköğretim ihtiyacı daha görünür bir hale gelmiştir. Uluslararası Eğitim Enstitüsü (The Instıtute of International Education), 18-22 yaş aralığında 450.000 Suriyeli genç olduğunu ve savaş öncesi Suriye'deki kayıt oranları dikkate alındığında bunların 100.000'den fazla gencin üniversiteye kayıt için gerekli şartları taşıdığını tahmin etmektedir (Magaziner, 2015). BMMYK uluslararası koruma bölümü yükseköğretim görevlisi Johannes Tarvainen'e göre, "…şu anda yükseköğretim bir ihtiyaç ve Suriyeli mültecilerle birlikte görünür olmuştur. Ama Afgan, Somali, Kongo, Sudan gibi diğer mülteci grupların da eşit derecede önemli yükseköğretim ihtiyacı bulunmaktadır" (Akt. Redden, 2015). Mülteci krizi sonrası özellikle uluslararası basında yükseköğretimin de hak olduğu konusu gündemde yer almaya başlamış ve "kayıp nesil", "Suriye'nin yeniden inşası", "Suriye'nin kalkınması" gibi kavramlar yükseköğretime erişimi artırmaya yönelik çabalarda kullanılmaya başlamıştır.

Mülteci olmak ve köken ülkeye dönüşün güvenlik nedeniyle sorunlu olması ulusaşırı bağ kurabilmeyi güçleştirebilmektedir. Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı bölge ülkelerinde etnik grubun büyüklüğü nedeniyle ulusaşırı bağ kurmak daha kolay olabilirken diğer ülkelerde bu bağın kurulması ve korunması nispeten daha zor olabilmektedir. Dolayısıyla, bölge ülkeleri dışındaki bu ülkelerde entegrasyon ve ulusaşırı bağlara ilişkin çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Özellikle eğitimli grubun bu süreçten nasıl etkilendiği ve yeni toplumda kendilerini nasıl konumlandırdıkları üzerine çalışmalar hem aidiyet ve ülkeye geri dönme eğilimi hem de çatışma sonrası ülkelerin yeniden inşasına ilişkin çalışmaları destekleyecektir. Suriyeli mültecilerin yükseköğretime erişimini destekleyici çabaların tüm dünyada artması, kayıp neslin önlenmesi ve eğitimli grubun gerek yerleştikleri ülkelerin gerekse köken ülkenin kalkınmasında etkili olma potansiyeli nedeniyle mülteci ve uluslararası öğrenci deneyimine sahip Birleşik Krallık'taki eğitimli Suriyelilerin entegrasyonu ile ulusaşırılık ilişkisi araştırma konusu olarak seçilmiştir.

1.6. Sınırlılıklar

Birleşik Krallık, 2000-2010 arası dönemde mülteci hedefli entegrasyon belgeleri açıklayıp uygulamış daha sonra ana akım entegrasyon politikalarına geçiş yapmıştır. Ülkede kota uygulaması ve sığınmacı sayısını azaltmaya yönelik tedbirler nedeniyle sınırlı sayıda

mülteci ve sığınmacı bulunmaktadır. Suriyeli akademisyenler iş anlaşmaları ile farklı vize türleri kapsamında bazı Suriyeli öğrenciler ise uluslararası öğrenci olarak ülkeye gelmektedir. Bu çerçevede çalışmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Entegrasyon politikalarının ana akım politikalar içinde dağınık olarak yer alması ve mültecilere vatandaştan ayrı bir uygulama yapılmaması incelemeyi güçleştirmektedir.
2. Yetki devredilmiş idareler dışında her şehrin topluluk uyumu, eğitim gibi pek çok konuda ayrı ayrı strateji belgesi olması ve bunları merkezden koordine eden bir belgenin olmayışı incelemeyi güçleştirmiş, sadece ana belgelere odaklanılmıştır.
3. Suriyeli mülteci statüsü almış yükseköğretime devam eden ya da mezun kişi sayısı son derece sınırlıdır. 2017-2018 dönemi için mevcut Suriyeli öğrenci sayısı 220 kişidir. Bunların kaç tanesinin yerleşik Suriyeli kaç tanesinin mülteci olduğu bilinmemektedir. Diğer taraftan Suriye'den öğrenci vizesi ile uluslararası öğrenci statüsünde öğrenci gelmeye de devam etmekte, bunlar süreç içerisinde mülteci statüsü alabilmektedir.
4. Mülteciler travma geçmişi ve deneyimleri nedeniyle çalışılması zor bir gruptur. Yükseköğretimdeki mülteciler için gelecek kaygısı yoğun, çoğu burslu olarak okuyan, başarılı bir gruptan oluştuğu için erişilmesi son derece zor bir gruptur.
5. Bu grup üzerine daha önce yapılmış bir araştırma bulunmaması, mültecilerle ilgili çalışmaların Birleşik Krallık'ta iş piyasasına uyumu önceliklendirmesi nedeniyle yararlanılabilecek çalışma sayısı sınırlıdır.
6. Araştırmanın sürdüğü dönemde Birleşik Krallık İçişleri Bakanlığının bazı mülteci öğrencilerin statüsünü durdurma kararı alması öğrenci ve mezunlarda tedirginlik yaratmış ve bu durum katılımcılara ulaşmayı güçleştirmiştir.

1.7. Literatür Taraması

Ulusaşırılık, 1990'lı yıllardan itibaren öne çıkan bir araştırma alanıdır. Göçmenlerin yerleştikleri ülke ile köken ülkeleri arasında bağ kurarak sosyal alan oluşturdukları süreçler ve bu alanları kuranlar göçmen ötesi olup, "Göçmen ötesi olanlar sınırlar ötesinde ailevi, ekonomik, sosyal, organizasyonel, dini ve siyasi çeşitli ilişkileri korurlar ve muhafaza ederler. Göçmen ötesi olanlar iki veya daha fazla toplumu bağlayan sosyal ağlar içinde harekete geçerler, karar verirler, kaygı hissederler ve kimlik geliştirirler." (Schiller vd.,

1992b, s. 1). Dolayısıyla ulusaşırılık göçmenlerin birden fazla ülkede ailevi, sosyal, kültürel, siyasi alanda çeşitli düzeylerde bağlar kurmasını ve bu bağları korumasını ifade etmektedir.

Faist (2000a, s. 8) tarafından ulusaşırı gruplar ulusaşırı akrabalık grupları, ulusaşırı dolaşım (malların, kişilerin ve bilginin gönderen ve alan ülke arasında dolaşımı) ve ulusaşırı topluluklar olarak gruplanmakta, ulusaşırı topluluklar ortak etnik köken veya milliyet gibi sembolik bağlarla bir arada tutulmakta ve diasporalar ulusaşırı toplulukların özel bir türü olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla bu bağlar bireysel bağlar olabileceği gibi kurumsallaşmış yapılar da olabilmektedir. Ulusaşırı bağlar köken ülkede ve ev sahibi ülkede hayatı kolaylaştırmak üzere kullanılmakta; bu bağlar kişilerin ekonomik, sosyal ve beşeri sermayeye erişimini kolaylaştırmakta; geniş ve çeşitli sosyal ve sembolik ağların faydası küçük homojen ağlara göre daha fazla olmakta ve geri dönme ihtimalinin olmaması bu bağların korunmasını güçleştirmektedir (Faist, 2000a, s. 4).

Göçmenlerin ev sahibi ülkeye yerleştikten sonra köken ülke ile bağlarını tümüyle koparmaması ve bağlarını her iki ülkede de koruması entegrasyon-asimilasyon açısından bu bağları korumanın etkisinin ne olacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Ulusaşırı bağlar ve entegrasyonun birbirini nasıl etkilediğine ilişkin olarak çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Literatürde ulusaşırı aktivitelerin yerleşilen ülkedeki entegrasyona etkisine ilişkin olarak iki farklı ana görüş bulunmaktadır. İlk görüş ulusaşırı aktiviteler ile birlikte başarılı bir entegrasyon sürecinin birlikte sağlanabileceğine ilişkindir (Vancluysen vd., 2009). Ulusaşırı ekonomik aktivitelerin ekonomik kaynaklar oluşturarak iş piyasasına uyumu artırdığına (Portes vd., 2001), daha iyi eğitimli göçmenlerin ulusaşırı siyasi aktivitelere daha çok katıldığına (Guarnizo vd., 2003) ve ulusaşırı aktivitelerin entegrasyon sürecini olumsuz etkileyeceğine dair çalışmalar da bulunmaktadır (Samad, 2013, s. 283). Diğer taraftan Faist'e (2000a, s. 14) göre, göç edilen ülke göçmenleri zorla asimile etmediği sürece göçmen azınlıklar köken ülke ile bağlarını koruma şansına sahip olmakta, çok kültürlü politikalar ve daha liberal rejimlerde ulusaşırılık gelişebilmektedir.

De Haas ve Fokkema'ya göre (2011, s. 758), entegrasyon ve ulusaşırılık arasındaki negatif etkileşim ulaşım ve iletişim araçlarının gelişmesiyle birlikte ulusaşırı bağların korunmasının kolaylaşmasıyla birlikte zayıflamıştır. De Haas ve Fokkema pozitif etkileşime örnek olarak başarılı şekilde topluma entegre olan göçmenlerin ekonomik olarak güçlenmeleri sebebiyle köken ülke ziyaretleri, döviz gönderme, aile ziyaretleri gibi ulusaşırı bağları korumaya yönelik faaliyetlerin daha kolay gerçekleşebileceğini göstermektedir.

Diğer bir çalışma ise, Erdal ve Oeppen'in ulusaşırı bağlar ile entegrasyon ilişkisine yönelik çalışmasıdır. Erdal ve Oeppen literatürdeki çalışmaları inceleyerek entegrasyon ve ulusaşırılık arasında alarmist, daha az alarmist pesimist, pozitif ve pragmatist olmak üzere dört tür görüş belirlemiştir. Alarmist görüşe göre ulusaşırı bağlar aşırılık ve şiddetle ilişkilendirilerek yerleşilen ülkede entegrasyonu engellemekte; daha az alarmist görüşe göre dil, beceri, insani ve sosyal sermayesi yerleşilen ülkede yeterli olmayanlar ulusaşırı bağlara ihtiyaç duymakta, ulusaşırı bağlar ilk aşamada iş ve ev bulmada etkili olmakta, bu durum etnik yerleşimler ve gettolar oluşmasına sebep olabilmekte; pozitif görüşe göre, entegrasyon ve ulusaşırılık karşılıklı olarak birbirini desteklemekte iş ve eğitim hayatında başarılı bir entegrasyon sağlayanlar ulusaşırı faaliyetlerinde de daha aktif olabilmekte ve pragmatist görüşe göre ulusaşırılık "iki taraflı bir paradır" göçmen hem yerleşilen ülkede hem de köken ülkede etnik ve diaspora ile sosyal ve sembolik bağlar geliştirebilmektedir (Erdal & Oeppen, 2013, s. 872-873).

Birey açısından entegrasyon ve ulusaşırılık sosyokültürel ve yapısal boyutları ile ele alındığında (Tablo 1) aidiyet derecesi, muhtemel kültürel ve dini pratikler geliştirme veya koruma örneğinde olduğu gibi her iki boyut açısından da benzer hususların geçerli olduğu görülmektedir. Bu noktada iki bileşeni ayıran husus köken ülke veya ev sahibi ülkede yeni geliştirilen veya korunan aidiyet ve ilişkilerden oluşmaktadır.

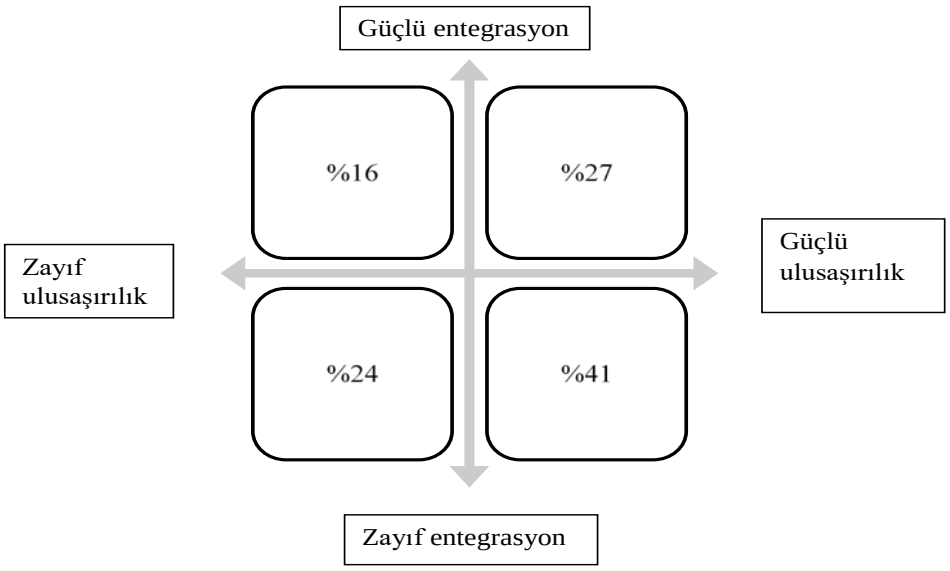
Tablo 1. Göçmen birey için entegrasyon ve ulusaşırılık etkileşimi (Erdal ve Oeppen'den, 2013)

		Entegrasyon	**Ulusaşırılık**
Sosyo-kültürel	Duygusal Kültürel ve dini Sosyal	Aidiyet derecesi Muhtemel kültürel ve dini pratikler Yeni sosyal ağ/sermaye geliştirme yeteneği	Aidiyet derecesi Muhtemel kültürel ve dini bağlantıları koruma Sosyal ağ/sermayeyi koruma yeteneği
Yapısal	Ekonomik Siyasi Yasal	Uygun bir işe/gelire ulaşma Siyasi katılım fırsatları Muhtemel (çifte) vatandaşlık, yasal statü Ayrımcılığa karşı alınan önlemlere ilişkin algı	Finansal kaynaklara ulaşma ve aktarma imkanı, uluslararası yatırım Siyasi katılım fırsatları Muhtemel (çifte) vatandaşlık ve düzenlenmiş hareketlilik

Ulusaşırılık ve entegrasyon ilişkisi ele alınırken kavramların etki düzeyi önemlidir. Lacroix (2013, s. 2), entegrasyonun ulusal sınırları esas alan, devlet tarafından belirlenen ulusaşırılık kavramının ise göçmenin bireysel deneyim ve tecrübelere dayanan kavramlar

olduğunu ve her iki kavramın da yeniden tanımlanmasını önermektedir. Dolayısıyla, Lacroix'ya göre entegrasyon ulusal düzeyde belirlenen makro politikalara dayanırken ulusaşırılık ise bireylerin-ailelerin-grupların bu deneyimlerini içeren mikro ya da meso düzeyde olup, söz konusu iki kavramın birbirine etkisi kolaylıkla tanımlanamamaktadır. Benzer şekilde makro-mikro düzeyi vurgulamakta olan, Erdal ve Oeppen'e (2013, s. 876) göre, bu kavramların her ikisi de sosyal süreçler olmakla birlikte entegrasyonun politik boyutu güçlüdür, entegre vatandaşlara ulaşmak sosyal ve politik hedeftir ve ulusaşırılığın da politik hedefleri olabilmesine rağmen daha çok bireysel olarak ele alınmaktadır.

Literatürde ulusaşırı aktivitelerin entegrasyon başarısı ya da başarısızlığını gösteren bileşenler olarak sayabileceğimiz göçmenin geri dönüş niyetine etkisi, vatandaşlıkla ilişkisi, kimlik çeşitliliği, ulusaşırı kimlik-yapısal entegrasyon ilişkisi gibi alanlar da çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Carling ve Pettersen (2014), Norveç'te entegrasyon ve ulusaşırı bağların geri dönme niyetini nasıl etkilediğine ilişkin olarak aile birleşimi ile gelen göçmenler, sığınmacı-mülteci-insani nedenlerle göç edenler ve işçi göçmenler olmak üzere üç göçmen grubu ile araştırma gerçekleştirmiştir. Carling ve Pettersen'a (2014) göre, entegrasyon zayıf-ulusaşırılık güçlü ise geri dönme niyeti güçlü iken güçlü entegrasyon-güçlü ulusaşırılık ve zayıf entegrasyon-zayıf aşırılık durumunda ise geri dönme ihtimal dışına itilmekte, eğitim seviyesi yükseldikçe geri dönme ihtimali azalmakta, dini sebepler ve güçlü aile bağları geri dönme ihtimalini artırmaktadır (***Şekil 2***).

Şekil 2. Entegrasyon ulusaşırılık matrisi (Carling ve Pettersen'dan, 2014)

Farklı entegrasyon-kimlik ulusaşırılık ilişkisini ele alan çalışmalardan biri de Lacroix (2013, s. 4,5) olup, Habermas'ın sistemik ve sosyal entegrasyon kavramlarından hareketle kimlik entegrasyonu kavramını ortaya koymakta, kimlik entegrasyonun zaman içinde sürekli olarak geliştiğini ve kimliğin kişilerin farklı roller üstlenebilmesine imkan sağladığını belirterek kimlik entegrasyonun farklı rol havuzlarındaki kimliklerle birlikte olabileceğini açıklamaktadır. Diğer taraftan, Lacroix'a göre, ulusaşırılık bir seçim olarak asimile olmama ya da geri dönmenin seçilmemesinin karşılığında ortaya çıkmaktadır, dolayısıyla kimlik havuzundan bireyler farklı durumlarda farklı rolleri seçmektedir. Bu durum göçmenlerin her iki ülkede de kimliklerini koruyabileceğini ve koşullara göre bu kimliklerden birini öne çıkarabileceği şeklinde görülebilir.

Snel vd. (2006, s. 299-302) tarafından Hollanda'da yapılan araştırmada ulusaşırı aktivite ve kimlikle yapısal entegrasyon arasında zayıf bir ilişki olduğu, çalışmayan grubun çalışan gruba göre daha güçlü ulusaşırı kimliğe sahip olduğu, profesyonel ekonomik aktivitelere yüksek eğitimli grubun daha fazla katıldığı, farklı ülkelerdeki diaspora ile güçlü ilişkisi olanların ev sahibi ülke toplumu ile de güçlü ilişki geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Jayaweera and Choudhury yaptıkları araştırmada Snel ve diğerlerinin kullandığı ulusaşırı ilişki tanımını kullanarak Müslüman olan ve olmayan gruplar arasında entegrasyon ve ulusaşırı ilişki arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını araştırmışlardır. Jayaweera ve Choudhury (2008, s. 110) İngiltere'de Müslüman ve Müslüman olmayan göçmen ve mültecilerle yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre; her iki grup da köken ülkeye bağlılık göstermekte, Birleşik Krallık dışında doğan Müslüman grubun ülkede kalma süresi arttıkça ve Birleşik Krallıkta yakın aile bağlarını kurdukça ulusaşırı kimliği zayıflamakta, her iki grupta da ulusaşırı ilişki ekonomik, politik ve sosyal entegrasyon ve İngiltere'ye aidiyeti engellememekte ve her iki grup da ırk ya da dini ayrımcılık hissetmektedir.

Ulusaşırılık, önce ABD'de daha sonra diğer Batı ülkelerinde çalışılmaya başlanmış; araştırmaların bir kısmı belirli dernek ve kulüp gibi organizasyonların üyelerinden seçilen kişilerle yapıldığından yoğun ulusaşırı bağlar ortaya çıkmış ve araştırmalar çoğunlukla işçi ve göçmen ailelere ilişkin yürütüldüğünden mülteciler üzerinde ulusaşırılığın etkisine ilişkin çalışmalar sınırlıdır (Mascini vd., 2012, s. 1-2). Ulusaşırılık bakış açısıyla mülteciler ele alındığında karşımıza üç temel alan çıkmaktadır. Bunlar mültecilerin çatışma sonrası tekrar evlerine dönecekleri veya yeni bir devlet kuracakları, ev sahibi ülkede kalmaları durumunda entegrasyonları dolayısıyla anavatanları ile az sayıda bağ muhafaza etmeleri ve köken ülkeye

dönmeyi seçmemeleri durumunda köken ülkede diaspora kuruluşları aracılığıyla mültecilerin yeniden sahiplenilmesidir (N. S. Al-Ali & Koser, 2002, s. 138).

Mültecilerin ulusaşırı faaliyetleri köken ülkedeki siyasi gelişmeler nedeniyle sınırlı kalabilmektedir. ABD'deki Kübalı mültecilere ilişkin yapılan çalışma bunun bir örneğini sunmaktadır. 1960'lı yılarda Küba'daki devrim sonrası çoğunluğu yöneticiler, orta sınıf, meslek sahipleri gibi elitlerden oluşan yaklaşık 220.000 siyasi mülteci ABD'ye göç etmiştir. Bu mültecilerin yaklaşık %70'i Miaimi'ye yerleşmiş ve ABD hükümetinin çeşitli desteklerinden faydalanmıştır. Hükümetin yerleştirme ve uyuma ilişkin olarak uyguladığı program mültecilerin asimilasyonunu da kolaylaştırmıştır. Ancak, Kübalı mültecilerin ulusaşırı faaliyetleri Küba'daki siyasi yapıdan etkilenmiş ve sınırlı kalmıştır (Joppke & Morawska, 2002, s. 150-154).

Araştırmaların bir kısmı ise ulusaşırı siyasal faaliyetlere odaklanmaktadır. Al-Ali vd. (2001) Avrupa'daki Bosna ve Eritreli mültecilere ilişkin çalışmasında; mültecilerin ev sahibi ülkede sürekli kalacak olmalarına rağmen köken ülke ile bağlarını koparmadıkları, ulusaşırı kimlik geliştirdikleri, etnik azınlığa dönüşmedikleri bağlarını muhafaza ederek ulusaşırı karakter geliştirdikleri ve ulusaşırılığın anavatanın inşasına katkıya aktif katılıma doğru genişlediği sonucuna ulaşmıştır. Mascini ve diğerlerinin (2012, s. 9) Hollanda'da yaşayan Burundili mülteciler üzerine yaptığı çalışmada; Al-Ali ile benzer şekilde mültecilerin siyasi ulusaşırı aktiviteleri olduğu, bu aktivitelerin yoğunluğunun göçmenlere göre daha az olduğu, aynı etnik grup ya da dinden olmanın aynı köken ülkeden gelmeye göre daha önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Diğer taraftan ev sahibi ülkede geçen zamanın artması ile birinci ve ikinci nesil arasında da ulusaşırı bağları koruma açısından farklılıklar olabilmektedir. Bloch ve Hirsch, Birleşik Krallık'ta doğan ikinci nesil mülteci Sri Lankalı Tamiller, Türkiyeli Kürtler ve Vietnamlılar ile gerçekleştirdikleri araştırmada mülteciler ile ikinci nesil arasındaki benzerlik üzerinde durmuştur. Söz konusu araştırmaya göre göçmenler ile ikinci nesil mülteciler benzerlik göstermekte, daha az ekonomik ulusaşırı aktiviteye katılmaktalar, aile, akrabalık gibi sosyal ağları muhafaza etmeleri politik bilinci güçlendirmekte ve topluluk aktivitelerini desteklemektedir (Bloch & Hirsch, 2018, s. 16). İkinci neslin bağlarını muhafaza etmesinde sosyal ağların etkisi kendisini göstermektedir.

Mültecilerin ulusaşırı bağ kurmalarını ve aktivitelerini geldikleri ülkede bulundukları çeşitli koşullar etkilemektedir. Ekonomik durum, sosyal yardımlara erişim, bilgiye erişim, yasal statünün güvenli olması ev sahibi ülkenin mülteciyi olumlu karşılaması, başarılı entegrasyon, istek gibi hususlar mültecinin ulusaşırı aktivitelerini etkilemektedir (Riano-Alcala & Goldring, 2014, s. 89). Mültecilerin göçmenlere göre daha az yoğun ulusaşırı bağ kurması beklenirken, tüm mültecilerin de ev sahibi ülkede aynı düzeyde köken ülke ile bağ kurmalarını ulusaşırı aktivite yürütmelerini beklemek yanıltıcı olacaktır. Gönderen ve alan ülkedeki koşullar kadar mültecinin ev sahibi ülkedeki bireysel durumu köken ile bağını koruma potansiyel ve isteğini etkileyecektir. Diğer taraftan mültecinin statüsü ve ekonomik imkanları yeterli olsa bile bağ kurma isteği olmayabilir. Dolayısıyla bireysel faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Literatürdeki çalışmalar genellikle iş piyasasına erişim, köken ülke ile bağın korunması, köken ülke ile sürdürülen ulusaşırı aktivitelerin türüne yoğunlaşmakla birlikte Birleşik Krallık'ta eğitimli mültecilerin yerleştikleri ülkede yükseköğretime erişimi, entegrasyon süreçleri ve bu süreçte ulusaşırı bağları kullanma deneyimlerine ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Ayrıca mültecilerin kültürel sermayelerini eğitim yolu ile dönüştürüp ev sahibi ülkede geçerli diploması almasının iş piyasasına erişimi sağlayacak bir strateji olduğu düşünülmekte olup bu konuda da bir çalışma bulunamamıştır. Dolayısıyla, araştırmanın bir taraftan yerleştikleri ülkede yükseköğretime erişerek kültürel sermayesini dönüştüren mültecilerin deneyimlerinin, bağlarını kullanma biçimlerinin ve yeni ülkede kendilerini yeniden konumlandırma çabalarının anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma yöntemi sunulduktan sonra araştırmada araştırmacının rolü tartışılmıştır. Daha sonra araştırmanın çalışma grubu olarak görüşme yapılan Birleşik Krallık'ta yükseköğretimdeki Suriyelilerin özelliklerine ilişkin hem özet hem de detaylı bilgiler sunulmuştur. Veri toplama süreçleri ve veri analizi kısmında ise karşılaşılan güçlükler ve katılımcılara gruba erişme yöntemlerine ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Son olarak, etik konular ile geçerlilik konusu ele alınmıştır.

2.1. Araştırma Yöntemi

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi seçilmiş olup, veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Birleşik Krallık'ta yükseköğretime devam eden ya da mezun olmuş, Suriyeli mültecilerin göç hikayelerini, ülkeye yerleşme sürecindeki deneyimlerini ve bu süreçlerde ulusaşırı bağlarını nasıl kullandıklarını anlayabilmek amacıyla bu yöntem seçilmiştir. Entegrasyon muğlak, birden çok sürecin birbiri ile etkileşimini içeren çok boyutlu bir kavram olup, entegrasyon politikaları içinde bulunulan zaman ve mekanda anlam ifade etmektedir. Entegrasyonun bireyselleşmiş ve içinde bulunulan duruma göre değişen bir süreç olması nedeniyle mültecilerin deneyimlerinin anlaşılması nitel metodun kullanılmasını gerektirmektedir (Robinson 1998 aktaran Korac, 2003, s. 53). Politika boyutu ele alındığında entegrasyon makro düzeyde etkileri içermekle birlikte ulusaşırı bireysel ilişkiler ve deneyimler söz konusu olduğundan nitel araştırma yöntemi bu ilişkileri değerlendirmek açısından seçilmiştir.

Görüşme, küçük bir grubun belirli bir durum ya da programa ilişkin görüşlerinin keşfedilmesi amacıyla yapılmaktadır. Bu yöntem, yeni durumların anlaşılması ya da bireylerin davranışları veya düşüncelerinin anlaşılmasını, konuya ilişkin detaylı bilgilere erişmeyi sağlamakla birlikte elde edilen bilgiler genelleştirilemez ve zaman alıcı bir yöntemdir (Boyce & Neale, 2006, s. 3,4). Yarı yapılandırılmış görüşme veya derinlemesine görüşme belirli bir konu listesinden hareketle açık uçlu soruların sorulduğu, katılımcılara bir kez ulaşma imkanı olan çalışmalarda kullanılan bir yöntem (Bernard, 2013, s. 181) olup, gözlem veya anketlerle edinilemeyecek deneyimlere erişmemizi sağlayabilir (Blaxter vd., 2010, s. 193). Mültecilerin göç öncesi ve sonrası deneyimleri ile ilgili daha zengin veriye

ulaşabilmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme seçilmiştir. Söz konusu yöntemin yükseköğretimdeki Suriyeli mültecilerin zorunlu göç ve yerleşme süreçlerindeki farklılaşmalar, köken ülkedeki eğitim ve aile durumları, göç sırasında ve sonrasında kullandıkları bağlar, üniversite veya kentlerde oluşturdukları kümelenmeleri, Birleşik Krallık'ta sunulan hizmetlere erişimde yaşadıkları tecrübeler, gelecek beklentileri gibi konularda katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

Bilimsel çalışmalarda "doküman analiz" yöntemi de önemli bir veri toplama aracıdır. Her çalışma az veya çok dokuman analizini içermekte olup, kişisel belgeler, fotoğraflar, hükümet belgeleri hükümet araştırmaları, yasal düzenlemeler, tarihi kayıtlar, gazete ve televizyon gibi medya kayıtları, uluslararası kuruluşların karşılaştırmalı ülke çalışmaları dokuman analizi için kullanılabilmektedir (Blaxter vd., 2010, s. 191). Bu kapsamda, Birleşik Krallıkta mülteci entegrasyonuna ilişkin politikalar doküman analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Birleşik Krallık 2000 yılında mülteci entegrasyon strateji belgesi hazırlamaya başladığından konuya ilişkin olarak İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan entegrasyon strateji belgeleri (Full and Equal Citizens, Integration Matters gibi) ile İngiltere, İskoçya ve Galler'in mülteci entegrasyonu strateji dokümanlarından hareket edilmiştir. 20012 yılından itibaren mültecilerin entegrasyonu için özel belge hazırlanmadığı için topluluk uyumuna ilişkin belgeler analize dahil edilmiştir.

2.2. Araştırmacının Rolü

Araştırmalarda araştırmacının rolü önemli olup, Blaikie (2000, s. 53,54) altı muhtemel durumdan bahsetmektedir. Veri toplama sırasında araştırmacının değerleri ve tercihleri araştırmanın objektifliğini etkileyebileceğinden araştırmacı *bağımsız gözlemci;* sosyal aktörlerin olay içindeki durumunu ve olayın sübjektifliğini anlayabilmek için *empatik gözlemci*; *dürüst raportör;* metinleri anlamak ve yorumlamak için günlük dille teknik dili uzlaştırmak gerektiğinden *dil uzlaştırıcısı;* katılımcıyı anlaması gerektiğinden *aksettirici ortak* ve kendi anlamlandırmaları olmakla birlikte *diyaloga katılan kolaylaştırıcı* olmalıdır Blaikie (2000, s. 53,54).

Araştırmacının çalışmakta olduğu kurum 2013 yılından beri gerek uluslararası öğrencilere gerekse Suriyeli üniversite öğrencilerine yönelik olarak bir kısmı uluslararası kuruluşlarla olmak üzere çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar kapsamında araştırmacı projelerin yazımı, raporlama, analiz, burs kriterlerinin belirlenmesi ve

öğrencilerin seçimi gibi projenin uygulanması ve izlenmesine ilişkin çeşitli aşamalarda görev yapmıştır. Diğer taraftan araştırmacının çalıştığı kurum dolayısıyla 2015-2017 yılları arasında Türkiye'deki Suriyelilere ilişkin olarak yürüttüğü eğitim kalitesi araştırmasında lise öğrencileri, üniversite öğrencileri ve aileleri ile araştırma yapma imkanı olmuştur. Söz konusu proje kapsamında araştırmacı yalnızca Türkiye'de değil, Lübnan ve Ürdün'de benzer araştırmaların içinde yer almıştır. Dolayısıyla, araştırmacı daha önce Suriyeli lise ve üniversite öğrencileri ile uzun süre çalışma imkânı bulduğundan oradan edindiği tecrübe ve görüşler bu araştırmada da analizlerinde etkili olabilir. Diğer taraftan araştırmacının daha önce yürütmüş olduğu çalışmalardan elde ettiği deneyim katılımcı mültecilerle empati kurabilmesini ve görüşmelerde diyalogu kolaylaştırmasını sağlamıştır. Araştırmacının 10 yıldan fazla süredir çeşitli kurumlarda stratejik plan hazırlama, uygulama ve izleme aşamalarında yer alması ve/veya bu çalışmaları yönetmesi dokuman analizi kısmında yer alan politika belgelerinin belirlenmesinde, analizinde etkili olmuş ve hükümet belgelerinde yer alan dilin metne aktarılmasını kolaylaştırmıştır.

Araştırmacının kadın olması özellikle Suriyeli kadın mülteci öğrenci ve mezunlara ulaşma ve görüşmeleri yapabilmesi açısından güveni sağlamış ve kolaylaştırıcı olmuştur. Kadın katılımcılardan bir kısmı ile ailelerinden izin alınarak görüşüldüğünden bu hususun etkili olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan erkek katılımcıların da araştırmacının kadın olması nedeniyle daha rahat ve özellikle görüşme mekanı ile zamanın belirlenmesi konusunda yardımcı olduğu görülmüştür. Görüşmelerin planlanması ve yürütülmesinde araştırmacının kadın olması dışında Türkiye'den gelmiş olmasının da etkili olması muhtemeldir. Katılımcıların bir kısmının Türkiye'de yaşamış veya akrabalarının olmasının gerek katılımcılara ulaşmada gerekse görüşmelerin yürütülmesinde etkili olduğu düşünülmekte olup, söz konusu husus görüşmelerde verilen cevaplara da yansımıştır.

2.3. Çalışma Grubu

Birleşik Krallık yükseköğretim istatistiklerine göre, 2014-2015 akademik yılında 270 olan Suriyeli öğrenci sayısı 2017-2018 döneminde 220 kişidir (HESA, 2019). Ancak, bu öğrencilerin kaç tanesinin mülteci statüsüne sahip olduğunu istatistiklerden hareketle bilmek mümkün değildir. Öğrenci sayısındaki düşüşün ülkeye mülteci olarak gelen kişi sayısının az olması ve Suriyeli sığınmacı sayısının yıllar içinde azalması ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Ülkeye lise eğitimi yaşında gelenlerin yükseköğretime erişim oranlarına

ilişkin bir veriye ulaşılamamıştır. Uluslararası öğrenci olarak Birleşik Krallık'a gelen Suriyeli öğrenciler ile ülkede yaşamakla beraber henüz vatandaş olmamış yerleşik Suriyeliler ya da sığınmacılar da bu verilere dahildir. Verinin teyidi ve Suriyeli mülteci yükseköğretim öğrencisi sayısına ulaşabilmek amacıyla Birleşik Krallık Yükseköğretim İstatistik Ajansı (HESA) ile temasa geçilmekle birlikte daha detaylı bir veriye ulaşmanın mümkün olmadığı iletilmiştir. Öğrenci sayısının az olması yanı sıra, mültecilerin zorunlu göç deneyimleri, travma geçmişleri ile pek çok üniversitede ülkeye dağılmış bir şekilde bulunmaları örnekleme ulaşmayı güçleştirmiştir. Halen Birleşik Krallık'ta 71 üniversite mülteci ve sığınmacılara burs vermektedir (STAR, 2019).

Araştırma çalışma grubu, Birleşik Krallık'ta yükseköğretim devam eden lisans, yüksek lisans veya doktora öğrencilerinden ya da bu düzeylerde yükseköğretimi tamamlamış Suriyeli mülteciler olarak belirlenmiştir. 2011 yılında Suriye'de olaylar başladığında Birleşik Krallık'ta eğitime devam etmekte olan ve daha sonra mülteci statüsü verilen öğrenciler mülteci statüsü sonrası vatandaşlık aşamasına geçmiş olacaklarından ve krizin başladığı ilk yıllarda Birleşik Krallık'taki tecrübeyi anlayabilmek amacıyla örnekleme dahil edilmiştir. Mülteci statüsünü yeniden yerleştirme programı veya insani yardım programı kapsamında gelerek almış olanlar ile yasal ya da yasadışı yollarla gelerek sığınma başvurusu değerlendirilerek mülteci statüsü verilmiş olanlar kapsama dahil edilmiştir. Ayrıca, mülteci statüsünü aldıktan sonra beş yıllık süreyi tamamlayanların vatandaş olabilmeleri nedeniyle öğrenciler ve mezunlar arasında sınırlı da olsa vatandaşlık sürecini tamamlayanlar da yer almaktadır. Bu şekilde yeniden yerleştirme, sığınmacı veya diğer yollarla gelerek mülteci olan, farklı yıllarda ülkeye gelen katılımcılara ulaşılarak farklı süreçlere ilişkin deneyimlere ulaşılabilmesi mümkün olmuştur.

Örneklem seçiminde temel kriter Birleşik Krallık'ta yükseköğretim görmekte olan veya mezun Suriyeli mülteci olmaktır. Bu nedenle örneklemimiz amaçlı örneklemdir. Gizli, ulaşılması güç sorunlu nüfusa erişebilmek amacıyla kullanılan bir yöntem olan kartopu örneklem de araştırmacı çalışmaya uygun katılımcılara erişmek amacıyla belirledikleri kişilerden arkadaşları, iş arkadaşları ya da akrabalarını önermelerini ister, ancak bu metodun dezavantajı aynı profil üzerinden hareket edildiğinde tek tip bir grup, demografi ya da bağa dönüşebilmesi olup, en iyi çözüm maksimum çeşitliliği sağlayacak katılımcı profilinden hareket ederek bu kişilerden oluşacak kartopu örneklemden hareket etmektir. (Tracy, 2013, s. 136).

Bu çerçevede, örneklemin erişilmesi güç bir grup olması nedeniyle kartopu tekniği kullanılmıştır. Kartopu tekniğinin dezavantajını bertaraf edebilmek amacıyla birden fazla temsilci gruptan çalışma kapsamına giren öğrenci önermesi istenmiştir. Bu şekilde etnik ve dini çeşitlilik de sağlanmaya çalışılmıştır. Üniversiteler Suriyeli öğrenciler için yeni burs ve destek programları açıkladığından aktif öğrencilere üniversitelerin kayıt ofislerinden, sosyal medya aracılığıyla Suriyeli öğrenci birliklerinden, Arap öğrenci birliklerinden, Müslüman öğrencilerin gruplardan, Suriyelilere yardım amaçlı çalışan sivil toplum kuruluşlarından, Suriyeli akademisyenlerden veya Suriyelilerle çalışan akademisyenlerden ulaşılmaya çalışılmıştır. Diğer taraftan, öğrenciler nezdinde gerekli güveni sağlayabilmek için bazı durumlarda Türk öğrenci ve akademisyenlerden yardım alınmış, Suriyelilerin düzenledikleri etkinliklere katılım sağlanmıştır. Ancak, üniversiteler ve STK'ların çoğunluğu kişisel verilerin gizliliği kapsamında katkı sunamamıştır. Bazı STK'lar ise insan kaynağının yetersiz olması ve bu tür araştırmalar için çok fazla yardım talebi ile karşılaşmaları nedeniyle destek olamamıştır. Diğer taraftan, araştırma sürerken İçişleri Bakanlığı'nın Birleşik Krallık'taki üniversitelerden birinde eğitime devam etmekte olan iki mülteci öğrenci ile ilgili statü durdurma kararı alarak işlem başlatması güvenlik kaygıları nedeniyle örnekleme ulaşmayı güçleştirmiştir.

Örneklemin büyüklüğünün rakamsal olarak belirlenmesi araştırmacılar için oldukça güç, önceden tahmini mümkün olmayan, durumdan duruma değişen bir husus olup, verinin doyması bu noktada kriter olarak kullanılabilir (Bryman, 2012, s. 425). Araştırma sürerken elde edilen veri değerlendirilip, kategoriler itibariyle yeni kategori ve bilgi ortaya çıkmamasından hareketle verinin doymuş olması nedeniyle görüşme yapılan öğrenci sayısı 20 kişi ile tamamlanmıştır. Görüşme yapılan bir kişinin verilerinin çok kısa "evet, hayır, belki" gibi cevaplardan oluşması, verinin içeriğinde tarihsel ve içerik olarak tutarsızlıklar olması nedeniyle, içeriğe ve deneyimlere ilişkin katkı sağlayamayacağı düşünüldüğünden 19 kişi ile yapılan görüşme analiz edilmiştir. Görüşmeleri analiz edilen 19 katılımcının 10 tanesi kadın ve 9 tanesi erkektir. Analize dahil edilmeyen diğer bir katılımcı ise erkektir. Dolayısıyla çalışmada cinsiyet dağılımı açısından bir denge sağlanmıştır.

Tablo 2. Katılımcı özellikleri özeti

Birleşik Krallık Geliş Yılı		Birleşik Krallık'ta daha önce ailesi olup olmadığı		Cinsiyet		Bölge	
2011	1	Var	7	Kadın	10	Galler	3
2013	4	Yok	12	Erkek	9	İngiltere	12
2014	2					İskoçya	4
2015	4						
2016	3						
2017	3						
2018	2						

Birleşik Krallık'ta sığınmacılar için dağıtma politikası uygulanmakta, mülteciler dağıtma politikası kapsamında olmamakla birlikte barınma imkanı isteyenler farklı şehirlere gönderilmektedir. Söz konusu politika dikkate alınarak farklı bölgelerden katılımcıya ulaşılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların yetki devredilmiş idareler açısından dağılımına bakıldığında katılımcılardan üçünün Galler'de, dördünün İskoçya'da ve geri kalanının ise İngiltere'de yaşadığı görülmektedir. Birleşik Krallık'a gelmeden önce ülkede yaşayan ailesi olan kişi sayısı ise 7'dir. Katılımcılardan bir tanesi Suriye'de olaylar başladığında Birleşik Krallık'ta eğitim görmektedir. Katılımcılar çeşitli yollarla 2013 yılından itibaren ülkeye gelmeye başlamıştır.

Örneklem yalnızca kişilerin seçilmesi anlamına gelmeyip dokümanların seçilmesi, yerin ve saatin seçilmesi de örneklem olarak kullanılabilir (Bryman, 2012, s. 427). Birleşik Krallık'ta mülteci entegrasyon politikaları çoğunlukla ana akım politikalar içinde yer aldığından ve farklı bir hizmet sunulmadığından öncelikle hedefli politikalar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, dokuman analizi çerçevesinde 2000 sonrası mültecilerin entegrasyonuna ilişkin olarak İçişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan strateji belgeleri, yerel idarelerce yayımlanan strateji belgeleri ya da hizmet sunum planı, entegre alanlar olarak belirlenen 6 bölge için yayımlanan planlar seçilmiştir. 2000 yılından itibaren 2012 yılına kadar belirli süre mülteci entegrasyonu strateji belgesi açıklanması sebebiyle 2000 yılı incelemede esas olarak alınmıştır.

Tablo 3. Katılımcı özellikleri detay

Katılımcı No	Birleşik Krallık'ta Eğitim Düzeyi	Suriye'de Eğitim Düzeyi	Göç Biçimi	Birleşik Krallık'ta Aile	Yaşadığı Bölge	Ülkeye Geliş Yılı	Aile Eğitim Durumu
1E	Lisans mezun, Yüksek lisans öğrenci	Lisans öğrenci	Sığınmacı, mülteci	Var	İngiltere	2013	Anne, baba üniversite mezunu, kardeş lisede okuyor
2E	Lisans öğrenci	Lise mezun	Sığınmacı, mülteci	Yok	İngiltere, Galler	2016	Anne ve baba üniversite mezunu değil, kardeşlerin tümü üniversite mezunu
3K	Yüksek lisans mezun	Lisans mezun	Yeniden Yerleştirme-mülteci	Var	İngiltere	2013	Anne, baba ve tüm kardeşler üniversite mezunu
4K	Lisans öğrenci	Lise mezun	Aileye bağlı gelip sığınma talep eden, mülteci	Var	İskoçya	2017	Anne, baba üniversite mezunu, kardeş üniversitede okuyor
5K	Lisans öğrenci	Lisans öğrenci	Sığınmacı, mülteci	Var	İngiltere, Galler	2015	Anne, baba ve kardeşler hepsi üniversite mezunu (üniversiteyi bırakan bir kız kardeş hariç)
6E	Yüksek lisans, Doktora mezun	Lisans mezun	2011'de Birleşik Krallık'ta eğitime devam eden, sığınmacı, mülteci, vatandaş	Yok	İngiltere	2011'de öğrenci	Anne, baba, kardeşler üniversite mezunu
7K	Yüksek lisans öğrenci	Lisans mezun	Öğrenci vize, sığınmacı, mülteci	Yok	İngiltere	2018	Anne üniversite mezunu, baba değil, kardeşler üniversite öğrencisi
8K	Yüksek lisans mezun	Lisans mezun	Sığınmacı, mülteci, vatandaş	Var	İngiltere	2013	Kardeşler 1 tanesi hariç üniversite mezunu, anne baba değil
9E	Yüksek lisans, Doktora öğrenci	Lisans	Öğrenci vizesi, sığınmacı, mülteci	Yok	İngiltere	2013	Anne, baba okuma bilmiyor ya da ilkokul mezunu, kardeşler okulu bırakmış, ailede tek üniversite mezunu kendisi

Tablo 3. Katılımcıözellikleri detay (devamı)

Katılımcı No	Birleşik Krallık'ta Eğitim Düzeyi	Suriye'de Eğitim Düzeyi	Göç Biçimi	Birleşik Krallık'ta Aile	Yaşadığı Bölge	Ülkeye Geliş Yılı	Aile Eğitim Durumu
10E	Lisans öğrenci	Lise mezun	Sığınmacı, mülteci,	Yok	İskoçya	2015	Tüm aile fertleri lise mezunu
11K	Lisans öğrenci	Lise mezun	Sığınmacı, mülteci	Yok (İlk gelen kendisi)	İngiltere	2015	Anne üniversite mezunu, baba değil, kardeş lisede okuyor
12E	Yüksek lisans mezun	Lisans mezun	Sığınmacı, mülteci	Yok	İngiltere	2016	Anne okuma yazma bilmiyor, baba ilkokul mezunu
13E	Lisans mezun, Yüksek lisans öğrenci	Lisans öğrenci	Sığınmacı, mülteci	Yok (İlk gelen kendisi)	Galler	2015	Anne-baba üniversite mezunu değil, ama tüm kardeşler üniversite mezunu
14E	Yüksek lisans mezun	Lisans mezun	Öğrenci vizesi, sığınmacı, mülteci	Yok	İngiltere	2017	Anne üniversite mezunu baba değil, tüm kardeşler üniversite mezunu
15K	Yüksek lisans mezun	Lisans mezun	Öğrenci vizesi, sığınmacı, mülteci	Yok	İngiltere	2016	Anne, baba ve kardeşler üniversite mezunu, en küçük kardeş lisede okuyor
16K	Yüksek lisans mezun	Lisans mezun	Öğrenci vizesi, sığınmacı, mülteci	Yok	İngiltere	2017	Anne hariç baba ve kardeşler üniversite mezunu
17K	Yüksek lisans öğrenci	Doktora mezun	Turist vizesi, sığınmacı, mülteci	Var	İngiltere	2014	Anne, baba ve kardeşlerin çoğu üniversite mezunu
18K	Lisans	Lise öğrenci	Yeniden yerleştirme, mülteci	Var	İskoçya	2014	Anne üniversite mezunu
19E	Lisans öğrenci	Lisans öğrenci	Sığınmacı, mülteci	Yok	İskoçya	2018	Anne, babası üniversite mezunu değil, kardeşlerin bir kısmı üniversitede okuyor bir kısmı lisede

2.4. Veri Toplama Süreçleri ve Veri Analizi

Araştırmanın başlangıcında literatür taraması kapsamında Birleşik Krallık mülteci tecrübesini anlayabilmek amacıyla tarihçeye ilişkin çalışma yapılmış, mülteci hareketleri ile çıkarılan göç yasaları ele alınarak kolonyal göç, rakamsal göç, mülteci göçü ayrımı anlaşılmaya çalışılmıştır. Ayrıca, Birleşik Krallık'ta mülteci entegrasyonuna yönelik yapılan çalışmaları tespit edebilmek ve ülkedeki mülteci yaklaşımının nasıl geliştiğini anlayabilmek amacıyla 1905 Yabancılar Yasası'ndan başlamak üzere mülteci hareketleri ile temel yasal düzenlemeler incelenmiştir. Birleşik Krallık'ta 2000 yılında AB mevzuatı çerçevesinde mülteci entegrasyon strateji belgesi hazırlanmış ve hedefli politikalara geçiş yapılmıştır. Bu nedenle politika gelişimin değerlendirilmesi amacıyla bu dönemden itibaren gerek İçişleri Bakanlığı gerekse yetki devredilmiş idareler tarafından yayımlanan mülteci entegrasyonuna ilişkin temel strateji belgelerine odaklanılmıştır.

Söz konusu belgeler konuya ilişkin akademik çalışmalar yanı sıra İçişleri Bakanlığı, İskoçya ve Galler resmi hükümet sayfalarında yer alan bilgilerden hareketle belirlenmiştir. 2008 yılı sonrası İngiltere ve Birleşik Krallık tümü için mülteci entegrasyon belgesi yayınlanmamakla birlikte İskoçya ve Galler'in bu konuda strateji dokumanı hazırlamaya devam ettiği görülmüştür. Bu kapsamda incelenen belgeler şunlardır:

- ✓ Tam ve Eşit Vatandaşlar: Birleşik Krallık'ta Mültecilerin Entegrasyonu Strateji Belgesi (2000) (Full and Equal Citizens: A Strategy for the Integration of Refugees Into the United Kingdom)
- ✓ Güvenli Sınırlar, Güvenli Cennet: Modern Britanya'da Çeşitlilikle Birlikte Entegrasyon (2002) (Beyaz Kitap) (Secure Borders, Safe Haven: Integration with Diversity in Modern Britain)
- ✓ Entegrasyon Konuları: Mülteci Entegrasyonu İçin Ulusal Strateji (2005) (Integration Matters: A National Strategy for Refugee Integration)
- ✓ Birlikte Hareket etmek (2008) (Moving on Together: Government's Committement to Supporting Refugees)
- ✓ Entegrasyon Koşullarını Yaratmak (2012) (Creating the Condition for Integration)
- ✓ Entegre Topluluklar Eylem Planı (2019) (Integrated Communities Action Plan)

- ✓ İskoç Mülteci Entegrasyon Forumu Eylem Planı (2002) (Scottish Refugee Integration Forum Action Plan)
- ✓ Yeni İskoç Mülteci Entegrasyon Stratejisi (2018-2022) (New Scots Refugee Integration Strategy)
- ✓ Galler Mülteci İçerme Stratejisi (2008) (Refugee Inclusion Strategy)
- ✓ Galler Mülteci ve Sığınmacılar Hizmet Sunum Planı (2016) (Welsh Refugee and Asylum Seeker Delivery Plan)

Bu belgelere ek olarak Entegre Topluluklar Eylem Planında yer alan entegrasyon alanı ilan edilen bölgelerden biri olan Blackburn ve Darwen Konseyi "Bizim topluluğumuz, Bizim Geleceğimiz" (Our Community, Our Future) adlı sosyal entegrasyon stratejisi de incelenmiştir.

Araştırma devam ederken Suriyeliler için başlatılan yeniden yerleştirme programının değerlendirilmesine ilişkin olarak İçişleri Bakanlığı, bazı mülteci yardım kuruluşları ve BMMYK tarafından hazırlanan raporlar incelenerek uygulamada karşılaşılan sorunlar anlaşılmaya çalışılmıştır.

Diğer taraftan araştırmacı bu süreçte Oxford Üniversitesi COMPAS'ta misafir araştırmacı olarak bulunduğundan araştırma kapsamında belgelerin belirlenmesi, yarı yapılandırılmış soruların hazırlanması aşamalarında COMPAS'ta çalışan diğer akademisyenlerden destek alınmıştır. Bu amaçla, 2018 yılı Kasım ayında entegrasyon konusunda çalışan Sarah Spencer ve 2019 yılı Şubat ayında Birleşik Krallık'ta "Kapsayıcı Şehirler" adlı projeyi yürüten Oxford Üniversitesi COMPAS'ta çalışan Jacqui Broadhead ile toplantılar yapılarak gerek strateji belgelerinden incelenmesi gerekenler gerekse politikalar hakkında bilgi alınarak çalışma geliştirilmiş ve incelenecek dokumanlar ile taslak sorular belirlenmiştir. Bu çalışmalara ek olarak çalışma taslağı 2019 yılı Ocak ayında COMPAS'ta yapılan entegrasyon çalışma grubu toplantısında diğer akademisyenlere sunulmuş, toplantı sonrası gelen değerlendirmeler çerçevesinde konuyla ilgili çalışılan akademisyenlerle ikili görüşmeler yapılarak çalışma geliştirilmiştir. Sunum sonrası değerlendirmelerini tartışmak üzere ulusaşırı bağlarla ilgili çalışan Thomas Lacroix ile görüşülerek gerek sorular gerekse araştırma kapsamı tekrar gözden geçirilmiştir. COMPAS'ta araştırmacının bulunduğu süre içinde Prof. Dr. Nicholas Van Hear ile de konuya ilişkin yeni çalışmalar, içerik ve özellikle diaspora konusunda görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma sürerken gerek diaspora-ulusaşırılık ilişkisini gerekse Suriye'deki yapıyı anlayabilmek amacıyla Oxford Üniversitesinde göç ve zorunlu göç yüksek lisans programı kapsamındaki "Transnationalism and Diaspora", "Disposession and Displacement in the Modern Middle East", "Refugee Economies" adlı derslere de katılım sağlanarak literatürde yer alan çalışmalar hakkında bilgi edinilmiştir.

Ayrıca, Suriyeli mültecilerin deneyimlerini daha iyi anlayabilmek amacıyla görüşmelere başlamadan önce bu alanda çalışan "Rethink Rebuild Society" adlı yardım kuruluşunun Suriyeli mültecilerle gerçekleştirdiği "Memories from Syria" adlı 50 seriden oluşan video izlenmiş, basın taraması yapılarak başarılı mülteci öğrenci hikayeleri tespit edilmiştir. 2015 yılında kurulan Suriyeli dernek ve yardım kuruluşları ağı olarak çalışan ve 10 üyesi olan SCANUK adlı organizasyonun çalışmaları incelenmiştir. Suriyeli aktivistler ve gazeteciler tarafından düzenlenen bazı etkinliklere katılım sağlanarak topluluk uyumu projeleri yerinde görülmüştür.

Araştırmaya ilişkin alınan etik kurul onayı sonrası 10/04/2019-30/06/2019 tarihleri arasında Birleşik Krallık'ta yetki devredilmiş idareler olan İngiltere, İskoçya ve Galler'de yükseköğretimdeki Suriyeli mültecilerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kuzey İrlanda'da Suriyeli mülteci öğrenciye ulaşılamadığından görüşme yapılamamıştır. Görüşmeler Suriyelilerle farklı tarih, şehir ve mekanlarda çoğunlukla birebir gerçekleştirilmiş yalnızca iki görüşme öğrencinin hassasiyeti nedeniyle internet aracılığıyla yapılmıştır. Bazı üniversitelerde yalnızca bir Suriyeli mülteci olması sebebiyle katılımcıların güvenlik kaygılarından dolayı şehir ve üniversite bilgisine analizlerde yer verilmemiştir.

Katılımcılara ulaşabilmek amacıyla sığınmacı bursu veren üniversiteler belirlenmiş, üniversitelerde bulunan Suriyeli öğrenci birlikleri, Müslüman ve/veya Arap öğrenci birlikleri, belirlenen Suriyeli STK'lar ile "Student Action for Refugees-STAR" adlı kuruluşun tüm üniversitelerde bulunan temsilciliklerinin sosyal medya sayfalarına araştırma ile ilgili bilgi gönderilmiştir. Ulusal bir STK olan STAR Birleşik Krallık'ta üniversite ve kolejlerde 50 grupla mülteci öğrencilerle ilgili çalışma yürütmektedir. Bazı kuruluşlarla ve üniversitelerle ise gerek eposta gerekse yüz yüze iletişime geçilmiştir. Diğer taraftan, Suriyeli akademisyenler, gazeteciler, Türk akademisyenler, Suriyeli ve Türk öğrenciler katılımcılara ulaşma konusunda araştırmacıya destek sunmuştur. Araştırmada kartopu yöntemi ile katılımcılara ulaşılmakla birlikte birden fazla küçük kartopular aracılığıyla erişim sağlandığından aynı üniversite ve/veya şehirden olan kişi sayısı sınırlıdır.

Bilgilendirilmiş onam formu ile araştırmaya ilişkin bilgilendirme İngilizce olarak hazırlanmış ve görüşmeler İngilizce olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde katılımcılar araştırmaya ilişkin kısa özet, bilgilendirilmiş onam formu ve aynı zamanda sözlü olarak bilgilendirilmiştir. Görüşmelerden önce mutlaka katılımcıların bilgilerinin gizli kalacağı, şehir ve üniversite bilgisine yer verilmeyeceği, sadece kodlamalar yolu ile bilgilerin analiz edileceği konusunda bilgi sözlü olarak tekrarlanmıştır. Ayrıca, katılımcılara görüşmenin herhangi bir aşamasında çekilebilecekleri bildirilmiş olmakla birlikte hiçbir katılımcı görüşme sırasında görüşmeyi yarım bırakmamıştır. Görüşme kayıtları araştırmacı tarafından bizzat deşifre edilmiş kişilerin güvenliği nedeniyle kimse ile paylaşılmamıştır. Görüşmelerin deşifre edilmesinin ardından veri analizi aşamasına geçilmiştir.

Birleşik Krallık'ta mülteci entegrasyon politikalarını analiz edebilmek amacıyla belirlenen belgeler metinde tekrarlanan konulardan hareketle analiz edilmiştir. Bunun sonucunda belgeler kapsam, hedef kitle ve temel politikalar açısından karşılaştırılmıştır. Metinler analiz edilirken sözcük ve temalardan hareket edilmiş, tekrarlanan konular entegrasyon tanımı, entegrasyonun ne zaman başladığı, mülteci statüsünün alınmasından önce sığınmacı aşamasında iken çalışma hakkı olmaması nedeniyle entegrasyon politikası uygulanamayacağı, tam potansiyeli gerçekleştirmek amacıyla dil öğrenilmesi ve iş piyasasına erişim, sağlık, barınma ve eğitim imkanlarının sunulması, bilgilendirme, iyi uygulama örneklerinin paylaşılması, kapasite geliştirme ve basında olumlu mülteci imajıdır.

Nitel veri analizinde betimleme, analiz ve yorumlama olmak üzere üç temel yol kullanılabilmektedir. Bu kapsamda görüşmelerden ve dokuman analizinden elde edilen verilerin hangi temalar altında sunulacağı belirlenmiştir. Konunun entegrasyon ve ulusaşırı bağlarla ilgili olması sebebiyle barınma, sağlık, eğitim, iş piyasası, köken ülkeye ziyaret, para gönderme, arkadaşlık grupları gibi kodlar dikkate alınarak bazı temalar belirlenmişti. Ancak araştırma sürerken diğer ülkelere ziyaret, STK desteği, diaspora, hoşgörü, etnik-dini farklar gibi yeni kodlar ve dolayısıyla yeni temalar ortaya çıkmıştır. Oluşturulan tematik çerçeveye göre veriler düzenlenmiş, gerekli yerlerde alıntılarla desteklenmiştir. Daha sonra bulgular aralarındaki ilişkilere göre yorumlanmıştır. Betimsel analizin tamamlanmasından sonra temalar altında özetlenen ve yorumlanan bulgular içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu aşamada sözcük ve/veya cümlelerden oluşan kodlar yolu ile veriler bölümlere ayrılarak temalar oluşturulmuştur. Temalar tekrar gözden geçirilerek analiz ve yorumlama aşaması tamamlanmıştır. Çalışma sırasında kullanılan tema haritası şu şekildedir:

Tablo 4. Tema haritası

Tema	Kodlar
Kültürel sermaye	Anne-baba eğitimi, kardeşlerin eğitimi, dil bilme, Suriye'de eğitim durumu
Zorunlu göç etme biçimleri	Ülkeye nasıl gelindiği, hangi ülkelerden geçildiği, ne zaman gelindiği, kimle gelindiği
Göç Nedeni	Eğitim, aile, Birleşik Krallık'ta eğitimi araştırma, bilgi alma, Birleşik Krallık'ta daha önce yerleşen akraba veya arkadaş
Yükseköğretime erişim	Dil, diplomaların geçerliliği, derslerin kabulü, lise denkliği, çalışma, sınav, belge, deneyim, akademik rehberlik, güçlükler, kolaylıklar, Birleşik Krallık'ta eğitim hakkında bilgi
Yapısal entegrasyon bileşenleri	Barınma, dağıtma, ev, iş bulma, çalışma, sağlık, eğitim, hakları bilme, barınma desteği, iş arama desteği, dili bilme, vatandaşlık, oy kullanma, seyahat belgesi, pasaport
Ulusaşırı bağlar aktiviteler	Suriye'yi ziyaret, başka ülkeleri ziyaret, akraba, aile, arkadaş grubu, Müslüman veya Suriyeli arkadaşlar, para gönderme, seyahat, politik, protesto, etkinliklere katılma, diaspora, Suriyeli STK'ların desteği,
Güçlükler ve beklentiler	Kültür farklılıkları, eğitim sisteminde farklılık, aile birleşimi, zaman, pahalılık, ulaşım sorunu, ayrımcılık, düşük nitelikli iş, hayaller, beklentiler, zorluklar
Entegrasyon, aidiyet ve ulusaşırılık	Vatandaşlık, evin neresi, nereye aitsin, topluma dahil olma, toplumun parçası olma, güvenlik hissi, güvende hissetme, yakınlık hissi, komşuluk, hatıra, geçmiş, hoşgörü, bölünme, diaspora, STK desteği, etnik-dini farklar, tanımlama, konumlandırma, entegrasyon tanımı
Geri dönüş eğilimi	Suriye'ye geri dönme, Suriye'ye yardım etme, katkıda bulunma, yerleşme, savaş sonrası planlar, Suriye'de ailesi olma, başka ülkeye göç

2.5. Etik konular

Etik kurallar araştırmaya insanların dahil olduğu çalışmalarda araştırmacının katılımcıların zarar görmemesi ve ihtiyaçlarının dikkate almasını sağlayan, katılımcıya saygı gösterilmesine ve aynı zamanda onların gizliliğinin korunması ve araştırma kapsamında aldatılmamasına dayanan kurallar bütünüdür (Flick, 2014, s. 50). Bilgilendirilmiş katılımın iki ana unsuru katılımcının fiziksel ya da psikolojik zorlama olmadan gönüllü katılımının sağlanması ve bu katılımın araştırma hakkında tam ve açık bilgiye dayanmasıdır (Denzin & Lincoln, 2000, s. 138).

Bu kapsamda ana hususlar katılımcılara araştırma hakkında tam bilgi sunulması, gönüllü katılım ve gizlilik olarak belirlenmiştir. Araştırmada bilgilendirilmiş onay formu ile katılımcılara araştırmanın amacı ve içeriği konusunda gerekli bilgiler sunulmuş, araştırmaya katılımın gönüllü olduğu ve istedikleri anda vazgeçebilme hakları olduğu vurgulanmış, yazılı onayları alınmış, ayrıca görüşmeler başlamadan önce sözlü bilgilendirme de yapılmıştır. Katılımcıların kişisel verilerinin korunması ve gizliliği sağlayabilmek amacıyla araştırmada sadece kodlamalar kullanılmış, veriler anonim hale getirilmiş, katılımcı ile bağ kurmayı sağlayabilecek nitelikte olan yer ve üniversite isimleri kullanılmamıştır. Yer isimleri kullanılırken yalnızca örneğin “Londralı hissediyorum” ya da “Londra buraya göre daha pahalı” gibi genel ifadelerde bulunan yer isimleri muhafaza edilmiş, yerleşilen yeri açıkça ortaya koyacak bilgiler kullanılmamıştır.

Bu çalışma, etik kurallar dikkate alınarak yürütülmüş olup, katılımcıların gizliliğinin korunması ve etik kurallara uyum açısından aşağıdaki önlemler alınmıştır:

1. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulu’ndan araştırma için onay alınmıştır.
2. Katılımcılara çalışmanın amacı hem bilgilendirilmiş onay formu ile yazılı hem de sözlü olarak iletilmiş, elde edilen verilerin nasıl kullanılacağı anlatılmış, kişisel bilgilerin gizli tutulacağı hususları tekrarlanmıştır.
3. Katılımcıların isimleri yerine yalnızca kadın ve erkek ayrımı için kodlar kullanılmış, bazı üniversitelerde çok az sayıda Suriyeli olduğundan katılımcının kişisel verilerinin korunması ve kimliğinin ortaya çıkmaması amacıyla şehir ve üniversite isimlerine dahi yer verilmemiştir.

4. Yetki devredilmiş idarelerde entegrasyona ve eğitime erişime ilişkin farklılıkları görebilmek amacıyla yalnızca katılımcıların bulunduğu yetki devredilmiş idareler (İskoçya, Galler ve İngiltere) hakkında bilgi sunulmuştur.
5. Bilgilendirilmiş onay formu ile katılımcıların yazılı onayları alınmıştır.

2.6. Geçerlilik

Nicel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik söz konusu iken nitel araştırmalarda sonuçların inandırıcılığının sağlanması farklı yöntemlerle mümkün olup, bu amaçla çalışmada araştırma sürecine ilişkin bilgilerin, elde edilen verilerin ayrıntılı olarak tanımlanması, örneklem büyüklüğünün yeterli olması gerekmektedir (Başkale, 2016, s. 23). Creswell araştırmalarda geçerliliğin sağlanması için birden fazla stratejinin birlikte kullanılmasının bulguların doğruluğunu değerlendirebilmek için daha faydalı olacağını belirterek üçgenleme, katılımcı teyidi, zengin ve detaylı tanımlama, araştırmacının rolü, negatif bilgilere yer verme, sahada uzun zaman geçirme, başka bir araştırmacı ile çalışma ve dış gözlemci olmak üzere sekiz kriter belirlemiştir (Creswell, 2014, s. 201-202).

Tablo 5. Nitel araştırma inandırıcılık için kullanılan yöntemler

(Başkale, 2016)

Faktör	Nitel versiyon	Yöntemler
İç geçerlik	İnanılırlık: Sonuçlar inandırıcı mı?	Uzun süreli etkileşim Araştırmacı önyargılarını azaltma Katılımcı teyidi Üçgenleme
Dış geçerlik	Aktarılabilirlik: Sonuçlar diğer kişi ve durumlara aktarılabilir mi?	Amaçlı örneklem Dahil etme/dışlama kriterleri Ortamın ayrıntılı tanıtımı Katılımcıların ayrıntılı tanıtımı
Güvenirlik	Güvenilebilirlik: Çalışma benzer koşullarda benzer katılımcılarla tekrarlandığında sonuçlar benzer mi?	Denetleme yolu Literatür Araştırma yöntemlerinin ayrıntılı tanıtımı Üçgenleme Başka bir araştırmacının süreç ve sonuçları incelemesi
Objektiflik	Onaylanabilirlik: Önyargılar azaltılarak objektiflik artırıldı mı?	Araştırmacı önyargılarını azaltma Üçgenleme

Bu kapsamda araştırmanın iç geçerliliğini sağlamak amacıyla sonuçların inanılırlığı için üçgenleme, araştırmacının rolünün tanımlanması yolu ile ön yargıları azaltma, zengin ve detaylı tanımlama, temalara ilişkin negatif ya da çelişkili bilgilere yer verme gibi birden fazla strateji birlikte kullanılmıştır. Bu çalışmanın inanılırlığını artırmak amacıyla, dokuman analizi ve görüşme teknikleri birlikte kullanılarak yöntem üçgenlemesi yapılmıştır. Birleşik Krallık'ta mülteci entegrasyonuna ilişkin politika belgeleri incelenmiştir. Dokuman analizi sonucunda tespit edilen politikalar görüşmeler sonucunda elde edilen uygulamaya ilişkin sonuçlarla karşılaştırılmıştır. Böylece politikanın uygulamaya nasıl yansıdığı ya da politika da boşluk olan alanların uygulamada nasıl doldurulduğunun görülmesi sağlanmıştır. Diğer taraftan Birleşik Krallık'ta mültecilere ilişkin genel yaklaşımı ve Suriyeli mültecilerin durumlarını anlayabilmek amacıyla basında çıkan haberler takip edilmiş, STK'ların etkinliklerine katılım sağlanmış ve Birleşik Krallık'taki mültecilerin hikayelerinden oluşan kısa filmler izlenerek veri çeşitliliği sağlanmıştır. Tüm bu kaynaklardan sağlanan bilgiler ve bu deneyim olayları yorumlama da ve görüşmeler sırasında katılımcılarla iletişimin sürdürülmesinde, akıcılığı sağlamada katkı sunmuştur.

Dış geçerliliğe ilişkin olan aktarılabilirlik verinin genellenebilirliğine ilişkin olup, nitel araştırmalar da amaç genelleme yapmak değildir. Bu çalışmada hem katılımcıların hem de ortamın ayrıntılı tanımı ve örnekleme dahil olma kriterlerine yer verilmiştir. Katılımcılara ilişkin olarak eğitim durumları, Suriye'de eğitim durumları, ülkeye geliş yılı, aile eğitim durumu, dil yeterliliği, göç yolları gibi bilgiler verilerek katılımcıların tanıtımı yolu ile aktarılabilirlik sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca örneklemin seçimine ilişkin detaylı veriler sunulmuş, örnekleme ulaşma ve veri toplama süreçleri ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Örnekleme dahil olma kriterleri ve örneklem dışında kalmaya ilişkin kriterlere yer verilmiştir.

Güvenirliği sağlamak amacıyla literatür, araştırma yöntemlerinin ayrıntılı tanıtımı ve üçgenleme stratejileri kullanılmıştır. Bu kapsamda, Birleşik Krallık'ta mülteci hareketliliğine ilişkin tarihi bilgilere yasal düzenlemeler çerçevesinde, dokuman analizi kapsamında 2000-2008 yılları arasında Birleşik Krallık mülteci entegrasyon politikalarına ilişkin olarak çıkarılan strateji belgelerine, 2012 sonrası yaklaşım değişikliği çerçevesinde hazırlanan topluluk uyumu belgelerine yer verilmiştir. Entegrasyon ve ulusaşırılık ilişkisi çerçevesinde ayrıntılı literatür taraması yapılmış, ayrıca katılımcıların araştırılan konuyu anlamlandırmalarında etkili olduğu için Suriye'deki çoklu etnik ve dini yapıya ilişkin bilgi

verilmiştir. Ayrıca, görüşmeler sırasında entegrasyon kavramına ilişkin olarak katılımcıların görüşü alınmıştır. Diğer taraftan, araştırmaya ilişkin veri toplama ve analiz süreçlerinin detaylı olarak anlatılmış, veri toplama sırasında kullanılan yollar ve karşılaşılan güçlüklerin anlatılması ile diğer araştırmacılara da yol gösterici olması ve güvenirliliği sağlamak amaçlanmıştır. Birleşik Krallık'ta altı ay yaşadıktan sonra görüşmeler yapılmaya başlanmıştır. Bu süre içinde ülkede mültecilerle ilgili yaklaşım anlaşılmaya çalışılmış, ayrıca Suriyeli mültecilerle çeşitli etkinliklerde aynı ortamlarda bulunulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın objektifliğinin başka bir ifade ile onaylanabilirliğinin sağlanması ses kayıtları, çalışma bulgularının günlüklerin, çalışma hedefi ve beklentiler, temalar-alt temalar, gözlemler, sorular gibi çalışmaya ilişkin detaylı verilerin bulunabilmesini ve katılımcıların kendi ifadelerine yer verilmesi gerektirmektedir (Başkale, 2016, s. 25-26). Bu kapsamda katılımcıların ses kayıtları, görüşme yerleri ve tarihler, ham veriye ilişkin tema-alt temaların belirlenmesine ilişkin süreçler, sorular muhafaza edilmiştir.

3. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde uluslararası göç tanımından hareketle zorunlu-gönüllü göç ayrımı çerçevesinde mülteci ve ekonomik göçmen tartışmaları, göç amaçları çerçevesinde göç teorileri ele alınmış, mülteci, sığınmacı, ülke içinde yerinden edilenler gibi tanımlara ve tartışmalara yer verilmiştir. Asimilasyon ve entegrasyon arasındaki ilişki ulusaşırı bakış açısı ile gözden geçirilmiştir. Ulusaşırı bağların korunmasına ilişkin ekonomik, sosyokültürel ve siyasal aktivitelere ilişkin literatür ele alınmıştır. Diğer taraftan ev sahibi ülke olarak Birleşik Krallık sosyal politika yaklaşımına ve köken ülke olarak Suriye'nin mülteci ve sığınmacılar için kaynak ülke olma fonksiyonuna kısaca değinilmiştir. Yükseköğretimdeki Suriyeli mültecilerin örneklemimizi oluşturması nedeniyle Bourdieu kültürel sermaye teorisi de literatüre dahil edilmiştir.

3.1. Uluslararası Gönüllü Göç ve Zorunlu Göç

Uluslararası Göç Örgütü uluslararası göçü, "Göç kişilerin köken ülkelerinden veya mutat ikametgâhlarından sürekli veya geçici olarak başka bir ülkede kendilerini kurmak amacıyla hareketleridir. Bunun sonucunda bir uluslararası sınır geçilmiştir." şeklinde tanımlamaktadır (IOM, 2004, s. 33). Birleşmiş Milletler Uluslararası Göç raporuna göre 2015 yılı itibariyle yaklaşık 244 milyon uluslararası göçmen bulunmaktadır (United Nations, 2016).

BM tarafından yayımlanan Uluslararası Göç Raporu 2015'e göre, 243.7 milyon göçmenin 140.5 milyonu kalkınmış bölgelerde bulunmaktadır. Kıtalara göre detay dağılıma bakıldığında en çok uluslararası göçmenin Avrupa'da bulunduğu onu Asya ve Kuzey Amerika'nın izlediği görülmektedir (**Tablo 6.**). Kalkınmakta olan ülkelere doğru bir göç akımı olmakla birlikte 1990-2015 yılları arasında göçün yönünün ekonomik göçmenlerden mültecilere doğru değiştiği gözlemlenmektedir.

Tablo 6. 1990-2015 uluslararası göçmen stoku (milyon)

(UN'den, 2016)

	1990	2000	2010	2015
Dünya	152.6	172.7	221.7	243.7
Kalkınmış bölgeler	82.4	103.4	132.6	140.5
Kalkınmakta olan bölgeler	70.2	69.3	89.2	103.2
Afrika	15.7	14.8	16.8	20.6
Asya	48.1	49.3	65.9	75.1
Avrupa	49.2	56.3	72.4	76.1
Latin Amerika ve Karayipler	7.2	6.6	8.2	9.2
Kuzey Amerika	27.6	40.4	51.2	54.5
Okyanusya	4.7	5.4	7.1	8.1

Göçmenlere ilişkin çeşitli sınıflandırmalar bulunmaktadır. Koser (2007, s. 16-17) uluslararası göçmenleri mülteciler ve çevresel nedenlerle ülkelerini terk eden *zorunlu göçmenler*, çatışma veya politik baskılar nedeniyle ülkelerini terk edenler *politik göçmenler*, daha iyi yaşam koşulları gibi ekonomik nedenlerle göç eden *ekonomik göçmenler* ve belgesiz veya sahte belge ile göç eden *yasal olmayan göçmenlerdir* olarak gruplamaktadır. Politik nedenlerle ülkeyi terk edenler için politik göçmen ile birlikte "sürgün" kavramı da kullanılmakta, sürgünle ilgili çalışmalar genellikle sürgün edilen insanların hatıraları üzerine odaklanmakta, sürgün edilenler aslında ülkesine karşı politik karşıtlık içinde olan göçmen veya mülteci olmaktadır (Goddeeris, 2009). Başka bir sınıflandırma ise göçmenlerin geçici, sürekli ve siyasi göçmenler olarak sınıflandırmasıdır. Geçici ve sürekli göçmen olma motivasyonun altında yatan temel saik ekonomik nedenler olup, siyasi göçmenler için temel sebep ekonomik değil ayrımcılık, etnik zulüm veya siyasi nedenlerle kendi ülkesinde istenmemeleridir (Dustmann, 2000, s. 220-221).

Göç nedenlerini ve göç etme kararını açıklamaya ilişkin çeşitli teoriler bulunmakta olup, göçü açıklamaya çalışan teoriler Ravenstein'in (1885, 1889) göç yasalarına dayanmaktadır. Lee, göç kararını etkileyen faktörleri köken ülke ile ilgili faktörler, hedef ülke ile ilgili faktörler, engeller ve kişisel faktörler olmak üzere dört gruba ayırmaktadır (Lee, 1966, s. 50). Göç teorilerini çalışma alanlarına göre gruplandıran Bijak (2006) sosyolojik, ekonomik, coğrafi ve birleştirici olmak üzere teorileri dört alana ayırmıştır.

Uluslararası göçü başlatan nedenlerden hareketle göç teorileri makro, meso ve mikro düzeyde sınıflandırılabilmektedir. Neoklasik (Lewis, Hics, Harris ve Todaro) teoriye göre

uluslararası göçün nedeni işgücü arz ve talebi arasındaki coğrafi farklılıklardır ve ülkeler arasında işgücü piyasasında ücret farklılıkları nedeniyle işgücü göçü olduğu varsayılmaktadır (Olejarova, 2007, s. 13). Piore'ye göre, uluslararası göçe sebep alan kalkınmış ülkelerin sürekli işgücü talebidir ve göç gönderen ülkelerdeki düşük ücret veya yüksek işsizlik gibi itici faktörlerden değil göç kabul eden ülkedeki yabancı işgücüne ihtiyaç gibi çekici faktörlerden kaynaklanmaktadır (Massey vd., 1993, s. 440). Diğer taraftan Hagen-Zanker, Massey tarafından yapılan sınıflandırmayı yetersiz bularak genişletmiştir. Mikro ve makro teoriler arasında göç nedenlerini hane halkı veya topluluk düzeyinde açıklayan meso (orta) teorileri de yerleştirmiş, göç nedenleri ve ana teorileri dikkate alarak mikro-makro-meso seviyelere göre (***Tablo 5***) göç teorilerini göçü başlatan ve sürdüren nedenleri de dikkate alarak sınıflandırmıştır (Hagen-Zanker, 2008, s. 5).

Tablo 7. Hagen-Zanker düzeylere göre göç teorileri sınıflandırması (Hagen-Zanker'den, 2008)

DÜZEY	Mikro	Meso	Makro
Göç nedeni ve örnek	Göç nedeni: bireysel değerler, beklentiler, istekler. Ör: refahı artırma	Göç nedeni: Kolektif ve sosyal ağlar Ör: sosyal bağlar	Göç nedeni: Makro düzeyde fırsat, yapı Ör: ekonomik yapı
Ana teoriler	-Lees itme-çekme faktörleri -Neoklasik mikro göç teori -Davranışsal modeller -Sosyal sistem teorisi	-Sosyal sermaye teorisi -Kurumsal teorisi -Ağ teorisi -Kümülatif nedenler -İşçi göçünün yeni ekonomileri	-Neoklasik makro göç teorisi -Sistem olarak göç -İkili iş piyasası teorisi -Dünya sistemleri teorisi -Hareketlilik geçişi

Meso teoriler arasında gruplanan ve bazen neoklasik teorinin eleştirisi olarak da kabul edilen işgücünün yeni ekonomik teorilerine göre nereye, nasıl, ne kadar süre gidileceğine ilişkin göç kararı, sadece bireysel düzeyde alınan kararlara dayanmamakta, aile ve diğer kültürel yapılar da göç kararını etkilemektedir (King, 2013, s. 22-23). Meso teoriler içinde yer alan ağ teorisi ise sosyal sermayeye dayanmakta olup, göçmen ağları, köken ülkede ve ev sahibi ülkede akrabalık, arkadaşlık ve paylaşılmış bağlar yolu ile göç edenleri ve göç etmeyenleri birbirine bağlamaktadır (Massey vd., 1993, s. 448). Başka bir ifadeyle göçmen

ağları ev sahibi ülkeye daha önce yerleşen göçmenler ile yeni gelen göçmenleri ve köken ülkede kalanları birbirine bağlayan ulusaşırı bağlardır.

Mikro teoriler ise göç kararının arkasında yer alan bireysel nedenlerden hareketle göçü açıklamaktadır. Mikro teoriler bireylerin rasyonel olarak pozitif net gelir elde etmeyi beklediklerinde göç etmeye karar verdiklerini (Massey vd., 1993) ve göç kararının ekonomik ya da ailevi nedenlere dayandığını, mülteciler için ise göçün baskıya dayalı bir tür kaçma seçeneği olduğunu kabul etmektedir (Richmond, 1988, s. 8). Mültecilerin göç kararı baskıya dayalı bir kaçma olmakla birlikte göçün yöneleceği ülkelerin belirlenmesinde ekonomik göçmenlere benzer şekilde ekonomik ya da ailevi nedenlerin de etkili olabileceği düşünülmektedir.

Göçü ekonomi kaynaklı nedenlerden hareketle açıklamaya çalışan teoriler "gönüllü göç" hareketlerini açıklamakta yeterli olurken mültecilerin bir alt grup olarak tanımlandığı "zorunlu göç" hareketlerinde ana neden daha çok politik olarak görülmektedir. Ancak, mülteci hareketliliğinde de politik nedenlere eşlik eden ekonomik, aile bağları gibi nedenler çoğu zaman aynı şekilde bulunmaktadır. Ayrıca göçmen ağları hem gönüllü göçmenler hem de mülteciler için göçün yönünü belirleyen önemli bir unsurdur. Bu çerçevede göç nedenlerini zorunlu ve gönüllü göçmenler açısından tümüyle ayırmanın mümkün olmadığı düşünülmektedir.

3.2. Asimilasyona Karşı Çıkış Olarak Entegrasyon

Asimilasyon, entegrasyon, uyum, kültürlenme, çoğulculuk, çok kültürlülük gibi kavramlar göçmenlerin asimilasyonu veya çok kültürlülük bağlamında entegrasyon ile birlikte kullanılan kavramlardır. Küreselleşme ile birlikte ulusaşırı bağlar ve aidiyetlerin korunmasının kolaylaşması ülkelerin politikalarında da değişiklikler getirmiştir.

Asimilasyon kavramı daha çok ABD'de kullanılan bir kavram olmakla birlikte entegrasyon genellikle Avrupa'da kullanılmaktadır ve asimilasyona ilişkin ilk çalışmalar ABD'de gerçekleşmiştir. Asimilasyon Chikago Okulu sosyologları Robert E. Park ve W. I. Thomas'ın çalışmaları sonucu gelişen bir kavram olup, asimilasyon kişi ve grupların diğer kişi ve grupların tecrübelerini, tarihlerini paylaşması ve ortak bir yaşamda kaynaşması olarak tanımlanmıştır (Alba & Nee, 2003, s. 19). Diğer taraftan, Park'ın ırk ilişkileri teorisine göre göçmenin hakim toplum ile ilişkisinde rekabet, çatışma, yerleşme ve asimilasyon olmak

üzere dört tür etkileşim bulunmakta, göçmen yeni geldiği topluma kendini uydurmaya ve yaşamını sürdürmek için yol bulmaya çalışırken iş ve konut piyasasında rekabet doğmakta, bu durum devamında çatışmaya, ayrımcılığa, ayaklanmalara yol açmakta, sonucunda piyasanın etnik tabakalaşması ve bunun kabulü gündeme gelecek ve yerleşme aşaması başlayacak, son aşamada ise etnik tabakalaşmada erozyon ortaya çıkacak ve asimilasyon gerçekleşecektir (Schunck, 2014, s. 13). Warner (1945, ss. 285-286) ise ev sahibi ülke ile göçmen arasındaki kültürel farklılık ve ırk farklılığı arttıkça uyumun zorlaşacağını, etnik sosyal sistemin güçlü olacağını dolayısıyla asimilasyon için daha uzun bir süre geçmesi gerekeceğini belirtmektedir.

1960'lı yıllara kadar asimilasyon kavramı sorgulanmazken ev sahibi ülkede göçmenlerin tamamıyla yok olmamaları kavramın sorgulanmaya başlamasına yol açmış, göçmenlerin oluşturdukları toplulukların kültürel kimliklerini korumak istemeleri ve topluma tümüyle katılım ya da toplumla birleşmenin kendi kimliklerini terk etmelerini gerektirmemesi kültürel ve yapısal asimilasyon boyutunu ortaya çıkarmıştır (Entzinger & Biezeveld, 2003, s. 7-8). Dolayısıyla göçmenlerin köken ülke ile bağlarını koruması yeni kavramların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Diğer taraftan, Gordon (1964, s. 71) ise asimilasyonu kültürel ve davranışsal, yapısal, evliliğe bağlı, kimliksel, tutum kabulü, davranış kabulü ve sivil olmak üzere incelemekte olup, kişilerin aile, dernek, yardım kuruluşu gibi gruplarla ilişkilerinin farklı etnik kökenden gelenlerle ilişkilerini etkilediğini belirtmektedir (Gordon, 1964, s. 234).

Başlangıçtaki modeller asimilasyonu basitleştirerek ele alırken daha sonra geliştirilen modellerde kişinin çeşitli düzeydeki ilişkilerinin ve özellikle köken ülke bağlarının da dikkate alındığı, asimilasyonun düz bir çizgi görülmesi fikrinin değiştiği ve etnik farklılıkların da korunduğu yeni modellerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu modellerden biri de Portes ve Zhou'nun parçalı asimilasyon modelidir. Bu modelde asimilasyon parçalanmış-dilimlenmiş bir süreç olup, asimilasyon göçmen grubun beyaz orta sınıfa paralel bir yapı gösterdiği yukarı asimilasyon, aşağı hareket ettiği sınıf altı asimilasyon ve sıkı dayanışma yoluyla göçmen toplumun değerlerinin korunması olmak üzere üç durumu ortaya çıkabilir (Portes & Zhou, 1993, s. 82).

Entegrasyon, göçmenin köken ülke bağlarını korumasından hareketle asimilasyona bir karşı çıkış olarak ortaya çıkmaktadır. Entegrasyonun herkes için geçerli tek bir tanımı bulunmamakta olup, entegrasyon göçmen veya mültecinin alıcı ülkenin bir parçası

olmalarına ilişkin tek yönlü bir süreç veya hem yeni gelende hem de mevcut toplumda değişimi gerektiren çift yönlü bir süreç olarak tanımlanabilmektedir (Castles vd., 2002). Avrupa Mülteciler ve Sürgünler Konseyi (European Council on Refugees and Exiles-ECRE) (2002, s. 4) entegrasyonu dinamik, çift yönlü, çok boyutlu ve uzun dönemli süreç olarak tanımlamakta olup, mülteci açısından kültürünü koruyarak yeni geldiği toplumun yaşamına uyumu, ev sahibi toplum açısından mültecileri toplumun bir parçası olarak kabul etme ve kaynaklara ulaşımını sağlama yükümlüğünü gerektirmektedir. ECRE'nin entegrasyon tanımı bir taraftan mülteciye topluma uyma yükümlülüğünü yüklerken ev sahibi toplumdan onları kabul etmesini ve devletten de kaynaklara erişimi kolaylaştırmasını beklemektedir.

IOM entegrasyonu, göçmenlerin ev sahibi ülkenin sosyal, ekonomik, kültürel ve politik hayatına dahil olmasını ve ev sahibi ülke toplumu ile göçmenin karşılıklı uyumunu içeren iki yönlü bir süreç olarak tanımlamakta ve hem göçmenin hem de ev sahibi ülke toplumunun ortak sorumluluklarına vurgu yapılmaktadır (IOM, 2017, s. 2). Dolayısıyla entegrasyon ulusal bir politika ve kültürel bağlamda gerçekleşmekte ve bu yapı içinde mülteci yeni toplumda arkadaşlıklar kurmakta, aidiyet geliştirmektedir (UNHCR, 2013a, s. 9). Tanımlarda ortak sorumluluğa yapılan vurgu entegrasyon sadece göçmenin ya da mültecinin sorunu olmadığını göstermektedir. Entegrasyon çok boyutlu ve çift yönlü bir süreç olmakla birlikte bir ulus devlet içinde ve onun politikaları çerçevesinde dolayısıyla zaman ve mekan sınırı çerçevesinde ortaya çıkmakta ve birden çok paydaşın katılımını gerektiren bir süreç olarak yalnızca göçmeni değil ev sahibi toplumu da içeren "tüm toplum yaklaşımını" benimsemelidir (IOM, 2017, s. 3). Entegrasyon politikaları devlet tarafından belirlenmekle birlikte ekonomik, sosyal, siyasal boyutları nedeniyle ev sahibi toplumun da katkısını sağlayabilmek için tüm paydaşların katkısı gerekmektedir.

Entegrasyon kavramına ilişkin çeşitli tanımlar bulunması yanı sıra kavram pek çok alt kategoriyi de barındırmakta, "ekonomik entegrasyon, sosyal entegrasyon, kültürel entegrasyon, psikolojik entegrasyon, politik entegrasyon, yasal entegrasyon, sosyokültürel entegrasyon, eğitimsel entegrasyon ve sağlık entegrasyonu" gibi entegrasyon bileşenlerinden hareketle tanımlanan çok sayıda alt kategori bulunmaktadır (Kovacs, 2015, s. 14). Sosyal entegrasyon komşularla uyumu veya eğitime erişimi, ekonomik entegrasyon iş piyasasına katılımı, politik entegrasyon seçimlere katılımı ve kültürel entegrasyon ise göçmenin ve mültecinin geleneklerini ve kültürünü ne kadar koruduğu, kimlik, anavatana

aidiyetini ifade etmekte ve aslında başka bir açıdan bakıldığında günlük hayattaki pratikler ile inançları göstermektedir (Rytter, 2019, s. 681).

Bu alt tanımlamalara benzer şekilde BMMYK mülteci entegrasyonunu yasal, ekonomik ve sosyal-kültürel süreçler olarak üç grupta ele almaktadır. Yasal süreç seyahat özgürlüğü, eğitim, sağlık, iş piyasasına erişim, aile birleşimi gibi mültecilerin vatandaşlarla aynı haklardan yararlanmasını, bazı ülkelerde vatandaş olabilmelerini; ekonomik süreç ev sahibi ülkede mültecilerin ekonomik hayata katkı sunmalarını, kendi yaşamlarını sürdürebilecek aşamaya ulaşmalarını ve sosyal-kültürel süreç ise mültecilerin ev sahibi ülke toplumunun parçası olmaları ile ayrımcılık olmadan yaşayabilmelerini ifade etmektedir (UNHCR, 2013b, s. 15).

Entegrasyon makro düzeyde sosyal sistem ve toplumla ilişkili olarak topluma daha fazla entegre oldukça birey ve grupların daha yoğun ve sıkı ilişki içinde olmasını ifade etmekte olup, son yıllarda sosyokültürel entegrasyon yerine sosyal uyum kavramı daha çok kullanılmaya başlamıştır (Entzinger & Biezeveld, 2003, s. 6). Entegrasyon ülkeden ülkeye değişen ve devlet politikaları, yerel girişimler, kuruluşlar, sosyal önlemler gibi çeşitli aktörlerden etkilenen, göçmen veya mülteci ile ev sahibi ülke arasında çok yönlü ilişkileri içeren, mültecilerin ev sahibi ülkedeki entegrasyonu kolaylaştıran süreçleri bilmemeleri halinde mültecinin marjinalleşmesi ile sonuçlanabilen bir süreçtir (Oduntan & Ruthven, 2017). Bu kapsamda asimilasyona karşı çıkış olan entegrasyon bulunduğu ülke şartları ve zaman içinde anlam ifade eden, hem köken ülke hem ev sahibi ülke koşullarından etkilenen çok yönlü süreçler bütünüdür.

3.3. Zorunlu Göçü Tartışmak

Göç hareketliliğinin tanımlanmasında en önemli ayrımlardan birisi zorunlu-gönüllü göç olup, zorunlu göç kategorisi içinde de bazı alt kategoriler yer almaktadır. Zorunlu göç-gönüllü göç ayrımının temelini göç kararını etkileyen saikler oluşturmakla birlikte her zaman bu iki kategoriyi kolayca ayırmak mümkün olmamaktadır. Zorunlu-gönüllü göç kavramının gelişimi uluslararası alanda bu konuya ilişkin kurumsallaşma çabalarından etkilenmiştir.

Zorunlu ve gönüllü göç kavramları farklı gruplardaki insanların haklarını ayırmak amacıyla kullanılmakta olup, zorunlu göçün genellikle çatışma veya işkenceden kaçma temeline dayandığı varsayılmakla beraber çoğu zaman göç hem zorlama hem de ihtiyarilik

unsuru içerebilmekte, hem ekonomik hem de siyasi faktörlerden kaynaklanabilmektedir (Betts, 2009). Zorunlu göç de kendi içinde çeşitli şekillerde gruplanabilmektedir. Bu alandaki araştırmalar mülteciler, sığınmacılar, çatışmadan kaynaklı olarak ülke içinde yerinden edilenler (Internally Displaced Person, IDP), kalkınmadan kaynaklı olarak yerinden edilenler (DIDPs), çevresel olaylar ve afet nedeniyle yerinden edilenler ve insan kaçakçılığı mağdurlarını birbirinden ayırmaktadır (Benz & Hasenclever, 2009). Zetter (2015, s. 6) yerinden edilme nedenlerini ülke içi çatışmalar, zayıf yönetim, politik istikrarsızlık ve baskı ile çevresel nedenler olarak üç grupta sınıflandırmaktadır.

Zorunlu göç tanımı yapılırken bazen "illegal-yasadışı" göç ifadesi de kullanılmaktadır. Yasadışı göç kişilerin uygun dokümanlar olmaksızın ülkeye girmelerini ifade etmekte, yasadışı giriş yapan kişiler ile sığınmacıların karışmasına neden olmakta, 1951 Mülteci Sözleşmesi ise siyasi ve ekonomik göçmeni net olarak ayırmakta ve siyasi olanları mülteci kategorisi içinde yer vererek ispatlanabilir zulüm korkusuna dayandırmaktadır (Scheel & Squire, 2014, s. 2-3). Dolayısıyla kavramlar arasında geçişgenlik olması, göç kararının makro, mikro ve meso düzeyde pek çok nedenin birleşimine dayanması ve zorunlu olarak göç edenlerin de ekonomik saikleri olabilmesi nedeniyle gönüllü ve zorunlu göçmen ayrımını yapmak zorlaşmaktadır.

Zorunlu göç de sadece baskı, çatışma gibi tek bir sebeple açıklanamamakta, zorunlu göç dinamikleri de gönüllü göç de olduğu makro, meso ve mikro düzeylerde incelenebilmektedir. Boswell (2002) uluslararası göçle ilgili teorilerden hareketle zorunlu göçle ilgili dinamikleri makro, meso ve mikro teoriler olmak üzere üç grupta incelemekte ve zorunlu göçle ilgili nedensel faktörleri ise temel neden, en yakın neden, kolaylaştırıcı koşullar, destekleyici faktörler olarak değerlendirmektedir. Boswell'e (2002, s. 4-5) göre *temel nedenler* zayıf devlet, ekonomik azgelişmişlik gibi yapısal sorunlara ilişkin makro ve meso faktörlerin birleşimi; *en yakın neden hareketi tetikleyen* şiddet, çatışma, bireysel zulüm; *kolaylaştırıcı koşullar* bir ülkeye yolculuk, giriş ve kalışa imkan sağlayan ağlar, imkanlar, yasal düzenlemeler ve *destekleyici faktörler* ise bir yere zincir göçü teşvik eden ilk önce gidenlerin yeni gelecekler için süreci kolaylaştırmasına dayanan göç ağlarıdır. Mülteciler için göçün nedenlerine bakıldığında hareketi başlatanın temel ve en yakın neden olduğu ancak göçün yönünü kolaylaştırıcı ve destekleyici koşulların belirlediği düşünülmektedir.

Betss (2009, s. 154-157) çatışma, zulüm, çevresel nedenlerle sınır ötesi yer değiştirme hareketlerinin küreselleşmenin sonuçları ile bağlantılı olduğunu vurgulamakta ve ülke egemenlik sahası ötesinde ortaya çıkan ilişkiler ağının bilgi ve kimliği dönüştürdüğünü, bazen zorunlu göçü şiddetlendirirken bazen de azalttığını günümüzde, "jet göç çağında" "dünya-ötesi sığınmacılar" olgusu ortaya çıktığını belirtmektedir.

Mülteciler uluslararası kanunlarla tanımlanmış ve korunmuştur. 1951 Mülteci Sözleşmesi mülteci kavramını tanımlamakta ve devletlerin mültecilere sunması gereken temel hakların çerçevesini çizmektedir. 1951 Mülteci Sözleşmesi mülteci tanımını yapmakta ve anlaşmaya taraf olan devletlerin sunması gereken yasal koruma, yardımlar, sosyal haklar ile mültecilerin ev sahibi ülkeye karşı yükümlülüklerine de yer vermektedir. 1951 Mülteci Sözleşmesi yalnızca İkinci Dünya Savaşı öncesi Avrupa'daki mültecileri korumakta iken 1967 Protokolü ile kapsam tüm dünya olarak genişletilmiştir.

1967 Protokolü ile değişik 1951 Mülteci Sözleşmesinin, 1A(2) maddesinde mülteci tanımı aşağıdaki şekilde yapılmaktadır(UNHCR, 2010):

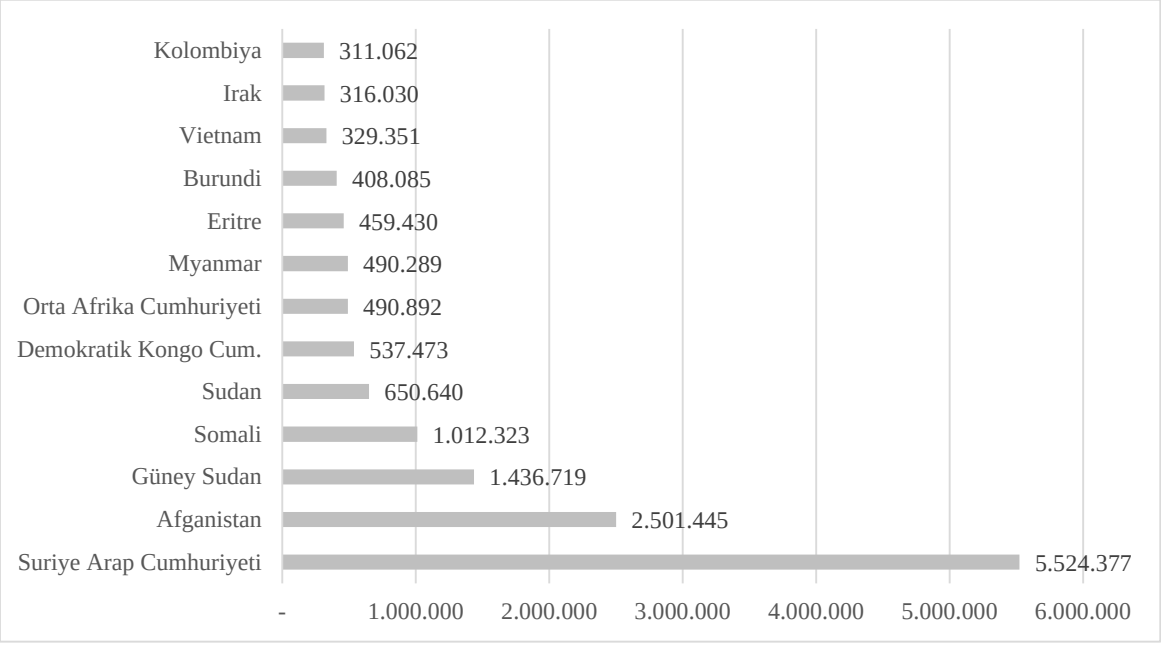
> A. İşbu Sözleşme'nin amaçları bakımından "mülteci" kavramı:
>
> (1) 12 Mayıs 1926 ve 30 Haziran 1928 Düzenlemeleri veya 28 Ekim 1933 ve 10 Şubat 1938 Sözleşmeleri, 14 Eylül 1939 Protokol ya da Uluslararası Mülteci Örgütü Tüzüğü'ne göre mülteci sayılan;
>
> Uluslararası Mülteci Örgütü tarafından, faaliyette bulunduğu dönem içinde alınmış mülteci sıfatını vermeme kararları, bu bölümün 2. fıkrasındaki koşullara sahip olan kimselere mülteci sıfatının verilmesine engel değildir;
>
> (2) 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı nedenlerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır. (UNHCR, 2010).

Bu tanımın üç ana unsur bulunmaktadır. Öncelikle kişi kendi ülkesi sınırlarından geçerek başka bir ülkeye gitmelidir. İkincisi mülteci zulüm veya zulüm riski nedeniyle kaçmış ve o nedenle ülkesine dönemiyor olmalıdır. Üçüncü unsur ise siyasi düşüncelerinde ya da belli bir ırk, din veya gruba mensup olması sebebiyle zulme uğrama korkusu olmalıdır. Göçmenler iş bulma, eğitim, aile birleşmesi gibi başka nedenlerle ülkelerinden hareket eden,

ülkelerine geri dönmelerinde herhangi bir engel bulunmayan kişiler olduğundan göçmenler ve mültecilere uygulanacak kurallar farklı olup, göçmenler göç kanunlarına tabi iken mülteciler ulusal ve uluslararası kanunlara tabi olarak korunmaktadır (UNHCR, 2015). 1951 Mülteci Sözleşmesi mülteciler için çeşitli haklar belirlemiş olup, bu hakların kullanılabilmesi mülteci statüsüne bağlanmıştır. Sözleşmede yer alan en temel haklardan biri geri gönderilmeme hakkıdır:

> 1. Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir.
>
> 2. Bununla beraber, bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması yolunda ciddi nedenler bulunan veya özellikle ciddi bir adi suçtan dolayı kesinleşmiş bir hükümle mahkum olduğu için söz konusu ülkenin halkı açısından bir tehlike oluşturmaya devam eden bir mülteci, işbu hükümden yararlanmayı talep edemez. (UNHCR, 2010, s. 30).

BMMYK 2016 verilerine göre, en büyük mülteci grubunu Suriyeliler oluşturmakta olup, bunu Afgan ve Güney Sudanlı mülteciler izlemektedir (UNHCR, 2016a). Suriye ve Afganistan hariç mülteci hareketliliğinin önemli bir kısmının Afrika kıtası kaynaklı olduğu görülmektedir (***Şekil 3***).

Şekil 3. Köken ülkeye göre mülteci sayıları (UNHCR'dan, 2016)

Mülteci tanımı, 1951 Mülteci Sözleşmesinden hareketle yapılmakla birlikte tanıma ilişkin çeşitli eleştiriler ve tartışmalar da bulunmaktadır. Koser'e (2007, s. 71-72) göre, tanım

modern dünyanın ihtiyaçlarını karşılamamakta, sadece siyasi nedenle değil genel güvenlik ve çatışmalar nedeniyle kaçanları kapsamamakta, mültecilerden daha kırılgan durumda olup ülke içinde yerinden edilenleri kapsamadığı için uluslararası koruma sağlanmamaktadır. Kavramın dar tanımlanması çok sayıda kişiyi maddi destek, sığınma ve sürekli olarak başka ülkeye yerleştirmeyi de içeren uluslararası yardımın dışında bırakacaktır (Shacknove, 1985, s. 275-276). Tanımla ilgili eleştirilerine rağmen Koser (2007, s. 72) korumaya ihtiyacı olan kişilerin çoğunu kapsaması, BMMYK'nın mülteci tanımı açıkça dışarda tuttuğu halde doğal afetler nedeniyle kaçanlar ve zorla yerinden edilen kişileri kapsamak üzere uygulamayı genişletmesi ve çok sayıda ülkenin Sözleşmeyi imzalamış olması nedeniyle 1951 Mülteci Sözleşmesinin desteklenmesi gerektiğini belirtmektedir.

Shacknove'ye göre, "mültecilik korunmayan devletsizlik" olup, zulüm nedeniyle devletle vatandaş arasındaki sosyal sözleşmenin bozulduğu, devletin kişilerin temel ihtiyaçlarını karşılayamadığı ve uluslararası yardım arandığı hallerde mültecilik kabul edilmelidir (Shacknove, 1985, s. 283-284). Mülteci tanımı üzerinde yapılan bu tür tartışmalar özellikle açlık, kuraklık, sel gibi doğal afetler nedeniyle ortaya çıkan zorunlu yerinden edilmelerin de önemini ortaya koymaktadır. Zaman içerisinde literatürdeki bu tartışmalara uygun şekilde BMMYK'nın sadece mültecilerle değil IDP'lerle de ilgilenmeye başladığı görülmektedir.

Göçmenler, sığınmacılar ve mültecilere tanınan haklar birbirinden farklıdır. Kimin mülteci olduğu kararının verilmesi önemli olup, mülteci statüsü bürokrasi nedeniyle zor elde edilen bir etiket, bir ödül olup, bu etiket dışlanmayı meşrulaştırmakta ve vatandaş ile "diğerleri" ayrımını açığa çıkararak kimlik ve aidiyet kavramlarını gündeme taşımaktadır (Zetter, 2007). Mültecilerin ülkelerinden arkalarında her şeyi bırakarak kaçmaları nedeniyle farklı özellikleri olan, göçmenler ise rasyonel, hesaplayan, göç kararını bilgiye dayalı olarak veren ve daha kolay uyum sağlayabilen bir grup olarak görülmektedir (Mazur, 1987). Diğer taraftan, mültecilerin hepsi aynı zamanda ve aynı koşullarda ülkeyi terk etmediğinden ülkelerinde her şeylerini bırakmaları tüm mülteciler için geçerli olmayabilir. Kunz (1973) henüz baskı oluşmadan ülkenin izni ile komşu veya başka bir ülkeye geçenlerin maddi olarak hazırlıklı olduğunu belirterek bunu *beklenen mülteci hareketliliği* olarak (itme-izin) ve devrim, askeri baskı gibi olaylar nedeniyle kitlesel, grup veya bireysel olarak kaçışı ise *itme-baskı yoğunluklu bariz mülteci hareketliliği* olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla beklenen

mülteci hareketliliği kapsamındaki mülteciler ekonomik göçmenlere benzer şekilde maddi olarak hazırlanarak ülkeyi terk edebildiğinden göçmen-mülteci ayrımı belirsizleşmektedir.

Mültecilerin zorla yerlerinden edilmelerine rağmen anavatanla ilişkileri de farklılaşmaktadır. Kunz (1981) mültecileri anavatandaki politik ve sosyal olaylara karşı muhalefetleri kendi yurttaşları tarafından paylaşılan *çoğunlukla özdeşleşen mülteciler*, anavatanlarını ırk, din veya sosyal sınıf farklıkları nedeniyle aktif veya örtük ayrımcılıktan dolayı terk eden yabancılaşmış *olayla ilgili mülteciler* ve bireysel nedenlerle terk edenler ise *kendiliğinden yabancılaşmış mülteciler* olarak gruplamaktadır. Mültecilerin anavatanla ilişkisinin yerleştikleri ülkedeki ulusaşırı faaliyetlerinin yoğunluğunu ve ülkeye aidiyetlerini dolayısıyla entegrasyonlarını etkileyeceği düşünülmektedir. Çoğunlukla özdeşleşen mülteciler daha yoğun ulusaşırı ilişki geliştirebilirken olayla ilgili mülteciler ve kendiliğinden yabancılaşmış olanlar ise daha az ulusaşırı ilişki geliştirebilir.

Zorunlu göç içinde yer alan diğer bir grup ise sığınmacılardır. Mülteci ya da ek koruma statüsüne göre uluslararası korunma arayan kişi sığınmacı olup, 1951 Sözleşmesinde açıkça tanımlanmadığı için mülteci ile sığınmacı arasındaki fark belirsizdir. IOM tarafından yayımlanan göç terimleri sözlüğünde sığınmacı şu şekilde tanımlanmaktadır.

> Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadırlar ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler temelinde ülkede kalma izni verilmemişse, bu kişiler ülkede düzensiz veya kanuna aykırı bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler. (IOM, 2004, s. 8).

Mülteci olma koşullarına sahip her mültecinin geri gönderilmeme hakkı bulunmakla birlikte başlangıçta kişinin mülteci olma şartlarını taşıyıp taşımadığı bilinmemekte, dolayısıyla başvuru sonuçlanana kadar geri gönderilmeme hakkı uygulanmakta olup, BMMYK sığınma talep edenlerin başvuruları sonuçlanana kadar mülteci statüsüne sahipmiş gibi muameleye tabi tutulmalarını kabul etmektedir (Gibney, 2010, s. 25).

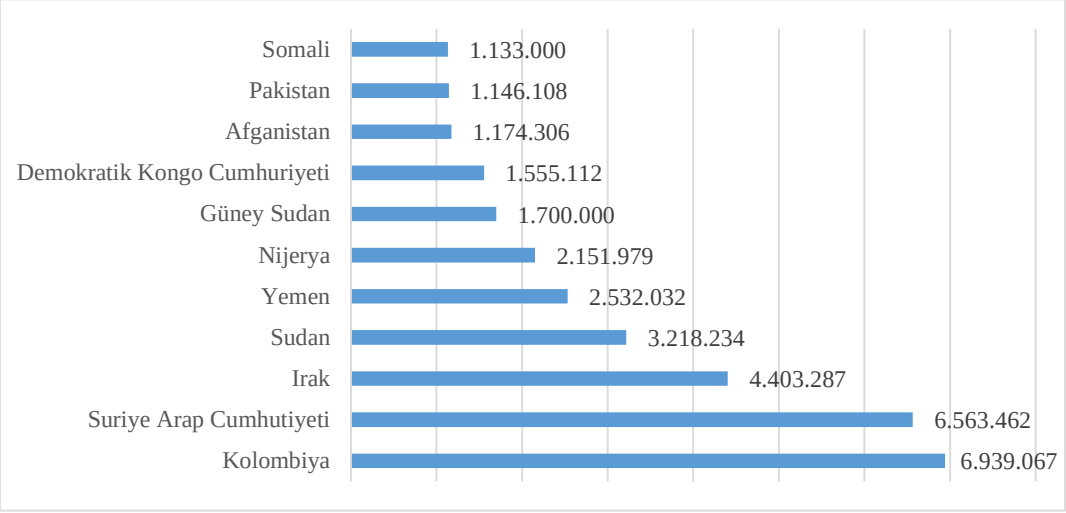
Zorunlu göç kategorileri içinde yer alan diğer bir kategori ise uzun süreli mülteci durumudur. Uzun süren mülteci durumu kalkınmakta olan ülkelerde 25.000 kişi veya daha fazlasının 5 yıl veya daha fazla süredir sürgünde olduğu durumlar için kullanmakta iken 25.000 altındaki rakamların kapsam dışında kalması nedeniyle daha sonra tanım değiştirerek ilk yerinden edilmeden itibaren 5 yıl veya daha fazla süren durumlar için kullanılmaya

başlanmıştır (Milner, 2014, s. 1-2). BMMYK 2000 yılından itibaren uzun süren mülteci durumları ile daha fazla ilgilenmeye başlamış, 2004 yılından itibaren mültecilerin uzun süredir güvensiz kamplarda yaşadığı ülkelerde mültecilerin entegrasyonuna yönelik çalışmalara başlamıştır (Milner & Loescher, 2011, s. 9-10).

Zorunlu göç kategorileri içinde sayısal olarak en büyük gruplardan birini ülkesinde yerinden edilmiş kişiler (*IDP)* oluşturmaktadır. IOM tarafından yayınlanan göç terimleri sözlüğünde "ülkesinde yerinden edilmiş kişi" (IDP) şu şekilde tanımlanmaktadır.

> Özellikle silahlı çatışma, genel şiddet durumları, insan hakları ihlalleri veya doğal veya insan eliyle yaratılmış felaketlerin etkilerinden kurtulmak için mutat olarak ikamet ettikleri yerlerden kaçmaya zorlanmış veya kaçmak zorunda kalmış olan ve Devletlerin uluslararası olarak tanınan sınırlarını aşmamış olan kişi veya gruplar. (IOM, 2004, s. 32-33).

BMMYK 2016 verilerine göre, insan hakları ihlali, çatışma veya şiddet nedeniyle 40.3 milyon kişi ülke içinde yerinden edilmiştir. 2016 yılı içinde çatışma ve şiddet nedeniyle 5.5 milyon yeni kişi yerinden edilmiş olup, bunun 1.3 milyondan fazlası Demokratik Kongo Cumhuriyeti, 865.000'i Güney Sudan, 630.000'i Libya'da bulunmaktadır (UNHCR, 2016a, s. 35). Toplam IDP sayısına göre ülkelere bakıldığında ilk iki sırayı 6 milyonu aşan IDP sayısı ile Kolombiya ve Suriye Arap Cumhuriyeti almakta ve Irak, Sudan ve Yemen bu ülkeleri izlemektedir (***Şekil 4***).

Şekil 4. Ülke içinde yerinden edilenler ülkelere göre dağılım (UNHCR'dan, 2016)

Mülteciler ile IDP arasındaki temel farklar mültecilerin uluslararası bir sınırı geçmeleri nedeniyle uluslararası koruma kapsamında olmaları, IDP'lerin yaşadıkları ülkelerin

vatandaşı olmaları sebebiyle sorunun egemenlik hakkı konusu olmasıdır (Kalin, 2014, s. 2-3). Dolayısıyla mülteciler uluslararası göçün konusu olarak görülmektedir.

3.4. Entegrasyon Modelleri ve Ulusaşırılık

Devletler ülkeye kabul edecekleri göçmen sayısı ve kabul şartlarını içeren göç politikalarını belirlerken göçmenlerin ev sahibi ülke toplumuna uyumunu amaçlayan entegrasyon politikaları da belirlenmektedir. Entegrasyon tüm ülkelere uyan tek tipte olmayıp, ülkelerin entegrasyon politikaları değişiklik göstermekte ve geleneksel asimilasyon teorileri entegrasyon ile ulusaşırılığı birbirine zıt süreçler olarak görmektedir (Lima, 2010, s. 8). Diğer taraftan entegrasyon politikaları göçmenin kendi kültürünü muhafazası kapsamında ulusaşırılığı süreci etkileyen unsurlar arasında dikkate almaktadır.

Ülkelerin entegrasyon politikaları çeşitli şekillerde gruplanabilmekte olup, bu politikalar çoğulcu, vatandaşlık, asimilasyonist ve etnisist olmak üzere dört ana küme içinde ele alınabilmektedir (Bourhis vd., 2010, s. 372-373). Kabul edilen ideolojinin türüne göre göçmenin kültürel değerlerinin muhafazasına saygı ve devlet desteğinin sunulmasından kültürel değerlerin terk edilmesinin zorunlu olmasına kadar değişen düzeyde entegrasyon politikaları uygulanabilmektedir. Çoğulcu politikalarda (Kanada) yasalara ve insan haklarına uyum esas alınmakta, dil, kültürel faaliyetler, dini -ekonomik-siyasi özgürlüklere devlet müdahalesi bulunmamakta, devlet kültürel farklılıkları korumakta ve etnik kültürel faaliyetleri desteklemekte; vatandaşlık politikasında çoğulcu politikaya benzemekle birlikte devlet özgürlüklere karışmaz ve finansal olarak desteklemez (İngiltere'de ayrımcılık karşıtı politikalarının desteklenmesi hariç); asimilasyonda ise devlet çoğunluğun değerlerine uyulmasını ve göçmenlerin kendi kültürel ve dil farklılıklarını terk etmesini ulus devleti oluşturan hakim grubun değerlerine uymasını bekler ve etnisist politikalarda ise göçmenler ev sahibi ülkenin vatandaşları olarak görülmez, kültürel olarak asimile olmaları beklenir, kan bağına dayalı vatandaşlık esastır (Bourhis vd., 2010, s. 372-374).

Bazı liberal devletlerin farklı kültürlere ve dinlere saygı göstermeye ilişkin yasalarından dolayı de facto olarak çok kültürlü olmalarına rağmen resmi olarak Kanada, Avustralya, Hollanda, İsveç gibi sınırlı sayıda ülkenin çok kültürlü olduğu, resmi çok kültürlülüğün özellikle Avrupa'da kaybolmaya başladığı görülmektedir (Joppke & Morawska, 2002, s. 10). Ülkelerin uyguladığı entegrasyon politikalarından yola çıkılarak yapılan başka bir gruplama ise çok kültürlülük, eritme potası ve asimilasyon olmakla birlikte

Freeman'ın (2004, s. 961-962) da belirttiği üzere devletlerin zaman içinde uyguladığı politikaların değişebileceği, ülkelerin gruplar arasında yer değiştirebileceği bu nedenle gruplamanın anlamlı olmayabileceği de göz önünde bulundurulmalıdır.

Avrupa ülkeleri farklı uyum modelleri benimsemiştir. Fransa'da göçmenlerin Fransız kültürüne asimile olmaları, Almanya'da farklı kültürlerin muhafazası, Hollanda çok kültürlü bir yaklaşımı içermekte, Fransa düz çizgi asimilasyon, Almanya eritme potası kavramlarına daha yakınken zaman içinde Almanya göçmenlerin kalıcı olduğunu Fransa ise göçmenlerin heterojen bir grup olduğunu kabul etmek zorunda kalmıştır (De Palo vd., 2006, s. 4-5). Birleşik Krallık'ın da daha önce içinde kabul edildiği liberal çok kültürlü modelde entegrasyon çift yönlü, daha çok kültürel ve etnik çeşitliliğe gösterilen toleransla tanımlanmakta, Birleşik Krallık'ta çok kültürlülük modelinin çoğunluk beyaz kültürünü kabul ettiğine ilişkin tartışmalar bulunmakta olup, 2000 yılında hazırlanan Parekh Raporu mülteci ailelerin ve kişilerin entegre olmaları gereken toplumun nasıl bir toplum olduğu sorusunu gündeme taşımıştır (Bellis vd., 2005). Dolayısıyla, Birleşik Krallık'ta entegrasyon çok kültürlü modele yakın olmakla birlikte içinde çelişkileri ve belirsizliği de barındırmaktadır.

Entegrasyon politikalarına ilişkin olarak Castles ve Miller (1998, s. 244-248) ise ayrımcı dışlayıcı, asimilasyon ve çok kültürlü model olmak üzere üç tür model önermektedir. Almanya, Avusturya ve Japonya'da uygulanan *ayrımcı dışlayıcı* modelde, doğum ve soy tanımları hakimdir, hakim grup göçmeni kabul etmez ve dışlayıcı politikalar uygular, göçmenler toplumda etnik azınlıklar olarak kalır; *İmparatorluk-Cumhuriyetçi model olarak da bilinen asimilasyon modelinde* (Fransa, Britanya ve Hollanda) göçmenlerin kendi dil, kültür veya sosyal karakterlerinden vazgeçmeleri ve çoğunluk içinde ayırt edilemez olmaları beklenir, devlet hakim dilin kullanımında ısrar eder, göçmenler normal okullara gönderilir açık asimilasyon politikaları yerini yumuşak olan entegrasyon politikalarına bırakır ve *çok kültürlü-çoğulcu modelde* ise göçmenler temel kurallara uymaları halinde eşit haklara sahip olur, farklılıklarından vazgeçmeleri beklenmez, model içinde kültürel farklıkların kabulü ve etnik toplulukların varlıklarını korumalarına dayalı "bırakınız yapsınlar" (ör: ABD) ve "çok kültürlülüğün hükümet politikası" (Kanada, Avustralya ve İsveç) olduğu iki alt model yer alır (Stephen & Miller, 1998, s. 244-248). Castles ve Miller ise Birleşik Krallık'ı İmparatorluk modeli veya asimilasyon modeli içinde görmektedir.

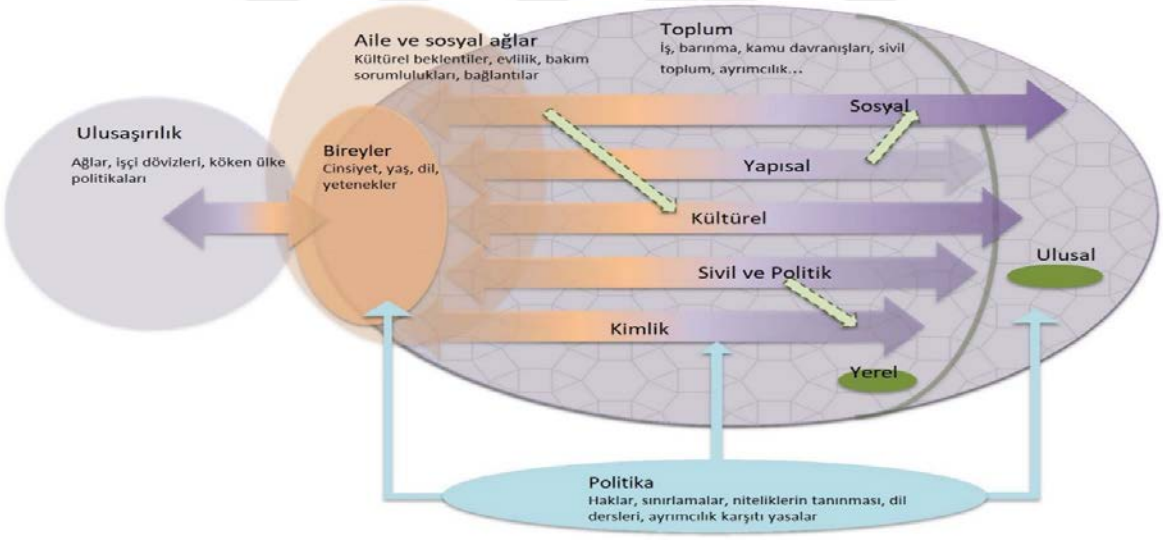
Göçmenin yeni geldiği ülke kültürüne uyum sağlaması beklenirken göçmen genellikle kendi kültürünü de muhafaza etmek istemekte olup, kültürel kimliğin korunması açısından sosyokültürel entegrasyon hakim kültürle ilişkiye göre farklı düzeylerde açıklanmakta ve genellikle iki etnik kültürel grubun iletişime geçmesi sonucunda ortaya çıkacak değişiklik için kültürlenme kavramı kullanılmaktadır (Bourhis vd., 2010, s. 369-370). Kültürlenme, hakim kültüre tam asimilasyonun tek seçenek olmadığı ve başarılı bir entegrasyonun göçmenin ülkesindeki kültürel kimliğini kaybetmeden de gerçekleşebileceğini ve göçmenlerin köken ülke ile bağlarını muhafaza edebileceğini göstermektedir (Entzinger & Biezeveld, 2003, s. 9). Kültürlenme yaklaşımı kendi içinde farklı gruplara ayrılmakta, kişinin kültürel mirası ve kimliğini koruma tercihi ile diğer etnik gruplarla iletişime geçme tercihi arasında değişen davranışlara göre aynı etnik grup içinde entegrasyon, asimilasyon, ayrılma, marjinalleşme ve hakim grup açısından çok kültürlülük, eritme potası, tecrit etme ve dışlama olmak üzere dört tür kültürlenme stratejisi bulunmaktadır (Berry, 2005, s. 704).

Etnik grup açısından bakıldığında; kişi kendi kültürünü korumak istemezse *asimilasyon*, kendi kültürünü koruyup diğerleri ile temastan kaçınırsa ayrılma, hem kendi kültürünü koruyup hem de diğer kültürlerle iletişime geçerse *entegrasyon,* kendi kültürünü kültürel zorlanma gibi nedenlerle korumak istemez, ayrımcılık ve dışlama gibi nedenlerle toplumdaki diğerleri ile temasa geçemezse *marjinalleşme* ortaya çıkacak ve hakim grup açısından ise; hakim grup varsa asimilasyon değil *eritme potası*, hakim grup tarafından zorlama varsa ayrılma değil *tecrit etme*, hakim grup tarafından empoze edilme varsa marjinalleşme değil *dışlama* ve toplumun tümü çeşitlilikleri kabul ediyorsa entegrasyon değil *çok kültürlülük* söz konusu olacaktır (Berry, 2005, s. 705-706).

Göçmenin kendi kültürünü korumasını başka bir ifade ile ulusaşırı bağları dikkate alan diğer bir model ise Esser'in sosyal entegrasyon modelidir. Esser'e (2004, s. 1145-1147) göre, göçün ilk aşamasında etnik grup küçük olduğundan sosyal mesafe ve rekabet daha az olacak, etnik kimliği koruma imkânı sınırlı kalacağından asimilasyon eğilimi yüksek olacak; göçün sürmesi ile grup genişleyecek, etnik ayrışma ve etnik bağlar güçlenecek, asimilasyon eğilimi azalacak ve işgücünün etnik bölünmesi göçmen ile ev sahibi ülke toplumu arasında rekabete yol açacaktır. Esser modeli de ulusaşırı bağların güçlenerek göçmenin kendi kültürünü koruma imkanının genişlemesi yoluyla asimilasyonun azalacağını açıklamaktadır.

Entegrasyonu etkileyen bileşenleri açıklamak üzere geliştirilen ve ulusaşırılık ile ülke politikalarını da bileşen olarak ele alan çeşitli modeller bulunmaktadır (Ager & Strang, 2004;

S. Spencer & Charsley, 2016). Spencer ve Charsley (2016, s. 4-6) entegrasyon bileşenlerini iş, konut, eğitim ve öğretime katılım açısından yapısal; sosyal etkileşim, ilişkiler, evlilik açısından sosyal; değerlerin değişmesi, davranış ve yaşam tarzı açısından kültürel; topluluk yaşamı ve demokratik süreç açısından sivil ve siyasi katılım ile yer, ulus, topluluk ve kişilerin aralarında yaşadıklarına aidiyet hissi ve bir ölçüde paylaşılmış kimlik geliştirme süreci açısından kimlikle ilişki olmak üzere beş grupta toplamakla birlikte entegrasyonun bireyin ailesi, akrabaları, sosyal ağları, ulusaşırı bağları ile yerel ve ulusal politikaların da etkili olduğunu belirtmektedir. Modelde bireyler, aile ve sosyal ağlar, toplumdaki fırsatlar, politika müdahaleleri ve ulusaşırı bağlar olmak üzere beş faktör bulunmakla birlikte bu faktörleri birbirinden ayrı olarak görmek mümkün olmayıp, özellikle ulusaşırılık dört ana faktör üzerinde de doğrudan etkiye sahiptir (***Şekil 5***). Spencer ve Charsley tarafından geliştirilen model çerçevesinde ulusaşırılık bireyin ve içinde bulunduğu aile ile sosyal ağlarının karşılıklı etkileşim içinde olduğu bir unsur olarak, entegrasyonun sosyal, kültürel ve kimlik bileşenini açıkça etkilemektedir. Diğer taraftan ulusal ve yerel politikalar, toplumla birlikte bireyi de etkileyerek bu süreci şekillendirmektedir.

Şekil 5. Spencer ve Charsley entegrasyon modeli (Spencer ve Charsley'den, 2016)

Diğer bir model ise Birleşik Krallık İçişleri Bakanlığı için Ager ve Strang (2004) tarafından geliştirilen mülteci entegrasyon çerçevesidir ve 4 ana grupta 10 bileşenden oluşmaktadır. Bu kapsamda entegrasyon çerçevesinde imkan ve etiketler, sosyal ilişki, kolaylaştırıcılar ve dayanak olmak üzere dört ana küme belirlemiştir (***Şekil 6***).

Şekil 6. Ager ve Strang mülteci entegrasyon çerçevesi (Ager ve Strang'den, 2004)

Çerçevede yer alan imkan ve araçlarla ilgili iş, barınma, eğitim ve sağlık entegrasyonun yapısal-kamusal tarafını göstermekte olup, politikaların belirlenmesi uygulamanın nasıl yapıldığını ya da mültecilerin gerçekte neler yaşadıklarını göstermemektedir. Çerçevede yer alan sosyal ilişki üç ana grupta toplanmaktadır. Sosyal bağlar, etnik, ulusal veya dini kimlik gibi toplulukla tanımlanan bağlantılar olup, mültecinin kendi toplumu ile bağlarını; sosyal köprüler, mültecilerin diğer toplulukların üyeleri ile ilişkilerini ve sosyal iletişim ise yerel ve merkezi hükümet hizmetleri dahil olmak üzere kurumlarla ilişkileri göstermektedir ve dili ve kültürü bilme kolaylaştırıcı faktörler vatandaşlık ve haklar ise temel faktör olarak belirlenmiştir (Ager & Strang, 2004, s. 3-4).

Ager ve Strang entegrasyon çerçevesinde yer alan sosyal ilişki biçimleri hem ev sahibi toplumun üyeleri ile kurulan sosyal köprülerle topluluk uyumunu etkileyerek entegrasyonu desteklemekte, hem de mültecinin kendi toplumu ile bağını koruması ve ilgili kurumlarla da iletişim içinde olmasını gösteren kapsamlı bir sosyal ilişki tanımlaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Başka bir ifade ile mülteci entegrasyon çerçevesi yapısal entegrasyon olan haklara erişim ile birlikte açıkça mültecinin kendi toplumu ile bağının yani ulusaşırı bağını da dikkate almaktadır. Başka bir gruplama ise Entzinger ve Biezefeld (2003, s. 19-30) tarafından yapılmış olup; iş piyasasına erişim, gelir seviyesi, eğitim ve dil yeterliliği, sosyal güvenlik ile diğer sosyal politika imkanlarının kullanım seviyesi *sosyoekonomik entegrasyon*; göçmenin toplumun temel değer ve kurallarına uyumu ve dil öğrenme gibi hususları *kültürel entegrasyon*; siyasi karar alma süreçlerine katılma ve ticari örgütlere, derneklere katılımı *yasal ve politik entegrasyon* ve toplumun, eğitim, sağlık polis gibi kurumların göçmene karşı davranışları ile medyada göçmenin sunumunu *alıcı toplum davranışları* olarak tanımlanmıştır.

3.5. Ulusaşırılık ve Ulusaşırı Aktiviteler

Ulusaşırılık üzerine geniş bir literatür olmasına rağmen kavramın kesin bir tanımı bulunmamakta, bu konuda yapılan çalışmalar farklı zaman ve farklı coğrafyalarda göçmenlerin ekonomik, sosyal ve politik ilişkilerini anlamaya çalışmaktadır (Bloch & Hirsch, 2018, s. 1). Göçmenlerle ilgili araştırmalarda genellikle ulusaşırılık yaklaşımı kullanılmakta ve Faist vd. (2013, s. 10) ulusaşırılığın bir teori değil bir bakış açısı olduğunu, çeşitli ulus devletlerin sınırlarının ötesinde bağların ve aktivitelerin korunmasını ifade ettiğini belirtmektedir.

Ulusaşırı sosyal alanlar veya sosyal yapılar genellikle kişi, ağ ve organizasyonların muhafaza ettikleri birden fazla ulus devletin sınırları ötesine taşınan güçlü ya da zayıf bir şekilde kurumsallaşmış bağları ifade etmekte, göçmenin ulusaşırı bağlarını muhafazası için ulusaşırılık kullanılmaktadır (Faist, 2000a, s. 2). Göçmenlerin kültürlerini kaybetmek yerine hem köken ülkede hem de bulundukları ülkede bağlar kurmaları, aktiviteler gerçekleştirmeleri ve yeni yaşam biçimleri oluşturmaları (Basch vd., 1993, s. 4), başka bir ifadeyle ulusaşırı sosyal alanlar yoluyla kendi kültürlerini korumaları ve asimile olmamaları anlamında ulusaşırılık asimilasyon yaklaşımının bir anlamda eleştirisidir. Dolayısıyla ulusaşırılık asimilasyona karşı durmanın bir biçimi olarak kendini göstermektedir.

Ulusaşırı sosyal alanları oluşturan şey çok sayıda ülkenin sınırını aşan ulusaşırı bağlar, ağlar ve organizasyonların bir bileşimi olup, bu alanlardaki sosyal, ekonomik ve politik süreçler sürekli bir hareket içindedir ve ekonomik, kültürel ve sosyal sermayenin bu bağlar yolu ile oluşmasını ve kullanılmasını gerektirir (Faist, 2000a, s. 4). Ulusaşırı sosyal alanlar, göçmenin köken ülke ile bağlarını koruduğu ve canlı tuttuğu alanlar olarak *siyasal katılım, sosyal hareketlilik ve kimlik oluşumunun ulusal sınırlar ötesine geçerek gerçekleşmesini* (Itzigsohn vd., 1999, s. 317). Ulusaşırı sosyal alanlar kişisel ve ulusaşırı akrabalık gruplarından, ulusaşırı topluluklara kadar değişen biçimlerde kendini gösterebilmekte ve Cohen'e göre (1996, s. 516) ulusaşırı bağlar artık tek toprak talebine bağlı olmayıp, diaspora fikirler, kültürel eserler ve ortak hayaller yoluyla yeniden yaratılabilir. Bu kapsamda ulusaşırılık sınır ötesine geçen bağlar olarak fikir ve hayallerle de farklı sosyal alanlar yolu ile kendini sürdürebilecektir.

Ulaşım ve iletişimdeki gelişmeler ulusaşırı aktivitelerin kolaylaşmasını ve hem göçmen açısından hem de köken ülke açısından bazı avantajları getirmiştir. Göçmenler

teknolojideki gelişmeler sayesinde anavatandaki gelişmelerden sürekli haberdar olmakta, iletişim araçları politik faaliyetlere katılımı kolaylaştırmakta, Hükümetler diaspora ile ilişkilerini ekonomik ve politik olarak güçlendirmek amacıyla yatırım programları uygulamakta ve çifte vatandaşlığa imkan tanımakta, Batı ülkelerindeki kimlik politikası çok kültürlülük, ırkçılık karşıtlığı, yerel diller ve toplulukların korunması gibi politikalar ulusaşırı bağların korunmasını kolaylaştırmaktadır (Vertovec, 2009, s. 14-16).

Çok kültürlü ve ulusaşırı yaklaşımların gelişmesi ile birlikte yerleşilen ülkenin kültürünü benimseme, dolayısıyla asimilasyon süreçleri dönüşüme uğramıştır (Bommes vd., 2012, s. 107). Ulusaşırılık kimlik inşası ve süreçler bütünü olup, ulusaşırı aktiviteler sayesinde ulus devlet tanımı değişerek toprakla bağı kopmuş ve yeni ulus devlet çeşitli ülkelere dağılmış ama sosyokültürel ve ekonomik olarak ulus devletle bağını koruyan vatandaşları kapsar hale gelmiştir (Basch vd., 1993, s. 8-9) Dolayısıyla, göçmen kavramı da bir anlamda yerini her iki ülkede de bağlarını sürdüren ulusaşırı göçmen kavramına bırakmaya başlamıştır (Bommes vd., 2012, s. 109). Göçmene ulusaşırı bakış açısı ile geleneksel bakış arasında farklar bulunmaktadır. Ulusaşırı bakış açısında göç burada ve orada olmayı sağlayan sınır ötesi ekonomik, politik, sosyokültürel aktiviteler akışıdır, göçmenler en fakirler değildir ve her zaman fakir uluslardan gelmezler, teknolojik gelişme hem düşük hem de yüksek becerili gruplar için imkanlar oluşturmaktadır, göçmen ilk hareketlilik sonrasında köken ülke ile bağını korumaya devam eder ve göç daha zengin kültüre sahip hibrit toplumlar oluşturmaktadır (Lima, 2010, s. 4).

Ulusaşırı sosyal alanları oluşturan bağlar Faist'e (2000b, s. 97-103) göre sosyal ağlar ve ortak anlam yüklenen anılar, gelecek beklentisi gibi sembolik bağlar olup, göçmenler için sosyal ağlar yeni bir ülkeye göç ederken göçü kolaylaştıran bir unsur iken mültecilerin seçme hakkı bulunmamaktadır. Sosyal sermaye sosyal yükümlülükler ile sosyal bağlardan oluşur (Bourdieu, 1986) ve sosyal sermaye sosyal ve sembolik ağlar bütünü olarak kişilere yeni kapılar açabilir, kişileri ağlar yoluyla birleştirerek grupların bu bağlar yoluyla entegrasyonunu sağlar (Faist, 2000b, s. 102-103).

Göçmenler ulusaşırı bağlarını ulusaşırı aktiviteler yolu ile sürdürmektedir ve söz konusu aktiviteler politik, ekonomik ve sosyal aktiviteler başta olmak üzere çeşitli şekillerde gruplanabilmektedir (N. Al-Ali vd., 2001; Itzigsohn & Saucedo, 2002; Levitt & Lamba-Nieves, 2011; Portes, 2001; Snel vd., 2006). Eritreli ve Bosnalı mültecilerin ekonomik, politik ve sosyokültürel ulusaşırı aktivitelere katılımı ile istek ve kapasitelerini ele alan Al-

Ali, Black ve Koser (2001) çalışmalarında anavatanın yeniden inşasına katkı sağlayabilecek ulusaşırı aktivitelere odaklanmış ve aynı şekilde ekonomik, politik ve sosyokültürel aktiviteler olarak gruplama yapmıştır. Ulusaşırı aktiviteler denildiğinde genellikle ekonomik aktiviteler anlaşılmakla birlikte, göçmenler ekonomik olarak köken ülkeyi desteklemese bile çocuklarının anadilini öğrenmesini isteme, köken ülkedeki kasabasına yardım etme gibi yollarla bağ kurabilmekte ve bu durum zaman içinde daha kalıcı ulusaşırı sosyal alanlara dönüşmektedir (Faist, 2000b, s. 123).

Levitt' e göre (2011) ekonomik aktivitelere çok fazla ağırlık verilmesinden dolayı sosyokültürel aktiviteler geri planda kalmakta, sosyokültürel aktiviteler ele alındığında sosyal havalenin dikkate alınması gerekmektedir. "Sosyal havale" değerlerin, uygulamaların, kimliğin ve sosyal sermayenin yer değiştirmesini içermekte, göçmenin köken ülkeden getirdiği deneyimler yerleştiği ülkede etkili olacak ve bunun karşılığında da köken ülkedeki fikirleri, düşünceleri dönüştürecek ve sonuçta da bunları kabul eden göçmenleri tekrar dönüştürecektir (Levitt & Lamba-Nieves, 2011, s. 3-4).

Itzighsohn ve diğerlerinin (1999, s. 324), Dominikli göçmenlerle ilgili olarak yaptıkları araştırmada ulusaşırı aktiviteleri dar ve geniş ulusaşırılık olarak ekonomik, sosyal-sivil, politik ve kültürel olmak üzere dört ana grupta incelemekte; ulusaşırı firmalar ile seyahatlerde eşya taşınmasını geniş ekonomik aktivite; ABD'deki Dominik partilerine üyeliği dar, ABD'de seçim çalışmalarına katılımı geniş politik aktivite; kasaba topluluklarına üyeliği dar, Dominik Cumhuriyeti yararına aktivitelere katılımı geniş sosyal-sivil aktivite ve ABD'de Dominik kültürel aktivitelerine katılımı dar, kendini Dominik diasporasının bir parçası olarak tanımlamayı ise geniş kültürel aktivite olarak sınıflandırmaktadırlar.

Portes vd. (1999, s. 221-222) bireysel veya çokuluslu şirketler, köken ülke banka şubeleri yolu ile sermayenin sınır ötesine taşınmasına yönelik aktiviteleri ekonomik, gönderen ve alan ülkede politik güç elde etme, siyasi partilerin yurtdışı temsilcilikleri, çifte vatandaşlık yolu ile seçimlere katılımı siyasi ve yurtdışında ulusal kimliğin korunması, kültürel etkinlikler ve ürünleri kullanmayı, köken ülkeye ilişkin müzik, folklor, ulusal spor etkinliklerini ise sosyokültürel aktivite olarak tanımlamaktadır. Snel vd. (2006, s. 288-291) araştırmalarında günlük ekonomik, profesyonel ekonomik, politik, köken ülke ve ev sahibi ülkedeki sosyo-kültürel aktivitelere odaklanmıştır. En basit aktivite aileye para

göndermeden yardım kuruluşlarına katkı, akraba ziyaretlerinden kültürel etkinliklere katılıma kadar değişen düzeyde ulusaşırı aktivite bulunabilmektedir (***Şekil 7***).

Şekil 7. Ulusaşırı aktiviteler genel görünüm (Snel vd'den özetlenmiştir, 2006)

Ulusaşırı aktiviteler ve bağlar her göçmen grubunda aynı şekilde sürdürülmeyeceği gibi yerleşilen ülkedeki politikalar da aktivitelerin yoğunluğunu etkileyecektir. Lima'ya göre (2010, s. 6), köken ülkeden çıkış türü ve yerleşilen ülkenin entegrasyon modelleri göçmenin sınır ötesi aktivitelerini kolaylaştırabilir veya engelleyebilir, hızlandırabilir veya şevkini kırabilir; köken ülkenin sosyal içerme, dışlama politikaları ile vatandaşlık konusundaki kararları ve siyasi hareketliliğe izin verip vermemesi bu süreci etkileyen hususlar arasında yer almaktadır. Ulusaşırılık ve entegrasyon üzerinde bireysel, grup, etnik faktörler yanı sıra gönderen ve alan ülke koşulları da önemli etkiye sahip olup, Morawska (2002, s. 162) çalışmasında göçmenler için asimilasyon ve ulusaşırılığı etkileyen 40'tan fazla faktör belirlemiştir. Diğer tarafından ulusaşırı aktivitelerin yoğunluğu nesiller arasında da farklılık gösterecek olup, birinci neslin köken ülke ile ulusaşırı bağlarını daha güçlü muhafaza etmesi beklenmektedir (Itzigsohn & Saucedo, 2002). Dolayısıyla, göçmenlerin ulusaşırı bağlarını korumaları ve aktiviteleri ele alınırken köken ülke, ev sahibi ülke koşulları ve bireysel koşullar gibi hususların da dikkate alınması gerekecektir.

3.6. Eğitime Erişimi Etkileyen Bir Husus Olarak Kültürel Sermaye

Mültecilerin köken ülkeden getirebilecekleri maddi imkanların bazı durumlarda sınırlı olabilmesi nedeniyle taşınabilir diğer imkanların önemi ortaya çıkmaktadır. Kültürel sermaye taşınabilir imkanlar arasında yer almakta ve özellikle eğitime erişim açısından önem arz etmektedir. Sosyal sınıfların yeniden üretimi ile eğitim ilişkisi, çocuğun ebeveyninden sosyal sınıfı dolayısıyla aldığı miras, çocuğun ve ailenin eğitim başarıları arasındaki ilişki üzerinde çeşitli çalışmalar (Bourdieu, 1973; Giroux, 1983; Sullivan, 2001) bulunmaktadır.

Bourdieu sermayeyi ekonomik, kültürel ve sosyal sermaye olmak üzere üç şekilde gruplamaktadır. Sosyal sermaye sosyal yükümlülükler, sosyal bağlardan oluşur ve kültürel sermaye ise bireyin kapasitesi içinde bedenselleşmiş sermaye, maddi obje, yazı, resim, anıt, enstrüman gibi maddeye dönüşebilir hali olarak nesneleşmiş sermaye ve kültürel sermayenin akademik yeterlilikler şeklinde maddeleşmiş hali olarak kurumsallaşmış sermaye şeklinde karşımıza çıkabilir (Bourdieu, 1986, s. 4-12). Kültürel sermaye sosyal hareketlilik için önemli olup, üst sosyal sınıftan gelenler alt sosyal sınıftan gelenlere göre kültürel sermayeden daha fazla yararlanmakla birlikte, kültürel hareketlilik modeline göre dezavantajlı gruplar üzerinde kültürel sermayenin etkisi daha fazla olacak ve prestijli kaynakların edinimi yukarı hareketliliği destekleyecektir (DiMaggio, 1982, s. 195). Dolayısıyla, mülteciler için köken ülkeden getirilen kültürel sermaye ile birlikte eğitim yolu ile bu sermayenin ev sahibi ülkede dönüştürülmesi prestijli kaynaklara erişimi sağlayarak sınıf hareketliliğini destekleyebilir.

Kültürel sermayenin yeni ülke koşullarına dönüştürülmesi önemlidir. Reading'e (1996, s. 108-109) göre, her ülkenin kendi parası olduğu gibi kültürel sermayesi yani prestij parası da bulunmakta, prestij paradan farklı olarak kendi ulusal sınırları içinde anlam ifade etmekte ve taşınabilirliği sorunu bulunmaktadır. Bu kapsamda mültecilerin ekonomik kaynaklarını taşımasının sınırlılığından hareketle prestij paralarını yani kültürel sermayelerini ev sahibi toplumun sermayesine dönüştürmeleri yeniden eğitim sistemine katılma yolu ile mümkün olabilir. Eğitim sisteminden başarı ile geçiş mültecilerin ev sahibi toplumda özellikle iş piyasasına erişimin kolaylaşması ve uyum açısından önemli olabilir.

3.7. Mülteci ve Sığınmacı Kaynak Devleti Olarak Suriye

Suriye'de çok sayıda dini ve etnik grup yaşamakta olup, Osmanlı İmparatorluğunun son dönemlerinde yaşanan savaşlar sonucu etnik-dini grupların yer değiştirmesi sırasında ve daha sonra bölgede yaşanan diğer çatışma ve savaşlarda sığınılacak bir ülke konumunda olmuştur. Rabo (2011, s. 124-126) Suriye'nin heterojen yapısını vurgulayarak Suriye'de Suriyeli Hristiyan Ortodokslar, Yunan Ortodokslar, Ermeni Katolik ve Ortodokslar, Süryaniler, Roman Katolikler, Protestanlar, Marunitiler, Sünni Müslümanlar, Sünni Müslüman Kürtler, Yezidi Kürtler, Şiiler, Türkmen ve Çerkezler gibi küçük etnik dil azınlıkları, Aleviler, Dürziler gibi çok sayıda dini-etnik grubun olduğunu belirtmektedir.

Suriye 1946 yılında bağımsızlığını kazanmadan önce İngiliz ve Fransız mandasında olan Büyük Suriye olarak bilinen ve Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerindeki zorunlu göçmenlere, 1940'lı ve 1960'lı yıllarda Filistinlilere, Kürtlere, 1970 ve 1980'li yıllar ile 2006 yılında Lübnanlılara ve 2000'li yıllarda da Iraklılara sığınma sağlamıştır (Chatty, 2018, s. 245).

Suriye'ye mültecilerin yerleşmesinin tarihçesi 1400'lü yılların sonuna dayanmaktadır. 1492 yılında Katolik İspanya'nın birleşmesi sürecinde yaklaşık Yahudiler ve ülkeden sürülen Müslümanlar Fas, Kahire, İstanbul, Şam, Halep ve Selanik'e mülteci olarak yerleşmiştir (Chatty, 2010, s. 39). Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma döneminde Balkanlar'da yaşanan bağımsızlık sürecinde de Şam'a yerleştirilenler olmuştur. 1832'de Yunanlıların ve sonrasında Bulgarlar, Sırplar ve Karadağ'ın ayaklanması ile etnik dini azınlıklar yer değiştirmiş, bu dönemde sürgün edilen Müslümanlar genellikle Anadolu'ya ve Şam vilayetine ve Kırım Savaşı sonrasında zorunlu göçe eden Müslüman Tatarlar ile 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında göçe zorlanan 515.000 Müslüman Anadolu ile Büyük Suriye olarak adlandırılan bölgeye yerleştirilmiştir (Chatty, 2018, s. 19,35,37).

Diğer bir göç hareketi ise Çerkezler ve Kafkaslardaki Müslümanların göçüdür. Osmanlı tebası olan Çerkezler, 1850 yılında (yaklaşık 1.500.000) kitlesel olarak bugünkü Türkiye, Suriye, Ürdün ve Filistin topraklarına göç etmiştir (Shami, 2000). Ayrıca, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Ermenilerin bir kısmı Suriye, Mısır, Ürdün, Lübnan ve Filistin'e diğer kısmı ise Avrupa ve Kuzey Amerika'ya yerleşmiştir (Chatty, 2010, s. 162).

Etnik ve dini çeşitliliğin yanında ülkedeki önemli bir husus da aşiret yapısıdır. Çoğunluğu sünni Müslüman ve bunun yanında etnik dini diğer azınlıkların Kürt, Türkmen,

Nusayri, Dürzi ve Hristiyanların da aşiretleri etkin olup, Kuzey Suriye "aşiret tabanlı toplum" olarak bilinmekte ve söz konusu aşiretler Suriye dışında da başta Ürdün, Irak ve Körfez ülkeleri olmak üzere çeşitli ülkelerde ulusaşırı bağlar muhafaza etmekte, üyelerini korumakta ve desteklemektedir (Al Muserea, 2019). Aşiret tabanlı yapının mültecilerin yöneleceği ülkelerin ve yerleşilecek şehirlerin belirlenmesinde, sosyal ağlar yolu ile göçün kolaylaşmasında etkili olduğu düşünülmektedir.

Suriye'nin tüm bu karmaşık etnik ve dini yapısına rağmen bölgede hoşgörü içinde yaşanabilmiştir. Chatty'e (2018, s. 245) göre, Suriye'de geçmişte yaşanan göç hareketleri hoşgörüyü artırmış, geniş aile ve kabile ağları ile sosyal ve ekonomik sermayeyi oluşturmuş, bu sosyal ve ekonomik sermaye ülkede kalma ya da komşu ülkelere veya başka ülkelere sığınma kararında önemli olmuştur. Suriye farklı etnik ve dini grupların birlikte yaşadığı, yaklaşık 150 yıl geriye gidildiğinde kendisi de zorunlu göç edenlere ev sahipliği yapmış bir ülkedir.

Diğer taraftan, 1940'lı yıllardan itibaren Filistinli, Iraklı mülteciler de Suriye'ye sığınmış olup tarihsel olarak mülteci, hareketlilik ve göç kültürünün hakim olduğu görülmektedir. Tarihsel olarak mülteci olan bu gruplar da Suriye'deki olaylarla birlikte tekrar yerlerinden edilmiştir. Artık Suriyeli mülteciler ve sığınmacılar denildiğinde Suriye'de yerlerinden edilmiş Filistinliler, Iraklılar, Çerkezler gibi farklı Suriyeli mülteci gruplarının hepsi kastedilmektedir.

3.8. Liberal Refah Devleti Birleşik Krallık ve Evrensel Sosyal Politika

Sosyal politika uygulamaları refah devletinin bir aracıdır ve devletin müdahale etmemesinden aktif müdahalesine göre değişen çeşitli refah devleti modelleri bulunmaktadır. Refah devleti modeli çerçevesinde sunulan haklar göçmenlerin ve mültecilerin entegrasyonunu etkilemektedir. Göçmenlerin haklarını etkileyen hususları göç rejimi (göçmenler, mülteciler, sığınmacılar), entegrasyon modeli (sosyal içerme, dışlama) ve sosyal politika veya refah devleti (vatandaşlar göçmene sunulan farklı haklar) modeli olarak gruplamak mümkündür (Sainsbury, 2016, s. 420). Sosyal politika uygulamaları entegrasyon modeli yanında özellikle mültecilere tanınan hakların vatandaşla aynı olması ve ana akım politikalarda yer alması nedeniyle göz önünde bulundurulması gereken bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Zaman içinde ülkelerin içinde yer aldığı refah devleti modelleri değişebilmektedir. Esping Andersen refah devletlerini liberal, muhafazakar ve sosyal demokrat olmak üzere 3 şekilde sınıflandırmaktadır. Kanada, Avustralya ve ABD'nin içinde yer aldığı liberal modellerde devlet sınırlı sosyal yardım ve sosyal sigorta sağlar ve genellikle çalışan kesimi ve yoksulları hedef almakta; Almanya, Avusturya ve Fransa'nın yer aldığı muhafazakar modelde sosyal haklar geniş olmakla birlikte statülere göre farklılaşmakta ve Anglo Sakson ya da sosyal demokrat devlet modelinde ise sosyal haklar evrenseldir ve hakların en geniş olduğu modeldir. (Esping-Andersen, 1990, s. 26-27). Liberal model içinde olan Birleşik Krallık'ta göçün yönetimi de bu politikayı destekler nitelikte, göçün sınırlanması ve nitelikli göçü ülkeye çekmeye yönelik düzenlemelerle refah devleti üzerindeki yükü azaltmayı hedeflemektedir.

Birleşik Krallık, devletin sosyal politikada daha az rol oynaması ve sorumluluğunun çoğunlukla gönüllü sektör ve piyasaya verilmesi nedeniyle liberal refah devleti modeli içinde görülebilmektedir (Béland vd., 2014, s. 740). Birleşik Krallık'ta herkesin hizmetlere erişebilmesini amaçlayan evrensellik savaş sonrası çıkarılan Ulusal Sağlık Hizmetleri Yasası, 1944 Eğitim Yasası ve Ulusal Sigorta ve Aile Yardımları Yasalarına dayanmaktadır (Titmuss, 1968, s. 129). Birleşik Krallık liberal model içinde yer almakla birlikte çocuk ve aile yardımı, yaşlılık aylığı ve sağlık açısından evrensel politika içinde kabul edilmekte olup, zaman içinde sağlık dışındaki alanlarda evrensel sosyal politika yaklaşımı zayıflamıştır (Béland vd., 2014). Birleşik Krallık bazı alanlarda evrensel sosyal politika uygulamakta olup, mülteciler için uygulanan politikalar da aynıdır ve sınırlı evrensel sosyal politika uyguladığı söylenebilir. Göç politikasını belirleme yetkisi Birleşik Krallık'ta kalmakla birlikte sunulacak eğitim, sağlık, barınma gibi hizmet alanlarında göçmen ve mültecilere sunulacak hizmetler yetki devredilmiş idarelerin (İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda) sorumluluğunda olup, İskoçya'nın bu anlamda daha evrensel bir sosyal politika yaklaşımına sahip olduğu görülmektedir (Mulvey, 2018).

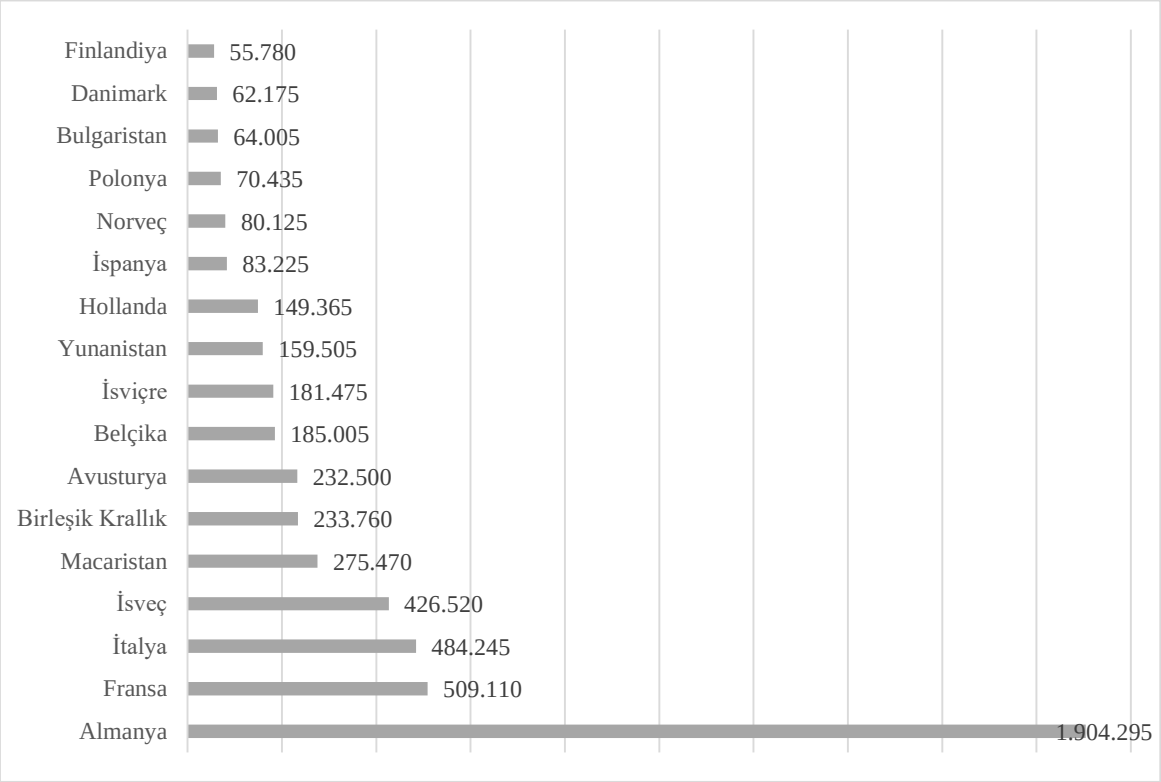
Birleşik Krallık göç politikası göçün sınırlanması, sığınmacı sayısının azaltılması ve mülteci sayısının ise yeniden yerleştirme programlaır ile kısıtlanması dolayısıyla refah devleti üzerindeki yükü azaltmaya yöneliktir. Birleşik Krallık'ta kalma hakkı verilenler için ise entegrasyon, kimlik bütünleşme gibi konular gündeme gelirken bu hakka sahip olmayanlar ise sistem tarafından dışlanmaktadır (Alcock vd., 2011, s. 539). Eğitimde eşitliğin sağlanması Birleşik Krallık için önemli bir politika alanı olarak karşımıza

çıkmaktadır. Birleşik Krallık özellikle dezavantajlı olarak kabul edilen engelli, düşük gelirli, siyah ve farklı etnik azınlıkların yükseköğretime erişiminin artırılmasına yönelik çalışmalar bulunmaktadır. Bu kapsamda 2010 yılında hükümet sosyal hareketliliği de desteklemek amacıyla dezavantajlı grupların yükseköğretime erişimini destekleyici burslar verilmesi gibi uygulamaları başlatmış, 2016 yılında "Bilgi Ekonomisi Olarak Başarı: Mükemmelliği Eğitmek, Sosyal Hareketlilik ve Öğrenci Seçimi" adlı belgeyi yayımlayarak 2020 yılına kadar hedefler belirlemiştir (Connell-Smith & Hubble, 2018). Ayrıca, dezavantajlı grupların yükseköğretime erişimini desteklemek amacıyla 2016 yılında üniversitelerin özellikle devlet okulları ile çalışmasını sağlayarak erişimi artırmayı amaçlayan bir çalışma başlatılmış (Department of Education, 2018) ve bu çalışma kapsamında halen 60 üniversite devlet okullarını desteklemektedir (Connell-Smith & Hubble, 2018, s. 7). Bu kapsamda üniversiteler ve STK'lar tarafından sığınmacılar ve mülteciler verilen burslar dezavantajlı olan bu grupların yükseköğretime erişimini artırarak eşitsizliği önlemeye yönelik çabalar arasında yer almaktadır.

4. BİRLEŞİK KRALLIK'TA MÜLTECİ ENTEGRASYON POLİTİKALARI

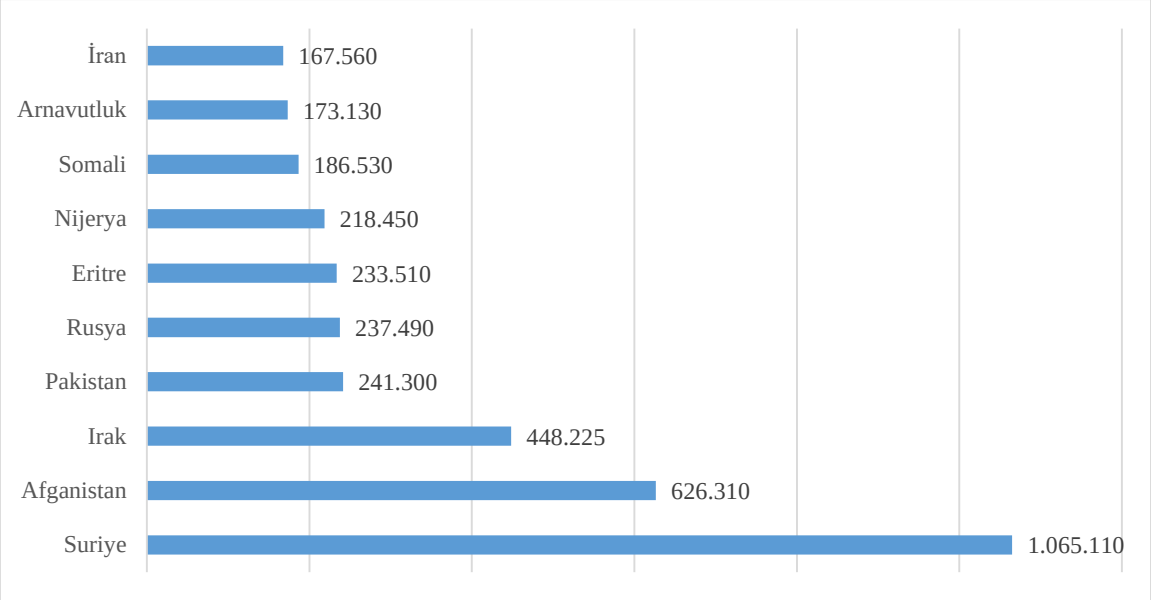
4.1. Birleşik Krallık'ta Mülteci ve Sığınmacı Verileri

2011 yılında Suriye'de başlayan olaylarla birlikte Avrupa Birliği ülkelerine yapılan mülteci ve sığınmacı başvurularında artış olmuştur. AB 28 dikkate alınarak sığınmacı sayısındaki değişimlere bakıldığında 2015 ve 2016 yıllarında Suriyeli sığınmacı başvurularının önemli derecede artığı ve 2015 yılında 1.322.845 kişiye ulaştığı görülmektedir (Eurostat, 2018). Bu artıştan tüm ülkeler etkilenmekle birlikte özellikle göç yolu üzerindeki ülkelerin daha fazla etkilendiği görülmektedir. Suriye krizi dışında da yerinden edilmelerin devam ettiği ülkelerden gelen sığınmacı ve mülteci başvuruları sürmektedir. 2011-2017 yılları arasında Avrupa ülkelerine yapılan toplam sığınmacı başvurusu ülkeler itibariyle karşılaştırıldığında toplamda 20.000 ve üzerinde başvuru alan ülkeler arasında Birleşik Krallık altıncı sırada yer almaktadır (***Şekil 8***). Sığınmacı rakamlarının daha az olmasında ülkenin ada olması nedeniyle nispeten giriş çıkışların zor olması ve özellikle ülke dışından gelen sığınma taleplerini azaltmak amacıyla yapılan sıkı göç ve sınır güvenlik önlemlerinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Şekil 8. Sığınma başvurularının ülkeler itibariyle dağılımı (2011-2017) (Eurostat, 2018))

2008-2017 yılları arasında Avrupa ülkelerine yapılan toplam sığınmacı başvurularının köken ülke dağılımına bakıldığında ilk sırada Suriye yer almakta olup onu Afganistan, Irak ve Pakistan izlemektedir (***Şekil 9***).

Şekil 9. Köken ülkeye göre toplam sığınmacı başvuruları (2008-2017) (Eurostat, 2018)

Mülteci ve sığınmacılar dışında da Birleşik Krallık net göç alan bir ülkedir. Birleşik Krallık İstatistik Enstitüsü verilerine göre Eylül 2018 itibariyle ülkeye göç eden sayısı 627.000, ülkeden göç eden sayısı 345.000, net göç 283.000 olup, AB dışından gelen göçmen sayısı artmış, çalışmak için gelenlerin sayısı azalmış, eğitim için gelenlerin sayısı artmıştır (Office for National Stattistic, 2019, s. 2). UNHCR verilerine göre 2017 yılsonu itibariyle Birleşik Krallık'ta toplam mülteci sayısı 121.837 ve sığınmacı statüsü bekleyen kişi sayısı 40.365'dir (UNHCR, 2018, s. 67).

Birleşik Krallık 2014 yılında 20.000 Suriyeli mülteciyi kabul edeceğini açıklamıştır. BBMYK tarafından Haziran 2018 itibariyle Birleşik Krallık'a yerleştirilen 5.702 kişinin 4.316'sı Suriyeli Kırılgan Kişi Yerleştirme Programı (SVPRS), 603'ü Kırılgan Çocuk Yerleştirme Programı, 766'sı Giriş Koruma Programı ve 17'si vesayet rejimi altında yerleştirilmiş olup, bunların %50'si 18 yaşından küçüktür (Home Office, 2018c). 2018 yılı Haziran ayı itibariyle Birleşik Krallık'ta sığınmacı başvurusu sayısı 27.044 olarak gerçekleşmiştir (Home Office, 2018c). Sığınmacı başvurularının ülkelere göre dağılımına bakıldığında ise sırasıyla İran, Irak, Pakistan, Sudan, Arnavutluk, Eritre, Bangladeş, Afganistan, Hindistan ve Vietnam'ın öne çıktığı görülmektedir (Home Office, 2018c). Dolayısıyla Birleşik Krallık'a gelmek için en çok kullanılan yol yeniden yerleştirme

kapsamında doğrudan mülteci olmak değil sığınmacı olarak ülkeye geldikten sonra mülteci statüsünü almaktır.

Köken ülke açısından AB'ye yönelen sığınmacılar içinde Suriyeliler ilk sırada yer almakla birlikte Birleşik Krallık'a sığınanlar arasında ilk sırada Suriyeliler bulunmamaktadır. Sığınmacı başvurularının ülkelere göre dağılımına bakıldığında ise ***(Tablo 6),*** Suriye'deki olayların başlamasını müteakiben 2012 yılından itibaren Suriyelilerin başvurularının artığı, en yüksek başvurunun ise mültecilerin Avrupa Birliği ülkelerine yöneldiği 2015 yılında olduğu ve sonrasında hızla düştüğü görülmektedir.

Tablo 8. Kaynak ülkeye göre Birleşik Krallık sığınmacı başvuruları (2011-2017)

(Home Office'den, 2018)

2012		2013		2014		2015		2016		2017	
Sudan	636	Çin	739	Çin	643	Nijerya	917	Sri Lanka	845	Çin	855
Çin	696	Sudan	743	Hindistan	703	Sri Lanka	961	Nijerya	1.158	Nijerya	1.018
Eritre	728	Nijerya	931	Bangladeş	748	Hindistan	1.014	Eritre	1.230	Vietnam	1.048
Arnavutluk	819	Hindistan	974	Nijerya	899	Bangladeş	1.110	Sudan	1.310	Eritre	1.093
Nijerya	959	Afganistan	1.038	Afganistan	1.139	Arnavutluk	1.519	Suriye	1.376	Hindistan	1.311
Suriye	988	Bangladeş	1.123	Sri Lanka	1.292	Irak	2.216	Arnavutluk	1.493	Afganistan	1.312
Afganistan	1.008	Arnavutluk	1.325	Sudan	1.449	Afganistan	2.261	Hindistan	1.498	Arnavutluk	1.417
Bangladeş	1.057	Eritre	1.387	Arnavutluk	1.576	Pakistan	2.470	Bangladeş	1.944	Sudan	1.682
Hindistan	1.087	Suriye	1.648	İran	2.000	Suriye	2.539	Afganistan	2.329	Bangladeş	1.702
Sri Lanka	1.744	Sri Lanka	1.811	Suriye	2.025	Sudan	2.912	Irak	2.672	Irak	2.366
İran	2.659	İran	2.410	Pakistan	2.726	İran	3.242	Pakistan	2.870	Pakistan	2.483
Pakistan	3.280	Pakistan	3.359	Eritre	3.233	Eritre	3.695	İran	4.184	İran	2.569

2017 yılı itibariyle ülke içinde alınan başvuru sayısı tüm başvuruların %85'ini oluşturmuş, 1990'lı yıllara kadar alınan başvuruların %70'inden fazlası olumlu sonuçlanırken, 1991 sonrası olumlu sonuçlanan başvuru oranı önce %40'lara sonra %20'lere kadar düşmüştür (Home Office, 2018c). Alınan başvuru sayısı ile sonuçlanmamış başvuru sayısı karşılaştırıldığında ise başvuruların çok az bir kısmının yıl içinde sonuçlanabildiği görülmektedir. Örneğin 2016 yılındaki değerlendirilen başvuruların yalnızca %31'i olumlu sonuçlanmıştır (Home Office, 2018c). Bu durumun sığınmacı olma halinin uzun sürmesine dolayısıyla mülteci statüsünün verilmesi sürecinde gecikmeye yol açacağı ve entegrasyon sürecini de olumsuz etkileyebileceği düşünülmektedir.

4.2. Birleşik Krallık'ta Mülteci ve Sığınmacıların Temel Hakları

Birleşik Krallık 1951 Mülteci Sözleşmesi, AB koruma düzenlemeleri ve uluslararası insan hakları kanunları çerçevesinde mültecilere uluslararası koruma sunmaktadır. 2004/83/EC sayılı Nitelik Direktifinde yer alan düzenlemeler, "Mülteci veya Uluslararası Koruma İhtiyacı Olan Kişi Düzenlemesi 2006" ve Göç Kanunları, 2005/85/EC sayılı Prosedür Direktifi, "Sığınmacı Kuralları 2007" ve Göç Kanunları içine taşınmıştır (Home Office, 2017, s. 6). Göç Kanunları içinde mülteciler ve ailelerine tanınan şartlı kalma izni, uzun süreli yerleşme ve mülteciliğin reddi tanımlanmıştır. Bu kapsamda mültecilere ve ailelerine tanınan temel süreler ve kurallar şu şekildedir (Home Office, 2017, s. 8-11):

- ✓ Mültecilere başlangıçta 5 yılla sınırlı kalma izni verilmektedir.
- ✓ Mülteciler iş piyasasına erişebilmekte, devlet fonlarından faydalanabilmekte ve mülteci entegrasyon fonuna başvurabilmektedir.
- ✓ Aile birleşimi çerçevesinde mülteci statüsü alanların 18 yaşından küçük çocuk ve eşleri de mülteci olarak gelebilmektedir.
- ✓ Kırılgan kişi (tedavi veya ruh sağlığı vb) statüsünde olanlar için 5 yıldan daha uzun kalma izni verilebilmektedir.
- ✓ Savaş suçu veya insanlığa karşı suç işleyenlerin, ulusal güvenlik için tehlike oluşturanların, aşırı görüşleri ve aktiviteleri teşvik edenlerin mülteci başvurusu kabul edilmemektedir.
- ✓ 5 yılı tamamlayan mültecilere vatandaşlığa başvurma ya da daimi yerleşme izni verilebilmektedir. Ancak, koşulların değişmesi nedeniyle geri dönmeleri güvenli olanlara daimi yerleşme izni verilmemekte, 5 yıllık süre bittikten sonra yerleşme izni için başvurmayan mülteciler yasal imkanlardan yararlanamamaktadır.

Sığınmacılar Birleşik Krallık'a girdikleri yerde veya ülke içinde mülteci statüsü için başvurabilmekte, başvurusu olumlu olanlar mülteci statüsü almakta, başvurusu reddedilenler ise ya gönüllü olarak ülkeyi terk etmekte ya da gönderilmektedir. Birleşik Krallık'ta sığınmacılar eğitim, barınma ve sağlık hakkına sahip olmakla birlikte çalışma ve aile birleşimi gibi hususlarda hakları sınırlanmıştır. Sığınmacılara tanınan haklar genel olarak şu şekilde özetlenebilir (Lomba, 2010, s. 422-423):

- ✓ Ücretsiz genel sağlık hizmetinden faydalanma,

- ✓ Evsiz ve muhtaçlara ilişkin düzenleme kapsamında olanlara barınma desteği sağlanmakta,
- ✓ 5-16 yaş arası tüm çocuklar için eğitim zorunlu olmakla birlikte, 16-19 yaş arası daha ileri eğitim ve yükseköğretime devam etmek isteyenlerin yabancı öğrenciler gibi katkı payı ödemeleri gerekmekte ve öğrenci destek fonundan yararlanamamakta (İskoçya hariç),
- ✓ 16-18 yaş arasında olan sığınmacılar sığınma talebinden itibaren 6 ay içinde ESOL desteği alabilmekte,
- ✓ Çalışma hakları bulunmamakta (başvurusu 1 yıl veya daha uzun süredir sonuçlanmayan sığınmacının belli şartlarda çalışma hakkı bulunmakta),
- ✓ Aile birleşimi talep edememekte,
- ✓ Gelir desteğinin %70'i oranında sığınmacı desteği alabilmekte,
- ✓ İskoçya'da ülke vatandaşları ile aynı katkı paylarını ödeyerek eğitime devam edebilmekte, ücretsiz ESOL kurslarından ya da bazı alanlarda eğitimlerden yararlanabilmekte, üniversite katkı paylarında da vatandaşlarla aynı ücreti ödemektedir.

Sığınmacılara günlük ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri amacıyla hanede yaşayan her bir kişi için 37.75 GBP verilmekte olup, bu miktar her hafta ASPEN adı verilen kartlara yüklenmektedir. Diğer taraftan 3 yaş altında çocuğu olan annelere ve hamilelere haftalık 3-5 GBP arasında değişen ek ödeme yapılmaktadır. Ayrıca 6 haftalıktan küçük bebeği olanlara ve doğumuna 8 hafta ya da daha az süre kalanlara bir kereye mahsus olmak üzere 300 GBP ödenmektedir. 5-16 zorunlu eğitim çağında olan çocuklar için devlet okullarında ücretsiz yemek sunulmaktadır (Home Office, 2019a).

4.3. Mültecilerin Yükseköğretime Erişimi ve Birleşik Krallık'ta Yükseköğretim

1951 Mülteci Sözleşmesinin 22'nci maddesinde taraf devletlere mültecilere temel eğitim konusunda vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını uygulama ve yabancı ülke okullarından alınmış diploma ve derecelerin tanınması, harç ve resimlerden muafiyet ve eğitim bursları konusunda yabancılara tanınanlardan az olmayacak şekilde muamele etme yükümlülüğü getirilmiştir (UNHCR, 2010, s. 24).

Mültecilerin köken ülke dağılımlarına bakıldığında çoğunluğunun beş ülke kaynaklı olduğu ve en çok mültecinin 6.3 milyon ile Suriye Arap Cumhuriyetinden geldiği görülmektedir (UNHCR, 2018, s. 3). Suriye'de başlayan olayların devam etmesi ve beş yılı geçmesi üzerine durum uzun süreli mülteci durumuna dönüşmüştür. Eğitim temel bir haktır ve beslenme, sağlık ve barınmadan sonra insani yardımın dördüncü sütunudur (UNESCO, 2003, s. 7). Eğitime erişim çocukların ve gençlerin psikolojik sorunlarını çözmeleri, geleceğe umutla bakmaları ve ekonomik-sosyal gelişimleri açısından gerekmektedir. Diğer taraftan uzun süreli mülteci durumlarında eğitim geleceği inşa edebilmek için ayrıca önemlidir.

Diğer taraftan yükseköğretime erişim mülteciler için bireysel ve sosyoekonomik fayda sağlar, kalıcı bir çözümdür, kalkınmaya yatırımdır, mültecilerin gerekli bilgi ve tecrübeye sahip olmasını sağlar, köken ülkenin barış çalışmalarına katkı sunar, güçlü yönetim ve sağlıklı bireyler oluşmasını destekler (Wright & Plasterer, 2010, s. 43). Eğitim yalnızca sosyokültürel olarak gelişimi desteklemekle kalmaz aynı zamanda mültecilerin marjinalleşmesini de engellemektedir (Lenette, 2016, s. 1312). Dolayısıyla yükseköğretim mültecilerin bireysel olarak yoksulluktan kurtulmaları, iş piyasasına erişebilmeleri, marjinalleşmenin önlenmesi gibi kendilerine yatırım imkanı sunarken toplumsal olarak da bir taraftan yerleşilen ülkede kalkınmayı diğer taraftan köken ülkede kalkınma ve barışı destekleme potansiyeline sahiptir.

Küresel olarak temel eğitime erişim çocuklarda %91 iken mülteci çocuklarda %63, ortaokula erişim %84 iken mülteci çocuklarda %24 ve yükseköğretime erişimi %37 iken mülteci gençlerde %3 olarak gerçekleşmektedir (UNHCR, 2019, s. 6). Mültecilerin eğitime erişiminde temel eğitimde başlayan açık ortaöğretimde artarak devam etmekte ve yükseköğretim aşamasına gelindiğinde ise zirveye ulaşmaktadır. Daha önce %1 olan mültecilerin yükseköğretime erişim oranı 2018 yılında %3'e yükselmiş (87.833 mülteci öğrenci) (UNHCR, 2019, s. 37) olup, bu artışta Suriyeli mültecilerin eğitime erişimini artırmaya yönelik olarak gerek uluslararası kuruluşlarca gerekse ülkeler ve bağışçılarca başlatılan projeler etkili olmuştur.

Özellikle bölge ülkelerinde Suriyelilerin yükseköğretime erişimini destekleyici çalışmalarla birlikte eğitime erişimi engelleyen güçlüklerin tespitine yönelik araştırmalar (Al-Hawamdeh & El-Ghali, 2017; El-Ghali vd., 2017; Watenpaugh vd., 2013, 2014a, 2014b; Yavcan & El-Ghali, 2017) bulunmaktadır. Türkiye'de Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından 2013 yılından itibaren alınan bir dizi karar ile Suriye'de iken üniversiteye devam

etmekte olan ve üniversite eğitimlerini yarıda bırakarak Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin eğitimlerine devamı kolaylaştırılmaya çalışılmıştır. Üniversitelerde özel öğrenci olmayı sağlayan düzenlemelerle başlayan çalışmalar Arapça eğitim veren bölümler açılması ve üniversite katkı payı ödemelerinde Suriyeli üniversite öğrencilerine kolaylık getiren düzenlemeler ile devam etmiştir. YÖK verilerine göre Türkiye'de 20.701 Suriyeli 2017-2018 akademik yılında eğitime devam etmektedir (YÖK, 2019).

Lübnan en çok Suriyeli mültecinin olduğu ülkeler arasında yer almaktadır. Lübnan'da da Suriyeli mültecilere Jusoor, Laser, DAFI, SPARK, Mastercard Foundation, UNESCO, Alman Akademik Değişim Servisi (Deutscher Akademischer Austauschdienst-DAAD) tarafından burslar sunulmaktadır (El-Ghali vd., 2017, s. 23). Ürdün'de Suriyelilerin eğitimlerine devam edebilmeleri için sağlanan tek kolaylık üniversiteye kayıt olduktan sonra belli bir süre içinde akademik kayıtları ve belgelerini getirebilmelerine izin verilmesi olup, Suriyeliler 'de diğer Ürdün'de yükseköğretime devam etmek isteyen diğer ülke vatandaşları ile aynı kurallara tabi tutulmaktadır (Al-Hawamdeh & El-Ghali, 2017, s. 17).

Almanya Suriyeli mülteci ve sığınmacıların en yoğun olduğu AB ülkesidir. Almanya'da mülteciler uluslararası öğrenciler gibi kabul edildiğinden mültecilerin yükseköğretime entegrasyonundan DAAD sorumludur (Yıldız vd., 2019, s. 20). Bu çerçevede yükseköğretime devam etmek isteyen öğrencilerden üniversitede eğitim almak istenen programın diline göre Almanca veya İngilizce dil bilgisinin belgelendirilmesi, bazı programlar için GMAT veya GRE puanı, pasaport fotokopisi ve Almanya'da mülteci statüsünde olduğuna ilişkin belge gerekmektedir (Studying in Germany, 2016). Dolayısıyla Almanya'da mülteciler eğitime erişme hakkına sahip olmakla birlikte diğer uluslararası öğrencilerle aynı kriterlere tabidir.

Birleşik Krallık 2017-2018 akademik yılında 458.000'den fazla uluslararası öğrenci ile ABD'den sonra uluslararası öğrencilerin yöneldiği ikinci ülke olup, hükümet 2019 ylında 2030 yılına kadar 600.000 öğrenciye ulaşmayı hedefleyen eğitim stratejisini açıklamıştır (Hubble & Bolton, 2019, s. 3). Birleşik Krallık yükseköğretim sektörünün gelişmiş ve uluslararası öğrenciler için çekim merkezi olan bir ülke olup, 2017-2018 akademik yılında eğitim görmekte olan 2.343.095 öğrencinin 458.520'si uluslararası öğrencidir (***Tablo 8***). Diğer taraftan Birleşik Krallık'ta mülteci öğrencilerin yükseköğretime erişimine yönelik ayrı bir strateji bulunmamakla birlikte vatandaşlarla aynı şekilde katkı payı ödemekte ve kredi alma imkanından faydalanmaktadırlar. Ayrıca üniversiteler, STK'lar tarafından başlatılan

programlarla mülteci ve sığınmacı öğrenciler burslarla desteklenmektedir. Dolayısıyla kaç mülteci öğrencinin eğitime erişebildiği, yaş, cinsiyet gibi detaylı veriye ulaşma imkanı bulunmamaktadır.

Tablo 9. Birleşik Krallık yükseköğretim öğrenci sayıları (2013-2018)

(HESA'dan, 2019)

	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018
Birleşik Krallık öğrenci sayıları					
İngiltere	1,529,510	1,497,605	1,511,890	1,540,205	1,548,250
Galler	100,085	99,200	97,585	98,485	98,435
İskoçya	165,065	164,005	165,095	169,240	170,895
Kuzey İrlanda	64,570	63,965	63,600	63,070	62,930
Diğer Birleşik Krallık	4,715	4,315	4,145	4,130	4,070
Toplam Birleşik Krallık	1,863,940	1,829,090	1,842,315	1,875,125	1,884,575
Birleşik Krallık dışında diğer ülkelerden gelen öğrenci sayıları					
Diğer Avrupa Birliği	125,315	124,590	127,440	134,835	139,150
AB dışı ülkeler	310,205	312,010	310,575	307,540	319,340
Toplam Birleşik Krallık dışı	435,520	436,600	438,010	442,375	458,490
Bilinmeyen	-	295,000	505,000	375,000	30,000
Toplam	2,299,460	2,265,980	2,280,830	2,317,880	2,343,095

2015 yılında Birleşik Krallık 'ta yapılan eğitim sektörü araştırmasına göre mülteci Suriyeli öğrencilerin %60'ı burs almakta, çok sayıda üniversite Suriyeli öğrencilerine burs sağlamakta, üniversite öğrencileri ve personeli yardım kampanyaları yapmakta, çeşitli kuruluşlar risk altındaki akademisyenlere (CARA) destek sunmakta ve öğrencilere danışmanlık desteği sunulmaktadır (Britton & Al-Mossallami, 2016, s. 4). Birleşik Krallık'ta uluslararası öğrencilerin ödemeleri gereken üniversite katkı payları ile vatandaşların ödediği paylar farklıdır. Mülteciler vatandaş gibi kabul edilmiş ve katkı payları için İngiltere İçin Yükseköğretim Fon Kurulundan (HEFCE) kredi alma imkanı da sunulmuş olmakla birlikte sığınmacılar uluslararası öğrencilerle aynı statüde olup yüksek katkı payı ödemeleri gerekmektedir.

Mülteci ve sığınmacıların yükseköğretime erişimini finansal olarak desteklemek amacıyla çeşitli STK'lar yanı sıra halihazırda 71 üniversite (Oxford programı kapalı) sığınmacı bursları, mülteci bursları, insani yardım bursu gibi çeşitli programlar altında burslar vermektedir (Tablo 11) (STAR, 2019).

Tablo 10. Sığınmacı ve mültecilere burs veren üniversiteler

	Üniversite	Verilen destek	Program
1	Bath	Katkı payı muafiyeti, 15.009 GBP burs, vatandaş katkı payı 1000 GBP	Sığınmacı bursu, mülteci bursu
2	Birkbeck	Katkı payı muafiyeti	The Compass Project
3	Birmingham	Katkı payı muafiyeti 10.000 GBP	Madde 26 bursu
4	Bradford	Katkı payı muafiyeti, 500 GBP	Sığınmacı bursu
5	Bristol	Katkı payı muafiyeti, 14.533 GBP	Sanctuary Scholarship
6	Brunel	Katkı payı muafiyeti, barınma	Brunel sığınmacı (mülteci) bursu
7	Cambridge	Tüm masraflar	The Rowan Williams Bursu
8	Canterbury Christchurch	Katkı payı muafiyeti, 1.000 GBP	Madde 26 Ödülü
9	Cardiff	Katkı payı muafiyeti, vatandaşla aynı ücret, 4.000 GBP	Sığınmacı desteği
10	Cardiff Metropolitan	Katkı payı muafiyeti, otobüs kartı, öğle yemeği	Sığınmacı ödülü
11	Chester	Katkı payı muafiyeti	Sığınmacı ödülü
12	City, University of London	Katkı payı muafiyeti, 12.102 GBP	Madde 26 Bursu
13	De Montfort, Leicester	Katkı payı muafiyeti, 3500 GBp, barınma	Madde 26 Bursu
14	Dundee	Katkı payı muafiyeti, 9135 GBP, barınma	İnsani yardım bursu
15	East Anglia	Katkı payı muafiyeti, 3.000 GBP	Madde 26 mülteci bursu
16	Edge Hill	Katkı payı muafiyeti, vatandaşla aynı ücret, 800 GBP	Sığınmacı ödülü
17	Edinburgh	Vatandaşla aynı ücret, katkı payı muafiyeti, 6.000 GBP	Sığınmacı bursu
18	Essex	1000 GBP	Mülteci bursu
19	Exeter	Vatandaşla aynı ücret, katkı payı muafiyeti, 9.500 GBP	Sığınmacı bursu
20	Glasgow	Katkı payı muafiyeti, 5.000 GBP, barınma	İnsani yardım bursu
21	Glasgow Caledonian	Katkı payı muafiyeti, 1.250 GBP	Sığınmacı bursu
22	University of Gloucestershire	Katkı payı muafiyeti, 3.000 GBP	Micheal Perman Sığınma bursu
23	Goldsmiths, London	Katkı payı muafiyeti, 11.400 GBP, barınma	International Response Bursu
24	Greenwich, London	Katkı payı muafiyeti, 5.000 GBP, barınma	Sığınmacı bursu
25	Herriot-Watt, Edinburgh	Katkı payı muafiyeti, 1.000 GBP	Suriyeli mülteci bursu
26	Hull	Katkı payı muafiyeti, 2.000 GBP	Sığınmacı bursu
27	Keele	Katkı payı muafiyeti, 1.450 GBP	Madde 26 sığınmacı bursu
28	Kent	Katkı payı muafiyeti	Madde 26 ödülü
29	Kings CollegeLondon	Katkı payı muafiyeti, 11.354 GBP	Sığınmacı bursu, yaz programları
30	Kingston	Katkı payı muafiyeti, 3.000 GBP	Sığınmacı bursu
31	University of Leeds	Katkı payı muafiyeti, 10.000 GBP	Sığınmacı bursu
32	Leeds Trinity	Katkı payı muafiyeti	Sığınmacı bursu
33	Leicester	Katkı payı muafiyeti, 3.500 GBP	Sığınmacı bursu uzaktan öğrenme
34	Liverpool	Vatandaşla aynı ücret, katkı payı muafiyeti, 3.000 GBP	Sığınmacı bursu
35	London Metropolitan	Vatandaşla aynı ücret	Sığınmacı ve mülteci ücret politikası

Tablo 10. Sığınmacı ve mültecilere burs veren üniversiteler (devamı)

	Üniversite	Verilen destek	Program
36	London School of Economics	Katkı payı muafiyeti, 11.000 GBP	Eğitime erişim bursu
37	Manchester	Katkı payı muafiyeti, barınma, 5.000 GBP	Madde 26 bursu
38	Marlborough College	Katkı payı muafiyeti	Al-Rashid bursu
39	Newcastle	Katkı payı muafiyeti, yaşam masrafları	Lisans ve lisansüstü
40	Newman University, Birmingham	Katkı payı muafiyeti	Madde 26 bursu
41	Northumbria	Katkı payı muafiyeti, 1.000 GBP	Sığınmacı bursu
42	Nottingham	Katkı payı muafiyeti, sığınmacılara 500 GBP, mültecilere 1.000 GBP	Mülteci ve sığınmacıların finansmanı
43	Nottingham Trent	Katkı payı muafiyeti, 500 GBP	Madde 26 bursu
44	Oxford	Katkı payı muafiyeti, barınma, yaşam masrafları	Halihazırda kapalı
45	Portsmouth	Katkı payı muafiyeti, 14.000 GBP	SaR/SSiC bursu
46	Queen Mary's, London	Vatandaşla aynı ücret, katkı payı muafiyeti, 11.002 GBP	Madde 26 bursu
47	Queen's University Belfast	Katkı payı muafiyeti, 8.000 GBP	Sığınmacı bursu
48	Royal Holloway London	Katkı payı muafiyeti, 12.000 GBP burs	Madde 26 bursu
49	Roehampton London	Katkı payı muafiyeti, barınma, yaşam masrafları	2020 yılında duyurulacak
50	Salford	Katkı payı muafiyeti, 3.000 GBP burs	Madde 26 bursu
51	Sheffield	Katkı payı muafiyeti, 9.840 GBP	Sığınmacı bursu, İngiliz dili bursu
52	Sheffield Hallam	Katkı payı muafiyeti, 4.000 GBP	Sığınma bursu
53	SOAS, London	Katkı payı muafiyeti, yaşam masrafları desteği	Sığınma bursu
54	St. Andrews	Katkı payı muafiyeti, yaşam masrafları	Lisans ve lisansüstü
55	Strathclyde	Katkı payı muafiyeti	Sığınmacı bursu
56	University of Suffolk	Katkı payı muafiyeti, 500 GBP	Sığınmacı desteği
57	Surrey	Vatandaşla aynı ücret	Sığınmacı bursu
58	Swansea	TBC	Sığınmacı bursu, yerelde
59	Teesside	Katkı payı muafiyeti	Sığınma ödülü
60	University of the Arts, London	Katkı payı muafiyeti, barınma	Beyond Borders Bursları
61	University College London	Katkı payı muafiyeti, 11.000 GBP, vatandaşla aynı ücret	Access Opportunity Ödülü
62	University of East London	Katkı payı muafiyeti, dönem öncesi kurs	Sığınmacı lisansüstü bursu
63	University of London	Katkı payı muafiyeti	Mülteci ve yerinden edilmiş kişiler için yüksek lisans bursu
64	Ulster University	Katkı payı muafiyeti, 500 GBP	Sığınmacı bursu
65	University of South Wales	Katkı payı muafiyeti, dil eğitimi ücreti	Mülteci sığınmacı programı, sığınmacı bursu
66	University of Sussex	Katkı payı muafiyeti, 11.500 GBP	Madde 26 bursu
67	Warwick	Katkı payı muafiyeti, 8.430 GBP	Sığınmacı bursu
68	Westminster	Katkı payı muafiyeti	Education for All bursu
69	Winchester	Katkı payı muafiyeti, 3.000 GBP	Sığınmacı ödülü
70	York	Katkı payı muafiyeti, 10.660 GBP	Eşit erişim bursu, Sharifah Sofia Albukhary bursu
71	York St. John	Katkı payı muafiyeti, 1.000 GBP	Sığınmacı bursu

4.4. İstenmeyen Göçmenden Göçün Yönetimine Tarihsel Arkaplan

Birleşik Krallık mültecilere ilişkin olarak yüzyıllardır deneyime sahip olup, mültecilerin tarihçesi 15. Yüzyıla kadar gitmektedir. 1685 yılında Nant Fermanının kabulünden sonra Fransa'dan sürülen Protestanlar (Hugoenot) Britanya ile birlikte bazı Avrupa ülkeleri tarafından da kabul edilirken gittikleri ülkeye yanlarında finansal varlıklar ile ticari, sınai ve askeri tecrübeyi de getirmişlerdir (Loescher vd., 2008, s. 6-7). Fransa'da katliamdan kaçan Huguenotları 1709'da Fransız istilasından kaçan Alman mülteciler izlemiştir (Migration Watch UK, 2014, s. 4). Birleşik Krallık mülteci deneyimi eski olan ve mülteci hareketliliğinin yöneldiği bir ülkedir.

1905 Yabancılar Yasası ekonomik krizin olduğu bir dönemde Yahudilerin göçünü engellemek amacıyla kabul edilmiştir. Birleşik Krallık'ta 1734 yılında yaklaşık 6.000, 1800 yılında 15.000-20.000 arasında Yahudi (Migration Watch UK, 2014, s. 4) bulunurken Londra'da açlık ve aşırı kalabalık nüfus sorununun yaşandığı bir dönemde, Doğu Avrupa ve Rusya'dan açlık ve baskı nedeniyle 1869'dan itibaren 150.000 civarında Yahudi'nin Britanya'ya göç ettiği tahmin edilmektedir (Wray, 2006, s. 308). 1905 Yabancılar Yasası ile kendini ve ailesinin geçimini sağlayacak kadar varlığı olmayanlar, akıl hastaları ya da bu tür hastalığı olanlar, ya da hastalığı kamuya zarar verecek olanlar, bazı suçlardan ceza almış olanlar ve sınır dışı edilme kararı alınmış olanlar istenmeyen göçmen olarak kabul edilmiştir (Wray, 2006, s. 311). Diğer göçmenlerle birlikte temelde Doğu Avrupa'dan gelen Yahudi göçünü engellemeye yönelik (I. R. G. Spencer, 1997, s. 10) olan yasa göçmenin istenip istenmediğine karar verilmesine dayanan, göç yönetiminin sağlanmasını amaçlayan ve "istenmeyen" göçmen kriterlerini belirleyen bir düzenlemedir.

1914 yılında I. Dünya Savaşı'nın başlaması ile Fransa'ya savaş ilan eden Almanya'nın tarafsızlığını ilan eden Belçika'yı işgal etmesi üzerine Hollanda, Fransa ve Britanya'ya savaştan kaçan çok sayıda Belçikalı mülteci sığınmıştır. Bu dönemde İçişleri Bakanı mültecileri "dost yabancılar" olarak adlandırmış ve yerel idarelere mültecilerin kabul kamplarına götürülmesi ve dağıtılması sorumluluğu verilmiştir (K. Myers, 2001, s. 155). Bu kapsamda Britanya'ya yaklaşık 250.000 (Britanya tarihindeki en büyük mülteci grubu) Belçikalı mülteci gelmiş, Hollanda'ya sığınan kamplardaki mülteciler için gıda yardımı isteyen Hollanda'ya Britanya her hafta 5.000 mülteciyi ülkeye kabul ederek destek vermiştir (Jenkinson, 2016). 1914 Eylül ayından itibaren çıkarılan Yabancılara İlişkin Sınırlama Düzenlemeleri çerçevesinde Belçikalı mültecilerin Britanya'da serbestçe hareket edebilmesi

engellenmiş, Belçikalı mülteciler için polis kaydı zorunluluğu getirilmiş, mülteciler için kabul merkezleri oluşturulmuş ve dağıtma politikası uygulanmaya başlamıştır (Jenkinson, 2016).

Belçikalı mültecilerle ilgili *olumlu bir imaj oluşturmak* amacıyla bu dönemde basına bazı yasaklar getirilerek önlemler alınmıştır. Basının mültecilerin askeriyeye girişi, savaş malzemeleri ile ilgili işleri almaları konusunda, Belçikalı mültecilerin çalışmaları ile ücretler ve mültecilerle ilgili davalara ilişkin ve mültecileri "yabancı" olarak nitelendiren hikayelerin yayınlanması yasaklanmış ve bu önlemlerle Belçikalı mültecilerin Alman işgalinin kurbanları olduğu imajının kullanımı sayesinde Britanya'da halkın savaşa verdiği destek artmıştır (Jenkinson, 2016, s. 106-107). Bu dönemde Britanya'ya gelen mülteci çocukların diğer çocuklarla aynı okullara kabul edilerek sistem içinde yer aldıkları göze çarpmaktadır. Britanya'ya bu dönemde 5-15 yaş grubunda 33.000 Belçikalı mülteci çocuk geldiği tahmin edilmekte olup, bu çocukların eğitimi diğer çocuklarla birlikte devlet okullarında sorunsuz gerçekleşmiş, okullara mülteci çocuklar için verilen finansal destek kabulü artırmıştır (K. Myers, 2001).

1938 yılında Avrupa'da yaşanan olaylar nedeniyle Yahudi mülteci krizine çözüm bulmak amacıyla Evian Konferansı toplanmıştır. 1 000 000 Yahudi'nin başka ülkelere göç etmesinin ve ülkelerin alacağı mülteci kotalarının tartışıldığı konferansta Birleşik Krallık ve Fransa delegeleri daha fazla göç kabul edemeyeceklerini açıklamıştır ("Evian Conference on political refugees", 1938). 1933-1939 arası dönemde Nazi hükümetinden kaçan yaklaşık 50 000 Musevi ile birlikte Britanya'da Musevi sayısı 400.000 ulaşmış olup, bu dönemde siyah ve Asyalı nüfusun yaklaşık 7 000 olduğu tahmin edilmektedir (Abrahamova, 2007, s. 15). Birleşik Krallık'ta mülteci akademisyenlere yardım amaçlı olarak kurulan *Risk Altındaki Akademisyenlere Yardım Kurulu (The Council for At Risk Academics-CARA)* adlı kuruluşun kökenleri, 1930'lu yıllarda Almanya'da Yahudilere karşı sürdürülen Nazi saldırıları sonrasında Almanya'dan kaçan Yahudi akademisyenlerin ülkeye gelmesini sağlamasına dayanmaktadır (Kohn, 2011). İkinci Dünya Savaşı sırasındaki diğer bir çalışma ise Yahudi çocukların kurtarılmasına ilişkin projedir. 1938 yılında Nazi Almanya'sından kaçan Yahudi çocukların kurtarılması amacıyla 'Kindertransport' projesi kapsamında Almanya, Çekoslovakya, Avusturya ve Polonya'dan trenlerle yaklaşık 10 000 çocuk toplanarak Birleşik Krallık'a getirilmiştir (Burgess, 2018).

Birleşik Krallık'ta mültecilere karşı yaklaşım daha ılımlı olduğundan tarihsel olarak siyah ve Asyalı göçmenlerin sayısı daha az kalmıştır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sırasında yaşanan mülteci hareketleri Birleşik Kralık'ta daha sonra da etkili olacak basında olumlu imaj, akademisyenlerin ve çocukların korunması, mülteci kotaları, dağıtma politikası gibi politikaların temelini oluşturmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'ndan 1990'lı yıllara kadar olan dönem, asimilasyondan çok kültürlü politikalara geçişin olduğu bir dönem olup, aynı dönemde Avrupa ülkeleri de işgücü ihtiyaçları çerçevesinde göç politikalarında değişiklikler yapmıştır. Bu dönemde yalnızca mülteciler değil eski sömürgelerden de Birleşik Krallık'a gelmek isteyenlerin sayısında artış olmuştur. Ülkeye daha önceki dönemlerde olduğu gibi beyaz Avrupalılar savaş sonrası Alman savaş suçluları, Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliğinden 130.000 Polonyalı ve 14.000 Macar olmak üzere zorla yerinden edinen mülteciler ile birlikte Karayipler, Pakistan ve Hindistan gibi İngiliz Milletler Topluluğu ülkelerinden göçmenler gelmeye başlamıştır (Postwar immigration, 2018).

Sömürgelerden ülkeye göçün artmasının sebeplerinden biri de Vatandaşlık Yasası'dır. Vatandaşlık Yasası 1948 (British Nationality Act 1948) ile sömürgelerde yaşayanların ayrı vatandaşlıkları olduğu kabul edilirken hepsine "vatandaş olmayan British tebası" statüsü verilmiş, böylece Pakistan ve Hindistan gibi sömürgelerde yaşayanlar "Birleşik Krallık Koloni vatandaşı" olarak tanımlanmıştır (Ansari, 2013, s. 294). Sömürgelerde yaşayanların koloni vatandaşı olarak tanımlanması bu ülkelerden Birleşik Krallık'a göçü hızlandırmıştır. 1948 Yasası hazırlanırken tebaanın haklarını korumak amaçlanmış, ancak kolonilerden gelen Jamaikalı ve siyah göçmenler kolonilerden göçün önlenmesi konusunda endişeleri artırmış, 1958 yılında Notting Hill ve Nottingham'da meydana gelen ayaklanmalar ile çoğunluğu Hindistan ve Pakistan'dan 50.000 yeni göçmenin ülkeye girişi 1962 yılında Muhafazakar Parti hükümetinin yeni önlemler almasına yol açmış ve 1948 yasası "çok ırklı" toplumu doğurmuştur (R. Hansen, 1999, s. 90-95).

1962 Yasası (The Commonwealth Immigrants Act 1962) ile İngiliz Milletler Topluluğu ülkeleri vatandaşlarından Birleşik Krallık'a girebilecek olanlar; Birleşik Krallık'ta ikamet edenler, Çalışma Bakanlığından çalışma izni belgesi olanlar, bunlara eşlik eden eş ve 16 yaşından küçük çocuklar ve kişisel olarak gelen ziyaretçiler olarak belirlenmiştir (Gish, 1968, s. 24-25). Kenya'nın bağımsızlığını kazanmasının ardından tebaa statüsündeki Asyalıların ülkeye göçünü engellemek amacıyla kabul edilen 1968 İngiliz

Milletler Topluluğu Göç Yasası (the Commonwealth Immigrants Act 1968) ülke ile bağını ispatlayabilenlerin girişine izin vermiş ve kota kısıtlaması getirerek her yıl yalnızca 1.500 Kenyalı Asyalıyı kabul etmiştir (Randall Hansen, 1999).

1968 yasası da 1962 yasası gibi göçü sınırlamak üzere kota koyulması gibi düzenlemeler getirirken, bu yasalar siyah ve Asyalı göçmenlerin istenmediği ve "beyaz Britanyanın korunması" amaçlı göçü engelleyici kısıtlamalar arasında yer alırken, siyahların ev ve iş bulmada zorlanması ve ırkçı saldırılarda artış olmuştur (*Postwar immigration*, 2018). Çok ırklı toplumun oluşmaya başlaması ile birlikte asimilasyondan entegrasyona kayan yaklaşım değişikliği başlamıştır. Britanya 1950 yılından itibaren İngiliz Milletler Topluluğu ülkelerinden gelenler için *özel uygulama içermeyen "bırakınız yapsınlar asimilasyonu" olarak adlandırılan modeli* uygulamaya başlamış, ancak 1960'lardan itibaren Asya ve Afro-Karayip'lerin en kötü işlerde çalışması iş piyasasında parçalanmaya sebep olmuş, siyahilere karşı ayrımcılık göç kısıtlamaları ile sonuçlanmıştır (Castles, 1995, s. 300). 1966 yılında İçişleri Bakanı Roy Jenkins tarafından yapılan konuşma bırakınız yapsınlar asimilasyonundan çoğulcu-çok kültürlü politikalara geçişin bir göstergesidir:

> Ona (entegrasyona) göçmenlerin kendi ulusal karakterlerini ve kültürlerini kaybetmeleri olarak bakmıyorum. Bu ülkede bizim, herkesin bazılarının yanlış yerleştirilmiş İngiliz adam stereotipi görüşünün bir seri karbon kopyasının olduğu genel kalıbın dışında döneceği "eritme potasına" ihtiyacımız olduğunu düşünmüyorum….Entegrasyonu asimilasyon sürecinin düzleştirilmesi olarak değil ama karşılıklı tolerans atmosferi içinde kültürel çeşitliliğin eşit fırsata eşlik etmesi olarak tanımlıyorum. (Muchowiecka, 2013, s. 9).

Çok kültürlü politikalara geçişle birlikte, 1965'ten itibaren ayrımcılığı yasaklayan düzenlemeler yürürlüğe girmiştir. 1970'lerden itibaren göçmen çocukların bulunduğu okullara destek ve göçmenlerin yoğun olduğu yerel yönetimlere özel fonlar verilmeye başlanmış, etnik grupların eğitim ihtiyaçlarının tanınması, etnik grupların organizasyonlarının desteklenmesi gibi asimilasyondan çoğulculuğa kayan sosyal politikalar (ırkçılık karşıtı politikalar) uygulanmaya başlamıştır (Castles, 1995, s. 300).

1970'li yıllardaki politikalarda AB üyeliği amacı etkili olmuştur. 1971 Göç Yasası (United Kingdom Immigration Act 1971), Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliğine girmek için hazırlandığı ve Ugandalı mülteciler krizinin yaşandığı bir dönemde hazırlanmış olup, mültecilere ilişkin atıf bulunmamaktadır (Samuels, 1973). 1972 yılında Uganda, Birleşik Krallık Kolonileri vatandaşı olan Asya kökenli 50 000 kişiyi ülkeyi terk etmeye zorlamış,

Birleşik Krallık mültecilerin Hindistan'la ya da Britanya ile gerçek bağının olmadığını ileri sürerek onları kabul etmek istememiş ancak daha sonra 27 000 mülteciyi kabul etmiştir (Wheatstone, 2015). Ugandalı Asyalıların ev ve sosyal hizmet sıkıntısının olduğu Asyalı toplulukların yoğun yaşadığı bölgelere gitmek istemeleri nedeniyle bazı bölgelere yerleşmeleri engellenmiş, konut imkanı olan yerlerde iş bulma sorunu ile karşı karşıya kalınmıştır (Kuepper vd., 1976, s. 202). Dolayısıyla, konut ve iş imkanlarının birlikte sağlanamaması dağıtma politikasının etkinliğini azaltan bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

1973 yılında Şili'de yaşanan olaylar sonrası 3.000 mülteci Dünya Üniversite Hizmeti (WUS) adlı kuruluşça oluşturulan akademik programlar ya da işgücü anlaşmaları yoluyla ülkeye gelmiştir (*The heritage and contributions of Refugees to the UK-a credit to the Nation*, 2015). WUS tarafından geliştirilen burs programının başarılı olması üzerine aynı program daha sonra Uganda, Etiyopya ve Vietnamlı mülteciler için de uygulanmaya başlamıştır (Phillips, 2010). Mülteci ve sığınmacı öğrencilere ilişkin olarak burs programları sığınmacı bursları olarak bugünde pek çok Birleşik Krallık üniversitesinde sürmektedir.

1975 yılında Vietnam Savaşının bitmesinden sonra 1995 yılına kadar, yoğunluk 1978 ve 1979 yıllarında olmak üzere Vietnamlı mülteci krizi ile karşı karşıya kalınmıştır. Yaklaşık 2 milyon Vietnamlı mülteci öncelikle Güney Asya ülkelerindeki kamplara sığınmış ve daha sonra ABD, Kanada, Birleşik Krallık gibi ülkelere yeniden yerleştirilmiş olup, Birleşik Krallık, 1975-1990 yılları arasında Güneydoğu Asyalı göçmenlerin %1.1'ini yeniden yerleştirme kapsamında kabul etmiştir (Popovic, 2016, s. 28).

1965, 1968 ve 1976 yıllarında çıkarılan Irk İlişkileri Yasaları çerçevesinde çalışma, kamu hizmeti ve barınma imkanlarına ulaşımın kişinin ırk, etnik köken sebebiyle reddedilmesinin yasadışı olduğu ve hakim görüşün *ayrımcılığın ortadan kaldırılması yoluyla entegrasyonun sağlanması* olduğu bir dönem olmuştur (Rutter, 2015, s. 39). 1970-80'lerde Asya ve Afrika-Karayip kökenlilere karşı artan saldırıları, 1980-81 ve 1985-86 yıllarında siyahi gençlerin ayaklanmaları izlemiş bunun sonucunda hükümet genç işsizliğinin önlenmesi, azınlıklar için eğitimin erişilebilir hala getirilmesi gibi entegrasyon politikalarını uygularken söz konusu politikalar ırkçı ortamda etnik azınlıkların sosyoekonomik marjinalleşmesine yol açmış ve bu yüzden sosyal entegrasyon ve gruplar arası ilişkileri geliştirmeye yönelik politikalar uygulanmaya başlamıştır (Castles, 1995, s. 301).

1990'lı yıllara kadar ırkçı ayaklanmaların engellenmesi, ırk ilişkileri ve çok kültürlülüğün sağlanmasına yönelik politikalar hakimken, Balkanlardaki savaşlardan sonra Birleşik Krallık yoğun bir şekilde sığınmacı sorunu ile karşılaşmış ve göçün sınırlanması kapsamında sığınmacı sayısının azaltılmasına ilişkin politikalar gündeme oturmuştur.

1990'lı yıllar artan sığınmacı girişi nedeniyle sığınmacı girişini azaltmaya ve başvuruların değerlendirilmesinde kriterler getirilmesine yönelik politikaların uygulandığı bir dönem olmuştur. Yugoslavya'nın dağılması ile 1992 yılında başlayan Bosna Savaşı sırasında soykırımdan kaçan Boşnak mülteciler çeşitli ülkelere sığınırken, Birleşik Krallık ülkeye mülteci kabul etme hususunda tereddüt etmiş ve BMMYK ile Avrupalı diğer ülkelerin baskısı üzerine 4.000 mülteciyi alma kararı almıştır. (Robinson & Coleman, 2000, s. 1222). Bu şekilde kota uygulaması ve yeniden yerleştirme programları daha önce Vietnamlı mülteciler krizinde de görülen ve mülteciler açısından göçü yönetmenin bir yolu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bosnalı Mültecileri Yerleştirme Programı kapsamında mülteciler altı kümeye bölünerek dağıtılmış, topluluk olarak eğitim, sağlık, iş ve barınma imkanlarından yararlanma dikkate alınarak topluluk desteği sağlamak üzere dağıtma politikası uygulanmış, birden fazla ajansın çalışması bazen aynı kişilere farklı yerlerde yerleştirme imkanı sunulmasına ve mükerrerliklere, koordinasyon sorunlarına yol açmıştır (Robinson & Coleman, 2000, s. 1239-1242).

1993 yılında Sığınmacı ve Göçmen İtiraz Yasası (Asylum and Immigration Appeals Act) çıkarılana kadar Birleşik Krallık 1951 Mülteci Sözleşmesini imzalayan devletler arasında yer almasına rağmen kendi ulusal hukukunda gerekli düzenlemeleri yapmadığından sığınmacı talepleri 1971 Göç Yasası kapsamında değerlendirilmekteydi. 1993 yasası ile sığınmacılara ilişkin prosedürler ile barınma imkanı tanınmasına ilişkin kurallar ve sığınmacı ile göçmenlerin itirazlarının değerlendirilme usulleri belirlenmiştir (Asylum and Immigration Appeals Act 1993, 1993). Başvuruların ve itirazların değerlendirilme süreçlerinin zorlaşması ve kısıtlamalar olumlu görüş verilen sığınmacı başvuruları oranlarının düşmesi ile etkisini göstermiştir. 1996 Sığınmacı ve Göç Yasası (Asylum and Immigration Act), sığınmacı taleplerinin arttığı ve İtiraz Yasası ile önlemlerin sıkılaştırıldığı bir dönemde hazırlanmış, söz konusu yasa ile itirazlara ilişkin süreler kısaltılarak sığınmacı taleplerine ilişkin itirazların daha hızlı çözülmesi amaçlanmış, barınma ve diğer sosyal yardımlara ilişkin kısıtlamalar getirilmiştir (Stevens, 2003).

1997 yılından itibaren Kosovalı mülteciler Birleşik Krallık'a sığınma talebinde bulunmaya başlamıştır. Kosovalı mültecilerin önemli bir kısmı ülke içinde sığınmacı talebinde bulunduğu için nakit yardım yapılması imkanı olmadığından yerel idarelerce gıda, elektrik ve otobüs kartı yardımı yapılmış, önemli bir kısmı Makedonya'dan aile birleşimi kapsamında geldiğinden bir yıllık "İnsani Sebeplerle İstisnai Kalma İzni" verilmiş, böylece nakit yardımı yanında çalışma hakkına da sahip olmuşlar ve mültecilerin Londra dışına dağıtılmaya çalışılmalarına rağmen etnik ağlarının olduğu yerlerde kalmayı tercih ettikleri görülmüştür (Bloch, 1999, s. 24-25).

1999 Sığınmacı ve Göç Yasası sığınmacı sayısının arttığı ve başvuruların değerlendirilmesinde sorunlar yaşandığı bir dönemde kabul edilmiştir. 40 yıl boyunca komünizmden kaçan sınırlı sayıda kişi sığınmacı olarak ülkeye başvurmuş, ancak, 1980 sonrası sayı artmış, ortalama 4.000 olan sayı 1991'de 44.800'e ulaşmış daha sonra alınan önlemlerle bu sayı azalmasına rağmen 1997-1998'de tekrar artmaya başlamıştır (Secretary of State, 1998, s. 10). 1999 yasası sığınmacılar için dağıtma politikasını benimsemiş ve söz konusu politikayı uygulamak üzere kurulan Ulusal Sığınmacı Destek Hizmeti (NASS- The National Asylum Seekers Support Service) Nisan 2000 itibariyle çalışmaya başlamıştır.

Bosna ve Kosovalı mülteciler için sağlanan kamuoyu desteği devletin entegrasyon için daha müdahaleci politikalar uygulamasına imkan tanımış, Bosna ve Kosova olaylarından sonra ise Avrupa'da sistemli entegrasyon politikaları uygulanırken Birleşik Krallık'ta uygulanmaması tartışma konusu olmuş (Rutter, 2015, s. 43), Bosna ve Kosovalı mülteciler yerleştirme programı dışında İçişleri Bakanlığı 1990-1999 yılları arasında entegrasyon politikası uygulamamış, bu dönemdeki tartışmalar ırk ayrımcılığı ve topluluk ilişkilerine odaklanmıştır (Rutter, 2015, s. 44). Özellikle Avrupa'da uygulanan entegrasyon politikaları 2000 yılında Birleşik Krallık'ın ilk mülteci entegrasyon stratejisinin hazırlanmasına yol açmıştır.

4.5. Temel Dokumanlar ve Yaklaşımlar

4.5.1. Mülteci Hedefli Strateji Belgeleri

Birleşik Krallık'ta entegrasyon politikası yalnızca mülteciler için uygulanmaktadır. 2000-2008 yılları arasında Birleşik Krallıkta mültecilere ilişkin üç adet entegrasyon belgesi hazırlanmıştır. 2012 yılından itibaren mülteci entegrasyonu için ayrı strateji belgesi

hazırlanmamış, mülteciler diğer göçmenler gibi topluluk uyumu kapsamında ele alınmıştır. Mülteci entegrasyon belgeleri olan Tam ve Eşit Vatandaşlar, Entegrasyon Konuları ve Birlikte Hareket Etmek adlı belgelere bu kısımda 2012 sonrası belgelere ise topluluk uyumu kısmında yer verilmiştir.

Bu belgelerin tümü entegrasyon yaklaşımı, kapsam, ana akım-hedefli politikalar, sığınmacı-mülteci ayrımı, mülteci odaklı spesifik politika ve program açısından incelenmiş, belgelerde yer alan temel tespitlere bu kısımda politikalara ilişkin tespitlere ise topluluk uyumu, vatandaşlık politikası, topluluğa katkı sunmak, iş piyasasına erişim ve dil desteği, hizmetlere erişimin kolaylaştırılması ve göçün sınırlanması başlıkları altında yer verilmiştir.

Tam ve Eşit Vatandaşlar: Birleşik Krallık'ta Mültecilerin Entegrasyonu Strateji Belgesi

2000 yılında Yeni İşçi Parti Hükümetinin "Tam ve Eşit Vatandaşlar: Birleşik Krallık'ta Mültecilerin Entegrasyonu Strateji Belgesi" ilan etmesi ile birlikte mülteci entegrasyonu odaklı politikaların uygulandığı bir dönem başlamıştır. 2002 yılında sığınmacılar Birleşik Krallık'a gelme amacı olarak kabul edilen çalışma hakkını kaybetmiş, 2002 ve 2004 Göç ve Sığınmacı Yasaları ile bu husus düzenlenmiştir (Rutter, 2015, s. 44). 2012 yılına kadar mülteciler için ayrı entegrasyon politikaları hazırlanırken sığınmacı sayısını azaltmaya ve sınır kontrollerini sıkılaştırmaya yönelik politikalar devam etmiştir.

2000 yılında hazırlanan Tam ve Eşit Vatandaşlar belgesinin amaçları; "mültecileri toplumun eşit üyeleri olarak dahil etmek, mültecilere potansiyellerini geliştirmek ve ülkenin ekonomik ve kültürel hayatına katkı sunmak için yardım etmek, Birleşik Krallık'ta entegrasyon sürecini desteklemek için açık bir çerçeve oluşturmak, bölgesel ve ulusal olarak mülteci entegrasyonu için gerekli desteğe ulaşmayı kolaylaştırmak" olarak belirlenmiştir (Home Office, 2000, s. 2). Tam ve Eşit Vatandaşlar belgesinde yer alan beş temel strateji şunlardır (Home Office, 2000, s. 3):

- Mültecilerin desteklenmesi amacıyla yerel toplulukların teşvik edilmesi
- Mültecilerin karşılaştıkları sorunlara ilişkin olarak danışmanların ve profesyonellerin farkındalığını artıracak çalışmalarla iş piyasasına erişimin teşvik edilmesi
- İngilizce ve diğer eğitim ücretlerinin karşılanması yoluyla erişimin sağlanması

- Mültecilerin spesifik sağlık ihtiyaçlarının karşılanması,
- Mültecilerin uygun barınma imkanlarına erişebilmesi için yardım edilmesi.

Tam ve Eşit Vatandaşlar belgesinin hedef kitlesi 1951 Mülteci Sözleşmesi kapsamında mülteci statüsü kabul edilenler ile söz konusu Sözleşme ve insani koruma ihtiyacı sebebiyle Birleşik Krallık'ta kalmalarına 4 yıl istisnai izin verilen kişiler olarak belirlenmiştir (Home Office, 2000, s. 2). Dolayısıyla sığınmacılar söz konusu belgenin kapsamı dışındadır.

Entegrasyon Konuları: Mülteci Entegrasyonu İçin Ulusal Strateji

İkinci strateji belgesi 2005 yılında, hükümetin AB'ye yeni üye olan ülkelerden gelen göç dalgası, Londra'daki terörist saldırı ile sarsıldığı ve yeni bir sosyal uyum stratejisinin tartışıldığı bir dönemde yayımlanmıştır (Rutter, 2015, s. 48). "Entegrasyon Konuları: Mülteci Entegrasyonu İçin Ulusal Strateji" adlı doküman entegrasyonun yalnızca mülteciler için öngörüldüğünü ifade etmektedir. Söz konusu belgede entegrasyon ihtiyacının hem mülteciler hem de sığınmacılar için olduğu ancak sığınmacıların çalışma hakkı olmaması sebebiyle entegrasyonun mülteci statüsü elde edildiğinde başlayacağı, sığınmacıların Sığınma Arayışındakiler İçin Fon'dan faydalanmaları, gönüllü çalışanlar ve komşularından destek almalarının gerektiği mültecilerin ise ana akım politikalarda yer alan ve herkese sunulan sağlık ve eğitim hizmetlerinden faydalanacağı ayrı hizmet sunulmayacağı belirtilmektedir (Home Office, 2005, s. 14-15).

Belgede entegrasyon "mültecilerin İngiliz toplumunun üyeleri olarak tam potansiyellerini başarmak, topluluğa katkı sunmak ve ülkede ikamet eden diğerleri ile paylaştıkları hak ve sorumluluklarını tümüyle yerine getirebilmesi için yetkiye sahip olduklarında gerçekleşecek süreç" olarak tanımlanmaktadır (Home Office, 2005, s. 5).

Entegrasyon Konuları adlı belge İngiltere için hazırlanmış olup, yerel idareler isterlerse belgenin uygulama parçası olabilmektedir. Sığınmacıların Sığınma Arayışındakiler İçin Fon'dan faydalanmaları, gönüllü çalışanlar ve komşularından destek almaları kabul edilmekte, entegrasyon çalışma hakkı ile ilişkilendirilerek sadece mültecilere tanınmakta, mülteciler ana akım politikalarda yer alan ve herkese sunulan sağlık ve eğitim hizmetlerinden faydalanmakta, bu hizmetler yeterli olacağından ayrı hizmet sunulmamaktadır (Home Office, 2005, s. 14-15).

Belgenin diğer bir özelliği ise entegrasyonun ölçülmesine ilişkin kriterler getirmesidir. Mültecilerin iş piyasasına erişim oranları, dil kazanımlarının ölçülmesi, gönüllü çalışan mülteci sayısı, topluluk organizasyonları ile temasta olan mülteci ve çocuklarının sayısı, vatandaşlık alan mültecilerin oranı, ırk, kültürel veya dini saldırı rapor eden mülteci oranı, ev hizmetlerine erişim oranı, çocuklarının aldığı eğitimden memnuniyet oranı belirlenen göstergeler arasında yer almaktadır (Home Office, 2005, s. 81).

Entegrasyon Konuları adlı belgede mültecilerin hizmetlere erişimini hızlandırmak amacıyla yerel toplulukların desteği ile mülteciler için bazı projeler öngörülmüştür. Bu çalışmalar Ulusal Mülteci Entegrasyon Hizmetlerinin Stratejik Yükseltilmesi (SUNRISE) projesi, Kişisel Entegrasyon Planı, Mülteci Entegrasyon Fonu olmak üzere gruplanabilir. Sığınmacılar NASS programı kapsamında desteklenmekle birlikte mülteci statüsünün alınmasından itibaren 28 gün içinde bu destek sona ereceğinden mültecinin barınma, iş gibi hizmetlere erişiminin sağlanması gerektiğinden, ana akım hizmetlere ek olarak SUNRISE projesinin hizmetlere erişimi kolaylaştırması amaçlanmıştır (Home Office, 2005, s. 62). Kişisel Entegrasyon Planı programından yararlanmak isteyen her mülteci bir sosyal çalışmacı ile birlikte kendi için ev tavsiyesi, iş bulma kurumu ile temas sağlama, sağlık ve eğitime erişim için temas, dil kursları ve eğitim imkanları, gönüllü çalışmalar, aile birleşimi konusunda bilgiler, kültürel ve dini topluluklarla temas gibi konuları içeren entegrasyon planı hazırlamakta ve bir sosyal çalışmacı ilk 28 gün yoğun olmak üzere 1 yıla kadar mülteciye destek sunmaktadır (Home Office, 2005, s. 64). Mülteci Entegrasyon Fonu ise isteyen mültecilere verilebilen faizsiz, geri ödemeli bir kaynaktır ve iş bulma merkezleri tarafından finanse edilmeyen mesleki eğitimler, ev için gerekli malzemeler ve depozitonun karşılanması, ticaret için gerekli aletlerin alınması amacıyla kullanılabilmektedir (Home Office, 2005, s. 65).

Birlikte Hareket Etmek: Hükümetin Mültecileri Destekleme Taahhüdü

2008 yılında hazırlanan "Birlikte Hareket Etmek: Hükümetin Mültecileri Destekleme Taahhüdü" (Moving on Together: Government's Commitment to Supporting Refugees-Birlikte Hareket Etmek) adlı strateji belgesi, 1951 Mülteci Sözleşmesi kapsamında mülteci statüsü veya insani koruma tanınan kişileri kapsamakta olup, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'nın kabul ettiği entegrasyon ilk günden başlar fikri İngiltere tarafından kabul

edilmediğinden sığınmacılar kapsam dışında tutulmuş ve yalnızca İngiltere için hazırlanmıştır (Home Office, UK Border Agency, 2009, s. 8).

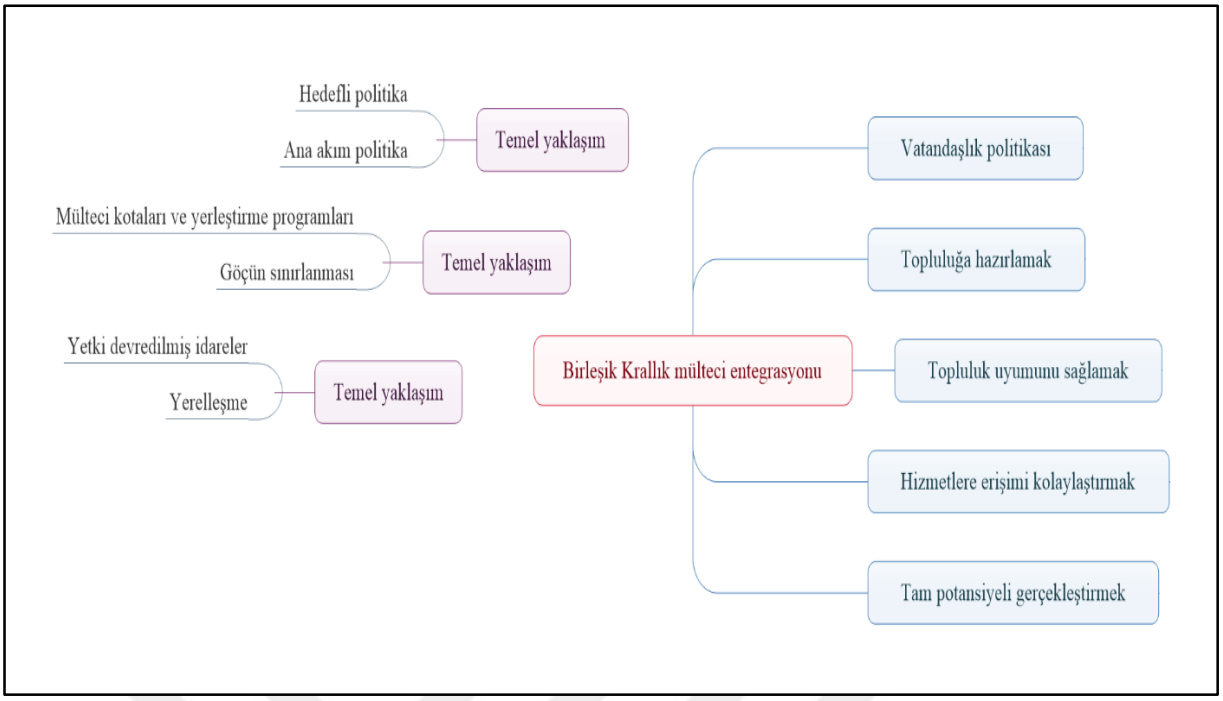
Birlikte Hareket Etmek belgesinin entegrasyon tanımı ise Entegrasyon Konuları ile aynı olup, entegrasyonun "mültecilerin İngiliz toplumunun üyeleri olarak sorumluluklarını yerine getirdikleri, tam potansiyellerini başardıkları, topluluğa katkı sundukları ve hak sahibi oldukları hizmetlere eriştikleri zaman gerçekleşeceği" kabul edilmektedir (Home Office, UK Border Agency, 2009, s. 8).

4.5.2. Birleşik Krallık Mülteci Entegrasyon Yaklaşımı ve Politikalar

Hizmetlere erişimin dışında Birleşik Krallık'ta entegrasyon tanımı net değildir ve Castles'a (1995, s. 301) göre, "Halihazırda British modeli açık genel bir hedef olmadan asimilasyonist ve çoğulcu politikaların bir karışımıdır.". Strateji belgelerinde yer alan mülteci entegrasyonuna ilişkin tanımlar ve stratejiler Castles'ın görüşünü destekler niteliktedir. Davif Blunkett (Çalışma Bakanı) "İngilizce bilmenin" entegrasyonu sağlayacağını; Norman Tebbit "azınlıkların kriket maçında İngiltere kazandığında destekliyorlarsa" entegre olmuş olacaklarını; Tony Blair "demokrasiye inanç, yasalara uyma, tolerans, eşit muamele, barış içinde birlikte var olma ve dayanışma" gibi hususların entegre olmayı gösterdiğini ve Gordon Brown ise "açıklık ve uluslararasılık" ile "gurur ve ulusal miras" kavramlarının entegre olmayı gösterdiğini konuşmalarında ifade etmişlerdir (Muchowiecka, 2013). Birleşik Krallık mülteci entegrasyon yaklaşımı temelde yapısal entegrasyonu esas alan, ana akım politikalarla yerelde sürdürülen bir yaklaşımdır.

Entegrasyonu göçmenlerin kendilerine ve topluma katkıları ile yerel toplumla ilişkileri (topluluk uyumu veya sosyal uyum) olarak üç ana grupta değerlendirdiğimizde İngiliz modeli entegrasyon tanımlanmamıştır ve az veya çok dışlayıcı olmakla beraber bu üç bileşeni de kapsamaktadır (Saggar & Somerville, 2012, s. 1).

Dokuman analizinden hareketle Birleşik Krallık'ta mülteci entegrasyonuna ilişkin beş temel politika vatandaşlık politikası, topluluğu hazırlamak, topluluk uyumunu sağlamak, hizmetlere erişimi kolaylaştırmak ve tam potansiyeli gerçekleştirmek ve hedefli politika-ana akım politika, göçün sınırlanması- kotalar ve yerelleşme-yetki devredilmiş idareler olmak üzere üç grup ana yaklaşım belirlenmiştir (***Şekil 10***).

Şekil 10. Birleşik Krallık mülteci entegrasyonu yaklaşım ve politikalar

2000-2008 yılları arası yayımlanan mülteci entegrasyonuna ilişkin üç strateji belgesi ile birlikte mülteci entegrasyonunun bu üç bileşeni de içermek üzere tanımlanmaya başladığı görülmektedir. Entegrasyon tanımları amaçlardan hareketle ele alındığında her üç belgenin de benzer yaklaşımlara sahip olduğu görülmektedir. Entegrasyon Koşulları adlı belgeye göre entegrasyon mültecilerin topluluğa katkı sunmaları, İngiliz toplumunun üyeleri olmaları, gerekli haklara sahip olmaları (Home Office, 2005) olmak üzere üç ana bileşen etrafında tanımlanmıştır. Dolayısıyla söz konusu üç belgede yer alan entegrasyon yaklaşımı temelde yapısal entegrasyon bileşenlerine erişimi kolaylaştırma ve toplulukları hazırlamadan hareket etmektedir.

Diğer taraftan her üç belgede yalnızca mültecileri kapsamakta olup, sığınmacılar kapsam dışında tutulmuştur. Söz konusu strateji belgelerinin AB mülteci fonundan desteklendiği ve AB ile uyum çerçevesinde hazırlandığı göz önünde bulundurulmalıdır. Entegrasyon Konuları adlı belgede ise açıkça sığınmacıların çoğunun başvurularının reddedildiği, ülkede çalışma izinleri olmadığı belirtilerek sadece 1951 Mülteci Sözleşmesi kapsamında mültecilerin kapsama dahil edildiği ifade edilmektedir. Birlikte Hareket etmek adlı belgenin hedef kitlesi de aynıdır. Dolayısıyla mülteci entegrasyonu mülteci statüsüne sahip olmaya sıkı sıkıya bağlı olup, haklara sahip olmayı sağlayan bu statüdür.

Belgeler kapsama alanı açısından değerlendirildiğinde ise Tam ve Eşit Vatandaşlar belgesinin Birleşik Krallık için hazırlandığı görülmektedir. Entegrasyon Koşulları ise resmi olarak İngiltere için hazırlanmış ve yetki devredilmiş idarelere istemeleri halinde belgenin uygulama parçası olma imkanı verilmiştir. Birlikte Hareket Etmek belgesi de yalnızca İngiltere için hazırlanmıştır. Dolayısıyla Tam ve Eşit Vatandaşlar ile başlayan Birleşik Krallık tümünü kapsayan bir strateji belgesi hazırlama fikrinin ikinci belgeden itibaren terk edildiği söylenebilir. Ayrıca halihazırda Birleşik Krallık için mülteci entegrasyon stratejisi bulunmamaktadır.

Entegrasyon belgeleri uygulanan politikaların ana akım politikalar veya mülteci hedefli politikalar olması açısından da değerlendirilebilir. Tam ve Eşit Vatandaşlar belgesinde yaklaşıma ilişkin net ifadeler yer almamaktadır. Belge barınma, sağlık, eğitim, çalışma ve topluluk geliştirme olmak üzere beş ana başlık altında mültecilere ilişkin bazı hedefli politikaları içermektedir. Belge kapsamına bakıldığında ayrı fon kaynağı ayrılmasının, mültecilerin vatandaşlara tanınan haklardan yararlanmakla birlikte bilgilendirme, mültecilerin ihtiyaçlarının dikkate alınması gibi yaklaşımların hedefli politika olarak kabul edilebileceği söylenebilir. Entegrasyon Konuları adlı belge mülteci entegrasyonu için hazırlanan ayrı bir strateji belgesi olmasına rağmen mültecilerle vatandaşların aynı değerlendirilmesi, mültecilerin herkese sunulan hizmetlerden aynı şekilde yararlanacağının ve ayrı hizmet sunulmayacağının (Home Office, 2005, s. 15) vurgulanması ana akım politikalara geçiş olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan belgenin mültecilere ilişkin olarak özel fonlardan ve bazı projelerden bahsetmesi ana akım politika ile hedefli politika yaklaşımının birlikte uygulanmaya çalışılması olarak yorumlanabilir. Birlikte Yaşamak aldı belgede ana akım politika vurgusu bulunmamaktadır. Belge genel itibariyle AB'den gelen fonun üçüncü diliminin kullanımına yönelik projeleri tanıtmakta ve genel imkanlar yanında mültecilere tanınan mülteci entegrasyon fonu, RIES gibi projelerden de bahsetmektedir. Dolayısıyla belge yaklaşımından AB'den gelen kaynağın da etkisiyle hedefli politika uygulanmasının ağırlıklı olduğu söylenebilir.

Scholten vd. (2017, s. 50) Birleşik Krallık mülteci entegrasyon politikaları ana akım politika ve evrensel paradigma çerçevesinde değerlendirilebileceğini Sağlık, Eğitim, Çalışma ve Emeklilik Bakanlıklarının hiçbirinin sığınmacı ve mülteci hedefli politika izlemediğini, 2010 yılından itibaren STK ve yerel hükümetler düzeyinde aşırılıkla mücadele, sosyal hareketlilik ve katılımın artırılmasına yönelik minimum şekilde finanse edilen

çalışmalar dışında merkezi bir çaba bulunmadığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla, 2008 sonrası mültecilere ayrı hizmet sunulmaması ve ana akım politikalarla entegrasyona tamamıyla geçildiği söylenebilir. Scholten vd. (2017, s. 297) tarafından yapılan araştırmada, Birleşik Krallık entegrasyon politikalarının kültürlerarası politikalara doğru kaydığı ve yönetiminde yetki devri esaslı ve zayıf ulusal politikaya dayandığı görülmektedir ***(Tablo 7).***

Tablo 11. Entegrasyon politikaları ve yönetim

(Scholten vd.'den, 2017)

Ülke	Politika	Yönetim
Fransa	Genel, renkliliklere kapalı politika, alan odaklı yerleştirme stratejisi	Devlet merkezli yönetim ama yerel seviyede artan işbirliği
Almanya	Belirli hedefli politikalar ama kültürlerarası diyaloga artan dikkat	Çok merkezli yönetim ve kurumsallaşmış işbirliği
Danimarka	Genel politikalara yönelme ama gerekli yerlerde de spesifik hedefli politikalar	Devlet merkezli yönetimden çok merkezli yönetime doğru, yatay aynı zamanda dikey
Birleşik Krallık	Spesifik politikalardan kültürlerarası politikalara doğru odaklanma	Çok merkezli yönetim, güçlü yetki devri, zayıf ulusal politika koordinasyonu

2008 yılında yayımlanan Birlikte Yaşamak adlı strateji belgesinde yetki devredilmiş idareler arasında fonların paylaştırılması ve topluluk uyumuna vurgunun artırıldığı göze çarpmaktadır (Home Office, UK Border Agency, 2009, s. 14). Birleşik Krallık genelini kapsayan mülteci entegrasyon belgesi olmaması ile birlikte yetki devredilmiş idarelere fonların paylaştırılması gibi uygulamalar Scholten tarafından belirtilen "yetki devri esaslı zayıf ulusal politika" yaklaşımını destekler niteliktedir.

Mülteci entegrasyonuna ilişkin fonların zamanla azalması da hedefli politikadan ana akım politikaya geçişin bir göstergesi olarak görülebilir. Mülteci entegrasyonuna ilişkin belgelerde temel stratejilere bakıldığında önceliğin iş piyasasına erişim olduğu, dil desteğine her zaman verildiği, her üç belgede finansmana ilişkin ayrı fonların yer aldığı göze çarpmaktadır. Ancak, İçişleri Bakanlığı tarafından Mülteci Toplulukları Geliştirme Fonuna çok az para ayrılmış, bu fonların yerini 2011 yılına kadar "Mülteci Entegrasyonu ve İş Destekleme" fonu almış ve 2011 yılında ise Koalisyon Hükümeti mülteci entegrasyonuna yönelik fonları azaltarak sadece AB fonlarını kullanmaya başlamıştır (Phillimore, 2012b, s.

531). Bu durum aslında mülteci entegrasyonun ana akım politikalar içinde yer alması politikası ile uyumlu bir politika olarak görülebilir.

4.5.3. Topluluk Uyumunu Sağlamak

Birleşik Krallık'ta mülteci entegrasyonun ikinci kısmı başka bir ifadeyle sosyokültürel entegrasyon mültecinin kendini toplumun parçası olarak görmesine yönelik politikalar yani topluluk uyumu kapsamında ele alınabilir. Topluluk uyumu mülteci hedefli strateji belgelerinde de yer alan bir unsurdur. Yerel organizasyonların kapasitelerinin artırılması ve güçlendirilmelerine yönelik çabalar Tam ve Eşit Vatandaşlar strateji belgesi kapsamında da desteklenmiştir. Dolayısıyla topluluk uyumu yaklaşımı mülteci entegrasyonunun bir parçası olarak yeni değil, daha önce ayrı politika belgeleri kapsamında da uygulanmaktaydı.

Topluluk uyumu Kuzey kasabalarında 2001 yılındaki sosyal huzursuzluklar sonrası ortaya çıkan ve 2005 yılında yayımlanan ırk ilişkileri ile topluluk uyumu stratejisine kadar gündemde yer almayan bir hususdur (Daley, 2007, s. 159). Topluluk uyumu toplulukların uyum içinde büyümesini ifade eder, uyumlu topluluklarda ortak bakış ve aidiyet hissi bulunur, kişilerin geçmişlerine değer verilir, farklı kökenlerden gelenlerle çalışma mekanları, okullar ve mahallelerde güçlü ve pozitif ilişkiler geliştirilir (Browne vd., 2005, s. 3). Topluluk uyumu ortak kimlik ve değerler oluşturmaya yönelik bir çabadır. Birleşik Krallık, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra etnik azınlıkların kendi kültürlerini korumalarını hedeflemiş, toplumda çeşitlilikle uyumun birlikte sağlanacağı düşünülmekle birlikte ırkçılık ve işçi sınıfının düşmanlığı 2000 sonrasında "çeşitlilik" kavramının yerini "uyum" kavramına bırakmasına yol açmıştır (Muchowiecka, 2013). Dolayısıyla 1960'lı yıllarda başlayan çok kültürlü politikalar kültürlerin ayrı ayrı durmasına yol açması nedeniyle yerini kültürlerin birbirine yaklaşmasına yönelik uyuma bırakmıştır. 2012 yılından itibaren mülteciler de bu politikanın bir parçası olmuştur.

Entegrasyon Koşullarını Yaratmak 2012

2008'de yayımlanan Birlikte Hareket Etmek strateji belgesi mülteci odaklı son belge olup, topluluk uyumuna yönelik Entegrasyon Koşullarını Yaratmak ve Entegre Topluluk Eylem Planı da mülteci entegrasyonunu etkileyen belgeler arasında ele almaktadır. Entegrasyon Koşullarını Yaratmak adlı belge 2012 yılında yayımlanmış olup sadece İngiltere'yi kapsamak üzere hazırlanmıştır. Söz konusu belgede entegrasyon "herkesin

ulusal ve yerel yaşamda toplumun bir parçası olarak rol oynaması için koşulları yaratmak" olarak tanımlanmıştır (Communities and Local Government, 2012, s. 2).

2011 yılında yaşanan ırk kaynaklı ayaklanmalardan sonra topluluklar arasında köprü kurulmasını, insanların birlikte yaşamasını sağlayacak olan değerler öne çıkarılmış, söz konusu ayaklanmalar mülteci hedefli entegrasyondan topluluk uyumuna geçişi hızlandırmıştır. Belge entegrasyonda yerel çalışmaların önemli olduğunu, ulusal hükümetin çalışmalarının istisnai olacağını, entegrasyonun sağlanmasının yasaları değiştirmekle mümkün olmayacağını, paydaşların birlikte çalışmasını, bakanlıkların ana akım politikalar içinde sunduğu hizmetlerin entegrasyonda özel bir aktiviteden daha etkili olacağını belirtmektedir (Communities and Local Government, 2012, s. 6-9).

Entegrasyon Koşullarını Yaratmak adlı belgede entegrasyona katkı yapan hususlar aşırılık ve toleranssızlıkla mücadele, sorumluluk, ortak çıkar, katılım ve sosyal hareketlilik olarak belirlenmiştir. Aslında entegrasyona katkı yapan hususlar temel değerlerdir. Farklı inanç ve kültürel geçmişten gelenlerin arasındaki bağları güçlendirmek, programlarla gençler arasında kişisel ve sosyal sorumluluk hissinin güçlendirilmesi; sosyal hareketliliğin teşvik edilmesi kişilerin kültürel geçmişlerinden bağımsız olarak iş ve eğitime erişebilmeleri ve eşitsizlikle mücadele; kişilerin günlük aktivitelerle bir araya gelmesi yolu ile topluluklar arasında köprülerin oluşturulması ve ortak değerlerin yayılması, karşılıklı tolerans ve köprülerin güçlendirilmesi, terörizm ve nefret suçları ile ilgili gerekli önlemlerin alınmasını hedeflemektedir (Communities and Local Government, 2012, s. 10-16).

2012 yılında hazırlanan Entegrasyon Koşullarını Yaratmak adlı belge ile birlikte mülteci entegrasyonundan tüm göçmenlerin, yeni gelenlerin yerel toplumla entegrasyonunu kapsayan genel bir yaklaşıma doğru geçiş olmuştur. Söz konusu belge sadece İngiltere için hazırlanmış ama belgedeki hususların tüm Birleşik Krallık için de geçerli olduğu belirtilmiştir. Belge yaklaşımı ana akım politika-hedefli politika açısından ele alındığında, esas yaklaşımın bakanlıkların ana akım politikalar içinde sunduğu hizmetlerin yeterli olduğu yönündedir. Birleşik Krallık topluluk uyumu politikası, çeşitliliğe dayalı bir komşuluk politikası olup, yönetim her zaman çok merkezli ve yerele yönelik olmuştur (Scholten, Collett, vd., 2017, s. 298). Belgede yer alan yerel çalışmaların esas ve hükümet desteğinin istisnai olması bu yaklaşıma uygundur.

Entegre Topluluklar Eylem Planı 2019

Bu kapsamda ikinci belge 2019 yılında yayımlanan Entegre Topluluklar eylem Planı'dır. 2019 yılında "entegrasyon alanlarındaki" uygulamayı düzenlemek üzere ve yalnızca İngiltere'yi kapsamak üzere Entegre Topluluklar Eylem Planı açıklanmış ve yetki devredilmiş idarelerin bu eylemleri yerine getirmek kendi sorumluklarına bırakılmıştır. 2018 yılında başlatılan entegrasyonun yerel düzeyde gerçekleşmesi hedefine dayanan "entegrasyon alanı" uygulaması topluluk uyumunu geliştirmeye yönelik olup, bu kapsamda Blackburn-Darwen, Bradford, Peterborough, Walsall ve Waltham entegrasyon şehirleri olarak belirlenmiş ve her entegrasyon alanının yerel hükümet, gönüllü, topluluk ve sosyal girişimci organizasyonlardan oluşan sosyal sektör, yerel işletmeler, işverenler, okullar ve inanç kuruluşlarının katılımı ile çalışmalar yürütmesi planlanmıştır (Home Office, 2019b, s. 5-7).

Entegre Topluluklar Eylem Planı 8 ana strateji altında tanımlanan eylemlerden oluşmaktadır (***Şekil 11***). Liderliği güçlendirmek ile liderlerin gerekli donanıma sahip olması ve özgüvenlerinin artırılması hedeflenmekte, bu kapsamda topluluklardaki iş adamları ile çalışarak mültecinin iş piyasasına erişimini destekleyecek eğitimler uygulanması planlanmaktadır (Home Office, 2019c, s. 8).

Şekil 11. Entegre topluluklar stratejileri (Home Office 2019'dan özetlenmiştir)

Yeni göçmenleri ve yerleşikleri desteklemek, eğitim ve gençlik çalışmalarını desteklemek, İngilizce dilinin desteklenmesi yapısal entegrasyonu ve mekanlar ile topluluklar sosyokültürel entegrasyonu sağlamaya yönelik olup, farklı kökenlerden gelen

insanların kendilerini toplumun bir parçası olarak hissetmeleri, ortak mekanların ve faaliyetlerin paylaşımı insanların kendilerini topluluğun parçası olarak hissetmelerini sağlayacak ve sosyoekonomik olarak daha güçlü, kendine güvenen topluluklar oluşacaktır (Home Office, 2019c, s. 14).

Söz konusu Planın diğer bir özelliği ise ilk defa entegrasyonu iki yönlü bir süreç olarak tanımlamasıdır. Bu süreçte yerleşikler yeni gelenlere etkin entegrasyonu sağlayabilmek amacıyla toplumun parçası olabilmelerini sağlayacak imkanları sunacaktır (Home Office, 2019c, s. 9). 2019 yılında yayımlanan Entegre Topluluklar Eylem Planına kadar entegrasyon yaklaşımı tek yönlü mültecinin entegrasyonunu esas alan ve yerel topluluktan aktif katılım beklemeyen bir yaklaşım olarak gelişmiştir.

Entegre Topluluklar Eylem Planında yer alan entegrasyon alanı olarak belirlenen idareler kendi bölgelerinde uygulanmak üzere entegrasyon strateji belgeleri oluşturmuşlardır. Entegrasyon alanında uygulanacak temel politikalar İngilizce dilinin desteklenmesi, özellikle kadınlar için çalışma imkanları sağlanması, gençlerin İngiliz değerlerine uygun ve farklı kökenlerden gelenlerle uzun süreli ilişkiler kurabileceği bir eğitim sunmak olarak belirlenmiştir. Blackburn ve Darwen bölgesi için hazırlanan sosyal entegrasyon stratejisinde topluluk sesleri girişimi, topluluk liderleri, yerel etkinlikler, genç elçiler gibi çalışmalar öngörülmektedir (Blackburn with Darwen Borough Council, 2018).

Topluluk uyumu kapsamında topluluk sponsorluğu, sığınmacı şehirler sığınmacı üniversite ve kütüphaneler gibi yaklaşımların önemi de artmaktadır. Birleşik Krallık'ta 2016 yılında başlatılan "topluluk sponsorluğu" uygulaması, Kanada'da 1976 tarihli Göç Yasası ile getirilen, 1978 yılında uygulanmaya başlayan, ilk iki yıl içinde 7.000'den fazla grubun Vietnamlı, Kamboçyalı ve Laoslu 34.000 mülteciyi desteklenmesini sağlayan modeldir (Canadian Council for Refugees, 2014). Bu uygulamanın başlatılması söz konusu eylem planında yer alan entegrasyonun yerelden ve gönüllü sektör katkısı ile gerçekleşmesi yaklaşımına da uygundur. Entegrasyon Alanı uygulamasının benzeri bir çalışma ise sığınmacı şehirlerdir. Sığınmacı şehirler girişimi şiddet ve zulümden kaçanların sığınacağı ve güven içinde olacağı yerler olma vizyonunu taşımakta olup, sığınmacı ödülleri ve sığınmacı aktiviteleri gibi çeşitli etkinlikleri içeren şehirler, kasabalar ve bölgelerin yer aldığı bir iletişim ağıdır (City of Sanctuary, 2019a). Sığınmacı şehirler hareketi Birleşik Krallık'ta Sheffield kentinde başlamış ve Sheffiled ülkenin ilk sığınmacı şehri unvanını almıştır. Sığınmacı şehirler sığınmacı ve mültecilerin şehre katkısını ve İngiliz toplumunun

da yeni gelenleri karşılamadaki rolünü vurgulayan çalışmalar; mülteci ve sığınmacıların deneyimlerini paylaşacakları radyo yayınları, müzik ve dans gibi etkinlikler ve şehrin misafirperverliğini gösterecek çalışmalar yapmaktadır (Darling vd., 2010).

Birleşik Krallık'taki benzer diğer bir uygulama ise sığınmacı üniversiteler girişimidir. "Student Action for Refugees" ve diğer organizasyonlar bir araya gelerek üniversitelerin öğrenci ve akademisyenler için sığınmacı olabilmesi amacıyla eğitimler vermektedir ve 10 üniversite sığınmacı üniversite şartlarına ulaşmıştır (City of Sanctuary, 2019c). Sığınmacı şehir ve üniversite yaklaşımının devamı ise sığınmacı kütüphaneler çalışması olup, Entegre Topluluklar Eylem Planında yer almaktadır. Kütüphaneler, mülteci ve göçmenler için gönüllüler aracılığıyla yardım toplanan, eğitim verilen, sembolik günlerde mülteciler ve yerel toplumun bir araya geldiği, aylık olarak sığınma arayanlarla yerel toplumun bir araya geldiği yerler olarak kullanılmaktadır (Home Office, 2019c).

Topluluk uyumu sosyokültürel entegrasyonun sağlanmasının bir yoludur. Entegrasyon alanı, sığınmacı şehirler sığınmacı üniversiteler ve sığınmacı kütüphaneler gibi yaklaşımlar entegrasyonun yerelde yürütülmesi yaklaşımına uygun mekan odaklı yaklaşımlardır. Bu yaklaşımların farklı kültürlerin birbirleri ile iletişimini sağlamaya yönelik ve bir anlamda kültürlerin ayrı ayrı kendini muhafaza ettiği çok kültürlülük yerine yeni bir yaklaşıma yönelik olduğu düşünülmektedir. Scholten vd. (2017) göre, kültürlerarası olma etnik gruplar arası ilişki, ortak aidiyet hissini öne çıkarmakta olup, kültürlerarası olma belirli bir hedef grubu değil çeşitliliği esas almayı gerektirmekte, kültürler arası politikalar eşit fırsatlar, çeşitli gruplar arası karşılıklı anlayışa dayanırken, ana akım politika eğitim, sağlık ve iş piyasasına erişimde entegrasyon için gerekli en çok ihtiyaç duyulan alanlara odaklanmayı gerektirmektedir. Dolayısıyla Birleşik Krallık'ta uygulanan ana akım politikalar herkes için eşitliği ve kültürler arası olmayı sağlamaya yönelik politikalardır. Bu kapsamda topluluk uyumu politikaları ile birlikte Birleşik Krallık modelinin kültürler arası olma hedefine doğru kayan, ana akım politikalarla desteklenen, çok merkezli ve yerel planlamaya dayalı bir entegrasyon yaklaşımı benimsediği düşünülmektedir.

4.5.4. Uluslararası Göçün Sınırlanması ve Yeniden Yerleştirme Programları

Göçün sınırlanması sadece Birleşik Krallık'ta değil başka ülkelerde de uygulanan göç yönetim şeklidir. Birleşik Krallık göçün sınırlanması kapsamında sığınmacı sayısının

sınırlanmasını da hedeflerken mültecilere ilişkin sınırlama kotalar yoluyla sağlanmıştır. 1950'li yılların sonuna kadar Avustralya, Yeni Zelanda, Kanada ve ABD'de beyaz olmayan göçmen sayısını sınırlamaya yönelik politika uygulanmış olmakla birlikte ırkçılık karşıtı eğilim ve Avrupalı göçmenler nedeniyle bu politikalar 1960-1970'li yıllarda değişmeye başlamıştır (Taylor, 2006, s. 8). Birleşik Krallık'ta göçün sınırlanmasına ilişkin politikanın temelleri 1905 Yabancılar Yasasına kadar gitmekte olup, rakamlarla yönetimin arkasında yatan ana sebepler arasında ulusal kültürün korunması ile vatandaşların ekonomik ve sosyal haklarının korunması olarak yer almaktadır (Taylor, 2006, s. 8-11). Bu kapsamda refah devleti üzerinde yük oluşturmama ve kültürün korunması fikri göçün sınırlanmaya çalışılmasında önemli bir etkendir.

Birleşik Krallık daha önce kolonilerden gelenler için "açık kapı" politikası uygularken (Samuels, 1973), 1962 tarihli İngiliz Milletler Topluluğu Göç Yasası ile ırk temelli siyah ve Asya kökenlileri dışlayıcı bir yaklaşıma geçilmiş, mülteciler göç politikası ve sığınmacılar ırk ilişkilerine dayalı sınır kontrolleri politikası içinde yer almış (Bloch, 2008, s. 29-34) olup, Çalışma Bakanlığından alınacak izin ile ülkeye geleceklerin kabul edilmesi (Gish, 1968) göçmen sayısının kontrol altında tutulması amacının iş piyasasını düzenlemeye yönelik olduğunu göstermektedir. Mültecilerle ilgili olarak ise 1970-1980'li yıllar arasında Birleşik Krallık açıkça sürekli merkezi bir yerleştirme programı uygulamak istemediğinden Şili ve Ugandalı Asyalı mülteciler için geçici programlar geliştirilmiştir (Bloch & Levy, 1999, s. 116)**.** 1980'li yıllarda çok kültürlü politikaların eleştirildiği, çok kültürlülüğün yerini ırkçılık karşıtı politikalara bıraktığı bir dönem olurken (Rutter, 2015, s. 40) 1990'lı yıllardaki sığınmacı artışı göçün sınırlanmasına ilişkin yasal süreci hızlandırmıştır.

1990'lı yıllarda sığınmacı sayısının azaltılmasına ilişkin politikalar hakim olurken, 11 Eylül olaylarından sonra sığınmacılar tehdit olarak görülmeye başlamış, 2003 Irak Savaşı sırasında sığınmacıların sınır dışı edilmeleri artmış, 2004 yasası sığınma başvurusu reddedilenlere tüm yardımları kesmiş, temyiz hakkını kısıtlamış ve Avrupa dışında güvenli bölge arayışı başlamıştır (Sales, 2005, s. 448). 2002 yılında Beyaz Kitabın yayınlaması Sales'e (2005, s. 459) göre sığınmacıların iadesine ilişkin düzenlemeler İngiltere'nin "güvenli bir cennet" olmasına değil, İngiltere'ye erişememeye yol açmıştır. 2003 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan raporda artan sığınmacı sayısındaki artışın ülke kapasitesini aştığı, sosyal ayaklanmalara sebep olabileceği yer almakla birlikte, Britanya gibi zengin bir ülke için esas sorunun ekonomik değil bu grubun absorbe edilmesi olduğu

anlaşılmaktadır (House of Commons Home Affairs Committee, 2003, s. 5). Dolayısıyla Birleşik Krallık'ta göçün kısıtlanması sadece ekonomik değil sosyal sebeplerle de uygulanan bir politikadır.

Hükümet 2010-2015 dönemi için net göçü azaltmayı hedeflemiştir. David Cameron bu amacı "kitlesel değil iyi göç" olarak tanımlarken, "en parlak ve en iyi" göçmenlerin seçilmesi hedefi açıkça belirtilmiş, sığınmacı başvurularının kontrolünün hızlandırılması, yeni başvuruların 6 ay içinde sonuçlandırılması hedefi koyulmuş ve gönüllü olarak ülkeyi terk etmeyenlerin 72 saat içinde çıkarılması uygulaması başlatılmıştır (Gower, 2015, s. 1-11). 2014 yılında çıkarılan Göç Yasası ile sadece başvurusu reddedilen göçmenlerin itiraz hakları değil sığınmacı, mülteci ve insani koruma isteyenlerin itiraz hakları da sınırlandırılmış ve İçişleri Bakanlığı Mülteci Entegrasyonu ve İşçi Hizmetlerine fon sağlamayı durdurmuş, mültecilerin ihtiyaçlarının karşılanmasının gönüllü sektörün çalışmaları ile olması gerektiğini açıklamıştır (Gower, 2015, s. 14-15). Koalisyon Hükümeti döneminde Birleşik Krallık göç politikası net göçün azaltılması hedefine açıkça yönelmiş ve mültecilere ilişkin programlarının finanse edilmesini durdurarak sorumluluğun gönüllü kuruluşlara daha fazla verildiği bir döneme geçilmiştir.

Mültecilerin Birleşik Krallık'a yerleşmeleri kotalarla belirlenen programlar kapsamında yapılmaktadır. Mültecilerin yeniden yerleştirilmesi sistemli olarak Gateway Koruma Programı (Gateway Protection Programme) ile 2004 yılından itibaren uygulanmaya başlamış olup yıllık 750 mülteci yerleştirilmektedir (Home Office, UK Border Agency, 2009, s. 12). Söz konusu program kapsamında halen mülteci yerleştirilmeye devam edilmekle birlikte Suriyeliler yeni program kapsamında yerleştirilmektedir. Birleşik Krallık 2014 yılında Suriyeliler için Suriyeli Kırılgan Kişi Yeniden Yerleştirme Programını (Syrian Vulnerable Person Resettlement Programme-SVPRP) başlatmıştır.

Birleşik Krallık hükümetinin Suriyelilerle ilgili politikası 2014 yılına kadar sadece daha fazla mali yardım yapma yönünde ilerlemiş, ülkeye yeniden yerleştirme kabul edilmemiş ve yalnızca ülke içindeki Suriyelilerin vizelerinin uzatılması ya da sığınma talep etme hakkı verilmiştir (Gower & Cromarthy, 2016, s. 6). 2014 yılında başlatılan SVRP programı kapsamında Türkiye, Ürdün ve Lübnan'da kamplarda yaşayan risk altındaki kadın ve çocuklar, işkence ve şiddete maruz kalmış, ciddi tıbbi tedavi ihtiyacı olan kişiler BMMYK tarafından belirlenerek yeniden yerleştirilmektedir (Northern Ireland Government, 2018, s. 5). Sığınmacıların istedikleri yerlere yerleşmelerine izin verilmezken mültecilerin

başka bölgelere yerleşmesine izin verilmekte ancak yer değiştirdiklerinde tekrar yerleşme yardımı verilmemektedir (Gower & Cromarthy, 2016, s. 12).

Yeniden yerleştirme programları kapsamında yerel idarelerin mültecileri daha hazırlıklı karşılaması ve mültecinin daha kolay entegrasyonu amaçlanmakla birlikte yeniden yerleştirme programları kapsamında tespit edilen sorunlar sistemin beklendiği gibi işlemediğini göstermektedir (Independent Chief Inspector of Borders and Immigration & Bolt, 2018):

- ✓ Alınan başvurular ortalama 35 hafta sürmektedir.
- ✓ Mülteci ülkeye gelmeden önce, bulunduğu ülkede IOM tarafından 2 günlük sosyokültürel oryantasyon eğitimi verilmekle birlikte eğitimin içeriği yetersiz kalmaktadır. Mülteciler Birleşik Krallık'a geldiklerinde neyle karşılaşacaklarını bilmemektedir.
- ✓ Birleşik Krallık'a geldikten sonraki entegrasyon desteği yerel idarelerin sorumluluğunda olup, uygun konutların olmayışı yerel idare üzerinde baskıya sebep olmaktadır.
- ✓ 2017 yılı itibariyle Birleşik Krallık yerel idarelerinin %66'sı (275 idare) bu programa katılmış olmakla birlikte özellikle hizmetlerin yetersiz olduğu idarelere yerleştirme yapılması, mültecilerin tekrar yerleştirme istemesine ve entegrasyon sorunlarına yol açmaktadır.
- ✓ İş bulma merkezlerinin mülteci programı konusunda bilgilendirilmemesi mültecilerin evsizlerle aynı görülmesine yol açmaktadır.

Suriye krizi ile ilgili olarak yapılan harcamalar ve mülteci kotası, göçü sınırlama yaklaşımının ülkede olayın ekonomik boyutundan ziyade sosyal boyutuna odaklanıldığının ve göçün sınırlanmasının bir göstergesi olarak görülebilir. Uygulanan politikalar konut ve iş piyasasında baskı oluşturmama amacına dayanmakla birlikte, Suriyelilerin yeniden yerleştirilmesi aşamasında da görüldüğü üzere ülkede hala konut sorunu bulunmakta ve bu durum yerel idareler açısından sıkıntı oluşturmaktadır. Konut sorunun çözülememesinde, yerel idarelerin program kapsamında mülteci kabulünün gönüllü olması ve yerel idarelerin yalnızca %66'sının programa katılmış olmasının da etkili olduğu düşünülmektedir.

Diğer bir yerleştirme programı ise refakatsiz çocuklara ilişkin olup, Refakatsiz Mülteci Çocuklar ve Kırılgan Çocuklar Yeniden Yerleştirme Programı olmak üzere iki ayrı yerleştirme programı başlatmıştır. 2016 yılında kabul edilen Dubs Değişikliği kapsamında

Fransa, Yunanistan ve İtalya'dan refakatsiz çocuklar BMMYK risk altındaki çocuk kriterleri ile kırılganlık durumuna göre Birleşik Krallık'a transfer edilmiştir (Home Office, 2018d). Orta Doğu ve Kuzey Afrika'daki en kırılgan çocukları ve ailelerini korumaya yönelik "Kırılgan Çocuklar Yeniden Yerleştirme Programı" kapsamında 3 000 çocuğun yeniden yerleştirilmesi planlanmıştır (Goodwill, 2017). Bu programda yer alan çocukların Suriyeli olma şartı bulunmamaktadır. Yeniden yerleştirme programları ile ilgili başka bir gelişme ise İçişleri Bakanlığı'nın 17 Temmuz 2019 tarihinde 2020 yılından itibaren yeni bir Kırılgan Kişiler Yeniden Yerleştirme Programı kapsamında Ortadoğu ve Afrika dışındaki 5.000 mülteciyi daha kabul edeceğini açıklamasıdır (Home Office, UK Border Agency, 2019).

Suriye mülteci krizi ile birlikte topluluk uyumu ve desteğini sağlamak amacıyla Birleşik Krallık 2016 yılında "Topluluk Sponsorluğu" sistemini uygulamaya koymuştur. Topluluk Sponsorluğu uygulaması çatışmadan kaçan ve yeniden yerleştirilen mülteci ailelerin geldikleri günden itibaren karşılanmaları, kültürel oryantasyon, barınma sağlanması, sağlık ve sosyal hizmetlere erişim, dil eğitimi, yerel İş Bulma Merkezlerindeki görüşmelere katılıma destek, iş ve kendine yeterliliğin desteklenmesi gibi hususların sponsorun sorumluğunda olmasını ifade etmektedir (Home Office, 2018a, s. 5,6). Topluluk sponsorluğu uygulaması bir taraftan topluluk uyumunu sağlamayı hedeflerken diğer taraftan Kanada örneğinde olduğu gibi yeniden yerleştirme programlarının topluluk destekli olarak yapılması uygulamasına geçilmesinin bir örneği olabilir. Uygulama sadece Suriyelileri değil diğer mültecileri de kapsamaktadır. Sponsor olmak isteyenlerin kayıtlı yardım kuruluşu ya da topluluk yararına çalışan şirket olması, yerel idarenin onayı, yeterli maddi kaynaklar ile barınma ve tecrübeye sahip olması, mülteci aile için risk oluşturmaması gerekmekte olup, İçişleri Bakanlığı tarafından finanse edilen Reset adlı bir STK sponsor olmak isteyenlere mülteci aileleri nasıl destekleyeceklerine dair gerekli eğitimleri sağlamaktadır (Home Office, 2018a). Dolayısıyla Birleşik Krallık'ta önümüzdeki yıllarda topluluk sponsorluğu uygulaması kapsamında mülteci kabulünün artacağı düşünülmektedir.

4.5.5. Yetki Devredilmiş İdarelerde Politikalar

Birleşik Krallık İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'dan oluşmaktadır. İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda eğitim, sağlık, kültür, çevre ve ulaştırma konularında yetki devredilmiş hükümetlerdir. Birleşik Krallıkta yetki devredilmiş idareler bazı alanlarda yasa yapma yetkisine sahip olmakla birlikte göç ve vatandaşlıkla ilgili konular

İçişleri Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Yerelleşme çerçevesinde yapılan yetki devri İskoçya ve Galler'de 1997 Eylül ayında yapılan referandumlar sonucu, Kuzey İrlanda'da ise Belfast anlaşmasının bir sonucu olarak Mayıs 1998'de yapılan referandum sonunda gerçekleşmiştir. Ancak, Parlamento yetki devri yapılmış konularda yasal düzenleme yapma ve yetki devri yasalarını değiştirme hakkına sahip olmakla birlikte devir yapılmış konularda rıza olmadan değişiklik yapmamaktadır. Kuzey İrlanda yönetimi için 2017 Ocak ayından beri Kuzey İrlanda'da yetki paylaşımı durdurulmuştur (*Devolution of powers to Scotland, Wales and Northern Ireland*, 2018). Ülkede 1891'den beri hiçbir yabancının hükümdarlığın izni dışında ülkeye girmesine izin verilmemekte, göçle ilgili kısıtlamalar yabancılar yasalarına, halen uygulanan sistem ise 1971 tarihli Göç Yasasına ve alt düzenlemelere dayanmaktadır (Global Research Center, 2016, s. 275-278).

Sığınma konusu Birleşik Krallık tarafından muhafaza edilen bir yetki olup yetki devredilmiş idareler sığınmacı ve mültecilerin sağlık, eğitim gibi hizmetlere erişimini sağlamaktan sorumludur. Yetki devredilmiş idarelerin sığınmacı ve mültecilere ilişkin entegrasyon politikaları Birleşik Krallık tarafından devredilen ya da muhafaza edilen yetkiler çerçevesinde kendi idarelerinin ekonomik, sosyal ve demografik ihtiyaçları çerçevesinde şekillenmektedir. Birleşik Krallık tümüne yönelik mülteci entegrasyon stratejisi bulunmamakta, İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda kendi belgelerini hazırlamaktadır. Kuzey İrlanda'nın henüz bir mülteci entegrasyon stratejisi bulunmamaktadır.

4.5.5.1. İskoçya

Birleşik Krallık dağıtma politikası kapsamında İskoçya 1999 tarihli Göç ve Sığınmacı Yasasına göre sığınmacı dağıtılan bir idaredir (Scottish Government, 2019). Birleşik Krallık 2020 hedefi olan 20.000 Suriyelinin 2.000'i İskoçya'ya yerleştirilecektir (Nelson Kim & Saltmarsh Matt, 2017). İskoçya entegrasyonun ilk günden başladığı fikrinden hareketle sığınmacıların entegrasyonunu da kabul etmekte ve İngiltere'ye göre daha kapsamlı politikalar uygulamaktadır. Örneğin ESOL sınavı hazırlık desteği sığınmacılar için İngiltere'de 2011 yılında kaldırılmış olmasına rağmen İskoçya'da hala uygulanmakta, sığınmacı başvurusu reddedilmiş olsa bile sığınmacılara temel sağlık hizmeti sunulmaya devam edilmekte olup, İskoçya'nın sığınmacılara daha geniş imkânlar sunması İskoçya'nın

sınırlı evrensel bir sosyal politikaya sahip olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Mulvey, 2018, s. 170-172).

İskoçya'da üç ana mülteci entegrasyon stratejisi bulunmaktadır. Bunlar 2002, 2014-2017 ve 2018-2020 Yeni İskoç strateji belgeleridir. 2002 yılında İskoç Mülteci Entegrasyon Forumu tarafından pozitif imaj, topluluk gelişimi ve medya, barınma; adalet, topluluk güvenliği ve adalete erişim; çocuk hizmetleri; sağlık ve sosyal bakım ve girişimcilik, yaşam boyu öğrenme, iş ve eğitim olmak üzere altı ana grupta eylem planı hazırlanmıştır. Forumun görevi mülteciler için başarılı entegrasyonu sağlamak üzere eylem planı geliştirmek, mültecilerin entegrasyonuna katkı sağlayacak her hususu dikkate almak, iyi uygulama örneklerini toplamak ve dağıtmak ve mülteci pozitif imajının teşvik edilmesinde anahtar rol oynamaktır (Scottich Refugee Integration Forum, 2003). Bu kapsamdaki politikalar Birleşik Krallık stratejileri ile benzerdir.

Eylem planı mülteciler için hazırlanmış olmakla birlikte eğitim, sağlık gibi pek çok konuda ihtiyaçlar açısından mülteci ile sığınmacı olma arasında fark olmadığı için eylem planında yer alan eylemlerin bir kısmı hem mülteci hem de sığınmacılar için geçerli olup, genel çerçevenin çeviri ve tercüme hizmetleri, bilgi ve tavsiyeler, topluluğun hazırlanması, pozitif imaj topluluk gelişimi ve medya, barınma, adalet ve topluluk güvenliği, çocuk hizmetleri, sağlık ve sosyal bakım, girişimcilik ve hayat boyu öğrenme gibi entegrasyona ilişkin ana alanları kapsadığı görülmektedir (Scottich Refugee Integration Forum, 2003, s. 9).

İskoçya Yeni Stratejisini 2014-2017 yılları için hazırlanan strateji belgesi ile uygulamaya koymuştur. Bu dönemde, hizmetlere erişimde engellerin belirlenmesi, iyi örneklerin paylaşılması, mülteci ve sığınmacıların deneyimleri konusunda farkındalık konularında ilerleme kaydedilirken, Yeni İskoç Stratejisi ile sağlanan işbirliği ve ağlar kuruluşların doğrudan çalışabilmesine imkan tanımıştır. İkinci Yeni İskoç Stratejisi ise 2018-2022 yıllarını kapsamak üzere hazırlanmıştır. Yeni İskoç Strateji belgesinde, mülteci ve sığınmacılar için entegrasyonun ilk günden başladığı ve Ager-Strang tarafından belirlenen entegrasyon çerçevesini esas alındığı özellikle belirtilmektedir (COSLA, 2018, s. 11). Yeni İskoç Mülteci Entegrasyon Stratejisinde (2018-2022) temalar; eğitim, barınma, dil, sağlık ve iyilik, çalışabilme ve refah hakları, sığınmacıların hakları ve topluluk, kültür ve sosyal bağlar olarak belirlenmiştir. Yeni İskoç stratejisinin dört temel amacı şunlardır: "Mülteci ve sığınmacılar güvende, memnun ve kapsayıcı topluluklarda yaşamalı ve çeşitli

ilişkiler kurabilmeli; haklarını, sorumluluklarını ve yetkilerini anlamalı ve kullanabilmeli; iyi koordine edilmiş hizmetlere ulaşabilmeli; politika, stratejik planlama ve yasalar onların hakları, ihtiyaçları konusunda bilgilendirilmeli." (COSLA, 2018, s. 15).

İskoçya kendi müfredatını uygulamakta, İngilizce eğitimi desteklenmekte ve özel bir fon aracılığı ile yoksulluk riski altında olanlar ki mülteci ve sığınmacılar da bu grupta yer almakta desteklenmektedir. Mülteciler ve insani koruma altında olanlar üniversiteye devam etme imkanına sahip ve ilk düzey tam zamanlı yükseköğretime devam etmeleri halinde üniversite katkı payı için İskoç Öğrenci Ödül Ajansına başvurma hakkına sahip bulunmaktadır. İskoç Fon Konseyi yarı zamanlı olarak koleje devam etmek isteyen ve yarı veya tam zamanlı ESOL kurslarına katılacak sığınmacılar için katkı payı muafiyeti getirmiştir. Sığınmacıların yükseköğretime devam etmesini engelleyen herhangi bir düzenleme bulunmamakla birlikte öğrenci desteğine başvurma hakları bulunmadığından finansal olarak kendilerini desteklemek üzere burs bulmaları gerekmektedir (COSLA, 2018, s. 46). Mülteciler İngiltere'de olduğu gibi eğitim kredisi alabilirken sığınmacılar İskoçya'da da kredi alamamakta ancak üniversitelerin sığınmacı burslarından ve STK'ların burslarından faydalanmaktadır.

Yeni İskoç Mülteci Entegrasyon Stratejisinde (2018-2022) barınma imkanlarının geliştirilmesine ilişkin olarak kayıtlı ev sahipleri ile çalışılmaya devam edilmesi, mültecilerin bilgilendirilmesi, yerel idarelerde barınma imkanlarına kolaylıkla ulaşılabilmesini sağlamak amacıyla sosyal ağlar kurulması, iyi uygulamaların paylaşılması ve yerleşim esnasında STK'lar ve topluluktan destek alınması vurgulanmaktadır (COSLA, 2018, s. 42-43). İş piyasasına erişime ilişkin genel düzenlemeler İskoçya'da da geçerli bulunmaktadır. Yeni İskoç Stratejisinde, kendi dillerinde bilgilendirme yapmak, iş ve refah imkanları ve haklar konusunda bilgilendirmek, kişisel entegrasyon planları ile ilgili rehberler hazırlamak, köken ülkedeki yeterliliklerin akreditasyonu, eğitim ve becerilerin tanınmasına ilişkin olarak model geliştirilmesini desteklemek, ESOL desteği ve girişimcilik yeteneklerini geliştirmek ana hususlar olarak belirtilmektedir (COSLA, 2018, s. 37-38).

İskoçya topluluk uyumu için kendi çalışmasını yürütmekte olup, sosyal bağlar ve ağların öneminden hareketle İskoçya Kültür Stratejisi hazırlanmıştır. Özellikle yerel topluluk, dini organizasyonla, yerel idareler ve gönüllü gruplar arasındaki köklü ağ yapısı yeni hizmetler sunmayı ve aktiviteler düzenlemeyi mümkün kılmaktadır. Bu ağlar tarafından

düzenlenen İskoçya Mülteci Festivali her yıl mülteciler ile yerel toplumun ve gönüllülerin bir araya gelmesini sağlamaktadır (COSLA, 2018, s. 65-66).

Genel olarak bakıldığında İskoç mülteci entegrasyon yaklaşımının İngiltere'ye göre daha kapsayıcı, bazı alanlarda mülteci ve sığınmacı hedefli dolayısıyla daha hedefe odaklı olduğu görülmektedir. Bölgenin nüfusunun azalması ve yaşlanması göçmenlere ve mültecilere duyulan ihtiyacın en önemli sebepleri arasında yer almakta olup, bu durumun daha kapsayıcı politikalara yönelmeyi desteklediği söylenebilir. Özellikle sağlık ve eğitim alanındaki politikalar Mulvey'in belirttiği gibi sınırlı evrensel politika yaklaşımına uygundur.

4.5.5.2. Kuzey İrlanda

Kuzey İrlanda, 1960'lı yılların sonundan 1998 yılına kadar Katolik ve Protestanlar arasında yaşanan mezhep çatışması ve dolayısıyla İrlanda'ya bağlanmak isteyenler ile Birleşik Krallık'ta kalmak isteyenler arasında silahlı çatışmaların yaşandığı bir dönem geçirmiş, 1951 Mülteci Sözleşmesi çerçevesinde mülteci kabul etmemiş ve Birleşik Krallık sığınmacı-mülteci dağıtma politikası kapsamında yer almamıştır (Malischewski, 2013, s. 10). Kuzey İrlanda, Birleşik Krallık içinde mülteci entegrasyon stratejisi olmayan tek yetki devredilmiş idaredir. Suriyeliler için hazırlanan yerleştirme programı çerçevesinde Kuzey İrlanda mülteci kabul etmeye başlamıştır. Suriyeli mülteciler Kuzey İrlanda'ya Birleşik Krallık SVPRS programı kapsamında yerleştirilmeye 2016 yılı başlarında başlamış, 13 Aralık 2018 itibariye toplam 1258 mülteci yerleştirilmiş ve tüm aileler gönüllü kuruluşlardan destek almaktadır (Northern Ireland Government, 2018, s. 5).

Kuzey İrlanda, bu konuda stratejik planlama ile kabul ve yerleştirme grubu olmak üzere kamu, yerel ve gönüllü kuruluşların katılımı ile iki çalışma grubu, Topluluklar Bölümü tarafından uzun dönemli yerleşme dikkate alınarak entegrasyon grubu oluşturmuştur (Northern Ireland Government, 2018, s. 11). Kuzey İrlanda tarafından SVPRP programı sonrasında mültecilerin charter uçuşla Kuzey İrlanda'ya gelişinden başlayarak entegrasyon aşamasına kadar işlemler tanımlanmıştır. İşlemin son aşamasında yerel idare ile entegrasyon konsorsiyumunun mültecilere hizmetlerin sunulması ve yerleşme sürecine sürekli desteği ve yakın çalışması yer almaktadır. İçişleri Bakanlığı, mültecinin sağlık ihtiyaçlarına göre değişiklik göstermekle birlikte ilk yıl maliyetlerini (barınma, eğitim ve sağlık) karşılamak

üzere her bir mülteci için en az 11.120 Sterlin'i Kuzey İrlanda'ya ödemektedir (Northern Ireland Government, 2018, s. 12).

Suriyeli mültecilerin gelmesi ile aynı dönemde Kuzey İrlanda İdaresinin mülteci ve sığınmacılar için entegrasyon stratejisi ihtiyacı dikkate daha görünür hale gelmiştir. Bu kapsamda 2016 yılı Şubat-Haziran aylarında gerçekleştirilen araştırmaya göre Kuzey İrlanda'daki mülteci ve sığınmacı sayısı verilerin İskoçya ile birleştirilmesinden dolayı tam olarak bilinememekte, SVPRP kapsamında mülteci dağıtılan idarelerden birisi olması veri ve entegrasyon stratejisi ihtiyacını artırmakta, mülteci ve sığınmacılara sunulan yasal hizmetlerin yetersiz kalmakta, sığınma merkezlerinde kelepçe takılması gibi olumsuzluklarla karşılaşılmakta ve aile birliği sağlanamamaktadır (Murphy & Vieten, 2017, s. 19:37).

Kuzey İrlanda'nın kendi içinde yaşadığı sorunlar uzun süre mülteci ve sığınmacılara ilişkin politikalar kapsamı dışında kalmasına yol açmış olup, mülteci entegrasyonu konusunda en az deneyime sahip idaredir.

4.5.5.3. Galler

Galler Birleşik Krallık'ta en yaşlı nüfusa sahip bölgedir, 2026 yılında nüfusun dörtte birinin 65 yaş üzerinde olacağı ve sosyal bakım ihtiyacının artacağı tahmin edilmekte, mültecilerin sağlık durumunun bozulduğu, yerleştikten sonra evlerinden ve ailelerinden ayrı kalmaları nedeniyle depresyon, anksiyete gibi hastalıkların arttığı görülmüştür (Crawley, 2014). Galler 1999 Göç ve Sığınmacı Yasası çerçevesinde dört şehirde dağıtma politikası kapsamında sığınmacı almaktadır (Welsh Assembly Government, 2005, s. 8).

Galler 2016 yılında mülteci ve sığınmacılar için hazırlamış olduğu hizmet sunumu planında barınma ve öneri; sağlık, refah ve sosyal bakım; annelik ve çocuklar; kimsesiz çocuklar ve iş piyasasına erişim olmak üzere beş öncelikli alan belirlemiştir (Welsh Government, 2016). Galler hizmet planında da Yeni İskoç Stratejisinde olduğu gibi topluluk uyumuna ilişkin çalışmalara da yer verilmiştir. Mülteci haftasında destekleyiciler arasında ağlar kurmak, Sığınmacı Şehirler, olumlu mesajları iletmek, ayrımcılıkla mücadele için iyi örneklere ilişkin medya programları hazırlamak, futbol takımı, müzik etkinlikleri serisi ve film kulüpleri oluşturmak, medyada mülteci imajı hususunda iletişim grubu kurmak bu çalışmalar arasında yer almaktadır (Welsh Government, 2016, s. 26,28).

Galler hizmet sunumu planında eğitim öncelikli alanlar arasında yer almaktadır. Söz konusu planda yer alan temel öncelikler ileri eğitim için kolejlerin başvuru koşulları ve süreçler hakkında bilgilendirme, finansal destekler konusunda bilgilendirme, kariyer danışmanlarının okullarda gençlere yüz yüze kariyer, eğitim, çalışma imkanları gibi konularda eğitim vermesi, Galler Yükseköğretim Fonu imkanlarının artırılması ve üniversitelerle birlikte bu konuda çalışılması, ikinci dil desteğinin verilmesi, çift dilli eğitim asistanlarının sağlanması olarak belirlenmiştir (Welsh Government, 2016, s. 15,18).

İş piyasasına erişimin desteklenmesi kapsamında, Galler Yardım Hattı aracılığıyla veya yüz yüze iş bulma hizmeti sunulması, ücretsiz iş yeri kurma çalıştayları, online eğitimler, danışmanlık ve mentörlük sunulması, İş Bulma Hizmetleri aracılığıyla çalışma konusunda önerilerde bulunulması, finansman sağlanması, mültecilerin beceri ve kendilerine güvenlerinin artırılması, gönüllü çalışmaların artırılması gibi eylemler yer almaktadır (Welsh Government, 2016).

Galler 2016 mülteci ve sığınmacı hizmet sunumu planında fiziksel sağlık yanı sıra ruh sağlığı ile ilgili önlemlere de yer verilmiştir. Ruh sağlığı hizmetlerine erişimin artırılması, genel sağlık hizmetleri ile ilgili farkındalığın artırılması, hamile ve çocuklara gerekli sağlık izleme hizmetlerinin sunulması, kültürel olarak hassas konularda dil desteği ve çeviri hizmeti sağlanması ile kimsesiz sığınmacı çocukların korunması, yeni yerleşim yerlerinde izolasyon ve dışlanmanın engellenmesi öncelikli alanlar arasında yer almaktadır (Welsh Government, 2016, s. 10,14).

Galler hizmet sunumu planında yer alan ana politikalar İngiltere ve İskoçya ile aynıdır. Ancak, barınma ile birlikte sağlık ve sosyal bakıma vurgu yapıldığı görülmektedir. Galler'e yerleşen sığınmacı ve mülteciler için en önemli sorunlar kötü barınma koşulları, sağlık hizmetlerine erişimde güçlük, iş piyasasına erişimde dil, belgelerin tanınması ve yetenek problemleri ile birlikte ırkçılık ve ayrımcılık olarak belirlenmiştir (Crawley, 2013, s. 1). Dolayısıyla barınma ile sağlık ve sosyal bakıma vurgu yapılmasının bölge ihtiyaçları ile uyumlu olduğu düşünülmektedir. Ayrıca Galler'de de özellikle ileri eğitim ve yükseköğretim için tanınan imkanlar İngiltere'den daha geniş ve sığınmacıları da kapsamaktadır. İskoçya ve Galler'de İngiltere ile karşılaştırıldığında mültecilere ilişkin daha kapsayıcı, bütüncül, hedefli ve Mulvey'in vurguladığı gibi "sınırlı evrensel sosyal politika" yaklaşımı göstermektedir.

4.5.6. Vatandaşlık Politikası

Vatandaşlık, vatandaş olanların refaha erişimlerine imkan verirken olmayanları dışlama mekanizması olarak kullanılmakta, sosyal refah yardım ve hizmetlerinden faydalanma göçmen, mülteci veya sığınmacı gibi ikamet statülerine bağlı olmaktadır (Alcock vd., 2011, s. 314). Dolayısıyla vatandaşlık haklara eşit erişimi sağlayan ve erişilmesi gereken temek statüdür. Birleşik Krallık'ta mültecilerin 5 yıllık sürenin sonunda bazı sınavlardan geçerek vatandaş olabilmesi strateji belgelerinde yer verilen entegrasyon politikalarının önemli bir parçasıdır. 2002 yılında Güvenli Sınırlar, Güvenli Cennet: Modern Britanya'da Çeşitlilikle Birlikte Entegrasyon adlı belgede Hükümetin kültürel çeşitliliği ve çok kültürlülüğü memnuniyetle karşıladığını ancak İngiliz vatandaşlığının göçmenlerin topluluğun tam parçası olmaları, siyasi katılım haklarını kullanmaları ve pasaporta sahip olmaları açısından önemli olduğu belirtilmektedir (Home Office, 2001, s. 20). Dolayısıyla, vatandaşlık politikasına entegrasyonun bir parçası olarak strateji belgelerinde de yer verilmektedir.

Vatandaşlık için hazırlıklardan en önemlisi dil sınavının geçilmesine ilişkin ESOL desteğidir. Mülteciler, sığınmacılar, süresiz kalma izni verilenler, 3 yıldır ülkede yaşayanlar ve insani koruma kapsamında istisnai kalma izni verilenler ücretsiz ESOL kurslarından yararlanmakta ve bu şekilde vatandaşlığa geçiş için girilmesi gereken dil ve İngiltere'de yaşam sınavlarına hazırlık yapılmış olmaktadır (Home Office, 2001, s. 33). Vatandaşlık için dil testleri öngörüldüğünden ücretsiz dil desteği ile hem topluma uyum artırılmakta hem de 5 yıl sonrasına hazırlık yapılmaktadır.

Vatandaşlık, Göç ve Sığınmacılar 2002 Yasası kapsamında mülteciler de vatandaş olabilmekte, kişilerin ESOL 3. seviye İngilizce dil bilgisi ile birlikte Birleşik Krallık'ta yaşam hakkında yeterli bilgiye sahip olması gerekmektedir (Home Office, 2005, s. 68). Diğer taraftan, Entegre Topluluklar Eylem Planında yeni göçmenler ve yerleşikleri desteklemek stratejisi altında Birleşik Krallık'ta yaşam testinin gözden geçirilmesi, vatandaşlık ve vize için İngilizce dil koşullarının güçleştirilmesi, vizeye başvuranlara İngiltere'de yaşam hakkında bilgi sunulması öngörülmektedir (Home Office, 2019c, s. 9). Vatandaş olma koşullarında ve sürelerde zaman zaman değişiklikler yapılmakla birlikte mültecilere vatandaş olma imkanı 2002 yılından beri temelde sunulmaktadır.

4.5.7. Topluluğu Hazırlamak

Topluluğa hazırlamak, yerel topluluğun mültecilerin entegrasyon sürecine destek sunmak üzere bir anlamda hazırlanmasını amaçladığından farkındalık, bilgilendirme, kapasite geliştirme ve birlikte çalışma gibi pek çok bileşeni içermektedir. Topluluğu hazırlamanın tek yönlü entegrasyon yaklaşımından her iki tarafın da sorumluluğuna dayanan entegrasyon yaklaşımına geçiş açısından ve yerel toplulukla mülteciler arasında çıkabilecek gerginlikleri azaltmak açısından da önemli olduğu söylenebilir. Bu kapsamda topluluğa hazırlamak başlığı altında stratejileri iyi uygulamaları paylaşmak, basında olumlu imaj oluşturmak, kapasite geliştirmek ve birlikte çalışmak olarak gruplamak mümkündür (***Şekil 12***).

Şekil 12. Topluluğa katkı sunmaya ilişkin politikalar gruplaması

Dağıtma politikası çerçevesinde her bölgeye sığınmacı ve mülteci gönderilmediği için her bölgede bu konudaki organizasyonların yetkinliği farklı olacaktır. Entegrasyon politikalarının başarılı olmasının koşullarından biri de yeterli topluluk desteğini sağlamaktır. Topluluk desteğinin sağlanmasına yönelik çalışmalardan biri başarılı uygulama örneklerinin paylaşılmasıdır. İyi uygulama örneklerinin belirlenmesi ve paylaşılması uygulaması Birleşik Krallık genelinde eğitim, sağlık gibi çoğu alanda karşımıza çıkan bir stratejidir. Entegre Topluluklar Eylem Planında ESOL çalışmalarına, mültecilerin ruh sağlığına ilişkin ve ayrımcılığa karşı mücadeleye ilişkin iyi uygulama örneklerinin (Home Office, 2019c, s. 10-18) paylaşılması öngörülmektedir. İyi uygulama örneklerinin paylaşılması bilgilendirme yoluyla yapılacak başarılı çalışmaların sayısının artırılmasını sağlarken aynı zamanda toplulukta farkındalığın artmasına da katkı sağlayacaktır.

Mültecilerin güvende hissetmesi için ırkçı saldırılardan uzak tutulması gerekmektedir. Bu da medya yoluyla toplumun doğru bilgilendirilmesi ise sağlanabilir. Strateji belgesinde medyada mültecilerle ilgili pozitif imajların desteklenmesi, mültecilerin ve mülteci organizasyonlarının yerel topluluklarla ve yerel idarelerle ilişkilerinin geliştirilmesine ilişkin çalışmalar vurgulanmıştır (Home Office, 2005, s. 22-23). Medya desteği sağlamak ve medyada olumlu imajın yayılması yetki devredilmiş idarelerde de öne çıkmaktadır. Mültecilere ilişkin olumlu imajının medya yolu ile desteklenmesi dolayısıyla yerel toplumda olumlu mülteci imajının yerleşmesi, çatışmanın engellenmesinin bir yoludur. Bu konuda basının olumlu imajları yaymak üzere kullanılması Birinci Dünya Savaşı sırasında Belçikalı mültecilerle (Jenkinson, 2016) örneğinde de görülen bir uygulamadır.

Halkın gözünde "mülteci imajının" oluşmasında İkinci Dünya Savaşı sırasında Yahudi çocukların kurtarılmasına ilişkin Kindertransport adlı projenin etkilerinin de önemli olduğu görülmektedir. Bu çocuklardan biri olan Lord Dubs tarafından Suriye krizi ile birlikte Müslüman çocuklara yardım koridorunun açılmasına ilişkin olarak, Safe Passage adlı kuruluş yoluyla 3.000 kimsesiz Suriyeli çocuğun ülkeye kabulü için kampanya yürütülmüştür (Moos, 2017). Oslo ve sığınmacı şehirlerden biri olan Sheffield'da Alan Kurdi'nin fotoğrafının gençler üzerindeki etkisine ilişkin olarak yapılan araştırmada bu fotoğrafın sosyal medya yolu ile paylaşımının gençler üzerinde sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıklara rağmen her iki şehirde de mülteci krizine ilişkin farkındalığın artmasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Prøitz, 2018).

Birleşik Krallık'ta toplumda olumlu mülteci imajını desteklemek amacıyla başarılı Suriyeli mülteci öğrencilerin hikâyeleri de basında sürekli olarak paylaşılmaktadır. Bu öğrencilerin büyük çoğunluğu burs kazanarak ülkedeki önemli üniversitelere yerleşen öğrencilerden oluşmaktadır. Bu öğrencilere örnek olarak Oxford Üniversitesi Matematik bölümünde okumak üzere burs kazanan Sulaiman Wihba, Quen Mary Üniversitesinde tıp okuyan Elias Badin, Glasgow Üniversitesinde Küresel Ekonomi alanında yüksek lisans yapan Rami Zaatari ve Southampton Üniversitesinde Tıp okuyan Mohammad Leily gösterilebilir. Bu tür haberlerin mültecilerin toplum tarafından kabul edilmesini ve entegrasyonu desteklediği söylenebilir.

Topluluğu hazırlamanın diğer bir yolu ise kuruluşların kapasitelerinin geliştirilmesi ve onlarla birlikte çalışılmasıdır. Sağlanan fonlarla mülteci organizasyonları ve mülteci gruplarının kapasiteleri geliştirilecektir (Home Office, 2000, s. 12-13). Güvenli Sınırlar,

Güvenli Cennet adlı belgede ise gönüllüler, yerel hükümet, yerel hizmet sunucular, özel sektör, mülteciler ve mülteci organizasyonlarının entegrasyonda birlikte çalışacağı (Home Office, 2001, s. 70), Birlikte Hareket Etmek adlı belgede Bölgesel Stratejik İşbirliği Ortaklığı ve Ulusal Sığınmacı Paydaş Forumu ise kamu kuruluşları ile gönüllü kuruluşları politika ve stratejileri tartışmak üzere bir araya getiren paydaş forumları kurulacağı (Home Office, UK Border Agency, 2009, s. 22) belirtilmektedir.

Mültecilerin ana akım politikalar içinde desteklenmesi kabul edilmekle birlikte 2000 yılından itibaren hazırlanan 3 entegrasyon belgesi de AB fonları ile desteklendiği için fon kaynaklarının kullanımına belgelerde de yer verilmiştir. Entegrasyon Konuları belgesinde İçişleri Bakanlığı Mülteci Topluluğu Geliştirme Fonu, Güçlük Fonu ve Avrupa Mülteci Fonu olmak üzere üç ana mülteci odaklı fon programına yer verilmektedir (Home Office, 2005, ss. 37-38). Bu fonlar gönüllü kuruluşlarının kapasitelerini ve topluluk uyumuna yönelik çalışmalarını desteklemeye ayrılmıştır. Mülteci organizasyonları ve topluluk gruplarının personel, bilgisayar ve çeviri ihtiyaçları ile savunuculuk ve topluluk uyumuna yönelik çalışmaları daha önce Mülteci Mücadele Fonu kapsamında desteklenmekte iken (Home Office, 2000, s. 12-13) 2011 yılı ve sonrasında AB'den gelen fonların ve bu alanda hükümet tarafından ayrılan kaynakların azaltıldığı görülmektedir (Phillimore, 2012a, s. 531). Dolayısıyla mültecilerle çalışan kuruluşlara sunulan desteklerin azaltılması bir taraftan bu kuruluşların kapasitelerini zayıflatırken diğer taraftan düzenlenecek etkinlikler, dil destekleri gibi çalışmaları olumsuz etkilemesi mümkündür.

4.5.8. Tam Potansiyeli Gerçekleştirmek

Tam potansiyeli başarmak iş piyasasına erişim ve gerekli dil yeterliliğine sahip olmakla sağlanabilmektedir. Tam ve Eşit Vatandaşlar, Entegrasyon Konuları belgelerinde mültecilere potansiyellerini gerçekleştirmeleri amacıyla yardım etmek amaçlar arasında yer almaktadır. 1951 Mülteci Sözleşmesi'nin 17'nci maddesinde ücret elde edilmesi, 18'inci maddesinde ise serbest meslek ve 19'uncu maddesinde ise profesyonel mesleklerle ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. 1951 Mülteci Sözleşmesine göre; "imzacı devletler ücretli çalışan mültecilere yabancılara tanıdığından daha elverişli çalışma hakkı tanımalı, ulusal iş piyasasını korumak amacıyla yabancılara uygulanan kurallar mültecilere uygulanmamalı ve kendi adına tarım, sanayi, elişleri, ticaret yapan ve ticari ve sınai şirket kurmak isteyenlere de aynı şekilde yabancılara uygulanandan daha az elverişli imkan sunmamalıdır" ve

diploması olan ve mesleğini yapmak isteyen meslek sahibi mültecilere benzer durumdaki yabancılara tanınandan daha az elverişli olmayacak şekilde imkan sağlamalıdır (UNHCR, 2010, s. 22-23).

Çalışmak mülteciler için hayatlarını yeniden kurmak, sosyal dışlamanın önlenmesi, topluma katkı sunabilmeleri için gereklidir. Ancak mülteciler meslekleri ile ilgili işlerde çalışamamakta; akademik, mesleki, deneyimlere ilişkin belgelerin tanınmaması, İngilizce dil yetersizliği, Birleşik Krallık'ta çalışma tecrübesi olmaması ve ülkedeki iş piyasası hakkında bilgi yetersizliği gibi engeller nedeniyle iş piyasasına erişememektedir (Home Office, 2000, s. 7). Birleşik Krallık'ta mültecilerin çalışma hakkı bulunmakla birlikte 12 aydan daha fazla bir süredir başvurusunun sonucunu bekleyenler hariç sığınmacıların çalışma izni bulunmamaktadır (Bloch, 2008, s. 23-24). Sığınmacıların çalışma hakkı olmaması ülkedeki yoğun sığınmacı girişi ve başvuruların sonuçlandırılmasının uzun sürmesi nedeniyle önemli bir sorun olarak değerlendirilebilir. Mültecilere çalışma hakkının sunulması iş piyasasına erişimin önündeki yasal engeli kaldırmakla birlikte diğer engeller nedeniyle mülteciler ya iş bulamamakta ya da niteliklerine uygun olmayan daha düşük işlerde çalışmaktadır (Bloch, 2008, s. 24-25).

Mültecilerin meslekleri ile ilgili işler bulabilmelerini desteklemek amacıyla dil eğitimleri Hükümet tarafından finanse edilmekte, ülkedeki iş piyasasına ilişkin bilgi yetersizliğini gidermek ve ülkede yeniden nitelik kazanmalarını sağlamak amacıyla mültecilere İş Bulma Merkezlerinden destek alma, iş bulma yardımından faydalanma imkânı sunulmaktadır (Home Office, 2000, s. 7-8). Mülteciler iş bulma sürecinde aktif olarak iş aradığını göstermeleri halinde vatandaşlarla aynı şekilde iş bulma merkezlerindeki danışmanlardan destek ve iş arama yardımı almaktadır. Mültecinin durumuna göre danışmanlar dil kursu ya da başka eğitimler alınması için mülteciyi yönlendirmektedir. Engeli nedeniyle çalışamayacak durumda olanlar İş ve Destek Ödeneği isteyebilmektedir (Home Office, 2018b). Mülteciler iş aradıkları süre içerisinde diğer işsiz vatandaşlar gibi İş Bulma Yardımı alabilmektedir. İş bulma yardıma 24 yaşına kadar kişiler için haftalık 57,90 pounda kadar, 25 yaş üstü için haftalık 73,10 pounda kadar ve 18 yaş üstü çiftler için 114.85 pounda kadardır (gov.uk, 2019).

Mültecilere ücretsiz ESOL kursu sunulmakla birlikte sığınmacılara İngiltere'de ilk 6 ay ücretsiz kurs sunulmamakta ancak gönüllü kuruluşların kurslarından faydalanmalarına izin verilmektedir (City of Sanctuary, 2019b). İskoçya ve Galler'de ise sığınmacılar da dil

kurslarından ücretsiz yararlanmaktadır. Refugee Action tarafından yayınlanan raporda mültecilerin üçte ikisinin yeterli ESOL dersi almadığı, 2008 yılında 212,3 milyon olan ESOL desteği bütçesinin 2018 yılında 105 milyona düşürüldüğü ve bu durumun kurslara katılan yetişkin mülteci sayısında %40 azalışa yol açtığı tespit edilmiştir (Refugee Action, 2019, s. 2). Bütçe kısıtı dil kursları için finansal destek alabilmeyi güçleştirmekte ve mülteciler beklemek zorunda kalmak, ayrıca yeterli süre kurs alamamaktadırlar. Bu durum dil öğrenememeleri nedeniyle iş bulamamalarına yol açabilir. Diğer taraftan, mültecilerin ihtiyaçları arasında dil kursları saatlerinde esneklik sağlanması, ülkede iş tecrübesi edinilmesi, mesleki yeterlilikleri olanların yeniden eğitimi ve belgelendirmenin sağlanması, ayrımcılıkla mücadele yer almaktadır (Home Office, 2005, s. 22).

Mültecilerin iş bulmalarında danışmanlık yapmak amacıyla 2004 yılında SUNRISE programı, 2008 yılında Mülteci Entegrasyonu ve Çalışma Hizmetleri (Refugee Integration and Employment Service-RIES) programı başlatılmış olup, bu programlarla mültecilere iş konusunda tavsiye ve mentörlük sunmak amaçlanmıştır (Home Office, UK Border Agency, 2009, s. 19). 2011 yılında RIES hizmetlerinin finansmanının durdurulmasından sonra iş piyasasında mülteci entegrasyonunu destekleyen spesifik fon kalmamıştır (E. Stewart & Shaffer, 2015, s. 15). Ancak, Entegre Topluluklar Eylem Planında Entegrasyon Alanlarındaki İş Bulma Merkezlerine ek fon ayrılması planlanmaktadır (Home Office, 2019c, s. 16-17).

2011 yılından sonra mülteci spesifik fonlamadan vazgeçildiği ve iş piyasasına erişimi destekleyecek bir fon kalmadığı görülmektedir. Nitekim Suriyelilerin yeniden yerleştirilmesi programı kapsamında hazırlanan raporda iş bulma merkezlerinin mültecilerin ihtiyaçlarına göre iş bulma hizmeti sunamadıkları hususu yer almaktadır (Independent Chief Inspector of Borders and Immigration & Bolt, 2018). Bu durumda mültecilerin iş bulmasında iş bulma merkezlerinin yerine arkadaş, akraba ve etnik bağların etkili olması muhtemeldir.

4.5.9. Hizmetlere Erişimi Kolaylaştırmak

Birleşik Krallık'ta hizmetlere erişimin kolaylaştırılması mülteci entegrasyonunda önemli bir politika olup, mülteciler barınma, sağlık ve eğitim alanında vatandaşlarla aynı şekilde hizmetlerden yararlanmaktadır.

Dağıtma Politikası ve Barınma

Yapısal entegrasyon bileşenleri içinde hizmetlere erişim politikası kapsamında entegrasyonun ilk ve belki de en acil unsuru mülteciye barınma imkanı sağlamaktır. Barınma imkanın sağlanması kişinin fiziksel ve ruhsal iyiliğinin temini açısından önem arz etmekte olup, 1951 Mülteci Sözleşmesinin "Barınma" başlıklı 21'inci maddesinde imzacı devletlere mültecilere yabancılara tanınandan daha az elverişli olmamak üzere barınma imkanı sağlama yükümlülüğü getirilmiştir. 1951 Mülteci Sözleşmesi'nin Kamu Yardımlarına ilişkin 23'üncü maddesinde ise taraf devletlere mültecilere vatandaşla aynı şekilde sosyal destek ve yardım sunma yükümlülüğü getirilmektedir (UNHCR, 2010, s. 25). Bu kapsamda, Birleşik Krallık mültecilere vatandaşla aynı şekilde evsizlik yardımı sunmaktadır.

Dağıtma politikası, 1999 yılında çıkan Göç Yasası ile sığınmacıların Güney Doğu (özellikle Londra) bölgesinde uzun süreli yerleşimlerini engellemek ve yükü dağıtmak amacıyla başlatılmıştır (House of Commons Home Affairs Committe, 2017, s. 16) Sığınmacıya barınma imkanı istemesi halinde dağıtma politikası kapsamında başka bir yere gönderilme ve barınma ile yaşam masrafları için destek alma hakkı tanınırken ailesi ya da arkadaşları ile kalmak isteyenlere ise sadece yaşam masrafları için destek sunulmaktadır (E. Stewart & Shaffer, 2015, s. 14). Dağıtma politikası başlangıçta mülteci ve sığınmacılar için uygulanırken zaman içinde mülteciler uygulama kapsamından çıkarılmış ve sadece sığınmacılar için uygulanmaya başlamıştır. Dağıtma politikası 1999 Sığınmacı Yasası ile kurulan Ulusal Sığınmacı Destek Hizmeti'nin (National Asylum Support Service-NASS) tarafından koordine edilmektedir (Home Office, 2000, s. 3). Sığınmacılar öncelikle birincil merkezlerde konaklamakta, anlaşmalı şirketler tarafından bulunan evlere aktarılmakta, gerek birincil barınma merkezlerinin gerekse dağıtma politikası ile yerleştirilen evlerin genel koşullarına ilişkin ciddi sorunlar bulunmaktadır (ECRE, 2017, s. 71). Bakanlık sığınmacılara ya barınma imkanı ya da haftalık 36,95 pound barınma yardımı sunabilir (House of Commons Home Affairs Committe, 2017, s. 3).

Birleşik Krallık'ta sığınmacılar için uygulanan dağıtma politikasının kökenleri Birinci Dünya Savaşına kadar dayanmaktadır. Belçikalı mülteciler (Jenkinson, 2016), Ugandalı Asyalılar (Kuepper vd., 1976), Polonyalı mülteciler, Vietnamlılar ülkenin tümüne ya da belirli bölgelere dağıtılırken, bugünkü sistemin kökenini 1992 yılında Bosnalıların 150-300 kişilik kümeler halinde belirlenmiş şehirlere dağıtılması ve böylece ikincil bir göçü önleme amacına ilişkin program oluşturmaktadır (Mallinson, 2006). Sığınmacı ve mültecilerin kabul

eden ülkede belirli bölgelere dağıtılmasına yönelik dağıtma politikası, İsveç'te 1985'ten 1994'e kadar, Danimarka'da 1986'dan 1998'e kadar uygulanmış, Hollanda (1987'den beri), Norveç (1994'ten beri) Birleşik Krallık ve İrlanda'da 2000 yılında beri uygulanmakta olup iş piyasasına entegrasyonda bu politikanın negatif etkileri olduğu görülmektedir (Fasani vd., 2018, s. 26).

Statüsü kabul edilmiş mülteciler, İngiliz vatandaşları gibi ev yardımı alma, yerel idarelerce ve kayıtlı sosyal ev sunan sahipleri tarafından sağlanan sosyal evlerden yararlanma hakkına, çocukları olanlar ise öncelikli kırılgan grup olarak evsizlik düzenlemeleri çerçevesinde yerel idarelerden yardım alma haklarına sahiptir (Home Office, 2000, s. 4). Kazancı belli bir gelirin altındaki mültecilere vatandaşlara olduğu gibi barınma desteği sunulmaktadır. Barınma desteği sunulması için işsiz olmak veya düşük gelirli olmak (16.000 pounddan fazla tasarruf bulunması halinde barınma desteği alınamaz), ciddi düzeyde engellilik hali ve emeklilik yaşına gelmiş olmak gibi şartlar aranmakta ve kiranın tümü ya da bir kısmı desteklenebilmektedir (Home Office, 2019b).

Yerel idareler evsizliğin önlenmesi için bilgilendirmeyi herkese çeşitli dillerde ücretsiz yapma ve evsizlik başvurularında yardım etmek zorundadır (Home Office, 2000, s. 4). Dolayısıyla yerel idarelerin sorumluluğu farklı dillerde bilgilendirme yapmak ve başvurularda yardımcı olmakla sınırlıdır. Entegrasyon Konuları Strateji Belgesine göre mülteci entegrasyon fonu kapsamında yeni tüm mültecilere faizsiz fon sağlanmakta, fon iş bulma kurumu tarafından destek sağlanmayan her alanda kullanılabilmekte ayrıca ev için depozito, ev için gerekli temel ihtiyaçların alınması gibi amaçlarla kullanılabilmektedir (Home Office, 2005, s. 65). Birleşik Krallık'ta konut sıkıntısı sadece mülteciler için değil ülkenin tümü için bir sorun olup, yeniden yerleştirme kapsamında gelecek mülteciler için bile uygun konut bulunmasına ilişkin sorunlar yaşanmaktadır (Independent Chief Inspector of Borders and Immigration & Bolt, 2018).

Sağlık

Sağlık hizmetlerine erişimin hem mültecinin sağlık hizmetlerine nasıl erişeceğini bilmesi hem de sağlık çalışanlarının mültecinin ihtiyaçlarını bilerek hizmet sunmalarını içermesi nedeniyle iki boyutlu olarak karşımıza çıkmaktadır. Tam ve Eşit Vatandaşlar belgesine göre, mülteciler ve sığınmacılar genel sağlık sistemine kayıt olma ve sağlık hizmetinden yararlanma hakkına sahip bulunmakla birlikte genellikle hakları ve prosedürler hakkında bilgi sahibi olmadıklarından, sormaktan çekindiklerinden, dil ve kültür farklılığı

nedeniyle ya da sağlık çalışanlarının mültecilerin sağlık ihtiyaçları konusundaki farkındalığının yetersizliği nedeniyle hizmetlerden tam olarak yararlanamamaktadırlar (Home Office, 2000, s. 10). Dolayısıyla mültecilerin sağlık ihtiyaçlarına ilişkin olarak hem sağlık çalışanlarının hem de mültecilerin kendilerinin farkındalığının artırılması odaklanılması gereken bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk basamak sağlık hizmetinin alındığı yer olan aile hekimlerinin hastalığın tedavisi yanında mülteci ve sığınmacıların sağlık ve sosyal bakım sistemi hakkında bilgilendirmeleri önemli bir husus olduğundan aile hekimleri ayrılan bir fonla bu alanda çalışmak üzere teşvik edilmektedir (Home Office, 2000, s. 11).

Entegrasyon Konuları belgesinde ise mültecilerin ana akım politikalarda yer alan sağlık ve sosyal yardım hizmetlerine erişebilmesi yeterli görülürken, sağlık çalışanlarının mültecilerin ihtiyaçlarına anlamak üzere eğitime ihtiyaçları olduğu belirtilmektedir (Home Office, 2005, s. 26). Entegre Topluluklar Eylem Planında mültecilerin ruh sağlığı ve sosyal bakıma ilişkin ihtiyaçlarının tespiti, konuya ilişkin iyi uygulamaların paylaşılması, Ulusal Sağlık Hizmeti (National Health Service-NHS) ile çalışarak terapistlerin geliştirilmesi planlanmaktadır (Home Office, 2019c, s. 9-10).

Sığınmacılar için uygulama daha farklıdır. Ücretsiz hastane hizmeti destek kapsamında olmayan sığınmacılar için mevcut değildir, doktorların acil tedavi ihtiyacı olan sığınmacıları reddetmemesi gerekmekle birlikte, hastanelerin bu tedaviler için ücret alması gerekmektedir (ECRE, 2017, s. 74). Sağlık hizmetlerinden ücret alınmaya başlaması 2017 yılından itibaren yurtdışı ziyaretçi kategorisinde bulunanlar için getirilen bir uygulama olup, özellikle hastanelerde sunulan hizmetler ücretli hale getirilmiştir. Yetki devredilmiş idarelerde ise sığınmacılara da ücretsiz sağlık hizmeti sunulabilmektedir. İskoçya başvurusu reddedilen sığınmacılar ve bakmakla yükümlü oldukları kişiler için ücretsiz sağlık hizmeti sunmakta, Galler reddedilen sığınmacılar için ücret ödenmesi düzenlemesini daha sonra kaldırılmış ve Kuzey İrlanda benzer şekilde reddedilen sığınmacıların Kuzey İrlanda'da kaldığı sürece ücretsiz sağlık hizmetinden faydalanmasını kabul etmektedir (ECRE, 2017, s. 74-75).

Genel sağlık hizmetleri NHS tarafından sağlanmakla birlikte özellikle ruh sağlığı ile ilgili hizmetler özel yardım kuruluşlarınca sunulmaktadır. Travma geçmişi olan sığınmacılar için ihtiyaç duyulan psikolojik tedavi, rehabilitasyon ve danışmanlık hizmetleri özel yardım kuruluşları tarafından sağlanmakta, hamilelik sırasında yer değiştirmek zorunda bırakılan

sığınmacı kadınlar ise çeşitli sağlık sorunları ile karşılaşabilmektedir (ECRE, 2017, s. 75). İskoçya'da mülteciler ve sığınmacılar genel pratisyenlere kayıt olma ve tedavi olma hususunda aynı haklara sahiptir. İskoçya özellikle mültecilerin ruh sağlığı hizmetlerine erişimine önem vermekte, bu amaçla sadece mültecileri değil tüm toplumu kapsayacak hizmetlere öncelik vererek genişletmeye çalışmaktadır (COSLA, 2018, s. 57). Mültecilere vatandaşla aynı şekilde sağlık hizmeti sunulduğu, sığınmacılara da aynı hizmet sunulmakla birlikte başvurusu reddedilen sığınmacılar için farklı uygulamalar olduğu görülmektedir. Diğer taraftan ücretli hizmetler sadece mülteci ve sığınmacılar değil vatandaşlar için de aynıdır.

Eğitim

Mültecilerin farklı düzeylerdeki eğitim ihtiyaçlarına göre devletlerin yükümlülükleri değişmektedir. 1951 Mülteci Sözleşmesinin Kamu eğitimi başlıklı 22'nci maddesinde temel eğitim ile temel eğitim dışındaki eğitim ayrı fıkralarda düzenlenmiştir. 22'nci madde taraf devletlere mültecilere temel eğitim konusunda vatandaşla aynı hakları sunmasını öngörmekle birlikte temel eğitim dışındaki eğitime erişim, önceki eğitimlerin tanınmasına, diplomaların kabulüne ilişkin olarak devletlere serbestlik tanımaktadır (UNHCR, 2010, s. 24). Bu madde taraf devletlere temel eğitim konusunda geniş bir sorumluluk yüklemekte, vatandaşla mülteciyi temel eğitime erişim açısından aynı kapsamda ele almaktadır. Diğer taraftan temel eğitim dışındaki eğitim sağlama yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Mültecilerin eğitim ihtiyacı çocuklar için temel eğitim, ileri eğitim, dil eğitimi, oryantasyon ya da bilgilendirme eğitimleri, yükseköğretim, meslek sahipleri için niteliklerin yeniden sağlanması ve mesleki eğitim olmak üzere gruplanabilir. Eğitim konusunda ilk husus temel eğitim olup, Birleşik Krallık'ta temel eğitim 5-16 yaş arası tüm çocuklara sunulmaktadır. Tam ve Eşit Vatandaşlar belgesine göre yerel Eğitim İdareleri mülteci ve sığınmacı çocukların yaş, yetenek ve özel eğitim ihtiyaçlarını dikkate alarak eğitim sunmalıdır (Home Office, 2000, s. 5). Eğitim merkezlerinin kapasitelerinin olmaması, yerel idarelerin sığınmacıların başka bölgelere dağıtılacağını beklemesi ve bu süreçte eğitim maliyetine katlanmak istememeleri, sığınmacı çocukların okul bekleme listelerine eklenememesi, hiçbir kuruluşun sığınma merkezlerindeki çocuklarla ilgili sorumluluğu kabul etmemesi nedeniyle sığınmacı çocukların eğitim alması güçtür (Scholten, Baggerman, vd., 2017, s. 53). Dolayısıyla, teknik olarak sığınmacı çocukların temel eğitime erişmeleri mümkün olmakla birlikte uygulamada eğitime erişemedikleri görülmektedir.

İkinci husus ise 16 yaş sonrası eğitime devam etmektir. 16 yaşından büyük olup eğitime devam etmek isteyen mülteciler vatandaşlarla aynı haklara sahiptir. 16-18 yaş arası ileri eğitime erişmek isteyen mültecilerin HEFCE katkı payı ödemesi ve yaşam masrafları için tüm gençler gibi geri ödemesiz kredi alması mümkün olmakla birlikte sığınmacılar bu imkana sahip bulunmamaktadır (Scholten, Baggerman, vd., 2017, s. 53). Sığınmacıların katkı payı desteği alamaması nedeniyle okul masraflarını karşılamaları ve eğitime devam edebilmeleri ancak burslar yolu ile mümkün olabilecektir.

Oryantasyon, bilgilendirme eğitimleri diğer bir alandır. Tam ve Eşit Vatandaşlar belgesi kapsamında mültecilerin vatandaşlık ve kurumların nasıl çalıştığı konusunda bilgilendirilmesi amacıyla oryantasyon kursları uygulaması başlatılmış olup, kurslar sırasında yapılacak çalışmalarla mültecilerin ne tür eğitimlere ihtiyacı olduğunun tespit edilmesi de amaçlanmıştır (Home Office, 2000, s. 6). Söz konusu eğitimlerde amaç ülkeye yeniden yerleşme sürenin kolaylaştırılmasıdır. Yükseköğretime ilişkin olarak ise politika belgelerinde herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Ancak Birleşik Krallık'ta çok sayıda üniversite mülteci ve sığınmacı yükseköğretim öğrencileri için burs vermektedir.

Zorunlu eğitim, ileri eğitim ve yükseköğretim dışında mültecilerin dil öğrenmek ve mesleki yeterliliklerini yenilemek ya da kazanmak için eğitim alması da gerekmektedir. UKBA 2007 yılında entegrasyon için gerekli temel ihtiyaçları karşılamakta kullanılmak üzere entegrasyon kredisini başlatmış, fonların %90'ı barınma kalanı ise eğitim ve iş için kullanılmıştır (Home Office, UK Border Agency, 2009, s. 11). ESOL kurslarının desteklenmesi mültecinin iş piyasasına bir an önce erişmesini, çalışmaya başlayarak topluma katkı sunmasını amaçlayan politikanın devamıdır.

Birlikte Hareket etmek adlı belgede okullarda İkinci Dil olarak İngilizce (EAL) programları uygulanacağı; Etnik Azınlık Fonundan EAL desteği için fon sağlanacağı; eğitim müfredatına mülteci olma, bunun sonuçları nedenleri, herkese saygı, çeşitlilik, tolerans gibi konuların ekleneceği belirtilmektedir (Home Office, UK Border Agency, 2009, s. 27). Dolayısıyla yalnızca yetişkinlerin dil eğitimi ESOL kursları yoluyla desteklenmemekte aynı zamanda zorunlu eğitim çağındaki öğrencilerin dil eğitimleri de okullardaki EAL dersleri ile desteklenmektedir. Entegre Topluluklar Eylem Planı ise eğitim ve gençlik strateji altında öğretmenlerin İngiliz değerlerini teşvik etmesinin desteklenmesi, yeni ücretsiz okulların teşviki, özel okullarla ilgili sistemin gözden geçirilmesi, evde eğitim kurallarının

belirlenmesi (Home Office, 2019c, s. 11-12) gibi eğitime ilişkin genel düzenlemeler yer almakta olup, mültecilere özel herhangi bir eyleme rastlanmamıştır.

Birleşik Krallık'ta temel eğitim, ileri eğitim ve dil eğitimleri mülteciler açısından desteklenen alanlar olarak karşımıza çıkmakla birlikte söz konusu belgelerde yükseköğretime ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak yükseköğretime devam edecek mültecilerin vatandaşlar gibi HEFCE'den kredi alması ve sığınmacı ile mülteciler için STK'lar ve üniversitelerce verilen burslardan yararlanması mümkündür.

5. SURİYELİ MÜLTECİLERİN ENTEGRASYONU VE ULUSAŞIRI BAĞLARA İLİŞKİN BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde Birleşik Krallık'ta yükseköğretimdeki Suriyeli mültecilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgulara ve temel tartışmalara yer verilmiştir. Suriyeli öğrenci veya mezunlarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular, literatür ve politika belgelerinde yer alan bilgiler çerçevesinde ele alınmıştır. Bulgular kültürel sermaye, zorunlu göç etme biçimleri, göç nedeni, yükseköğretime erişim, yapısal entegrasyon bileşenleri, güçlükler ve beklentiler, ulusaşırı bağlar ve aktiviteler, entegrasyon ve aidiyet, mültecilerin geri dönüş eğilimi olmak üzere 9 ana başlık altında gruplandırılmıştır.

5.1. Kültürel Sermaye

Katılımcıların daha önce edindikleri eğitim, ailelerinin eğitimi, sosyoekonomik durumu, eğitime verdiği önem gibi hususlar hem ülkeyi seçme nedenlerini hem de eğitime devam etme motivasyonları üzerinde etkili olmaktadır. Katılımcıların 7 tanesi lisans öğrencisi, 6'sı yüksek lisans mezunu (görüşmeler devam ederken mezun olanlar dahil), 4'ü yüksek lisans öğrencisi, 1 tanesi doktora öğrencisi ve 1 tanesi de doktora mezunudur. Katılımcıların Suriye'deki eğitim durumlarına bakıldığında ise 1 tanesinin doktora mezunu, 9'unun lisans mezunu, 4'ünün lisans öğrencisi, 4'ünün lise mezunu ve 1 tanesinin lise öğrencisi olduğu görülmektedir ***(Tablo 12)*** Dolayısıyla katılımcıların önemli bir kısmı yükseköğretim tecrübesine sahip olarak Birleşik Krallık'a gelmiştir. Birleşik Krallık'a geldiklerinde katılımcıların 12 tanesi (Arapça-İngilizce mütercim tercümanlık veya İngiliz dili mezunları, IELTS sınavını geçerek gelenler veya daha önceki eğitimleri nedeni ile) dil bilmekte olup, yalnızca beş katılımcı dil bilmeden ülkeye gelmiş ve iki katılımcının ise dil bilmekle birlikte geliştirmesi gerekmiştir.

Tablo 12. Katılımcıların Suriye ve Birleşik Krallık'ta eğitim düzeyi ve dil yeterliliği

Suriye'de Eğitim Düzeyi		Birleşik Krallık'ta Eğitim Düzeyi		Dil	
Lise öğrenci	1	Lisans öğrenci	7	Dili bilenler	12
Lise mezun	4	Yüksek lisans öğrenci	4	Dili az bilenler	2
Lisans öğrenci	4	Yüksek lisans mezun	6	Hiç bilmeyenler	5
Lisans mezun	9	Doktora öğrenci	1		
Doktora mezun	1	Doktora mezun	1		

Birleşik Krallık (484 katılımcı), Lübnan (532 katılımcı) ve Yunanistan'daki (500 katılımcı) genç Suriyelilerle yapılan bir araştırmaya göre, yükseköğretim mezunu (lisans, yüksek lisans ve doktora) Suriyeli mülteci oranı Birleşik Krallık'ta %25.7, Yunanistan'da %15.4 ve Lübnan'da ise %8.8 olup, zorunlu göçten önceki dönemde Birleşik Krallık'a gelen Suriyeli mültecilerin %38'i eğitime devam etmekte ve Birleşik Krallık'a yerleşenlerin %31'i eğitimlerini tamamlamak istemektedir (Karyotis vd., 2018, s. 7-8). Katılımcıların Suriye'deki eğitim durumları dikkate alındığında 4 tanesinin lise mezunu ve bir tanesinin lise öğrencisi, diğer kısmının ise lisans öğrencisi veya mezun olması eğitimli grubun Birleşik Krallık'a yönelmesine ilişkin bahsedilen araştırmayı destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Mültecilerin beraberlerinde getirdikleri maddi veya maddi olmayan varlıklar, mültecilere ev sahibi ülkede sunulan imkanlar, ev sahibi ülkenin entegrasyon politikası ve hem köken ülke hem de ev sahibi ülkenin ekonomik durumu ve refah devleti yapıları mültecilerin entegrasyonunu etkilemektedir (Scholten, Baggerman, vd., 2017, s. 7-8). Dolayısıyla, yalnızca mültecilere geldiklerinde sunulan fırsatlar ile entegrasyon politikası değil mültecilerin beraberlerinde getirdikleri deneyimleri, beklentileri ile kişisel özelikleri entegrasyon sürecinde etkili olacaktır. Katılımcı grubun büyük çoğunluğu Suriye'de iken de yükseköğretime devam eden veya lisans mezunlarından oluşmaktadır. Dolayısıyla Birleşik Krallık'ta eğitime devam etmelerinin veya eğitimi önceliklendirmelerinin olağan olduğu düşünülmektedir. Nitekim grubun Birleşik Krallık'a göç etme amaçları arasında da eğitimin yer alması bunu destekler niteliktedir.

Katılımcıların ve ailelerinin eğitim durumunu anlayabilmek amacıyla ailelerine ilişkin bazı sorular katılımcılara yöneltilmiştir. Ailelerin büyük kısmı anne ve babadan en az birinin üniversite mezunu olduğu, bazı durumlarda ise doktora eğitimi aldıkları ve kardeşlerin tamamının üniversite öğrencisi ya da mezun oldukları ailelerdir. Anne babanın üniversite mezunu olmadığı ailelerde ise katılımcılar ailelerinin eğitime özel bir önem verdiğini ve tüm çocuklarını üniversitede okuttuğunu özellikle vurgulamıştır. Söz konusu ailelerde baba genellikle işletme sahibidir. Katılımcıların bir kısmının anne veya babası üniversite mezunu olmamakla birlikte tüm diğer kardeşleri ya üniversite okumakta ya da üniversite mezunudur. Katılımcılar (9E, 10E, 12E) ise ailelerinde üniversite eğitimi alan tek kişi ve aileler lise mezunu ya da okuma yazma bilmeyen ailelerdir. Bazı ailelerde ise babanın üniversite eğitimi almadığı ya da eğitimi yarıda bıraktığı ama annenin üniversite eğitimini tamamlamış olduğu dikkat çekmektedir.

Anne-baba ya da kardeşler arasında genellikle üniversitelerde mühendislik ve sağlık alanında eğitim alanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Anne ve babası ile birlikte kardeşleri de üniversite mezunu olan katılımcılardan biri (3K) anne, baba ve kardeşlerin üniversite mezunu olduğunu ve mühendislik ya da sağlık eğitimi aldıklarını anlatmıştır:

> Annem öğretmen, babam mühendis. Üç erkek kardeşim var ve hepsi de üniversite okudu. Biri bilgisayar mühendis, diğer tıp mühendisi ve son erkek kardeşim fizyo terapist. Buraya geldiğimizde o da spor alanında yüksek lisans yaptı. Ben de dijital pazarlama alanında yüksek lisans yaptım. Annem ve babam emekli…anne babam ve fizyo terapist kardeşimle birlikte geldik. Büyük erkek kardeşim burada uzun süredir yaşıyor, burada çalışıyor. Diğer erkek kardeşim ise İsviçre'de mülteci orada çalışıyor. (3K), Yüksek lisans mezun

Diğer taraftan katılımcıların bir kısmının ailesi ise Suriye'de akademisyen iken Birleşik Krallık'a göç etmiştir. Aileleri akademisyen olan katılımcılar (1E ve 4K) anne babalarının genellikle mühendislik alanlarında doktora sahibi olduğunu ve Birleşik Krallık'a geldikten sonra burada da akademisyen olarak çalışmaya devam ettiğini ifade etmiştir.

> Esas olarak annem Suriye'de üniversite mezunu idi. Biyoloji bilimi konusunda diploması var. Babam ise Gıda mühendisi, babam Şam'da profesördü. Kardeşim lisedeydi…(1E), Yüksek lisans öğrenci

Daha önce Birleşik Krallık'ta doktora eğitimi alan ailelerin çocukları ise ülkeye dil yeterliliğine sahip olarak gelmiş ve anne ya da babanın Birleşik Krallık'tan diploması olması gerek göçü gerekse göç sonrası iş bulmayı kolaylaştırmıştır. Örneğin katılımcı (4K)'nın babası Birleşik Krallık'ta doktorasını tamamlamıştır. Dolayısıyla ailenin ülkeye tekrar

gelmesi ve iş bulması kolay olmuştur. Daha önce Birleşik Krallık'ta yaşamaları katılımcı (4K) 'nın çocukken İngilizce öğrenmesini sağlamış ve bu sayede ülkeye geldikten sonra ise dil ve eğitime erişim konusunda sorun yaşamamıştır.

Anne-baba üniversite mezunu olmayan ailelerde kardeşlerin tümünün üniversite mezunu olduğu göze çarpmaktadır. Annesi ev hanımı, babası işletme sahibi olan katılımcı (2E)'nin kardeşleri Arapça öğretmeni ya da işletme mezunudur. Benzer şekilde anne ve babası üniversite mezunu olmamakla birlikte katılımcı (8K)'nın 2 erkek kardeşi ve kız kardeşi üniversite mezunu, diğer kardeşi savaş nedeniyle üniversiteyi bırakmak zorunda kalmış ve en küçük kardeşi ise yüksekokul mezunudur. Ailede eğitim seviyesinin daha düşük olduğu kişi sayısı ise son derece sınırlı olup, ailesi okuma yazma bilmeyen veya en fazla lise mezunu olan 3 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcı (9E)'nin ailesinde üniversite mezunu tek kişi kendisidir ve anne, babası hiçbir okul bitirmemiş, sadece kız kardeşlerinden bir tanesi lise mezunu, diğer kız kardeşi okulu bitirmemiş ve erkek kardeşlerinden hiçbiri ise okul bitirmemiştir. Söz konusu katılımcı (9E) görüşme sırasında ailesinin durumunu "işçi sınıfıydık" diye anlatmıştır.

Suriye'de üniversiteye devam etme konusunda kadın ve erkekler arasında bir fark görülmemiş aksine kadınların eğitiminin desteklendiği düşünülmektedir. Yalnızca katılımcılardan biri (5K) kız kardeşinin 20 yaşında üniversiteye devam ederken evlendiğini, bu nedenle eğitime devam etmek istemediğini anlatmıştır. Söz konusu katılımcının (5K) babası mühendis olmakla birlikte uzun süre önce vefat etmiş, annesi hemşire, 3 erkek kardeş bilgisayar mühendisliği veya eczacılık mezunu, en küçük erkek kardeş ise Birleşik Krallık'a gelmiş ve yükseköğretime devam etmektedir. Bazı aileler zorunlu göç sırasında farklı ülkelere yerleşmiş olmakla birlikte yerleşilen ülkelerdeki kardeşlerin de yükseköğretime devam ettikleri görülmüştür. Örneğin katılımcılardan (7K) birinin İsveç'te mülteci olan diğer erkek kardeşi de orada yükseköğretime devam etmektedir.

Mültecilerin köken ülkede edindikleri eğitim ve nitelikleri, iş deneyimleri, etnik ağları ev sahibi ülkeye yerleşmeleri sürecinde hem topluma uyum sağlamalarında hem de iş piyasasına erişimlerinde kolaylaştırıcı bir role sahiptir. Bourdieu'ya (1986) göre aileler tarafından kültürel sermayenin gelişimine yapılacak yatırım eğitime erişim üzerinde etkili olup, eğitim sonucu elde edilecek akademik yeterlilikler şeklindeki kültürel sermayenin ekonomik sermayeye dönüşümü ise sosyal sermayeye bağlıdır. Yükseköğretime devam etme imkanına sahip olan katılımcıların çoğunluğunun ailelerinin de eğitimli olduğu, bazı

ailelerde baba işletme sahibi iken annenin üniversite mezunu olduğu ve eğitime önem verildiği görülmektedir. Anne babanın eğitimli olmadığı ailelerde ise ailenin ekonomik durumu bir katılımcı hariç iyidir ve aile eğitime öncelik vermektedir.

Lise öğrencisi olanlar haricinde (daha önce Birleşik Krallık'ta yaşamış bir lise öğrencisi dışında) tüm katılımcılar belirli dil yeterliliği ile ülkeye gelmiştir. Hatta öğrencilerin bir kısmı Almanya ve Birleşik Krallık arasında seçim yaparken belirli ölçüde ülke dilini bildikleri için gelmeyi tercih etmişlerdir. Dolayısıyla aileler tarafından eğitime yapılan yatırımın katılımcıların Birleşik Krallık'ta da eğitime devam edebilmelerini kolaylaştırdığı söylenebilir. Katılımcıların bir kısmı Suriye'de üniversiteye devam ederken Birleşik Kralık'a mülteci olarak gelmiş ve eğitime yıl kaybı olmakla birlikte devam edebilme imkanı elde etmiştir. Uluslararası öğrenci olarak Birleşik Krallık'a gelen ve daha sonra sığınma talep ederek mülteci statü alanlar ise Suriye'de üniversite mezunu olup, Birleşik Krallık'a yüksek lisans amacıyla gelmiştir.

Ager ve Strang (2004) tarafından dil ve kültürü bilme entegrasyon sürecinde kolaylaştırıcılar olarak kabul edilmekte, Bourdieu (1991, s. 61-62) ise dil sermayesinin aktarımını kültürel sermayenin aktarımının bir şekli olarak kabul etmekte ve dil yeterliliğinin de kendini akademik yeterliliklerle gösterdiğini belirtmektedir. Mülteciler açısından bakıldığında köken ülke ile yerleşilen ülkenin dilinin farklı olması durumunda yeterli kültürel sermayeye sahip olunmadığından başarısız olunması kaçınılmaz olarak görülebilir. Dolayısıyla, ev sahibi ülkenin dilinin öğrenilmesi topluma, iş piyasasına ve eğitime entegrasyonun önemli bir parçasıdır. Dil bireysel ve sosyal entegrasyonda, günlük yaşamda, iş ve eğitime erişimde bir kaynaktır, aidiyet ve yabancılığın bir sembolü olarak farklılaşma ve ayrımcılığı artırır, eğitim, iş, sosyal ilişkilerde eşitsizlik dil yeterliliği yoluyla belirlenir ve üretilir (Esser, 2006). Dil entegrasyonu iletişim sağlayabilmenin ötesinde ev ve iş piyasasına erişimle birlikte kimliğin bir belirleyicisi olarak din ve kıyafetler gibi kişisel ve kültürel kimliklerin oluşmasında da önemlidir (Council of Europe, 2014). Katılımcı grubun dil yeterliliğine sahip olmasının yalnızca yükseköğretime erişimi değil barınma ve iş gibi yapısal entegrasyonu sağlayan hizmetlere erişimi kolaylaştıran ayrıca toplumla ilişkilerini de olumlu etkileyen bir husus olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla grubun entegrasyonunun dil bilmeyen ve eğitimli olmayan gruplara göre kolay olması muhtemeldir.

Gerekli dil yeterliliğine sahip olmayan bazı katılımcılar ESOL kursları aldıktan sonra eğitimlerine devam etmeye başlamıştır. Diğer taraftan, katılımcı grubun dil bilmenin önemi

konusunda farkındalığı yüksek olup, görüşmelerde dile getirilen hususlardan biri de dili bilmenin önemidir. Hatta bazı katılımcılar (2E) geçiş ülkelerinde kaldıkları süre içinde İngilizce dil eğitimi alarak Birleşik Krallık'a gelmek için hazırlanmıştır. Katılımcılar dili bildikleri için yeniden yerleşme sürecinde sistemi tanımada, ev bulmada, sağlık hizmetlerine erişimde ve yükseköğretime erişimde bu avantajdan faydalanmıştır. Dolayısıyla, katılımcıların Suriye'de iken aldıkları eğitim ve biriktirdikleri kültürel sermaye ile dil bilgisinin yeni ülkede yaşamlarını kolaylaştırıcı bir husus olduğu söylenebilir.

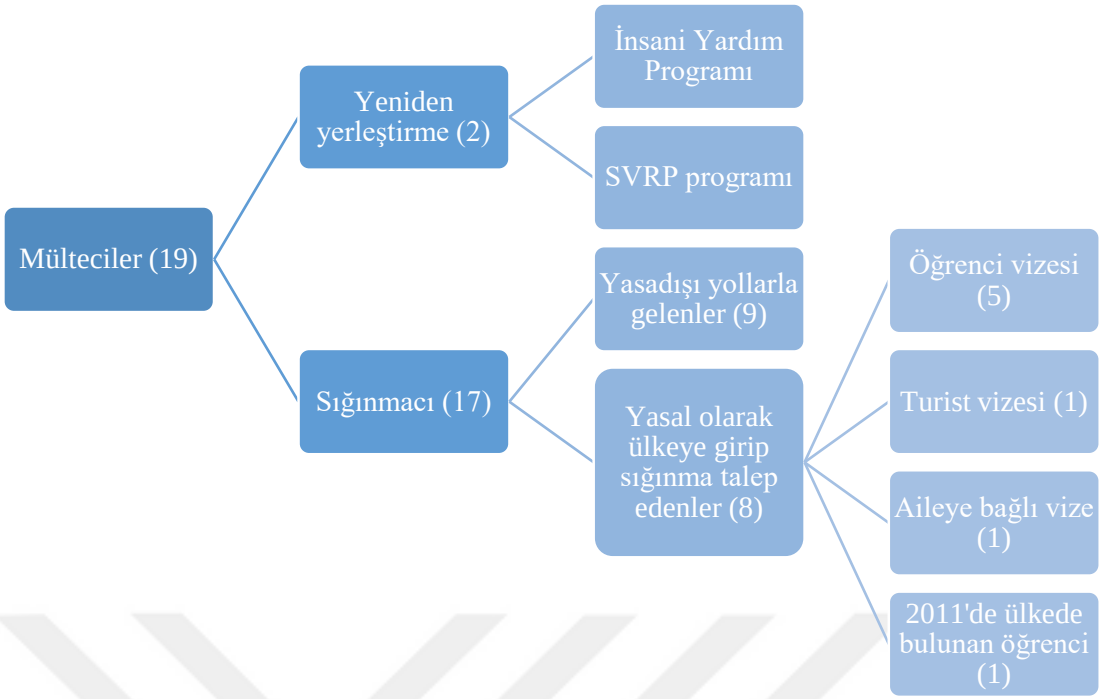
Mülteciler açısından bakıldığında dil yeterliliği kültürel sermaye içinde son derece değerli olup, gerçekten de uzun süren bir hazırlıktır. Mülteciler ülkelerinde kültürel sermayenin çeşitli formlarını akademik veya akademik olmayan biçimleri, dil yeterliliği veya diğer becerileri geliştirmiş ve bunlarla ev sahibi ülkeye gelmiş olabilirler. Ev sahibi ülkede bu kültürel sermayenin ekonomik sermayeye ya da bedenselleşmiş sermayenin kurumsallaşmış sermayeyi dönüşümü mümkün olmakla birlikte bu dönüşüm başka bazı şartlar tarafından da şekillendirilmektedir. Katılımcılardan lisans veya lise mezunu olanların diplomaları bazı üniversitelerce doğrudan kabul edilirken diploması olmayanların eğitimlerinin belgelendirilmesi ve kabulü konusunda daha fazla sorun yaşadıkları görülmüştür. Dolayısıyla, kurumsal sermaye olan akademik yeterliliklerin belgeleri ev sahibi ülkede belli şartlarda tanınmakla birlikte göç bu belgelerin değerini kısıtlamakta ve diğer sermaye biçimlerini taşımak kolay olmamaktadır.

Birleşik Krallık'ta yükseköğretim alan katılımcıların çoğunluğunun Suriye'de iken lisans eğitimine devam etmekte ya da lisansı tamamlayarak ülkeye gelen kişilerden oluşması, bu grubun akademik yeterlilikler anlamında kültürel sermayeye sahip olması Birleşik Krallık'a gelmelerini de kolaylaştırıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların profili mülteci olmanın dışında Birleşik Krallık'a çalışma vizesi gibi başka vizelerle gelebilecek özelliklere sahip olduklarını göstermektedir. Bu durum Bloch'un (2008) Birleşik Krallık iş piyasasına entegrasyona ilişkin tespitleri arasında yer alan söz konusu mültecilerin başka programlar altında da ülkeye gelebilecek olması bulgusunu destekler niteliktedir. Dolayısıyla katılımcılar açısından mülteci olma ve ekonomik göçmen olma arasındaki farkın belirsiz hale geldiği, kitlesel değil "en parlak ve en iyi göçmenlerin" çekilmesine (Gower, 2015, s. 1) yönelik Birleşik Krallık göç politikasının mülteciler açısından da iyi ve eğitimli olanların seçildiği ya da ülkeye göç ettiği nitelikli göçü desteklediği söylenebilir.

5.2. Zorunlu Göç Etme Biçimleri ve Yeni Göç Yolları

Katılımcıların göç etme biçimleri ile birlikte amaçları da farklılık göstermektedir. Katılımcılar ülke içinde sığınma talep edenler, ülkeye yasadışı yollarla gedikten sonra sığınma talep edenler, yeniden yerleştirme programları kapsamında doğrudan mülteci olarak yerleştirilenler olmak üzere farklı şekillerde Birleşik Krallık' gelerek mülteci olmuşlardır.

Katılımcılar 2011-2018 yılları arasında farklı dönemlerde ülkeye gelmiştir. Görüşmelerden elde edilen bulgular katılımcılar tarafından zorunlu göç etmek için birbirinden farklı yollar kullanıldığını göstermektedir. Bu kapsamda zorunlu göç biçimlerinden ilkini yeniden yerleştirme veya insani yardım kapsamında Birleşik Krallık'a yerleştirilmiş olanlar oluşturmakta olup, iki kişi bu şekilde gelmiştir. Diğer bir grup ise ülkeye yasadışı olarak ya da yasal yollarla gelerek sığınma talep edenlerdir. Yasal yollarla ülkeye giriş yaptıktan sonra sığınma talep edenleri ziyaret için gelip ülke içinde sığınma hakkı talep edenler, çalışma vizesi alan aileleri ile gelenler, daha önce gelen ailelerine sığınmacı olarak katılanlar, okumak için sığınmacı olarak gelenler, burslarla uluslararası öğrenci olarak gelip ülke içinde sığınma talep edenler olarak gruplayabiliriz (***Şekil 13***). Bu gruplar daha sonra başvurularının sonuçlanmasını takiben mülteci statüsü almıştır. Bu grupta yer alan katılımcılardan bir tanesi ise 2011 yılında Suriye'de olaylar başladığında Birleşik Krallık'ta burslu öğrenci olan ve ülkeye geri dönemeyerek mülteci olarak kalmış ve daha sonra vatandaş olmuştur. Dokuz katılımcı ise ülkeye yasadışı yollarla girerek sığınma talebinde bulunmuştur.

Şekil 13. Birleşik Krallık'taki Suriyeli mültecilerin göç yolları

Aileleri ile birlikte insani yardım veya yeniden yerleştirme programı kapsamında ülkeye gelen katılımcılar (3K, 18K) SVPRP programının başlatılmasından sonra bu program kapsamına alınmışlardır. Örneğin ailesi ile birlikte Suriye'den Türkiye'ye gelen katılımcı yaklaşık üç yıl Türkiye'de yaşadıktan sonra kardeşlerinden birinin Birleşik Krallık'ta yaşıyor olması nedeniyle insani yardım programı kapsamında ülkeye gelmiş ve daha sonra yeniden yerleştirme programı kapsamına alınmıştır. Birleşik Krallık'ta yerleşik diğer aile bireyleri genellikle 2011 yılından çok önce ülkeye gelip yerleşen kişilerdir. Birleşik Krallık'a yeniden yerleştirme programları kapsamında gelenler için barınma, iş, sağlık gibi hizmetlere erişim için hazırlıklar önceden yapılmaktadır. Bu kapsamda gelenler doğrudan mülteci statüsü almaktadır. Ancak, sığınmacı olanlar için ise farklı kurallar söz konusudur.

Ülkeye başka vizeler kapsamında yasal olarak giriş yaptıktan sonra sığınma talep edenler ise farklı yolları izlemiştir. Bir katılımcı (17K) ise Londra'da yaşayan oğlunu ziyaret etmek için ziyaretçi vizesi ile geldiği sırada Suriye'de çatışmaların şiddetlenmesi üzerine geri dönemediğini, sığınmacı olmak için başvuruda bulunduğunu daha sonra ise mülteci statüsü aldığını anlatmıştır. Katılımcılardan biri ise (4K) 18 yaşından küçük olmaları sebebiyle ülkede çalışma izni alan aileleriyle birlikte ülkeye gelip daha sonra eğitime devam etmekte karşılaştıkları güçlükleri aşabilmek amacıyla sığınmacı statüsü talep eden ve daha sonra mülteci statüsüne sahip olan kişilerdir.

> Birleşik Krallık'a 2017 Mart ayında geldim. Buraya ailemle geldim. Ailem buraya CARA aracılığıyla geldi. Bu kuruluş risk altındaki akademisyenlere yardım eden bir kuruluş. Yaklaşık iki yıl süren eposta ve yazışmalardan sonra buraya geldik. Babam X üniversitesinden sponsor bulduktan sonra gelebildik… Ben o sırada Suriye'de lise son sınıfta öğrenci idim. Sınavlardan önce son aylardı. Suriye'yi sınavlardan bir ay önce terk ettim… Amacım Birleşik Krallık'a gelip oturma iznimi alıp sınavlarımı yapmak üzere geri dönmekti. Birleşik Kralık'a geldiğimde tekrar geri dönmek istemedim. Böylece Suriye'deki eğitimimi bırakıp buarada liseye gitmeye karar verdim… Evime en yakın okula baktım, oraya gittim ve konuştum. O sırada 17 yaşındaydım… Bunun mümkün olamayacağını söylediler. (4K), Lisans Öğrenci

Aile fertlerinden birinin sığınmacı olarak ülkeye gelip mülteci statüsünü aldıktan sonra geri kalan aile fertleri için aile birleşimi talep etmesi başka bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, çocukların 18 yaşından büyük olması durumunda aile birleşimine izin verilmemektedir. Bu nedenle aile ülkeye gelip yerleştikten ve aile birleşimi yollarını denedikten sonra başarısız olunması üzerine bazı katılımcıların (1E) yasadışı yollarla ülkeye sığınmacı olarak geldiği görülmüştür. Aile birleşimi katılımcılar için en önemli sorunlardan biri gibi gözükmektedir. Çoğu aile birleşimi için talepte bulunduğunu ifade etmekle birlikte sadece bir kısmı başarılı olmuştur. Bu konuda sorun yaşayan katılımcılardan biri (1E) yasadışı yollarla sığınmacı olarak kendisinin daha sonra geldiğini belirtmiştir:

> Buraya 2013 yılının sonlarına doğru geldim. Ailem benden bir yıl önce buraya geldikten sonra. Onlar 2012 Aralık ayında geldiler. …Önce annem geldi ve aile birleşimi istedi. Annem sığınmacı olarak geldi. Aylar sonra mülteci oldu. Bende başvurdum ama kabul edilmedi. 18 yaşından büyüktüm, kız kardeşim 16 veya 17 yaşındaydı. Böylece o geldi….benim için buraya gelmek biraz farklı oldu….bir kişi aracılığıyla geldim, hangi havalimanı olduğunu hatırlamıyorum….(1E), Yüksek Lisans Öğrenci

Aile birleşiminin yasal yollarla sağlanamadığı durumlarda yasadışı sığınmacı olmak bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha önce kardeşleri ülkeye sığınmacı olarak gelmiş ve mülteci statüsü almış olanların diğer aile fertleri de yasadışı yollarla sığınmacı olarak gelebilmektedir. Bu yolla gelen bir katılımcı (5K) hikâyesini şu şekilde anlatmıştır:

> 2015 Şubat ayında annemle birlikte geldim. Maalesef yasal olmayan yollarla. Bir tırın içinde geldik. Havalimanından gelmeyi defalarca denedim, yapamadım o nedenle tırla geldik. Başlangıçta Londra'daydık, 28 gün orda kaldık. Sonra[başka bir şehre] yerleştirildik, orda yaklaşık 4 ay kaldık. Daha sonra oturma iznimi aldım, mülteci statümü. (5K), Lisans Öğrenci

Sığınmacı olarak ülkeye giriş yapanlar için en önemli sorun mülteci statüsünü almaları için geçen sürenin uzunluğudur. Çünkü barınma desteği ve iş arama desteği gibi yardımlar mülteci statüsü alındıktan sonra başlamakta, çalışma hakkı da statünün alınmasından sonra verilmektedir. İçişleri Bakanlığı verilerine göre, 2017 yılı itibariyle ülke içinde alınan

başvuru sayısı tüm başvuruların %85'ini oluşturmakta, başvuruların çok az bir kısmı yıl içinde sonuçlanabilmektedir (Home Office, 2018c). Katılımcıların çoğunluğu da verileri destekler bir şekilde ülke içinde sığınmacı başvurusunda bulunmuştur. Ancak katılımcı grubun sığınmacı başvurularının ortalama 6 ay içinde sonuçlandığı görülmüştür. Katılımcılarla yapılan görüşmelerde Suriyeliler dışındaki grupların başvurularının sonuçlanmasının çok uzun sürdüğü belirtilmiştir. Suriye'de süren olaylar nedeniyle Birleşik Krallık'ın bu grubun başvurularını daha hızlı sonuçlandırdığı düşünülmektedir.

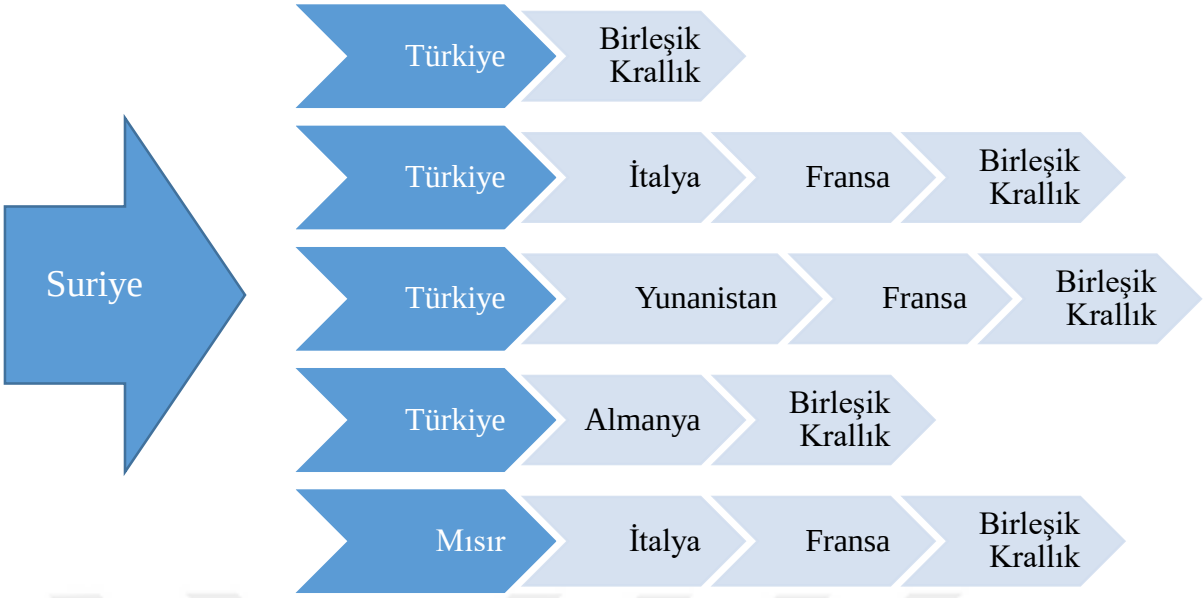
Katılımcıların özellikle eğitim amacıyla gelmek isteyenlerin yasal olarak Birleşik Krallık'a gelmeyi denedikleri ancak başaramayınca yasadışı yollarla geldikleri görülmüştür. Suriye'den Türkiye'ye gelen ve üniversite eğitimine başlayan daha sonra ise Birleşik Krallık'a gelen bir katılımcı (2E) yasal olarak gelmeyi başaramayınca sığınmacı olarak gelmeyi denemiştir.

> Buraya gelmek için vize almayı denedim. Alamadım çünkü şans yoktu. Ayrıca elçilik Ankara'da idi, bu yüzden yasal olmayan yollarla geldim. Sığınmacı olarak geldim. Türkiye'den İtalya'ya ve Fransa'dan Birleşik Krallık'a. (2E), Lisans Öğrenci

Bazı katılımcılar ise Suriye'de yaşarken lisansı tamamlayıp, yüksek lisans için burs bularak ve üniversitelerden kabul alarak uluslararası öğrenci statüsünde Birleşik Krallık'a geldikten sonra sığınma statüsü talep ederek mülteci statüsü almıştır. Bu şekilde gelen öğrencilerin önemli bir kısmını aktivistler ve insani yardım alanında çalışanlar oluşturmaktadır. Gelen öğrencilerin dile hakim olduğu ve alanlarında tecrübeye de sahip oldukları görülmüştür. Bu katılımcılardan (15K) biri şunları anlatmıştır:

> Farklı burslara başvurdum. Birleşik Krallık hükümet bursu için kabul edildim. Bursum yoluyla seyahat ettim ve daha sonra 1 yıl okudum. 1 yılın sonunda vizem bitmek üzereyken sığınmacı olmak için başvurmaya karar verdim. Birleşik Krallık'ta sığınma talep ettim. (15K), Yüksek Lisans Mezun

Yasadışı yollarla sığınmacı olarak gelenlerin göç güzergahları ise birbirinden farklı özellikler göstermektedir. Uluslararası öğrenci olarak Birleşik Krallık'a gelen katılımcılar (7K, 9E, 14E, 15K, 16K), ailesi ile birlikte iş vizesi kapsamında gelen ve turist olarak gelen katılımcı dışında diğer katılımcıların tümü Türkiye, Mısır, Lübnan gibi geçiş ülkelerinde en az bir yıl yaşamıştır. Ayrıca bazı katılımcılar ise Birleşik Krallık'tan önce Almanya gibi AB üyesi ülkelerde de mülteci-sığınmacı olarak yaşamıştır. Dikkat çeken başka bir husus ise eğitim amacıyla hareket edenlerin Almanya gibi AB ülkelerinden birinde yaşadıktan sonra dil yeterliliğini sağlayamamaları nedeniyle Birleşik Krallık'a göç etmesidir.

Şekil 14. Göç güzergahları

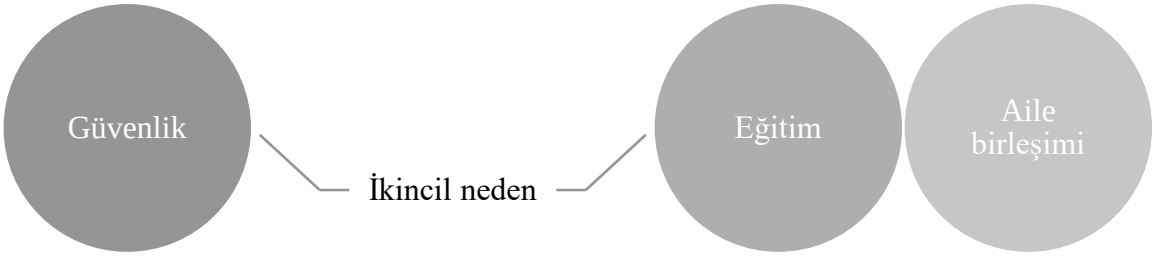
Göç güzergahlarında (**Şekil 14**) bulunan geçiş ülkelerinde sığınmacılar genellikle bir yıldan fazla yaşadığından bu ülkelerde ulusaşırı bağlar kurmuş ve bir kısmı ise bu ülkelerde eğitime devam etmiştir. Sığınmacı olarak Birleşik Krallık'a yasadışı yollarla gelen katılımcıların göç yolları AB raporunda belirtilen Balkan ve Akdeniz yolu ile (FRONTEX, 2018, s. 18-19) uyumlu olmakla birlikte, yasal yollarla özellikle öğrenci olarak ülkeye geldikten sonra sığınma talep edenlerle ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır.

5.3. Birincil ve İkincil Göç Amaçları Olarak Eğitim ve Aile

Zorunlu göçün sebebi genellikle güvenlik ve hayati risk olmakla birlikte Lee (1966) tarafından yapılan itme ve çekme faktörleri tanımından hareket edildiğinde katılımcı grubun da ülkeyi terk etme sebebi yani itme faktörü güvenlik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak ev sahibi ülkeye ilişkin çekme faktörü de ele alınması gereken bir husustur.

Araştırma kapsamında zorunlu göçe ilişkin birincil motivasyon güvenlik iken ikincil motivasyon genellikle aile birleşimi ya da eğitim olmaktadır. (***Şekil 14***). Katılımcılardan 7 tanesinin Birleşik Krallık'ta ailesi mevcutken 12 tanesi eğitim amacı ile ülkeyi seçmiştir. Eğitim amacı ile ülkeyi seçenlerin ulusaşırı bağları sayesinde bu ülkeye göç etmeye karar verdikleri görülmektedir. Katılımcılar arkadaş, akraba ve etnik gruplar aracılığıyla özellikle sosyal medya yolu ile Birleşik Krallık'ta eğitim konusunda bilgi alarak ülkeye göç etmeye karar vermiştir. Katılımcılar arasında Suriye'den sonra Türkiye, Lübnan ve Mısır gibi geçiş

ülkelerinde yaşayanlar yanı sıra Almanya gibi AB ülkelerinde yaşayanlar da bulunmasına rağmen bunların da eğitim amacıyla Birleşik Krallık'a gelmeyi seçtikleri görülmektedir.

Şekil 15. Yükseköğretimdeki Suriyeli mültecilerin ülke seçimi nedenleri

Katılımcılar Suriye'den ayrıldıktan sonra çeşitli geçiş ülkelerinde bulunarak Birleşik Krallık'a gelmeyi bir anlamda "seçmiştir". 7 katılımcı ailesi Birleşik Krallık'ta yaşamakta olup, ya onlarla birlikte göç etmişler ya da çeşitli yollarla aileleri ile bir araya gelmişlerdir. 12 katılımcının ise ikincil amacı eğitim olarak görülmekte olup, Birleşik Krallık'ta okumak isteyen, yasal yollarla gelemeyince yasadışı yollarla gelmek zorunda kalan, Türkiye'de bulunduğu süre içerisinde İngilizce öğrenerek gerekli hazırlığı yapan katılımcılar (2E) da bulunmaktadır.

> Ailemle birlikte Suriye'de yaşıyordum. Ama savaş başladığından Birleşik Krallık'a gitmeye karar verdim. Aynı zamanda, sadece savaştan dolayı değil, savaş olmasa bile Birleşik Krallık'ta okumak istediğimden dolayı. Ama şanssızdım çünkü savaş başladı. Böylece, gelmeye çalıştım ama gelmek için yasal bir yol yoktu…2014 yılında Türkiye'ye gittim. Orada bir buçuk yıl yaşadım, İstanbul'da. İngiltere'ye gelemedim, çünkü yasal yollarla gelmek istedim, yasadışı yollarla değil. Böylece kaldım ve üniversitede 10 ay dil eğitimi aldım… Orada vize almayı denedim. Hiçbir şans yoktu alamadım… Bu nedenle yasadışı olarak geldim… Sığınmacı olarak geldim… Sonra mülteci statüsü aldım. (2E)

Mülteciler için itme faktörü savaş ve korku iken, ev sahibi ülkenin kültürüne uygunluk (dil, değerler, din, yiyecek, kişilerarası ilişkiler gibi), nüfus politikaları ve asimilasyon-entegrasyon politikaları çekme faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır ve ev sahibi ülke yeterli nüfusa sahip olmadığı durumlarda daha aktif politika uygularken nüfusu yeterli olan ülkeler ise kendilerini bir tür sığınma ülkesi olarak görmektedir (Kunz, 1981, s. 48).

Özellikle eğitim amaçlı olarak Birleşik Krallık'ı seçenler açısından göç öncesi hazırlık sürecinin olması, eğitim imkanları hususunda bağların kullanılması ve ülke seçiminde dile göre karar verilmesi göze çarpmaktadır. Suriye'den Türkiye'ye geçen, Katar'a gitme planları yaparken Avrupa'daki arkadaşları aracılığıyla eğitim alabileceğini öğrendikten ve gerekli

Birleşik Krallık'ta eğitme ilişkin bilgileri onlardan aldıktan sonra ülkeye gelmeye karar veren başka bir katılımcı ise ülkeyi seçme sürecini şöyle anlatmıştır (10E):

> Türkiye'deydim, Avrupa'ya eğitimime devam etmek için gitmeye karar verdim. Erkek kardeşim bana her şey için yardım etti. Suriye'yi eğitimimi bitirmek için terk ettim, benim hedefim, amacım demek istediğim benim tüm hayatım buydu. Türkiye'ye geldim. Türkiye'de eğitim konusunda hiçbir bilgimiz yoktu. O sırada Katar'da yaşayan erkek kardeşimin yanına çalışmak üzere gitmek için başvurdum. Çünkü Avrupa hakkında hiçbir bilgim yoktu….benden önce Avrupa giden bir arkadaşımdan sonra Avrupa hakkında düşünmeye başladık. Onlar bana Avrupa'da eğitim ve yaşamla ilgili genel bilgileri verdiler. Herkes için şans olduğunu söylediler… Ondan sonra ben ve ailem okumak için Avrupa'ya gitmeye karar verdik. Neden Birleşik Krallık'ı seçtim? Almanya'da, İsveç'te her yerde arkadaşım vardı. Onlarla temasa geçtim ve eğitim hakkında sorular. Bana dilin entegrasyon için önemli olduğunu, üniversiteye gitmek, çalışmak ve okumak için önemini anlattılar. (10E)

Kunz'un ev sahibi ülkeye ilişkin çekme faktörleri arasında kültürel uygunluğa önem vermekte olup, katılımcılar açısından bu kültürü bilme şeklinde kendini göstermiştir. Ager ve Strang (2004) ev sahibi ülkenin dili ve kültürünü bilmeye entegrasyonu kolaylaştıran bir husus olarak yer vermektedir. Ülke dilini bilmek hem ülkeye göç etme kararında hem de entegrasyonda önemlidir. Benzer şekilde Kunz'a (1981, s. 46-47) göre, mülteciler ev sahibi ülkeye yeni ulaştıklarında köken ülke ve geçiş ülkesindeki hatıraların etkisi altındadırlar, ev sahibi ülkeye ilişkin rasyonel bir tercih yapmaları zordur ve ev sahibi ülkenin dilini bilmeyenler kendilerini yabancı, dışlanmış, yalnız hissedecekler ancak ev sahibi ülkede yeterli sayıda kendi dil, değerler, yiyecek ve gelenek gibi unsurlarına uygun kişiler bulurlarsa entegrasyon hızlanacaktır. Ülkeyi ve kültürünü bilmek, daha önce ülkede yaşamış olmak Birleşik Krallık'ı seçme nedenleri arasında yer almakla birlikte bu grubun da benzer şekilde aslında eğitim veya aile bağı nedeniyle Birleşik Krallık'a geldiği görülmektedir. Ayrıca, ana amaç eğitim olmakla birlikte yaşanılacak ülke ve şehir seçiminde orada yaşayan arkadaşların ve dilin etkisi bulunmaktadır. Katılımcılardan (4K) biri daha önce babasının eğitimi sırasında Birleşik Krallık'ta yaşamış ve daha sonra ailesiyle birlikte CARA yoluyla ülkeye gelmiştir.

> Üç yaşımdan yedi yaşıma kadar Birleşik Krallık'ta yaşadık. Çünkü babam doktorasını yapıyordu. Ben devlet okulundaydım. Böylece İngilizce öğrendim…Suriye'den Birleşik Krallık'a geldik, CARA aracılığıyla geldik…bu şehirde yaşayan biri vardı, biz onu babamın doktora eğitimi yoluyla tanıyorduk. CARA'yı o bize söyledi. Ama genel olarak biz daha önce Birleşik Krallık'ta yaşadığımız için ne bekleyeceğimizi biliyorduk. (4K)

Bu araştırma kapsamında katılımcıların eğitimli bir grup olması sebebiyle ülke tercihlerine baktığımızda oldukça rasyonel tercihler yaptıkları söylenebilir. Ailelerinin olduğu ülkelere yerleşmek istemeleri ve eğitim amaçlı gelenlerin ise Birleşik Krallık gibi uluslararası öğrenci hareketliliğin yoğun olduğu bir ülkeyi seçmeleri rasyonel tercihler olarak yorumlanabilir. Katılımcı grup açısından baktığımızda Birleşik Krallık'ta genellikle lise eğitimini tamamlamadan ya da lise mezunu olarak gelen ve dil bilmeyen 5 kişi dışında hepsinin İngilizce bildiği görülmektedir. Almanya'da yaşayan bazı katılımcıların (19E) da İngilizce bilmeleri nedeniyle Birleşik Krallık'a gelmeyi istemeleri dilin önemini destekler niteliktedir. Katılımcı grubun yükseköğretimli bir grup olduğu ve dil bilme hususunun tüm mültecilere genelleştirilemeyeceği göz önünde bulundurulmalıdır. Katılımcıların Kunz bulgularını destekler nitelikte kültürel olarak kendilerine uygun olmasa bile dilini bildikleri ve bazı katılımcılar için ise kültürünü bildikleri Birleşik Krallık'a göç etmeyi tercih ettikleri ve yapısal entegrasyonlarının hızlı olacağı söylenebilir. Ancak sosyokültürel entegrasyon açısından eğitimli grubun ev sahibi ülke ya da etnik gruba yaklaşması mümkündür.

Anne, baba, kardeş, nişanlı gibi aile fertlerinden birinin Birleşik Krallık'ta yaşaması katılımcılar arasında ülkeyi seçmede ikinci neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerleştirme programı kapsamında ülkeye gelen bir katılımcı (3K) erkek kardeşinin ülkede uzun süredir yaşadığını bir anlamda aile birleşimi kapsamında onları seçtiklerini ve böylece ülkeye yerleştirildiklerini ifade etmiştir.

Birleşik Krallık'a daha önce mülteci olarak göç eden kardeşleri ve nişanlısı bulunması sebebiyle buraya geldiğini anlatan katılımcı (5K), yerleşme sürecinde erkek kardeşlerinden yardım aldıklarından, yaşam pahalılığı ve şehrin kalabalık olması nedeniyle başka bir şehirde yaşamayı seçmediklerinden bahsetmiştir. Dikkat çeken bir husus ise katılımcıların bir kısmının başka aile fertlerinin bulunduğu Fransa gibi başka Avrupa ülkelerine de gitmeyi denemiş olmalarıdır.

> Birleşik Krallık'ta üç erkek kardeşim var. iki tanesi evli onlar ayrı bir yerde yaşıyor. Ben annemle geldim. Benim diğer erkek kardeşlerim kendileri geldiler bizden önce. Çünkü ben aynı zamanda nişanlıyım. Benim nişanlım Londra'da yaşıyor bu benim için başka bir amaçtı…Fransa'da 7 ay bekledik. Benim kız kardeşim Fransa'da yaşıyor….Başka bir ülkeye gitmeyi de denedik, Almanya ve İsveç gibi. Okumak ve çalışmak için tüm Avrupa ülkeleri olabilirdir. Ama benim için esas nokta nişanlım ve erkek kardeşlerimdi. Onlar buradaydı… Başlangıçta kesinlikle erkek kardeşim bize yardım etti. Gelip bizi görüyorlardı, neye ihtiyacımız olduğunu. Özellikle biz sığınmacı iken çalışma hakkımız yoktu. Çok az paramız vardı. Haftalık 35 pound veriyorlardı. Hiçbir şey. Otobüs bileti almak istesen

aynı gün biter. Erkek kardeşim bize yardım etti. Daha sonra Suriye topluluğu… Londra'ya taşınmak istemedik. Çünkü çok büyük bir şehir. Bu şehirden daha pahalı. Bilirsin orada trafik var. Çok kalabalık. Orada yaşamak çok zor. (5, K)

Mültecilerin Birleşik Krallık'a gelme nedenlerine ilişkin Somali, Tamil ve Kongolu 180 mülteci ile yapılan araştırmada mültecilerin sadece %20'sinin aile bağlarından dolayı, üçte ikisinin başka seçeneği olmadığı için Britanya'ya geldiğini ve %44'ünün ise sığınmak için başka bir ülkeyi tercih etmiş olmayı istediği sonucuna ulaşılmıştır (Bloch, 2000, s. 82). Dolayısıyla ülke seçiminde aile bağları önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

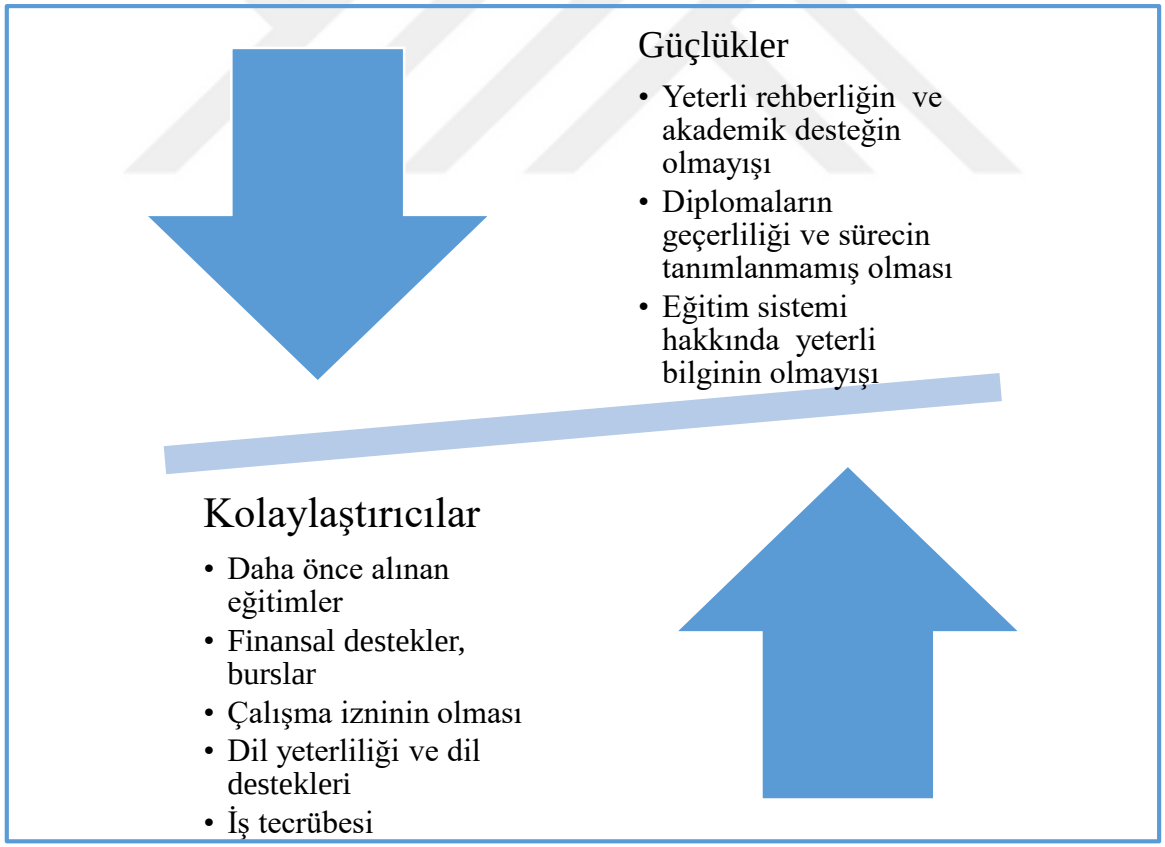
Suriyeli mültecilerin göç etmesinde itme faktörü Suriye'de yaşanan olaylar ve güvenlikken Birleşik Krallık'ı seçmelerindeki çekme faktörü bazıları için aile ama çoğunluğu için eğitimdir. Aileleri Birleşik Krallık'ta bulunanların ülkeye gelmeleri ve yerleşmeleri Bloch'un (2000, s. 82) araştırma bulgularını desteklemekle birlikte geri kalan kısım başka bir seçeneği olmadığı için değil eğitim amacıyla Birleşik Krallık'a gelmiştir. Dolayısıyla katılımcı grup açısından Birleşik Krallık tercihinin bilinçli bir tercih olduğu düşünülmektedir. Diğer taraftan katılımcı grup açısından özellikle Almanya gibi AB ülkelerinde yaşadıktan sonra eğitim amaçlı olarak Birleşik Krallık'ın tercih edilmesinin, dili bilmenin diğer çekme faktörleri olarak dikkate alınması gerekmektedir. Katılımcı grubun yükseköğretim alan bir grup olmasının bunu etkilediği düşünülmekle birlikte ülkenin ulaşılması zor bir ülke olması sebebiyle, özellikle Almanya gibi diğer AB ülkelerinde yaşayan Suriyelilerin de buraya geldiği dikkate alındığında bilinçli bir tercih ve hazırlığın ülke seçiminde önemli olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla katılımcı mülteci grup açısından göçe hazırlık anlamında gönüllü göçmenlerle aralarındaki farkın belirsizleştiği düşünülmektedir.

5.4. Yükseköğretime Erişimde Güçlükler ve Kolaylaştırıcılar

Eğitim insani yardımın dördüncü bileşeni olarak görülmekle birlikte, yükseköğretimin bireysel fayda ve kalkınma üzerindeki etkisinin daha fazla olduğu düşünüldüğünden yükseköğretim bazı ayrıcalıklı sınıflar için sunulan bir lüks olarak görülebilmektedir (Zeus, 2011, s. 262). Yükseköğretimin önemi bağışçılar ve uluslararası kuruluşlar tarafından da görülmeye başlamış olup Suriye krizi ile birlikte yükseköğretime verilen destek artmıştır. Mültecilerin yükseköğrenime erişimini güçleştiren hususlara ilişkin olarak özellikle Suriyeli mültecilerin yoğun olarak bulunduğu Türkiye, Lübnan ve Ürdün'de yapılmış çalışmalarda dil, belgelendirme, diplomaların kabulü, finansal sorunlar gibi konular üzerinde

durulmaktadır (Al-Hawamdeh & El-Ghali, 2017; El-Ghali vd., 2017; Watenpaugh vd., 2013, 2014a, 2014b; Yavcan & El-Ghali, 2017).

Birleşik Krallık'ta yükseköğretime erişimin önündeki güçlükler diplomaların geçerliliği, yeterli rehberliğin ve akademik desteğin olmayışı iken, kolaylaştırıcılar ise finansal imkanlar, çalışma izni, dil yeterliliği, daha önce alınan eğitimler ve iş tecrübesi olarak karşımıza çıkmaktadır (***Şekil 15***). Türkiye, Lübnan ve Ürdün'de yapılan çalışmalarda karşımıza çıkan diplomaların geçerliliği ve belgelendirme benzer şekilde Birleşik Krallık'ta da önemli bir güçlüktür. Ancak diğer ülkelerde yapılan çalışmalardan farklı olarak finansal güçlükler ve dil yeterliliği karşımıza birincil sorun olarak çıkmamaktadır. Katılımcı grubun katkı payı desteği ve burs alması ile çalışma hakkı olması ayrıca dil bilmesi bunun nedenidir. Bulgular katılımcı grup açısından en önemli sorunun yeterli rehberliğin olmayışı olduğunu göstermektedir.

Şekil 16. Birleşik Krallık'ta yükseköğretime ilişkin güçlükler ve kolaylaştırıcılar

5.4.1. Güçlükler

Yükseköğretim mültecilerin meslek hayatlarını da yeniden kurabilmeleri için önemli bir unsur olup, Birleşik Krallık'ta mülteci statüsünü elde edenler ülke vatandaşları gibi yükseköğretime erişme hakkına sahipler ve üniversite katkı payları için HEFCE'den kredi almaları mümkün olmakla birlikte, önceki yeterliliklerin tanınması ve belgelendirilmesinde bazı güçlüklerle de karşılaşılabilmektedir (Morrice, 2013, s. 653).

Birleşik Krallık'ta katılımcı grup açısından yükseköğretime erişimin önündeki güçlükler diplomaların geçerliliği, sürecin tanımlanmamış olması, yeterli rehberliğin olmayışı ve eğitim sistemini bilmemektir. Katılımcıların eğitim düzeylerine göre farklılık göstermekle birlikte tümü yeterli rehberlik olmayışı ve diplomalarının geçerliliği konusunda farklı uygulamalar nedeniyle güçlük yaşamış ve bu eğitim süreçlerinde zaman kaybına yol açmıştır. Lise diploması ile gelenler, diploması olmadan gelenler, lisans eğitimi görmekte iken gelenler, lisans diploması ile gelenler arasında eğitime erişim konusunda üniversitelere göre değişmekte olan farklılıklar bulunmaktadır. Yalnızca uluslararası öğrenci olarak IELTS sınavına girip, üniversitelerden kabul aldıktan sonra gelenler bir zorluk yaşamamıştır.

Suriye'de lise eğitimini tamamlayarak diplomaları ile birlikte gelenlerin üniversitelerin sundukları hazırlık yılı eğitimi alarak ya da "A level" sınavı yeniden geçerek yükseköğretime ulaşmaları mümkün olmuştur. Diğer taraftan eğitimin grubun göçünde önemli bir husus olması sebebiyle diplomaları ile birlikte göç etmeye çalıştıkları görülmüş olup, lise mezunu bir katılımcı (2E) " "Diplomamı kabul ettiler. Sorun yok. Diplomam vardı. Bu konuda çok dikkatli idim. Diplomam vardı. Sadece liseyi bitirdim. Çünkü savaş vardı. Üniversiteye gidemedim" diyerek bu durumu açıklamıştır.

Başka bir katılımcı (4K) ise Birleşik Krallık'a geldikten sonra tekrar Suriye'ye dönüp lise bitirme sınavlarını tamamlamaya çalışmış ama yapamayınca diploması olmadığından ve Birleşik Krallık'taki 16 yaş sınırı nedeniyle sorun yaşamıştır. Burada diğer sorun okulların bu durumda ne yapacağını bilmemesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcının (4K) dile hakim olması ve sistemi bilerek ısrarcı olması eğitimine devam edebilmesini sağlamıştır.

> Buraya geldim (şehre). Önce okula gittim. Evimin yanındaki en yakın okula baktım. Oraya gittim ve onlarla durumum hakkında konuştum, o zaman 17 yaşındaydım. Tamam 17 yaşındayım burada okula gitmek istiyorum. Belediyeye bağlı olarak bunun mümkün olamayacağını söylediler. Çünkü burada Birleşik Krallık'ta bir sistem var, 16 yaşından sonra okuldan ayrılıyorsun. Bu nedenle biraz güçlük çektim. Belediyeye gittim, Birleşik Krallık'ta eğitim alamayacağımı söylediler. Okulun söylediği gibi.

> Bana randevu verdiler ve okula tekrar gittim. Bana, İngilizcem ve benim Suriye'ye dönmemi istemedikleri için beni okullarına alma konusunda istekli olduklarını söylediler. Böylece, 1 yıl liseye gittim. En yüksek notu aldım. İskoçya'da A level İngiltere'dekine benziyor. Onun İskoç tarzı gibi. Konulara göre en yüksek aldım. Arapça'dan A aldım. 5 tane diğer ana dersi aldım. Onlar bilimsel modüldü. (4K), Lisans

Bazı katılımcılar ise üniversiteye kabul edilmekle birlikte hazırlık eğitimi almaları gerekmiştir. Bu konuda da standart bir düzenleme ya da rehberlik olmadığı görülmektedir. Suriye'de iken üniversite üçüncü sınıfta okuyan bir katılımcı (5K) yeterli bilgilendirme olmayışı nedeniyle önce tekrar GCSE sınavlarına hazırlanmış daha sonra IELTS sınavını geçerek üniversitede hazırlık okumaya kabul edilmiştir. Bu kapsamda dikkat çeken bir husus ise dil barajının üniversite tarafından düşürülmemesi ve katılımcının da tekrar sınavlara hazırlanarak eğitime devam etme isteğidir.

> GCSE'ye çalıştım ama tamamlamadım. Çünkü GCSE'nin bakaloryaya eşit olduğunu söylediler. Lise demek. Bu nedenle GCSE'yi bıraktım, çok zordu. Çünkü benim dilim değildi, dil çok zordu. Sonra üniversiteye başvurdum. İlk yıl kaybettim çünkü IELTS'den her bölümden 5.5 almam gerekiyordu maalesef her bölümden sadece 5 aldım. 5.5 olması gerektiğini söylediler 1 yıl kaybettim. Yeniden IELTS yaptım. 5.5 aldım ve üniversiteye başvurdum…hazırlık sınıfını bitirdim. (5K), Lisans

Noble ve Davies'in (2009, s. 599) İngiltere'de yükseköğretimde yer almayan gruplara ilişkin araştırmasında, yükseköğretime erişimde sosyal sınıfın etkisi göz ardı edildiğinde eğitime katılımı artırmanın tek yolunun öğrencilerin başarısını yükseltmek ya da yükseköğretime erişim için gerekli olan başarı seviyesini düşürmek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Görüşülen Suriyeli mülteci grubun eğitime erişimi açısından ele alındığında Birleşik Krallık'ta erişimi artırmak amacıyla özellikle finansal imkanlar sunulmasına rağmen erişim için gerekli başarı seviyesinin düşürülmediği söylenebilir. Katılımcılar üniversiteye başvurduklarında kendilerinden istenen IELTS puanını almak için bazı durumlarda bir yıl daha hazırlanmak durumunda kalmış ve puanı istenen puanın çok az altında olmasına rağmen üniversiteye kabul edilmemişlerdir. Dezavantajlı gruplar için erişimi artırmak eşitliği sağlamanın bir yöntemi olmakla birlikte kriterlerin düşürülmemesi erişimi engellerken dil desteği sunulması öğrencinin başarısını artırarak erişimi destekleyen bir yoldur. Dolayısıyla Birleşik Krallık'ta mültecilere eğitime erişim açısından eşit imkanlar sunulmaya çalışıldığı ve kabul kriterlerinin düşürülmesi yerine başarıyı yükseltmeye yönelik mekanizmalarla öğrencilerin desteklenmesinin tercih edildiği söylenebilir.

Katılımcıların yaşadıkları güçlükler yetki devredilmiş idarelere göre de farklılaşabilmektedir. İskoçya'da eğitim gören katılımcıların genel olarak kolejlerin ve üniversitenin desteğinden diğer bölgelere göre daha fazla yararlandığı görülmüştür. İskoçya'da eğitim gören bir katılımcı (4K) yükseköğretime erişim sürecini güç olarak tanımlamakla birlikte çevreden sistemi öğrenmek amacıyla destek aldığını şu şekilde ifade etmiştir:

> Başlangıçta üniversiteye gitmek oldukça güçtü. Okulda insanlara sordum. "ben üniversiteye gitmek istiyorum, aşamalar nedir?" insanlar bana yardım için diğer organizasyonları gösterdiler… örneğin burada çok üniversite var ama dişçilik okumak istiyorsan dikkatli olmalısın. Etraftaki üniversitelerle konuştuk. Bize aşamaları anlattılar. Örneğin hangi puanları almalısın, hatta diş kliniğine bile gittik. Bana her konuda yardım ettiler. Kişisel belge, başvuru formu gönderme. Bu avantajdı. Bu kişileri okuldan tanıyordum. (4K), Lisans

Birleşik Krallık'ta finansal açıdan sunulan HEFCE'den kredi alabilme imkanı hariç mültecilerin yükseköğretime erişimini destekleyen hedefli bir politika bulunmamaktadır. Dokuman analizi kapsamında incelenen belgelerde İskoçya'da İskoç Öğrenci Ödül Ajansına başvurma imkanı sunulduğu ve İskoç Fon Konseyinin yarı zamanlı olarak koleje devam etmek isteyen veya ESOL kurslarına katılacaklar için katkı payı muafiyeti getirdiği görülmüştür. Söz konusu bulgu İskoçya'da eğitim almakta olan katılımcılarla yapılan görüşmelerde de teyit edilmiştir.

Suriye'den Birleşik Krallık'a lise diploması ile gelen ve İskoçya'da eğitim alan başka bir katılımcı (10E) ise ESOL kursu aldığı kolejin ve diğer kuruluşların kendisine yardımcı olduğunu vurgulamıştır. Kurs aldığı kolejin kendisine gerekli bilgileri sunduğunu, bir yıllık eğitimi sırasında üniversiteye nasıl başvuracağı neler yapması gerektiği gibi konularda detaylı bilgiye sahip olduğunu belirtmiştir.

Suriye'de üçüncü ya da dördüncü sınıf öğrencisi olan ve eğitimlerini tamamlayamadan gelen bazı katılımcılar (1E) yıl kaybı olsa da doğrudan üniversiteye kayıt yaptırma konusunda başarılı olurken aynı durumda olan bazı katılımcılar ise (19E) derslerinin kabulünü sağlayamamış, hatta lise diplomalarının bile kabulü konusunda sorun yaşamıştır. Bu durum derslerin ve diplomaların kabulüne ilişkin farklı uygulamalara bir örnek olarak gösterilebilir.

> Suriye'de bilgisayar mühendisliği okuyordum. Dördüncü yıldaydım, bitirmeye çok yakındım. Buraya geldiğimde İngilizcem çok iyi değildi. Koleje gittim, iki ESOL kursu için koleje gittim. İkisi de

> İngilizcemi geliştirmek içindi. İngiliz aksanını öğrenmek için, çünkü Suriye'de Amerikan aksanı İngiliz aksanından çok kullanılıyor. …Suriye'deki üniversitemdeki transkriptimle birlikte üniversiteye geldim. Kurs lideri ile görüştüm. Beni ikinci sınıf öğrencisi olarak kabul etti. (1E), Yüksek lisans öğrenci

> Benim üniversiteyi bitirmeme, lisans derecemi almama sadece 1 ay kalmıştı…Benim diplomam, lise diplomam burada Birleşik Krallık'ta kabul edilmedi. Tüm Suriyelilerin lise diplomalarını burada kabul etmiyorlar. Öncelikle benim hazırlık sınıfını geçmem gerekti. Bu sadece bir yıl sonra ben lisans derecemi tamamlayacağım. (19E), Lisans öğrenci

Katılımcıların derslerin tanınması, diplomaların kabulü konusunda yaşadıkları sorunlar Morrice'in çalışmasında belirtilen yeterliliklerin tanınması ve belgelendirmeye ilişkin sorunların hala devam ettiğini göstermektedir. Diğer taraftan, Suriye'de üniversiteyi bitirerek diplomaları ile birlikte ülkeye gelenlerin eğitime devam etme sürecinin ise belgesiz olanlara ya da lise mezunu olarak gelenlere göre daha kolay olduğu görülmektedir. Suriye'de lisans eğitimini bitirdikten sonra gelen ve insani yardım, kalkınma, çatışma bölgeleri gibi alanlarda çalışan katılımcılar ise diploma denkliği ya da burs bulma konusunda herhangi bir sorunla karşılaşmamış doğrudan yüksek lisansa kabul edilmiş, hatta bir kısmı birden fazla yerden burs teklifi aldığını belirtmiştir. Birleşik Krallık'ta 71 üniversite tarafından sığınmacı ve mültecilere burs verilmesi finansal güçlüğün aşılmasında etkili olmuştur. Suriye'de İngiliz edebiyatı mezunu olan katılımcı (12E)'nin eğitimi ve iş deneyimi sayesinde Birleşik Krallık'a gelmesi ve burs bulması kolay olmuştur.

> 2012 yılında İngiliz edebiyatından mezun oldum….2012'den 2016'ya kadar Irak Kürt çatışma bölgesinde yaşadım…BM kuruluşları ile çalıştım. Suriye'de lisansım vardı doğrudan yüksek lisansa başvurdum. Benim diplomamı kabul ettiler. Çatışma ve kalkınma alanında 3 yıl deneyimim vardı…bursum vardı…üniversite katkı payı için burs veriyordu…diğer kuruluş ise yaşam masrafları için….(12E), Yüksek lisans mezun

Üniversitelerden kabul alarak uluslararası öğrenci olarak Birleşik Krallık'a geldikten sonra sığınma talebinde bulunanlar daha önce üniversitelerden kabul aldıkları için eğitimlerine doğrudan devam edebilmiştir. Ancak uluslararası öğrenci olarak gelenler katılımcıların (7K, 9E, 14E, 15K, 16K) karşılaştığı başka bir güçlük söz konusudur. Söz konusu katılımcılar IELTS sınavına girmek için Suriye'den çıkarak bölgede yer alan ülkelere gitmek zorunda kalmış ve vize süreçleri de bu ülkelerde tamamlanmıştır. Ancak bu süreçte katılımcılar gerekli belgeleri ve kabul mektupları olmasına rağmen vize başvurularının reddedildiğini ve başka ülkelerde yeniden denediklerini belirtmişlerdir.

Birleşik Krallık'a gelen Suriyeli mültecilerin karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisi ülkedeki eğitim sistemi hakkında bilgilerinin olmayışıdır. Uluslararası öğrenci olarak burslarla Birleşik Krallık'a geldikten sonra sığınma talep eden 5 öğrencinin yükseköğretime erişim konusunda rehberlik ihtiyacı olmamıştır. Bunlar dışındaki katılımcılardan yalnızca bir tanesi hariç katılımcılar üniversite eğitimine devam edebilmelerine rağmen bu süreçte yeterli rehberliğin olmayışı ve uygulama farklılıkları nedeniyle zaman kaybı yaşamışlardır.

Bazı katılımcılar (5K) Suriye'de iken üniversiteye devam etmelerine rağmen aldıkları derslerin kabul edilmemesi nedeniyle her şeye baştan başlamak zorunda kalmış olup, süreç içerisinde rehberlik ihtiyacını şöyle dile getirmiştir:

> Yeniden üniversiteye başvurmak çok zaman aldı. Üniversiteye girmek için üç yıl harcadım. Çünkü gerçek rehberlik yoktu. Gerçek rehberlik yok. Sana iyi bir şekilde yardım edecek birini bulamazsın. Ne yapsan iyi olur, ne yapmak zorundasın? Kendi başına bulmak zorundadır. Bu nedenle benim için çok zordu, çok sordum. Buradaki herkesin kendi problemi var. Kimse tamamıyla bu problemi bilmiyor. (5K), Lisans öğrenci

2013 yılında kriz yeni başladığı sıralarda ülkeye gelenler yeterli rehberliğin olmayışı nedeniyle daha fazla zaman kaybı yaşamıştır. Üniversite mezunu olan ve diploması da yanında bulunan katılımcı (8K) GCSE sınavlarına hazırlanırken öğretmenlerden birinden doğrudan yüksek lisansa başvurabileceğini öğrenmiştir. Söz konusu katılımcı 2018 yılında yüksek lisansını tamamlamış olup, yaklaşık 5 yıl sistemi anlayabilmek için zaman kaybetmiştir.

> Bahsetmeyi unuttum, sadece ben GCSE çalışırken yetişkin eğitim merkezindeki benim öğretmenim herhangi bir yüksek lisansı yapabileceğimi söyledi. Herhangi bir konu. GCSE çalıştım… sistemin farkında değildim… öğretmenim IELTS testine girebileceğimi ve asgari bir puan alırsam yüksek lisans yapabileceğimi söyledi…. Çok zaman kaybettim. Bana rehberlik edebilecek kimse yoktu. (8K), Yüksek lisans mezun

Stevenson ve Willot (2007, s. 683) Birleşik Krallık'ta yaptıkları araştırmada mültecilerin ve ailelerinin eğitim sistemi hakkında yeterli bilgilerinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde mültecilerle çalışan bir STK tarafından yapılan araştırmada da Birleşik Krallık'ta mültecilerin yükseköğretime erişiminde yetersiz ve doğru olmayan bilgilendirme olduğu belirtilmektedir (RSN, 2012, s. 12). Katılımcılardan bir kısmının üniversite mezunu olmasına rağmen GCSE sınavlarına girmek üzere hazırlanmaları yeterli

bilgiye erişemedikleri ve eğitim sistemi hakkında yeterli bilgi sahibi olmadıkları bulgusunu destekler niteliktedir.

Sistem konusunda bilgilendirme ihtiyacı tüm mülteciler için geçerlidir. Eğitime erişim konusunda yeterli destek olmadığını vurgulayan ve küçük kardeşi de liseye devam eden katılımcı (13E) IELTS sınavı ücretlerinin pahalı olduğunu, yiyecek ve barınma gibi ihtiyaçlar dışında rehberlik ihtiyacının sadece Suriyeliler için değil tüm mülteciler için olduğunu vurgulamıştır.

> Mülteciler için yeterli destek olduğunu düşünmüyorum…bu ülkeye hiç İngilizce bilmeden geldiysen, kimseyi tanımıyorsan ve üniversiteye gitmek istiyorsan birinin sana rehberlik etmesine ihtiyacın var. Yani para ve yiyecek veya barınma ile ilgili değil bu. Bu eğitimle ilgili. Burada ben eğitimime nasıl başlayacağım. Suriye'yi başka bir dille terk ettikten sonra…gerçekten çok zor, nasıl üniveristeye başlayacağım. Refugee Aid adlı organizasyonu bulana kadar IELTS sınavını alamadım. Onlar mültecileirn üniveristeye gitmesine yardım eden tek kuruluş…IELTS çok pahalı, onlar bana sınav ücreti konusunda yardımcı oldu…Sadece Suriyeliler için dğeil tüm mülteciler için…Mültecilerin okula, üniversiteye gidebilmesi için daha fazla desteğe ihtiyacımız var…(13E), Yüksek lisans

Katılımcıların çoğu akademik desteğe ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Özellikle Birleşik Krallık ve Suriye eğitim sistemindeki farklılıklar katılımcıları zorlayan bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. 2011 yılında savaş başladığı sırada burslu olarak Birleşik Krallık'ta bulunan bir katılımcı (6E) akademik destek ihtiyaç duyduğunu ve o dönemde ülkenin akademik açıdan hazırlıksız olduğunu anlatmıştır:

> Bursla geldim, kendim ödemedim. Destek dediniz, ne demek finansal mı akademik mi? Finansal olarak dediğim gibi sorun yoktu. Akademik olarak desteğe ihtiyacım vardı. Olmayan şey, akademik destekti. Aslında geriye baktığımda akademik destek açısından, daha fazla destekten faydalanabilirdim. Destek iyi değildi. Hala düşünüyorum da üniversite hazırlıksızdı. (6E), Doktora mezun

Katılımcılar eğitimleri sırasında zorluklarla karşılaşmışlar ve genellikle bunu iki ülke eğitim tarzındaki farklılığa bağlamışlardır. Suriye'de lisans öğrencisi iken Birleşik Krallık'a gelen, burada lisansını tamamlayarak yüksek lisansa başlayan katılımcı (1E) Birleşik Krallık'ta eğitimin çoğunlukla kişinin çabasına bağlı ve kaynaklara erişimin kolay olduğunu düşünmektedir.

> Eğitim yöntemi Suriye'de çok farklı. Birleşik Krallık'ta okutman size bilginin %50'sini verir. Geri kalan yarısını senin tamamlaman gerekir. Suriye'de %70'ini verirler. Sınavı geçecek kadar. Burada danışmanlık Orta Doğu'dan çok daha iyi. Kaynakları daha ulaşılabilir. Tüm kaynaklara, daha çok

kaynağa online olarak ulaşmak kolay. Çalışma anlamında burada daha profesyoneller. (1E), Yüksek lisans öğrenci

Genel olarak bakıldığında yeterli akademik destek ve rehberliğin olmayışı katılımcıların eğitime erişimini güçleştirmekle birlikte, sistemin öğrenilmesinden sonra başarılı oldukları görülmektedir. Örneğin katılımcı (1E) Suriye'de lisans eğitimini tamamlamak üzereyken Birleşik Krallık'a gelerek yeniden lisans eğitimine başlamış, lisans eğitimini başarıyla tamamlamış ve yüksek lisansa devam etmektedir. Benzer şekilde (9E)'de yüksek lisansı tamamlamış ve doktora eğitimine devam etmektedir.

Yeni yerleşilen ülkede sistemi bilmeme ve yeterli eğitime, diplomaya, dile sahip olunmadığının düşünülmesi mültecilerin kendi kendilerini dışlamasına da neden olabilmektedir. Kültürel sermayenin dışlayıcı etkisi yükseköğretim açısından ele alındığında katılımcı grubumuzun yükseköğretime başvuru sırasındaki tereddütlerini açıklayabilmektedir. Noble ve Davies'e (2009) göre kişilerin *kendi kendilerini elemesi* yükseköğretime ait olmadıklarını hissetmeleri, eğitimi riskli görmeleri durumunda; *aşırı seçim* kişilerin yeterli kültürel sermayeye sahip olmadıkları için başvuru formlarını dolduramamaları, başvurularının kabul edilmemesi veya okuldan atılmaları durumunda; *kendini daha aşağı sınıfa düşürme* yeterli bilgiye erişememe ya da bilgiyi yanlış yorumlama nedeniyle yanlış seçim yapma durumunda*; doğrudan seçim* başvuruyu değerlendiren akademisyenin kişiyi elemesi durumunda ortaya çıkmaktadır.

Kültürel sermayenin dışlama etkisi açısından, görüşmelerden çıkan bulgulara göre yükseköğretime erişim aşamasında ve daha sonra eğitime devam ederken katılımcıların genellikle kendi kendilerini eledikleri veya daha aşağı sınıfa düşürdükleri söylenebilir. Özellikle üniversite mezunu ve diplomaları ile birlikte Birleşik Krallık'a gelen dolayısıyla belgelendirme ve dil sorunu da olmayan bazı katılımcıların GCSE sınavlarına hazırlanması durumları ile ilgili yeterli bilgiye erişememeleri nedeniyle daha aşığı sınıfa düşürmenin bir örneği olarak yorumlanabilir. Birleşik Krallık'ta mültecilerin yükseköğretime erişimi konusunda yeterli rehberliğin olmayışı ve her yerel idarenin hatta her üniversitenin uygulamasının farklı olmasına ilişkin bulgu da bu durumun daha aşağı sınıfa düşürmeye sebep olduğunu destekler niteliktedir. Diğer taraftan, lisan eğitimini tamamlamak üzere iken Birleşik Krallık'a gelmesine rağmen lise diploması bile kabul edilmeyen bazı katılımcılar (19E) bulunması doğrudan seçim durumuna örnek olarak gösterilebilir.

Birleşik Krallık'ta yükseköğretim alan mültecilerin taşıdıkları kültürel sermayenin ev sahibi ülkede geçerli olabilmesi için yeni mekanizmalar geliştirdikleri, yeniden eğitim alarak, bir üst düzeyde eğitime devam ederek kültürel sermayeyi bulundukları şartlara ve hâkim grubun taleplerine uygun şekilde yeniden ürettikleri söylenebilir. Dolayısıyla yalnızca kültürel sermayeyi ev sahibi ülkeye taşımakla kalmayıp sosyal dışlanmanın önlenmesi ve iş piyasasına erişimin kolaylaşması açısından yeni diplomaları ve dil eğitimleri yolu ile kültürel sermayeyi dönüştürerek yoksulluk döngüsünü de kırma yolunda oldukları görülmektedir.

5.4.2. Kolaylaştırıcılar

Mültecilerin ortaöğretime erişimi sınırlı, yükseköğrenime devamı hala düşük seviyelerde olup, üniversite çağındaki gençlerin yükseköğretime başlama oranı %37 iken mülteci gençlerde bu oran %3'e düşmektedir (UNHCR, 2019, s. 6). Daha önce %1 (UNHCR, 2016b) olan mültecilerin yükseköğretime erişim oranı Suriye krizi sonrası artan çabalarla yükselmiştir. Yükseköğretim mülteciler için çoğu zaman bir lüks olarak görülebilmekle birlikte Suriyeli mültecilerle birlikte yükseköğretim özellikle kayıp neslin önlenmesi çerçevesinde desteklenen bir alan olarak görünür olmaya başlamıştır.

Yükseköğretime erişimde köken ülkede edinilen eğitim önemli bir etkendir. Katılımcı grup açısından bakıldığında 9'unun Suriye'de lisans mezunu ve 4 tanesinin ise lisans öğrencisi olmasının eğitime devam edebilmeleri konusunda etkili olduğu düşünülmektedir. Katılımcı grup arasında lise mezunu olup lisans eğitimine devam eden 4 öğrenci ve lise öğrencisi olan ve lisans eğitimine başlayan bir öğrenci bulunmaktadır. Bu durum mülteciler için ortaöğretime devam etmenin zor olduğunun ve lise mezunlarının da yükseköğretime geçişinin güç olduğunun bir göstergesi olarak görülebilir. Hâlihazırda lisans mezunları ise sağlanan burslarla eğitimlerini bir sonraki aşamaya taşıyabilmiştir. Ancak Birleşik Krallık'ta mevcut, liseye devam eden ya da mezun Suriyeli mülteci sayısının bilinmemesi ortaöğretimle ilgili tespit yapmayı güçleştirmektedir.

Birleşik Krallık'ta üniversiteler katkı payı almakta olup, mülteciler vatandaşlar gibi katkı payı öderken sığınmacılar uluslararası öğrenci statüsünde katkı payı ödemektedir. Katılımcı grubun üniversiteye devam etme hususunda gerekli finansal desteği sağlaması açısından üç farklı durum söz konusudur. Katılımcıların bir kısmı üniversite katkı paylarını ödeyebilmek amacıyla yükseköğretim kredisi almakta, bir kısmı burs almakta ve bazı

öğrenciler ise çalışarak katkı paylarını kendileri ödemeyi tercih etmektedir. Yalnızca bir öğrenci ailesi tarafından finansal olarak desteklenmektedir.

Mültecilerin yükseköğrenimi hem bireylerin yaşamlarını yeniden kurmaları ve hem de özellikle çatışma sonrası ülkelerin yeniden inşası açısından önemlidir (Seehly, 2014). Yükseköğretim gençleri çatışmalardan korur, onlara yaşamlarını yeniden kurmaları için bir fırsat sunar, savaş sonrası ülkelerin yeniden inşasında önemlidir ve kalıcı çözümler arasında yer almaktadır (Dryden-Peterson, 2010, s. 14-15). Birleşik Krallık'ta yükseköğretime erişim, katılımın artırılması yalnızca nitelikli işgücü sağlanması açısından değil aynı zamanda sosyal içerme, eşitlik, sosyal adalet açısından da önceliklendirilen ve önem verilen bir politikadır (Morrice, 2013, s. 652). Katılımcıların bir kısmı Birleşik Krallık'a aldıkları burslarla gelmiştir. Bu grubun özellikle çatışma bölgelerinde iş tecrübesine sahip olduğu ve ilerde Suriye'nin inşasında önemli olan şehir kalkınması, planlama gibi alanlarda çalışması bu gruba daha fazla fırsat sunulduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Birleşik Krallık'ta resmi olarak devlet tarafından verilen katkı payı desteği dışında çeşitli üniversiteler ve STK'lar mültecilere yükseköğretime devam etmek için burs sağlamaktadır. Birleşik Krallık'a geldiği dönemde başvuru sürecinin geçmiş olması nedeniyle burs alamayan ve eğitime bir an önce başlamak isteyen katılımcı (3K) HEFCE tarafından sağlanan krediyi alarak eğitimine devam etmiştir:

> Mültecilere yardım gibi, mülteciler için bazı organizasyonlar var. Sadece mülteciler için olan burslar var. Benim durumumda burs alamadım. Bu nedenle kredi aldım…Mart ayında geldim, ve daha sonra Mart sonlarıydı birkaç ay sonra üniversite araştırmaya başladım. Benim amacım yaşın avantajından faydalanmaktı. Her şeyi ertesi yıla ertelemek istemedim….bursa başvurmak için çok geçti. (3E), Yüksek lisans mezun

Zetter'e (2007) göre mülteci statüsü bürokrasi nedeniyle zor elde edilen bir etiket ve ödüldür. Mültecilere ve sığınmacılara tanınan farklı haklar bu etiketin önemini öğrenciler açısından da göstermektedir. Mülteci statüsüne sahip olanlar ile sığınmacılar arasındaki farklardan biri de sığınmacıların uluslararası öğrenci olarak katkı paylarını ödemek zorunda olmalarıdır. Burslu olmaları halinde kuruluşlar katkı payını ödemektedir. Ancak, sığınmacı statüsü ile üniversiteye başvurulduğunda bazı üniversiteler kişinin konumunun geçici olması ve mülteci statüsü verilmemesi halinde ülkeyi terk etmesi gerektiğinden okula kabul konusunda tereddüt etmektedir. Dolayısıyla bu durum kişinin burs alma sürecini de olumsuz etkilemektedir. Lisans eğitimine devam eden katılımcı (5K) sığınmacı olduğu dönemde

okula kabul konusunda sorun yaşadığını ancak başka ülkelerdeki mültecilerle karşılaştırma yapmanın daha doğru olacağını anlatmıştır:

> Biz vatandaş öğrenciler gibiyiz. Evet, üniversiteye gitmek zordu. Çünkü, bazen belki sen süresiz kalma izni alamayacaksın, belki ülkeyi terk edeceksin. Belki bazen tüm üniversiteler bize aynı fırsatı vermiyor, gerçek vatandaş öğrenciler gibi. Ama aynı zamanda herhangi birinden daha iyi. Başka bir ülkede yaşayan biri ile karşılaştırmak daha iyi. Bu sığınmacı iken ama mülteci, mülteci iken sana kimlik veriyorlar, çalışabilirsin, yapabilirsin. (5K), Lisans öğrenci

Yükseköğretime erişim konusunda mülteciler vatandaşlarla aynı haklara sahipken sığınmacılar yabancı öğrenci statüsünde olduklarından kredi alamamakta ve daha yüksek katkı payı ödemek zorunda kalmaktadır (ECRE, 2017, s. 73). Diğer taraftan İngiltere, Galler ve Kuzey İrlanda'da bazı üniversiteler sığınmacılar için düşük katkı payı uygulaması başlatmıştır (ECRE, 2017, s. 73). Dolayısıyla yükseköğretime erişim konusunda vatandaşla mülteciye aynı haklar verilirken sığınmacıların eğitime erişimi ise üniversitelerin çabaları ile desteklenmektedir. Katılımcılar arasında yer alan uluslararası öğrenci olarak Birleşik Krallık'a geldikten sonra sığınma talep eden grup ise benzer şekilde üniversiteler tarafından sağlanan sığınmacı bursları yolu ile ülkeye gelmiştir. Birleşik Krallık ve İngiltere için hazırlanan belgelerde yükseköğretime ilişkin bir özel düzenleme bulunmamakla birlikte üniversitelerin ve STK'ların girişimlerinin yükseköğretime erişimi destekler ve kolaylaştırıcı nitelikte olduğu söylenebilir.

Sığınmacıların eğitim kredisi alma imkanı olmadığından ve uluslararası öğrenci statüsünde katkı payı ödemeleri gerektiğinden sığınmacı iken burs alanlar dışında eğitime erişimleri sınırlıdır. Dolayısıyla, Birleşik Krallık'ta mültecilerin vatandaşlarla aynı katkı payını ödemesi, kredi alabilmeleri ve burslarla desteklenmeleri eğitimin önündeki finansal engelin kaldırılması açısından başarılı olduğu düşünülmektedir. Ancak diplomaların geçerliliği, önceki eğitimlerin kabulü ve özelikle yükseköğretime erişimde rehberlik eksikliği halen bir sorun olarak durmaktadır.

Uluslararası öğrenci olarak burslarla ülkeye gelen katılımcılar (7K, 9E, 14E, 15K, 16K) ise burslarının kendileri için yeterli olduğunu, sponsorlarının üniversite katkı paylarını ödediğini ve yaşam masrafları için de burs aldıklarını belirtmiştir. Söz konusu katılımcılar eğitimleri devam ederken sığınmacı başvurusunda bulunup daha sonra mülteci statüsü aldıklarından çalışma hakkına sahip olmuştur. Dolayısıyla bu öğrencilerin finansal destek almaları gerekmemiştir.

Mültecilerin yükseköğretime erişebilmeleri tek başına yeterli olmayıp bundan daha önemlisi eğitime devam ederek başarılı bir şekilde eğitimlerini tamamlayabilmeleridir. Öğrencilerin çoğu yaş grubu olarak bakıldığında aileleri için ekmek kazanmaları gereken kişiler durumunda olduklarından eğitime devam etme-çalışma ikileminde kalabilmekte, bir kısmı derslere devam edememekte ve başarısız olabilmektedir (Al-Hawamdeh & El-Ghali, 2017, s. 23). Birleşik Krallık'ta mültecilere verilen burs ve krediler çalışmak zorunluluğunu azaltırken, yasal olarak çalışma hakkının verilmesi iş piyasasına erişimlerini kolaylaştırmıştır. Katılımcılardan biri hariç hepsi çalışmaktadır ve hepsi çalışma hayatları arasındaki dengeyi okulları ile kurmaya özel göstermekte ve genellikle yarı zamanlı çalışmaları tercih etmektedirler.

Yükseköğretime erişimin önündeki diğer engel ise dil yeterliliğidir. Ancak katılımcı grup açısından bu husus bir engel olarak değil kolaylaştırıcı olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların altı tanesi Suriye'de iken IELTS sınavını geçerek ve üniversitelerden kabul alarak ülkeye gelmiştir. Üç katılımcı ise İngilizce-Arapça mütercim tercümanlık bölümünden mezun, bir katılımcı daha önce Birleşik Krallık'ta yaşamış, ikisi daha önceki eğitimler nedeniyle dile hakimdir. Dolayısıyla katılımcı grubun çok büyük bir kısmı için dil sorunu bulunmamaktadır. Katılımcıların beş tanesi yetersiz İngilizce ile ülkeye gelirken iki tanesinin de dilini geliştirmesi gerekmiştir.

Katılımcı grup içinde mütercim tercümanlık veya dil bölümünde mezun olan ya da ülkeye dil yeterliliği ile gelenlerin sayısı çoğunlukta olmakla birlikte bazılarının ESOL kurslarına katılımı gerekmiştir. Stevenson ve Willot (Stevenson & Willott, 2007, s. 680) çalışmalarında mültecilerin ücretsiz ESOL kurslarına katılma haklarının olduğunu ancak kurs sayısı ve öğretmen yetersizliği nedeniyle bekleme listeleri oluştuğunu belirtmektedir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerde ESOL kurslarına ilişkin olumsuz bir bulguya rastlanmamıştır. Bunun sebebi katılımcı grubun çoğunluğunun dil bilmesi ve gerçek anlamda dil desteğine ihtiyacı olan sınırlı kişi olması olabilir. Diğer taraftan dil desteğine ihtiyacı olan katılımcılar İskoçya ve Galler'de yaşamaktadır. Bu iki yetki devredilmiş idare de dil desteğinin fazla olması katılımcı grubun dil öğrenme açısından sorun yaşamamasının nedeni olabilir. Politika belgeleri kısmında da ele alındığı üzere Birleşik Krallık'ta mültecilerin dil öğrenmesini desteklemek üzere ücretsiz ESOL kursları verilmektedir. Ayrıca İskoçya'da sığınmacılar da ücretsiz ESOL kurslarından faydalanmaktadır. Dolayısıyla katılımcıların bu kurslara giderek dil öğrenmeleri mümkün olmuştur. Diğer

taraftan, özellikle eğitim amacıyla gelen bazı katılımcıların (2E) geçiş ülkelerinde dil öğrenmeye başladığı görülmüştür. Uluslararası öğrenci olarak burslarla gelen katılımcıların (7K, 9E, 14E, 15K, 16K) ise dil yeterliliği ile ilgili sorunu Suriye'de IELTS sınavını girememeleri nedeniyle bölgedeki diğer ülkelere giderek bu sınava girmek olmuştur.

5.5. Yapısal Entegrasyon Bileşenleri

Birleşik Krallık'ta yükseköğretimdeki Suriyeli mültecilerin entegrasyonunu etkileyen en önemli husus ülkenin entegrasyon yaklaşımıdır. Birleşik Krallık'ta göçmenler arasında resmi olarak yalnızca mültecilere ilişkin entegrasyon politikası uygulamakta, mülteciler dışındaki göçmenler için topluluk uyumu ve ırk ilişkileri yaklaşımı kullanılmakta (Scholten, Baggerman, vd., 2017, s. 50) olup, mültecilerin İngiliz toplumu kurallarına uymalarını artırmak amacı ile 2000 yılından itibaren bu konudaki çalışmalar başlamış (Saggar & Somerville, 2012, s. 12-13) ve strateji belgeleri hazırlanmıştır.

Mülteci hedefli entegrasyon yalnızca 1951 Sözleşmesi kapsamında kabul edilen mültecileri kapsamakta ve sığınmacılar bu politikalardan yararlanamamaktadır. Sığınmacı ve mültecilere uygulanan politikalar arasındaki en temel fark sığınmacılığın belirsiz bir durum olması sebebiyle çalışma hakkının verilmemiş olmamasıdır. Dolayısıyla Birleşik Krallık'ta gerek ekonomik göçmenler gerekse mülteciler (zorunlu göçmen) için çalışma hakkı en önemli husus olarak görülebilir. Birleşik Krallık mülteci entegrasyon tanımı zaman içinde değişiklik göstermekle birlikte her üç mülteci entegrasyon belgesi de entegrasyonu benzer şekilde mültecilerin İngiliz toplumunun üyeleri olmaları, topluluğa katkı sunmaları ve hak ve sorumluluklarını tümüyle yerine getirebilmesi için yetkiye sahip olduklarında gerçekleşecek süreç olarak kabul etmektedir. Dolayısıyla Birleşik Krallık modeli entegrasyonun haklara ve hizmetlere erişimin kolaylaştırılmasını başka bir ifadeyle yapısal entegrasyonu esas alan bir yaklaşım olduğu söylenebilir.

Birleşik Krallık'ta mülteci entegrasyonu 2000-2012 dönemi hariç halihazırda ana akım politikalarla desteklenen ve esas olarak eğitim, sağlık, barınma ve iş piyasasına erişimi hedefleyen yapısal entegrasyonu esas alan bir yaklaşımdır. Diğer taraftan ülke göç politikası herkesin değil nitelikli göçü desteklemekte olup, mülteciler için de kısmen bunun geçerli olduğu tespit edilmiştir.

Entegrasyonla ilgili çok sayıda tanım ve entegrasyonun ölçülmesine ilişkin gösterge bulunmakla birlikte, mülteciler açısından bakıldığında aslında entegrasyon mültecinin geldiği ülkeye (Birleşik Krallık) yeniden yerleşme sürecini göstermekte, aidiyet açısından bakıldığında ise mülteci ifadesi ev sahibi ve mülteci statüsü kavramları içinde sıkışmış bir şekilde yeniden yerleşmesi sorunlu görülen ve aslında kural dışı olanı, entegrasyon ise kurallara uyma sürecini göstermektedir (Kovacs, 2015, s. 12). Dolayısıyla mültecilerin yeniden yerleşme sürecinde kuralları öğrenme aşamaları, hizmetlere erişimi mültecilerin ülkeye entegrasyon sürecidir.

Birleşik Krallık Mülteci Entegrasyonu Ulusal Strateji Belgesine göre entegrasyon, mültecilerin İngiliz toplumuna tam potansiyel üyeliklerini başarmak, topluluğa katkı sunmak ve ülkede ikamet eden diğerleri ile hak ve sorumluluklarını tümüyle yerine getirebilmesi için yetkiye sahip olduklarında gerçekleşebilmektedir (Home Office, 2005, s. 5). Bu tanımdan hareket edildiğinde katılımcı grubun çalışması, dil bilmesi, eğitime erişmiş olması, haklarını bilmesi dikkate alınarak Birleşik Krallık yaklaşımı çerçevesinde entegre olmuş sayılabileceği söylenebilir. Birleşik Krallık entegrasyon tanımı haklardan hareket etmekte olup, hizmetlere erişimi esas almaktadır.

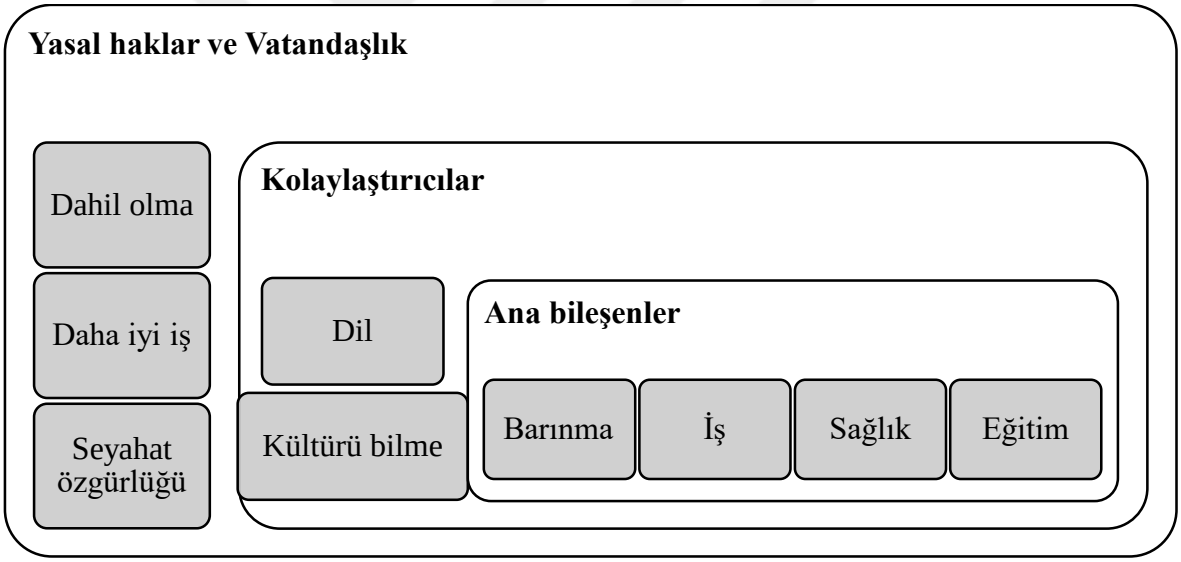

Şekil 17. Birleşik Krallık mülteci entegrasyon modeli

Politikalardan hareketle Birleşik Krallık mülteci entegrasyon modeli yapısal entegrasyon, topluluk uyumu ve vatandaşlıktan (***Şekil 17)*** oluşan üç ana halka etrafında açıklanabilir. Mülteci entegrasyonuna ilişkin düzenlemeleri ve genel uygulamaları göz

önüne aldığımızda yapısal entegrasyonun temel unsurları barınma, eğitim, dil desteği, sağlık ve iş piyasasına erişim olarak karşımıza çıkmaktadır (***Şekil 18***). Bu bileşenler mültecinin yeniden yerleşme sürecinde temel ihtiyaçlarını göstermekte olup, en çekirdek entegrasyon halini ifade etmektedir. Katılımcıların barınma, eğitim, sağlık ve iş piyasasına erişimi ele alındığında çekirdek entegrasyon gerçekleşmiş sayılabilir. Politika analizinde de hizmetlere erişim politikası kapsamında barınma, eğitim, sağlık hizmetlerine erişimin sağlanması entegrasyonun ilk aşaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla gerek belgelerden elde edilen bulgular gerekse katılımcılarla yapılan görüşmeler birbirini desteklemektedir.

Topluluk uyumu ise mültecinin yeniden yerleşme sürecinin tamamlanmasını takip eden, daha çok sosyokültürel entegrasyonu ve gerek ev sahibi toplumla gerekse diğer göçmen gruplarla bağlarını göstermektedir. Dolayısıyla, topluluk uyumunu entegrasyonun ikinci aşaması olarak ele alabiliriz. Topluluk uyumunun değerlendirilmesi oldukça zordur.

Şekil 18. Yapısal entegrasyon bileşenleri

Entegrasyonda nihai amaç vatandaşlığa erişmek olup, aslında vatandaşlığa erişmenin yapısal entegrasyonun ve uyumun sağlandığının bir ifadesi olması beklenmektedir. Vatandaşlığa erişmek ise katılımcılar tarafından topluma dahil olma, daha iyi iş bulma ve seyahat özgürlüğüne sahip olma ve oy kullanabilme gibi sebeplerle istenen bir husus olarak açıklanmıştır (***Şekil 18***). Katılımcıların vatandaşlığın önemine ilişkin bu değerlendirmeleri vatandaşlığın açıkça entegrasyonun bir parçası olduğunu ve mülteciler için daha önemli olduğunu göstermektedir.

Temel entegrasyon bileşenlerinden hareket edildiğinde, katılımcıların eğitimdeki bazı sorunlar hariç, barınma, iş piyasasına ve sağlık hizmetlerine erişim konusunda sorun yaşamadığı söylenebilir. Ancak katılımcı grubun eğitimli ve dil bilen bir grup olması dikkate alınarak sağlanan pek çok entegrasyon desteğinden de faydalanmadıkları unutulmamalıdır. Katılımcı grubun özellikleri nedeniyle başka ülkelerde de entegrasyonun kolay olması beklenmektedir.

Entegrasyonunun temel dayanağı olarak hakların mülteciler tarafından bilinip bilinmediği, mülteci ve sığınmacı iken yaşanan barınma ile ilgili deneyimler, sağlık, politika belgelerinde tam potansiyeli gerçekleştirmek başlığı altında yer alan iş piyasasına erişim ve dil bilmeye ilişkin bulgular birlikte tartışılmış ve eğitimle ilgili tartışmaya yükseköğretim kısmında yer verilirken eğitimin entegrasyonu kolaylaştırıcı rolüne ilişkin bulgular ve tartışmaya bu kısımda yer verilmiştir.

5.5.1. Entegrasyonun Temel Dayanağı Haklar

Ager ve Strang (2004) tarafından belirlenen entegrasyon çerçevesinde haklar ve vatandaşlık entegrasyonun temel dayanağını oluşturmaktadır. Haklar ve vatandaşlık bir taraftan entegrasyon bir taraftan da aidiyet üzerinde etkili olup, Birleşik Krallık'ta mülteciler vatandaşlarla aynı haklara sahip olmaları nedeniyle onlarla eşit olduklarını düşünmektedir (Strang & Ager, 2010, s. 594). Devlet tarafından sağlanan destekleri maddi destekler ve bilgilendirme gibi sürece ilişkin destekler olarak ayırmak mümkündür. Yapılan görüşmelerde katılımcıların bir kısmının devlet tarafından sunulan iş arama yardımı, konut yardımı gibi maddi desteklerden faydalandığı görülürken bir kısmının ise hiçbir destek almadığı görülmüştür. Diğer taraftan özellikle sığınmacılar için sunulan maddi desteğin yetersiz olduğu vurgulanan bir husustur.

Uluslararası öğrenci olarak burslarla gelen katılımcıların herhangi bir destekten faydalanmadığı, eğitimleri süresince bursun yeterli olduğu daha sonra ise iş buldukları görülmüştür. Ayrıca ailesinin maddi imkânları iyi olan bazı mültecileri aileleri mali olarak desteklemektedir. İngilizce yeterliliği olanların mülteci statüsünü alır almaz iş buldukları ve destek almaya ihtiyaç duymadıkları görülmektedir. Dolayısıyla katılımcılar arasında maddi desteklerden faydalanan mülteci sayısı derece sınırlı olup, genellikle ESOL kurslarından ya da hukuki destekten faydalanılmıştır. Devlet tarafından sağlanan desteklerden

yararlanmamanın çeşitli sebepleri bulanabilmekle birlikte en önemli sebep çalışma izni olması sebebiyle desteğe ihtiyaç duyulmaması ve destek alma süreçlerinin uzunluğudur. İş bulduğu için desteğe ihtiyacı olmayan katılımcı (15K) iş bulma sürecini ve kendilerine haklarının açıklandığından bahsetmiştir.

> Sığınmacı olmak için başvurduğumda burada yüksek lisansı bitirmiştim. Çok sayıda arkadaşım, ağım vardı, her şeyim vardı. Sığınmacı olarak başvurduğum sırada zaten çalışıyordum. Devlet desteğinin hiçbirini kullanmadım. Ancak o sırada ben hukuk ofisi için gönüllü olarak çevirmenlik yapıyordum. Onlar bana evrakları hazırlamamda yardım ettiler… Statümü aldıktan sonra herhangi bir destek almadım… Ama tüm haklarımızı açıklayan bir doküman verdiler… Ama ihtiyacım olmadı. (15K), Yüksek lisans mezun

Mültecilerin önemli bir kısmı ülkelerinden ekonomik sermayelerini bırakarak göç etmekle birlikte, bazı mülteciler göçe ekonomik olarak daha hazırlıklı olabilmektedir. Yüksek lisans yapan bazı katılımcılar (14E, 16K) ise öncelikle birikimlerini kullandıklarını ve o sırada iş bulduklarını ve desteğe ihtiyaçları kalmadığını anlatmıştır. Bir katılımcı (16K) destek için başvurmadıklarını açıklarken başvuru sürecinin uzunluğundan da bahsetmiştir:

> Herhangi bir hukuki ya da finansal destek için başvurmadım. Devlet desteği almadık. Ben ve eşimin biraz birikmiş parası vardı onu kullandık. Ayrıca bürokrasinin karmaşık ve uzun süreceğini biliyorduk. Aynı zamanda…yarı zamanlı çalışıyoruz o nedenle başvurmadık. (16K), Yüksek Lisans Mezun

Diğer taraftan maddi destek dışında bilgilendirme ve haklar konusunda destek alındığı görülmüştür. Katılımcılardan biri (9E) sığınmacılar için hukuki desteğin daha önce var olduğunu ama sonradan kaldırıldığını kendinin de bu destekten yararlandığını belirtmiştir. Genel olarak bakıldığında dil bilen katılımcıların daha kolay iş bulmaları sebebiyle desteğe ihtiyaçları olmamıştır.

> Ben 2013 yılında sığınmacı olarak başvurduğumda sığınmacılar için destekler vardı. Hukuki yardım alıyordum. Avukata ödemek zorunda değildim, ücretsizdi. Artık bu yok, 2015 yılından sonra hukuki destek vermeyi durdurdular. Bazı yardım kuruluşları var. Hala ücretsiz hukuki destek yok. Aslında ben çok yardım almadım. Çünkü eğer dili bilmiyorsan zor… Çünkü dil biliyordum gerçekten çok yardıma ihtiyacım olmadı. (9E), Doktora öğrenci

Dil konusunda devlet tarafından verilen destek ise entegrasyon için anahtar niteliğindedir. ESOL kurslarının ücretsiz olması dil engelini aşmada önemli bir unsurdur. Sığınmacı olarak gelenler, yeniden yerleştirme kapsamında gelen mültecilere daha fazla destek sunulduğunu düşünmektedir. Dil engelini aşmak için devlet tarafından yeniden yerleştirme kapsamında gelenlere tercüman desteği sunulduğu da belirtilmiştir. Yasadışı

sığınmacı olarak gelen katılımcı (8K) yeniden yerleştirme ile gelenlere her türlü imkânın sunulduğunu anlatmıştır:

> Başlangıçta bizim geldiğimiz yol, benim gibi insan kaçakçıları yolu ile Birleşik Krallık'a gelenler biraz güçlük çekti. Bununla birlikte, BM aracılığıyla yeniden yerleştirme kapsamında gelenler onlar çok desteklendi. BM, belediye, bu insanlara çok yardım ettiler. Her belediyeye belirli bir rakam 100 aile gibi verildi ve onlar bu kişileri karşıladılar. Geldiklerinde onlara ev buldular, onları bilgilendirmek için danışmanları vardı. Aynı zamanda tercümanları da vardı….onları çok destekliediler ama biz. Biz hiç desteklenmedik. (8K), Yüksek lisans mezun

Yeniden yerleştirme kapsamında gelenler için Birleşik Krallık'a gelmeden önce gerekli konut imkanı sağlanmakta ve genellikle sorumlu yardım kuruluşları mültecilerin karşılanmasından eve yerleşmesine ve daha sonraki süreçte entegrasyonlarına yardımcı olmaktadır. Yeniden yerleştirme kapsamında Birleşik Krallık'a gelen katılımcı (3K) da aynı şekilde yardım kuruluşunun kendileri için uyum sürecini kolaylaştırdığını ve gerekli desteği sağladığını belirtmiştir:

> Ana organizasyon aslında daha önce evsizlere yardım eden bir kuruluş. Mülteci krizinden sonra mültecilerle ilgilenmeye başladı. Gerçekte Suriyeli mültecilerle. Onlar yeni bir kuruluş. Temelde bu organizasyon bizden sorumlu idi. İhtiyacımız olan her şeyi onlara soruyorduk, onlar her şeyi bizim için yapıyordu. (3K), Yüksek lisans mezun

Desteklerin mülteciler için yeterli olmakla birlikte sığınmacılar için yetersiz olduğu ve çalışma izinlerinin olmaması nedeniyle haftalık verilen maddi desteğin yetersiz olduğu görülmektedir. Katılımcılardan biri (11K) bu durumu anlatırken 10 yıldır sığınmacı olarak bekleyenlerin olduğunu o nedenle çalışmanın önemli olduğunu ve başka bir katılımcı (7K) ise kendisinin destek için başvurmadığını, destek almanın zor olduğunu, verilen desteğin yaşam masraflarını karşılamak için yeterli olmadığını vurgulamıştır.

> Bence bazı problemler var. Diğer hizmetler o kadar da kötü değil dürüst olmak gerekirse, mültecilerle ilgili konuştuğumuz zaman….Ama sığınmacılar…Ben şu anda tercüman olarak çalışıyorum…Haftalık 20 Sterlin iğrenç bir şey…Bence sığınmacılara da çalışma izni verilmeli. Çünkü hükümetin onları destekleyecek parası yok. Ya onları kabul etmeyeceksin ya da çalışmalarına izin vereceksin, tabii iyice araştırdıktan sonra. Çünkü neredeyse 10 yıldır sığınmacı olanlar var. (11K), Lisans Öğrenci

> Belli ölçülerde destek var. %100 olduğunu söyleyemeyeceğim… Yargılayamam çünkü ben desteğe başvurmadım. Bazı finansal destekler alan arkadaşlarımdan duydum, alması gerçekten zor. Ama onlar sonunda bazı destek almayı başardılar. Onlardan duydum. Tüm yaşam masraflarını karşılamak için

yeterli değil. Ama en azından tüm her şeyin sonunda değilsin. Yani, bu, minimum yemek veriyorlar. (7K), Yüksek Lisans Öğrenci

Sığınmacılar için yardım kuruluşları ve üniversiteler tarafından verilen burslardan yararlanarak yükseköğretime erişime ve katkı paylarını da ödeyen bazı katılımcılar (19E) bulunmaktadır. Katılımcıların vurguladığı hususlardan biri de yardım kuruluşları tarafından sunulan desteklerin çeşitliliğidir. Dolayısıyla sığınmacı ve mülteci statüsü arasında geçiş döneminde olan katılımcılar bu imkanlardan yararlanarak eğitimlerine devam edebilmiştir.

Birleşik Krallık'ta sığınmacılar için burslar var ben onlardan burs alarak okumaya başladım….Ben 3 yıl Almanya'da kaldım…burada mültecilere yardım eden kuruluşlar var. Suriyeliler için entegrasyon kursları var. İskoç Mülteci kuruluşu yardım ediyor….İngilizce öğrenmek için kolejler var…. Kulüpler, kurslar var, arkadaş edinebilirsin…ama ben buraya gelmeden önce İngilizce IELTS almıştım….ben İskoçya'yı Almanya'dan daha fazla seviyorum….Almanca İngilizce' den daha zor. (19E), Lisans Öğrenci

Katılımcıların çoğu ilk etapta haklarını bildiklerini belirtirken, aslında tümünü değil hakların önemli bir kısmını bilmektedirler ve özellikle seçme hakkına sahip olmamaları nedeniyle bunun üzerinde durmaktadırlar. Katılımcı grubun eğitimli grup olması onların yükseköğretime erişimle ilgili hakları daha kolay öğrenmelerini sağlamıştır. Katılımcılar haklar ve özellikle vatandaşlıkla ilgili görüşlerini dile getirirken Birleşik Krallık vatandaşları ile aynı haklara sahip olduklarını vurgulamıştır. Dolayısıyla araştırma bulguları Ager ve Strang bulgularına benzer şekilde aynı haklara sahip olmanın eşitlik hissini doğurduğunu göstermektedir.

Katılımcı (1E) haklarının bir kısmını bildiğini ve hakları vatandaşlık danışma bürosuna giderek, facebook sayfasında sorarak öğrendiğinden bahsetmiştir. Başka bir katılımcı ise (2E) kendilerine avukatların hakları konusunda bilgi verdiğini yıllık 18.000 GBP üzerinde gelire sahip olmaları halinde aile bireylerini Birleşik Krallık'a getirebileceklerini ancak annesinin gelmeyi istemediğini anlatmıştır.

Yeniden yerleştirme kapsamında Birleşik Krallık'a gelen katılımcı (3K) haklarını kendilerine yardımcı olan kuruluştaki kişiler aracılığıyla öğrendiğini söylerken aradaki farkın haklar açısından sadece seçimlere katılamamak olduğunu şöyle anlatmıştır:

Evet... Bazılarını biliyorum. Mültecilerin haklarını biliyorum, gerçekte tüm haklar konusunda emin değilim. Bildiğim kadarıyla Birleşik Krallık'ta diğer ikamet edenler gibiyiz. Sadece bizim

yapamayacağımız şey, seçimlere katılamayız. Bunun tek fark olduğunu düşünüyorum….kuruluştaki kişilerle konuşurken hakları öğrendim. (3K), Yüksek Lisans Mezun

Katılımcılar arasında dil yeterliliği olanların çoğu yardım kuruluşları ile çalıştıkları sırada yasal haklarla ilgili bilgileri öğrenmişlerdir. Yükseköğretime başlamak için kendisi de zorluk çeken bir katılımcı (4K) yardım kuruluşunda çalışırken aldığı eğitimin kendisi için haklarını öğrenmede faydalı olduğundan bahsederken diğer kişilere yardım etme konusunda kendisini sorumlu hissettiği görülmüştür:

Mültecilerin yasal haklarını biliyorum, çünkü gönüllü olarak çalıştığım kuruluşun eğitimine katıldım. Birkaç ay önceydi. Ondan önce bilmiyordum….o eğitimi yalnızca diğerlerine yardımcı olabilmek için aldım. Sahip olduğumuz hakları öğrendiğimde şaşırdım, özellikle İskoçya'da….Örneğin, eğitimle ilgili olarak İskoçya'da sığınmacı olarak üniversiteye başvurduğunda üniversitenin evet ya da hayır kararı senin vatandaş gibi katkı payı ödeyip ödemeyeceğini belirliyor. Bunu önceden bilmiyordum… Ama benim üniversitem beni uluslararası öğrenci olarak kabul etti. Üniversiteye bağlı, onların kararı…Üniversite de bunu bilmiyordu…ben daha önce buradaydım, bu nedenle anlatmak zorundayım. (4K), Lisans Öğrenci

Eğitimine devam edenler için en önemli haklar katkı payı ödemesi konusunda vatandaş gibi olmaları ve çalışabilmeleri olmuştur. Ancak bazı katılımcıların (7K) eğitim dönemi bittikten sonra çalışıp çalışamayacakları hakkında tereddütleri bulunmakta, genellikle statülerinin neyi kapsadığını bilmemektedirler.

Oldukça kapsamlı. Çünkü burada yasal haklar okyanus gibi. Onların bazılarını söyleyemem ama eğitimle ilgili olanları biliyorum. Bazılarını biliyorum hepsini değil. Bir örenek verebilirim. İçişleri Bakanlığı bana yarı zamanlı çalışabileceğimi söyledi, dönem sırasında okula gitmek zorundayım. Ama dönem bittikten sonra tam zamanlı çalışıp çalışamayacağımı bilmiyorum. Bu benim haklarıma ilişkin olarak bilmediğim hususlara bir örnek. (7K), Yüksek Lisans Öğrenci

Katılımcıların çoğu hakkı olmasına ve bu hakları bilmesine rağmen mülteciler için sağlanan barınma, iş bulma desteği gibi maddi desteklerden faydalanmayı tercih etmemiştir. Sığınmacı olduğu dönemde dağıtma politikası kapsamında konut ihtiyacı olanlar barınma desteğinden yararlanmıştır. Özellikle dil bilmeyen ya da dillerini geliştirmesi gereken birkaç katılımcı ESOL desteğinden faydalanmıştır. Diğer taraftan tüm katılımcılara hakları ile ilgili bilgilendirme yapılmış olup, bazı katılımcılar ise danışma merkezlerindeki avukatlar aracılığıyla haklarına ilişkin detaylı bilgi almıştır. Ama hepsi kendilerine bu hakların bildirildiğini ancak çalışmaları nedeniyle paraya ihtiyaçları olmadığı, eğitimleri nedeniyle başka şehre gitmek istemedikleri, ya da bürokratik zorluklar nedeniyle bu haklara

başvurmadıklarını anlatmıştır. Dolayısıyla pratikte kullanılmasa bile haklara sahip olmak entegrasyonun temel bir unsurudur. Diğer taraftan özellikle mültecilerin çalışma hakkına sahip olması katılımcılar tarafından da önemi dile getirilen bir husustur.

5.5.2. Barınma ve Şehirlerde Etnik Yoğunlaşma

1951 Mülteci Sözleşmesi kapsamında imzacı devletlerin barınma imkanı sağlama yükümlülüğü yabancılara sağlanandan az olmamak üzere belirlenmiştir. Dolayısıyla Mülteci Sözleşmesi barınma konusunda devletlere aktif bir görev yüklememiştir. Barınma ile ilgili olarak karşımıza çıkan hususları katılımcı grubun genel olarak destekten yararlanmaması, dağıtma politikası kapsamında sığınmacı olarak sağlanan konutlarda kalanların sağlıksız koşullarda yaşaması ve mültecilerin yeni bölgelere yerleşerek buralarda ulusaşırı bağ kurmaları sebebiyle bu şehirlerde de etnik yoğunlaşmanın artması olarak sayabiliriz.

Birleşik Krallık'ta mültecilere barınma desteği sağlanmakta, ev piyasası konusunda bilgilendirme yapılmakta ve temel ev ihtiyaçları için finansal destek sunulmaktadır. Birleşik Krallık entegrasyon fonu uygulaması kapsamında kira depozitosu için faizsiz fon sağlanması hükümetin barınma desteği sağlama konusunda aktif bir politikası olarak görülebilir. Böylece, mültecilerin en azından ev tutarken gerekli depozito açısından finansal olarak desteklenmesi söz konusudur. Diğer taraftan mültecilere evsizlik yardımı sunulmaktadır.

Sığınmacılar dağıtma politikası kapsamında ülkenin çeşitli şehirlerine özellikle İskoçya ve Galler'de konutlara yerleştirilmekte ve başvuruları sonuçlanıp mülteci statüsü alana kadar ya da başvuruları reddedilip ülkeden çıkarılan kadar başka şehre yerleştirilmelerine izin verilmemektedir. Bu kapsamda katılımcıların çoğu İngiltere bölgesinde olmakla birlikte bir kısmı Galler'e bir kısmı ise İskoçya'ya yerleştirilmiştir. Ancak, bazı katılımcılar sığınmacı iken eğitim gördükleri üniversitenin başka şehirde olması sebebiyle İçişleri Bakanlığı tarafından sağlanan konuta yerleştirilmeyi kabul etmedikleri için daha önceki birikimleri ile barınmalarını sağlamaya çalışmıştır.

Genellikle sığınmacı ve mülteciler yerleştirildikleri yerlerde bağ kurduklarından o şehri terk etmeyi istememektedir. Nitekim Steward (2012), Glasgow'da yaptığı çalışmada sığınmacıların mülteci statüsü aldıktan sonra şehri terk etmedikleri bulgusuna ulaşırken bunun nedenlerini Glasgow'un dağıtma politikası ile değişen etnik yapısı, sığınmacılara gösterilen tolerans, mevcut etnik ve mülteci toplulukları, sosyal bağlar ile ulusaşırı bağlar

olarak sıralamaktır. Dağıtma politikası mültecilerin belirli bölgelerde yeterli yoğunlaşmayı sağlayarak ulusaşırı bağlarını korumasını sağlamaktadır. Katılımcı grupta İskoçya'da yaşayanların (4K, 10E, 18K, 10E) Steward'ın bulgularına benzer şekilde İskoçya'yı daha hoşgörülü ve dostça buldukları, Suriyeli toplumun bu bölgede giderek arttığı ve başka bölgelere gitmeyi düşünmedikleri görülmüştür. Araştırma bulguları Steward'ı destekler nitelikte Glasgow, Edinburg ve İskoçya'daki diğer bazı küçük şehirlerde de Suriyeli topluluğun artmaya başladığını göstermektedir. Diğer taraftan politika belgeleri de İskoçya'da uygulanan entegrasyon politikalarının daha kapsayıcı olduğunu göstermiştir.

> İskoçya'da yaşamayı genel olarak dostça görüyorum ve buranın geliştiğini düşünüyorum. Küçük bir şehir olmasına rağmen. Burada olmaktan mutluyum. Aynı zamanda genel olarak dostça davranıyorlar… Burada Müslümanlara alıştılar…Yani İskoçya'da bence evet, herkes mültecilere karşı empati ile yaklaşıyor, mültecilere yardım ediyorlar. (4K), Lisans Öğrenci

Barınma konusunda mültecilere konut yardımı sunulmakta olup yerleşecekleri yerleri kendileri seçmektedirler. Yeniden yerleştirme kapsamında gelenler için gelmeden önce dağıtma bölgelerinde konutları sağlanmıştır. Genellikle aile fertlerinin bulunduğu ya da arkadaşların olduğu yerler barınma için seçilmektedir. Katılımcıların bir kısmı sığınmacı iken başka bölgelerde yaşamış olmakla birlikte bir kısmı ise ailesi ile birlikte kalması ya da kendi masraflarını karşılayacak durumda olmaları sebebiyle başka bölgelere gitmeyi kabul etmemiştir. Diğer taraftan eğitimleri sebebiyle Londra'da yaşamak zorunda kalanlar ise genellikle ev yardımı almamakta çalışarak masraflarını karşılamaktadır.

Dağıtma politikası kapsamında bir süre Galler'de yaşayan bir katılımcı (5K) yerleştirildikleri konutla ilgili olumlu ifadeler kullanırken, sığınmacı olduğu süreçte aynı şekilde Galler'de yaşayan başka bir katılımcı (2E) ise mülteci statüsünü alır almaz şehri değiştirerek Londra'ya taşınmış ve ırkçılıkla karşılaştığını belirtmiştir. Dolayısıyla aynı yetki devredilmiş idarede yaşamış olsalar bile kişilerin tecrübeleri farklı olabilmekte, bu durum kişilerin yer değiştirmeyi seçmesini ve daha sonraki şehir tercihlerini de etkilemektedir.

> Dürüst olmak gerekirse başlangıçta bizi bir eve koydular. Ben sığınmacıyken. Çok güzeldi, küçüktü ama iyiydi. Kötü değildi…(5K), Lisans öğrenci

> Orada yaşayan insanlar biraz kötü, herkes değil. Londra'ya geldim. Herkes yaşadığı yerde kalıyor. Londra'ya taşınmak istedim. Yaşam standardının olması iyi bir fırsat. Çünkü Müslümanlarla ilgili biraz

> ırkçılık gördüm. Bazen bu beni üzüyor. Onları uzak tutmaya ve hayatımı yaşamaya çalışıyorum. Mümkün olduğu kadar iyi olmaya. (2E), Lisans öğrenci

Barınma imkanı sağlananlarla ilgili olarak dikkate alınması gereken diğer bir husus konutların güvenliği ve koşullarıdır. Ager ve Strang tarafından yapılan araştırmada da evlerin fiziksel koşullarının yaşam için uygunluğu yanısıra güvenlik de öne çıkan kaygılar arasında yer almaktadır. Sağlıksız barınma koşulları, sağlık hizmetlerine erişilememesi, çalışılan yerlerin sağlıksız koşulları, bilgilendirme eksikliği mülteci ve sığınmacıların dil bilgisinin yetersiz olması, kültürel hassasiyetler ve ırkçılık entegrasyonu engellemektedir (Craig, 2015, s. 37).

Entegrasyonun kolaylaştırılmasının ilk aşaması ülkesini terk etmek zorunda kalan mülteciye güvenli ve uygun barınma koşulunun sağlanmasıdır. Katılımcı grup açısından bakıldığında özellikle sığınmacı iken Galler'de yaşamak zorunda kalan katılımcılar ile sığınmacılara sunulan konutlarda barınmak durumunda kalanların ırkçılıkla karşılaştığı ve güvenlik sorunu yaşadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, sığınmacı oldukları dönemde sağlanan konutlarda yaşamak zorunda kalan katılımcılar için sağlıksız barınma koşullarının katılımcıların entegrasyonunu olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Bu katılımcılardan birinin (11K) daha sonra tedavi görmesinde sığınmacı iken yaşadığı konuttaki olumsuz deneyimleri de etkili olmuş olabilir.

Londra'da yaşamayı tercih edenler için barınma imkanı sunulması mümkün değildir. Eğitimine Londra'da devam etmeleri gereken katılımcılar (9E) bu nedenle çalışarak masraflarını karşılamayı tercih etmiştir.

> Hayır burası Londra, belediye sana Londra'da hiçbir şey veremez. Bekleme listesinde olmak zorundayım, hostelde yaşamak zorundayım. Hayır dedim. Çünkü buna ihtiyacım vardı biliyorsun, kira için çalışıyorum ve aynı zamanda okuyorum. (9E), Doktora öğrencisi

Yeniden yerleştirme programı kapsamında gelenler için ülkeye gelmeden önce yetki devredilmiş idarelerce konutları temin edilmiştir. Yerleştirme programı kapsamında gelen bir katılımcı (3K) geldiklerinde kendileri için her şeyin hazır olduğunu, sorumlu organizasyonun tüm süreçte destek olduğunu ve evle ilgili de sorun yaşamadıklarını ve kendilerinin nasıl karşılandığını şöyle anlatmıştır:

> Londra'da yaşıyoruz…küçük bir köy, bir tür kasaba. Ama insanlar çok nazik, çok dostça. Seninle benim gibi. Geldiğimizde bizim için pek çok parti düzenlendi. Biz diğer iki aile ile birlikte geldik. İkimizde

> Suriye'dendik…pek çok kez bizi ziyarete geldiler. Hala onlarla arkadaşlığımız var. (3K), Yüksek lisans mezun

Birleşik Krallık gerek ekonomik göçün yönetimini gerekse ülkeye kabul edilecek mültecilerle ilgili politikayı uluslararası göçün sınırlanması üzerine kurmuştur. 2014 yılında başlatılan SVPRP kapsamında yeniden yerleştirilenler için ön hazırlık yapılmasına ilişkin politikaların entegrasyonu kolaylaştırıcı olduğu bulgularımızda da görülmektedir. Ancak bu programla ülkeye yeniden yerleştirilenler dışında ülkeye sığınmacı olarak gelenlerden başvurusu kabul edilenler de mülteci statüsü alabilmektedir. Araştırma kapsamında hem yeniden yerleştirilen hem de sığınmacı olduktan sonra mülteci statüsü alan katılımcılar bulunmaktadır. Araştırmada yükseköğretime devam eden ya da mezun mültecilerle görüşüldüğü için tümüne yönelik bir yargıda bulunmamız mümkün olmamakla birlikte, Birleşik Krallık'ta mülteci statüsünü alan eğitimli grubun önemli çoğunluğunun sığınmacı aşamasından geçerek mülteci olduğu söylenebilir.

Barınma ile ilgili olarak farklı sorunlar yaşayanlar da bulunmaktadır. Katılımcılardan (1E) biri ev tutabilmek için gerekli olan depozito, referans gibi koşulları sağlarken yaşadıkları zorlukları anlatırken şehir seçiminin kendisinden daha önce ülkeye gelen ailesi tarafından yapıldığını söylemiştir:

> Buraya bu yere geldim, çünkü ailem ilk buraya gelmişti. Bu kasabayı neden seçtiklerini bilmiyorum. Sadece ziyaret için başka şehirlere de gittim, yaşamak için değil….evle ilgili olarak diğer insanlardan farklı hissetmiyorum. Bizim ihtiyacımız olan sadece önceki adresimiz veya referans idi. İlk evimizi doğrudan ev sahibinden kiraladık….Referansınız olmadan tüm emlakçılar kabul etmiyor. Kirayı zamanında ödeyeceğinize dair garanti. Burada çok fazla kişi tanımıyoruz. bu nedenle ilk başta ev bulmak için zorlandık. Kiralamak için. (1E), Yüksek lisans öğrencisi

Başka bir katılımcı (6E) ise yerleştirme kapsamındaki mültecilere barınma desteği ile birlikte pek çok destek sunulduğunu ama mültecilerin seçme hakkı olmadığını belirlenen alanlarda yaşamaları gerektiğini belirtmiştir.

> Kişisel olarak, buradan uzakta yaşayamam…burayı seviyorum. Benim için, burayı ben seçtim, benim kararım, diğerleri için yeniden yerleştirme projesi var. Onun gibi bir şey. Bu projenin mültecilere çok destek sunduğunu biliyorum, barınma, İngilizce öğrenme konusunda yardım, iş bulma yardımı, bu desteklerden yararlanmak isteyen biliyorsun, destek almak onlara hayatın pratik yönleri konusunda yardım eder. (6E), Doktora mezun

Konut bulma sadece mülteciler için değil Birleşik Krallık için genel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcılar çalışmasına rağmen genellikle elde edilen gelir tek başına bir konutta kalmayı sağlayacak düzeyde değildir. Katılımcıların genel ihtiyaçları arasında ev bulmak ya da yaşanılan evi değiştirmek öne çıkan bir husustur. Katılımcılardan biri (15K) konut ihtiyacını ve zorluğu şöyle anlatmıştır:

> İlk geldiğimde acil ihtiyacım ev bulmaktı, şimdi de acil ihtiyacım ev bulmak. O kadar yıldan sonra neredeyse üç buçuk yıl oldu evi ödeyecek durumda değilim en azından bir stüdyo ya da daire, bundan utanıyorum… Ev bulmak bir sorun… Diğerlerinden daha önemli. (15K), Yüksek lisans mezun

Genel olarak bakıldığında, isteyen katılımcıların barınma imkanından yararlandığı, çoğu katılımcının ise dil bilmesi nedeniyle iş bulduğu ve barınma ile ilgili desteklerden yararlanmadığı, bazılarının ise dağıtma politikası kapsamında başka şehirlere gitmek istememeleri nedeniyle bu desteklere başvurmadığı görülmüştür. Barınmaya ilişkin olarak politika açısından bakıldığında yeterli imkanın sunulduğu, katılımcı grubun çalışma imkanı olması veya başka şehre gitmek istememeleri nedeniyle bu kapsamda destek almadığı düşünülmektedir. Ancak politika kısmında özellikle evle ilgili temel ihtiyaçların karşılanması için alınabilecek entegrasyon fonu uygulamasından katılımcıların bahsetmediği görülmüştür. Söz konusu fondan katılımcıların eğitim amacıyla yararlanmış olabilecekleri, çalıştıkları için ihtiyaçları olmadığı veya maddi destek almak istememeleri nedeniyle başvurmadıkları düşünülmektedir. Uluslararası öğrenci vizesi ile ülkeye gelen katılımcıların ise üniversiteler tarafından barınma imkanı sunulması nedeniyle öğrenci oldukları süre içinde barınma sorunu olmadıkları görülmüştür. Mezun olduktan sonra ise doğrudan çalışmaya başladıkları için aynı şekilde devletten barınma desteği almaya ihtiyaçları olmamıştır.

5.5.3. Sağlık Hizmetlerine Erişim

Mültecilerin entegrasyonunu sağlamanın ikinci ana unsuru sağlık hizmetlerine erişimlerini kolaylaştırmaktır. Birleşik Krallık mültecilerin sağlık hizmetine erişimini sağlamak üzere yeniden yerleştirme kapsamında gelen mülteciler için ön sağlık kontrolleri yapmaktadır. Yeniden yerleştirme programı kapsamında ülkeye gelen Suriyeli mülteciler sağlık kontrolleri yapılarak ülkeye gelmekte, sığınmacı olarak gelenler ise sağlık kontrolüne tabi tutulmamaktadır (Scholten, Baggerman, vd., 2017, s. 52). Birinci basamak sağlık hizmetleri diyebileceğimiz aile hekimliği benzeri uygulama ve acil sağlık hizmetleri NHS

tarafından başvurusu reddedilen sığınmacılar dahil herkese ücretsiz sunulmaktadır. Burada evrensel politika yaklaşımı görülmektedir.

Mültecilerin sağlık hizmetlerine ilişkin olarak ana akım politikalar içinde sağlık hizmetleri sunulmakla birlikte, ruh sağlığına ilişkin ihtiyaç tespiti, sağlık ve sosyal bakım sistemi hakkında bilgilendirme, ruh sağlığı hizmetlerini geliştirmek ve sağlık çalışanlarının mültecilerin ihtiyaçları konusunda eğitilmesi ve farkındalığı artırmak temel sağlık stratejileridir. Dokuman analizi kapsamında incelenen strateji belgelerinde ruh sağlığı hizmetlerinin geliştirilmesine ilişkin vurgu yer almaktadır. Sağlık Bakanlığı verilerine göre 6 yetişkinden birinin ruh sağlığı sorunu, 551.000 kişinin şizofreni gibi ciddi ruh sağlığı problemi bulunmakta, tüm hastalık maliyetlerinin %21,3'ünü ruh sağlığı oluşturmakta ve bu durumun ülkeye ekonomik ve sosyal maliyetinin yıllık 105 milyar sterlin olduğu tahmin edilmektedir (Public Health England, 2019). Sağlık ve ruh sağlığı yalnızca mülteciler için değil Birleşik Krallık'taki herkes için önceliklendirilen hizmetler arasında yer almaktadır. Katılımcılardan yalnızca 3 tanesinin sağlık hizmetlerine erişimi gerekmiş olup, genellikle sağlığa ilişkin spesifik bir ihtiyaçları olmadığı görülmektedir.

Katılımcılar sağlık hizmetlerine erişim ve kayıt süreçlerini genellikle internetten, daha önce yerleşen ailelerden, arkadaşlardan, polis, STK ve benzeri kuruluşlardan öğrendiklerini ifade etmişlerdir. İskoçya'da polis ve diğer kuruluşların mültecileri aile hekimine kayıt olma, diğer kayıt işlemleri gibi bir sonraki aşama ile ilgili olarak kişileri bilgilendirdikleri görülmüştür. Katılımcı (4K) bu durumu şöyle anlatmıştır:

> Başlangıçta gerçekten bilmiyorduk, aile hekimine gittik, sorduk. Biz Birleşik Krallık'a geldik ne yapmalıyız? Örneğin polise biometrik kart ve kayıt için gittik. Onlar bize sonraki aşamaları anlattılar. Bazen yapmamız gereken şeylere ilişkin rehberlik vardı. Bir sayfa yapmamız gerekenleri anlatan. Organizasyonlar insanlara yardım etti. Daha önce söylediğim gibi Suriyeli bir aile tanıyorduk, onlar bizim komşumuzdu gerçekten. Onlar bize organizasyonları gösterdi, hatta diğer Suriyelilerin gittiği yerleri gösterdi. (4K), Lisans Öğrenci

Katılımcılar dile hakim olmaları nedeniyle sağlıkla ilgili hususlarda doğrudan internetten okuyarak veya aile hekimine başvurarak süreci öğrendikleribi belirtmiştir. Dilin kolaylaştırıcı özelliği sağlık hizmetlerine erişimde de etkisini göstermektedir. Katılımcıların çoğunun ülkeye gelmeden önce herhangi bir sağlık problemi bulunmamakla birlikte, sığınmacı olarak gelenlerin geçirdikleri süreçte basit hastalıkları nedeniyle tedavi olmaları gerekmiş ve bu süreçte de dil bilmeyenler için tercüman desteği sağlanmıştır. Tercüman desteği sağlanması İskoç Mülteci Forumu tarafından hazırlanan mülteci entegrasyonu

strateji belgesinde de öncelikli alanlar arasında yer almaktadır. Yalnızca bir katılımcı (11K) sığınmacı olarak geçirdiği süreçteki zorluklar nedeniyle sonrasında psikolojisinin bozulduğunu ve 3 yıl kadar ilaç kullandığını belirtmiştir.

Sağlık hizmetlerine ilişkin ülkede genel bir sıkıntı olduğu katılımcılar tarafından dile getirilmekle birlikte uzun süredir Birleşik Krallık'ta yaşayan katılımcılardan biri (6E) sistemin herkese aynı davrandığı ve mültecilere ayrımcılık yapılmadığını vurgulamıştır.

> Sağlık hizmetlerinin herkese aynı muamele ettiğini düşünüyorum. Mülteci olup olmadıklarının önemi yok. Ama en azından standart var. Benim kişisel tecrübelerime göre gerçekten ayrımcı olduklarını düşünmüyorum. Bu sağlık hizmetleri mükemmel demek değil, baskı var. Ama o baskı herkese eşit davranmanın sonucu bir baskı. Hiç kimseye ayrımcı davrandıklarını düşünmüyorum. (6E), Doktora mezun

Diğer yapısal entegrasyon bileşenlerinde olduğu gibi yeniden yerleştirme programı kapsamında ülkeye gelenlerin daha hazırlıklı karşılandığı ve organizasyonların sağlık sistemine kayıt ve hizmetlerden yararlanma konusunda da gerekli desteği sunduğu görülmektedir. Bu kapsamda ailesi ile birlikte ülkeye yerleşen katılımcı (3K) süreci şu şekilde anlatmıştır:

> Belirli bir sağlık ihtiyacımız yoktu. Bizimle ilgilenen organizasyondu. Bize doktora götürdüler. Bize sistemin nasıl çalıştığını anlattılar. Bu sizin doktorunuz (GP) dediler. Evet, bizi eğittiler, bu işleri nasıl yapacağımızı, nasıl randevu alacağımızı... Daha önce bahsettiğim gibi benim ve kardeşim için kolaydı. Biz ailemizin sorumluluğunu almaya başladık. Ben ve erkek kardeşim. Çünkü dili biliyorduk. Bu nedenle, gerçekten zor değildi… Bazen organizasyondan birisi tercüman gibi geldi… Bir hizmet var ameliyat olacaksan arayıp tercüman istiyorsun. Numarayı ara sana tercüman versinler. (3K), Yüksek lisans mezunu

Yeniden yerleştirme ile gelenler için sürecin daha kolay olduğu, katılımcı grubun sağlık hizmetlerin entegrasyon açısından genel olarak sorun yaşamadığı, dil bilmelerinin sağlık hizmetlerine erişimde de kolaylaştırıcı olduğu, politika belgelerinde de yer alan tercüman destesğinin sunulduğu, bilgilendirme ve farkındalığı artırmaya yönelik çalışmalar yapıldığı tespit edilmiştir.

5.5.4. İş Piyasasına Entegrasyon

Çalışma iş piyasasına girişin bir göstergesi ve aynı zamanda mültecilerin hayata tutunmalarının, destek ve yardımların ötesinde süreklilik arz eden gelire sahip olmalarının

aracı olmaktadır. Çalışma ve iş piyasasına erişim entegrasyon için temel faktörlerden biridir ve aynı zamanda sosyal bağlantıları sağlayabilmek için dilin geliştirilmesi, kültürel yeterlilik için de gerekli bir unsurdur (Ager & Strang, 2004, s. 14). Aynı demografik ve köken ülke özelliklerine sahip göçmen ve mülteciler karşılaştırıldığında mülteciler iş piyasasına daha yavaş ve zor entegre olmakta, mülteciler göçmenlerden farklı olarak zorunlu yerinden edinme nedeniyle göçe hazırlıklı olmamaları, travma deneyimi yaşamaları ve sosyal ağlarını kaybetmeleri nedeniyle entegrasyonda zorlanmaktadırlar (Fasani vd., 2018, s. 33).

Bu kapsamda mültecilerin Birleşik Krallık'ta çalışma izni olması hem yaşamlarını yeniden kurmak için gerekli ekonomik kaynaklara ulaşma hem de sosyal bağlantıları kurma açısından önem arz etmektedir. Tam ve Eşit Vatandaşlar ile Entegrayson Konuları adlı belgeler iş piyasasına erişim ve dil yeterliliğine tam potansiyeli başarmak kısmında yer verilmiştir. Söz konusu belgeler kapsamında yürütülen SUNRISE ve RIES aldı projelerle mültecilerin iş piyasasına erişiminin kolaylaştırılması amacıyla bilgilendirme çalışmaları yürütülmüştür. Ancak özellikle 2008 sonrası bu tür çalışmaların azaltıldığı ve 2012 yılı sonrası mültecilere yönelik bu tür projelere AB'den gelen kaynaklar dışında fon aktarılmadığı görülmüştür. Bu durum iş piyasasına erişimde aile ve arkadaş gibi bağların önemini artıracaktır.

Katılımcılardan ailesi tarafından maddi olarak desteklenen biri hariç hepsi çalışmaktadır. Katılımcıların dili bilmeleri ve eğitimli olmaları nedeniyle kolaylıkla iş buldukları, ancak işlerin genellikle eğitimleri ile ilgisiz düşük nitelikli işler olduğu, daha önce insani yardım alanında çalışanların ve dil yeterliliğine sahip olanların (özellikle tercümanlık bölümü mezunları veya yüksek lisans yapanlar) niteliklerine daha uygun ve kolay iş bulabildikleri tespit edilmiştir. Diğer taraftan katılımcıların iş bulma yolları incelendiğinde internet, arkadaşlar, etnik gruplar, Suriyeli aktivist ağlar yolu ile işlerini buldukları görülmüştür. Tam zamanlı bir işte çalışan katılımcı (1E) işini internet aracılığıyla bulurken, bazı katılımcılar (5K) işlerini Suriyeli arkadaşları aracılığıyla bulduklarını ifade etmiştir. Ancak bu katılımcılarda (1E, 5K) dikkat çeken husus mezun olduklarında daha iyi bir iş bulabilecekleri düşüncesidir.

> Tam zamanlı bir işim var. Üniversitede de yarı zamanlı bir iş yapıyorum. İnternetten araştırarak başvurdum….Bu iş eğitimimle ilgili değil. Eğitimimle hiç ilgili değil. Mezun olunca yeni bir işe başvuracağım. (1E), Yüksek lisans öğrenci

> Arkadaşım ordaydı. O Suriyeli, orda çalışıyordu. Tavsiye ett, zor bir iş olduğunu söyledi. Ama aynı zamanda saygılılar dedi. Başvurduğunda çevrende çok iyi insanlar olacak. Ajans yolu ile başvurabilirsin. 1 ay sonra daimi kontrat aldım. Belki bir yıldır orada çalışıyorum. Tam zamanlı çalışıyordum. Yarı zamanlıya değiştirdim çünkü okuyorum, tabiki çok zordu. (5K), Lisans öğrenci

Görüşmelerde dikkat çeken bir husus ise bazı katılımcıların Suriye'de insani yardım alanında çalışmış olmaları nedeniyle Birleşik Krallık'a gelmeleri ve burada aynı alanda çalışmaya devam etmeleridir. Söz konusu katılımcılar genellikle Suriyeli aktivist ağlar yolu ile daha nitelikli ve eğitimlerine uygun iş bulabilmektedir. Yüksek lisans yapan ve bu alanda tecrübeli bir katılımcı (7K) çalıştığını ve eğitimini tamamlayınca daha iyi iş bulabileceğini düşündüğünü ifade ederken başka bir katılımcı (12E) yaptığı işin daha önceki deneyimi ile ilgili olduğunu, diğer katılımcı (15K) ise Suriyeli aktivist ağlar yolu ile iş bulduğunu ifade etmiştir.

> İnsani yardım alanında 5 yıl tecrübem var. Şu anda gönüllüyüm. Suriye'de 5 yıl çalıştım. Ülkenizde savaş varken sadece oturup izleyemezsiniz….yarı zamanlı çalışıyorum. Eğitimimi tamamlayınca tam zamanlı iş bakacağım. Her zaman bir şirkete en alt seviyede çalışan olarak girmek istemediğimi düşünüyorum…(7K), Yüksek lisans öğrenci

> İşim benim yüksek lisansımla ilgili. Kalkınma, mülteciler, göç, çatışma..Birleşik Krallık'a gelmeden önce ben bu konuda deneyimliydim. (12E), Yüksek lisans mezun

> Şuanda ben kayıtlı, serbest meslek yapıyorum. Bir STK için 3 yıl çalıştım. O işi ağlarım sayesinde buldum, Suriyeli aktivizm sayesinde. Onlarla Suriye ağları sayesinde tanıştım. Suriye'nin kalkınması için çalışıyordum. Doğrudan kırsal kalkınma ile ilgili değil ama bazı projeler ilgiliydi. Şu anda doğrudan kendi alanımla ilgili çalışıyorum. (15K), Yüksek lisans mezun

Bununla birlikte çalışılan işler genellikle geçici işler olup, ülkede daimi iş bulabilmenin zorluğu katılımcılar tarafından çeşitli şekillerde vurgulanmıştır. Ailesi tarafından finansal olarak desteklenen bir katılımcı dışında tüm katılımcılar çalışmaktadır. Ülkede edinilen sertifikalar katılımcıların iş bulmasını kolaylaştırmaktadır. Doktora yapan bir katılımcı (9E) dili iyi bilmesi sayesinde kolaylıkla iş bulduğunu ve çeşitli işlerde çalıştıktan sonra bazı sertifikalar alarak daha iyi bir işe başladığını belirtirken, lisans eğitimine devam etmekte olan ve dört farklı işte çalışan bir katılımcı (4K) ise dili çok iyi bilmesi sayesinde bu işlere ulaşabildiğini şöyle anlatmıştır:

> Temizlikçi olarak çalıştım, kafede çalıştım, Starbucs'ta, restoranda çalıştım. Böylece, daha iyi fırsat bulana kadar biliyorsun çeşitli işlerde çalıştım…üniversitesinden alınmış sertifikam var, kendim

yaptım…dil alanında yüksek lisansım var…böylece bu işi yapmak üzere niteliğim var. (9E), Doktora öğrenci

Dört işte çalıştım. İlk işim hastanede tercümanlıktı, NHS için. Bazı insanlar aracılığıyla buldum. İnsanlar tercümanlık işi hakkında konuşuyordu. Başvurdum çünkü Arapçam ve İngilizcem. Her iki dilde de iyi tecrübem olduğunu anladılar çünkü. Evet dediler, çalışan gibi konuşuyorsun. Diğer tercümanlık işi sosyal hizmetlerdeydi… Bu işi de arkadaşlar aracılığıyla buldum… Diğer iş eğitimdi. Çift dilli asistan olarak çalıştım…(4K), Lisans öğrenci

İş piyasasına entegrasyonda çift dilli olmak önemli bir avantajdır. Katılımcıların çoğu çift dilli olmanın avantajından yararlanarak yarı zamanlı da olsa tercümanlık işleri bulabilmişlerdir. Filhon (2017, s. 68) çift dilli göçmenlerin diğerlerine göre daha yüksek ücretlerle iş bulabildiğini belirtmekte olup, araştırma sonuçları da bu durumu destekler niteliktedir. Katılımcı grubun Birleşik Krallık'ta diplomalarının olmasının ve çift dilli olmalarının sadece Birleşik Krallık'ta değil Orta Doğu'da ya da başka ülkelerde de iş bulmalarını kolaylaştırma potansiyeline sahip olduğu düşünülmektedir.

Birleşik Krallık'ta iş piyasasına erişim kritik bir öneme sahip olup, Hükümet sosyal içermeyi sağlamak için ücretli işe erişime odaklanmakta ve çalışmak bir taraftan sosyal ağlara erişmeyi sağlayarak diğer taraftan da İngilizce öğrenmeyi destekleyerek yapısal entegrasyonu (sosyoekonomik) kolaylaştırmaktadır (Cheung & Phillimore, 2014, s. 521). Kone ve diğerlerinin (2019) mültecilerin Birleşik Krallık'ta iş piyasasına erişimine ilişkin yaptıkları araştırmada; sığınmacıların diğer göçmenlere göre daha az çalıştığı, daha az kazandığı, %37'sinin iş bulma merkezleri yoluyla iş bulduğu, dörtte birinin ruh sağlığı ve %37'sinin 12 aydan fazla sağlık sorunu olduğu, iş bulma oranının %51 olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer taraftan, Kone vd. (2019) iş bulma biçimlerine ilişkin olarak mültecilerin %37'sinin iş bulma merkezleri aracılığıyla iş bulduğunu belirtmektedir. Kone bulgularının aksine katılımcılardan hiçbiri işlerini iş bulma merkezleri aracılığıyla bulduğundan bahsetmemiştir. İnternet aracılığıyla, arkadaşlar, tanıdıklar, diğer Suriyeliler aracılığıyla iş bulanlar olmakla birlikte iş bulma merkezinden bahseden katılımcı olmamıştır. Söz konusu bulgu dokuman analizi kısmında belirtilen 2011 yılında RIES hizmetlerinin finansmanının durdurulmasından sonra iş piyasasında entegrasyona ilişkin fon kalmaması (E. Stewart & Shaffer, 2015, s. 15) nedeniyle iş bulma merkezlerinin mültecilere gerekli desteği sunamaması ve hükümetin Entegre Topluluklar Eylem Planında Entegrasyon Alanlarındaki

İş Bulma Merkezlerine ek fon ayırmayı planlaması (Home Office, 2019b, s. 16-17) bulgusu ile uyumludur.

Başka bir araştırmaya göre ise, iş arama biçimleri kültürler ve topluluklar arasında değişiklik göstermekle birlikte mültecilerin %63'ü en son işlerini sosyal ağlar veya akrabalık bağları ile bulmakta, bu ağlar Birleşik Krallıkta da aynı şekilde önemini sürdürmekte ancak bulunan işler daha çok niteliksiz işler olmaktadır (Bloch, 2008, s. 34). Cheung ve Phillimore (2014) Birleşik Krallıkta mültecilerle yaptığı araştırmada; sosyal sermayenin iş bulma ve işin kalitesi üzerinde sınırlı etkisi olduğu, sosyal sermayeye sahip olmamanın zararlı etkisinin olduğu, ülkede bulunma süresinin artmasının, göç öncesi niteliklerin ve dili öğrenmenin iş bulmayı kolaylaştırdığı, birlikte yaşayanların işe daha kolay eriştiği sonucuna ulaşmıştır.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerden düşük nitelikli de olsa işlerini sosyal ağları yolu ile buldukları ancak nitelikli işler bulma konusunda bu ağların etkisinin sınırlı olduğu görülmüş olup, bu durum Bloch (2008) ile Cheung ve Phillimore (2014) bulguları ile uyumludur. Kafede veya inşaatta iş bulmak için bu sosyal ağlar önemli iken üniversitede iş bulma gibi nitelikli işler konusunda ağların etkisi sınırlıdır. Ancak, bazı katılımcılar işe doğrudan alınmada etkili olmamakla birlikte nitelikli işlerden bu sosyal ağlar yoluyla haberdar olduğunu belirttiğinden sosyal ağların bilgi akışını sağlayarak nitelikli iş bulmayı kolaylaştırdığı da söylenebilir.

Gönüllü çalışmalar sayesinde iş bulma ise diğer bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bazı katılımcılar (8K) gönüllü çalışmaları sayesinde kalıcı işler bulabildiklerini vurgulamakla birlikte, katılımcının tercümanlık bölümü mezunu olması nedeniyle dil hakimiyeti ve Birleşik Krallık'ta tercüman ihtiyacının olması etkili olmuştur.

> Danışma merkezine gittim ve onlara gönüllü Arapça tercümana ihtiyaç olup olmadığını sordum. Çünkü İngiltere'deki sistemi öğrenmek istiyordum. Onlar bana başka bir yerde dil ihtiyacı olan küçük bir danışma merkezi olduğunu anlatılar. Böylece oraya gittim. Gönüllü olarak başladım ve orada bana yarı zamanlı iş teklif ettiler. (8K), Yüksek lisans mezun

Düşük nitelikli ve geçici işler mültecilerin yaşamlarını sürdürebilmelerine katkı sağlamakla birlikte ülkede kalma süresi arttıkça ve eğitim tamamlandıkça mültecilerin daha kalıcı işler aradıkları ve kendilerini güvende hissetmedikleri görülmüştür. Doktorasını tamamlamış bir katılımcı (6E) daimi bir işe sahip olmanın kişinin kendini güvende hissetmesini sağlayacağını şöyle ifade etmiştir:

> Daimi bir işim var ama yarı zamanlı. Aynı zamanda diğer iş kontratsız. Şu anda …üniversitesinde çalışıyorum, eğitmen gibi daimi bir pozisyonum olsun isterim. Daimi iş size güvenlik verir, şu anda ihtiyacım olan hissettiğim orada güvende hissetmiyorum. (6E), Doktora mezun

Sığınmacıların ve mültecilerin iş piyasasına erişimine ilişkin temel olarak yapısal engeller Britanya dışında edindikleri tecrübe ve niteliklerin tanınmaması olup, niteliklerin tanınmaması nitelikli işgücünün bile iş bulmakta zorlanmasına yol açmaktadır (Bloch, 2000, s. 80-81). Ancak, araştırmamızdaki katılımcı grup köken ülkede edindiği eğitim üzerine Birleşik Krallık'ta tekrar eğitim almaya devam eden ve ev sahibi ülkede geçerli bir diploma sahibi olan veya olacak bir gruptur. Dolayısıyla niteliklerin tanınmaması iş bulmayı güçleştirmekle birlikte, ev sahibi ülkede alınacak eğitimle niteliklerin yeni ülke şartlarına göre dönüştürülmesinin nitelikli iş bulmayı kolaylaştıracağı düşünülmektedir. İş bulmaya ilişkin olarak dikkat çeken bir husus ise bazı katılımcıların (3K) geçiş ülkesi olan Türkiye'de yaşadığı sırada kurduğu ulusaşırı bağlar yoluyla iş bulması ve Birleşik Krallık'a geldikten sonra ise aynı bağları kullanarak burada yeni bir iş bulabilmesidir. Dolayısıyla ulusaşırı bağlar bu örnekte köken ülke ve ev sahibi ülke dışına taşınarak diğer ülkelerde de etkili olabilmektedir.

Hammond (2013, s. 1013) Birleşik Krallık'ta Somalilerle yaptığı çalışmada iş, barınma ve sağlık gibi hizmetlerden daha fazla yararlananların ailelerine, akrabalarına daha kolay destek olduğu ve sosyal yükümlülüklerini yerine getirmek için buna önem verdikleri, daha fazla ulusaşırı aktivitede bulundukları, İngiliz kimliğine uyum sağlamak için değil daha kolay ulusaşırı aktivite yürütebilmek için başarılı entegrasyon göstergelerinin gerekli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu kapsamda katılımcı grubun yapısal entegrasyon açısından başarılı olmasının daha kolay ulusaşırı aktivite sürdürmelerini sağladığı dolayısıyla entegrasyon ve ulusaşırılığın birbirini karşılıklı desteklediği söylenebilir. Katılımcı grup gerek Suriye'de gerekse başka ülkelerde bulunan yakınları ile bağlarını korumakta ve onları finansal olarak desteklemektedir. Katılımcıların çalışıyor olmaları başka bir ifadeyle Birleşik Krallık'ta başarılı bir şekilde iş piyasasına entegre olmuş olmaları Hammond'un belirttiği gibi onların ulusaşırı bağ kurmalarını ve korumalarını kolaylaştırmaktadır.

5.5.5. Entegrasyon Kolaylaştırıcıları Eğitim ve Güvenli Statü

İş piyasasına erişim, barınma, eğitim ve sağlık açısından bakıldığında katılımcı grubun Birleşik Krallık'a yapısal olarak entegre olduğu düşünülmektedir. Yükseköğretime eğitim

açısından HEFCE'den kredi alabilmeleri, burslardan yararlanabilmeleri, hemen hepsinin çalışıyor olması, dil bilmeleri sayesinde eğitime ve iş piyasasına erişimde sorun yaşamamaları, barınma ihtiyaçları olduğu dönemde gerekli desteğe ulaşmış olmaları bu anlamda teknik olarak başarılı bir entegrasyon olarak yorumlanabilir. Ancak, sığınmacı olarak geçirilen dönemde Galler'de yaşayanların olumsuz deneyimleri, dağıtma politikası ve olumsuz barınma koşullarının entegrasyonu güçleştirdiğini göstermektedir. Diğer taraftan yükseköğretime erişim konusunda yeterli rehberliğin olmaması nedeniyle önemli bir kısmının zaman kaybetmesi ise entegrasyon sürecini nispeten aksatmış ve güçleştirmiştir. Ancak yapısal entegrasyon bileşenleri açısından bakıldığında yerleşilen ülkenin dilini bilmek, yükseköğretim ortamı ve mülteci statüsüne (kısmi belirsizliğe rağmen) sahip olmak entegrasyonu kolaylaştıran hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Katılımcıların 12 tanesinin İngilizce'yi iyi bilerek ülkeye gelmiş olması özellikle eğitim ve iş piyasasına kolaylıkla erişmelerini düşük nitelikli de olsa iş bulabilmelerini sağlamıştır. Dil bilmenin önemi ve kolaylaştırıcı rolü tüm katlımcılar tarafından çeşitli bileşenler kapsamında ifade edilmiştir. Ancak katılımcılardan (9E) birinin de vurguladığı gibi daha nitelikli işlere girmek için yalnızca dili bilmek veya etnik bağlar yeterli olmamaktadır. Birleşik Krallık'ta yükseköğretimi tamamlayan bazı katılımcılar (3K) eğitimin iş bulmada önemli olduğunu kabul etmekle birlikte, daha önceki etnik bağlantıları sayesinde kolaylıkla niteliklerine uygun iş bulabilmiştir.

> Eğer dili biliyorsan evet. Oldukça kolay. Eğer dili konuşuyorsan iş bulabilirsin, ücretli iş. Örneğin eğer bir kafede iş arıyorsan ya da inşaatta bulabilirsin. Eğer belirli bir iş istiyorsan o zaman daha rekabetçi oluyor. Ama çevrede iş bulan pek çok insan var. (9E), Doktora öğrenci

> Evet kesinlikle. Demek istediğim yardım eder. Ama ben şu anda çalışıyorum. Ama aslında bu işi yapmış olduğum yüksek lisans sayesinde bulmadım. Bu ajansta Türkiye'de iken de çalışıyordum. İnternet üzerinden çalışıyordum. Onlar burada yerleşikti. Yani, buraya geldiğimizde ben bir süre ara verdim çünkü yerleşmemiz gerekiyordu ve diğer şeyleri halletmemiz. Ve daha sonra yüksek lisansa başladığımda onlarla yarı zamanlı olarak çalışmaya başladım. Yani, mezun olunca beni yükselttiler. Şu anda bu ajansta daha fazla sorumluluğum var. (3K), Yüksek lisans mezun

Katılımcılar yükseköğretimin kendisinin Birleşik Krallık'taki yaşamlarını ve entegrasyonu kolaylaştırdığını düşünmektedir. Özellikle eğitim sonrası iş bulma imkanının artması ve üniversitede çok fazla kişi ile tanışmaları vurgulanan hususlar arasında yer almaktadır. Diğer taraftan üniversite eğitimi katılımcıların hem dil gelişimini hem de sosyokültürel uyumunu olumlu yönde etkilemektedir. Entegre olmanın ilk yolunun arkadaş

edinmek olduğunu ve üniversiteye gitmenin bunu sağlayacağını düşünen katılımcılar (13E) yanı sıra üniversiteye gitmenin farklı kişilerle konuşmayı, dili ve kültürü öğrenmeyi dolayısıyla entegrasyonu kolaylaştıracağını düşünenler (1E, 14E) de bulunmaktadır.

> Eğitimin, üniversiteye gitmenin topluluğa entegre olmayı sağlamaya yardımcı olduğunu hızlı ve iyi bir yolu olduğunu düşünüyorum. Çünkü her gün insanlarla karşılaşıyorsun. Belki, bazıları konuşuyor bazıları konuşmuyor… Onlar yalnız, bazıları konuşmaktan mutlu… Üniversitede tüm insanları görebilirsin. Farklı kültürlerden farklı insanlar. Farklı şehirlerden insanlar, farklı şehir bazen başka bir kültür anlamına da geliyor… yani, benim için sadece buraya üniversiteye, koleje gelmek çevredeki insanlarla entegre olmak için çok büyük bir etkiye sahip… Burada üniversiteye, koleje ya da liseye gitmeyenler içinde çok büyük bir güçlük görmüyorum. Her şehirde pek çok gönüllü kuruluş var… İnsanlarla daha çok konuştukça onların kültürünü daha fazla öğrenirsin…(1E), Yüksek lisans öğrenci

> Kesinlikle eğitim burada topluma entegre olmaya yardım eder. Çünkü ilk önce başarmak için çok sayıda insana ihtiyacınız var. çok sayıda arkadaş edinirsiniz. Bu entegre olmanın ilk basamağıdır. Sonra üniversite sana potansiyel iş bulma imkanı sağlar. İş bulduğunda bu insanlarla çalışırsın ve bu nasıl entegre olduğundur. Senin güzel bir yaşam için gelir elde edebilmene yardım eder, arkadaşlarınla güzel zamanlar geçirebilmen için. (13E), Yüksek lisans öğrenci

Birleşik Krallık'ta eğitim almak sadece entegrasyon açısından değil aynı zamanda Suriye'de edinilen diplomalarla ilgili şüpheyi ortadan kaldırmak için de gereklidir. Suriye'de doktora mezunu olup, akademisyen olarak çalışan bir katılımcı (17K) Birleşik Krallık'a geldikten sonra yeniden yüksek lisans yapmaya karar vermiştir. Söz konusu katılımcı eğitimin entegrasyon için önemli olduğunu anlatırken Suriye'deki diploması ile ilgili hala şüphe olabileceğini olayları anlamak, şüpheden kurtulmak ve iş bulmak için eğitimin önemli olduğundan bahsetmiştir:

> Tabii. Yardımcı olur. Çünkü ben sadece benim kendi ülkemdeki diplomamla gelmiş olursam mesela hala bir tür şüphe olabilir….Eğer bu ülkede diploma ya da sertifikan olursa daha fazla güvenirler. Hatta iş için bile…her şey için, çalışmak için, her toplum için…Çünkü onların üniversitesinden mezunsun… (17K), Yüksek lisans öğrenci

Diğer taraftan bazı katılımcılar (4K) için eğitim gerçekten de çok önemli olup, bir anlamda Birleşik Krallık'ta okumak onların hayallerinin gerçekleşmesini sağlamaktadır.

> Evet, öyle düşünüyorum. Çünkü daha çok insan tanıyorsun. Kişisel olarak ben eğitimden gerçekten hoşlanıyorum. Ben oldukça eğitimli bir aileden geliyorum. Eğitime devam edemeseydim yaşamanın anlamı olmazdı diye düşünüyorum. Dürüst olmak gerekirse, benim hayalim gibi hissediyorum. Birleşik Krallık'ta eğitime başlayamasaydım her şeyimi kaybetmiş hissederdim…(4K), Lisans öğrenci

Valtonen (1994, s. 76) Finlandiya'da yaşayan Vietnamlılar ile yaptığı araştırmada yeni bir ülkeye uyumda etnik topluluk dinamiklerinin önemini vurgulamış, iş ve eğitim programlarından yoksun olan mültecileri bunun dışında tutmuş ve iş ile okul yaşamındaki ekstra sosyal bağlantıların öneminden hareketle uzun süreli işsizlerde entegrasyonun risk altında olduğunu belirtmiştir. Eğitimli grubun yapısal olarak Birleşik Krallık'a entegre olmasının daha kolay olduğu görülmektedir. Ancak, yapısal entegrasyon göstergelerinden hareket edildiğinde eğitimli olma veya ekonomik olarak entegre olma her zaman için ev sahibi topluma daha iyi uyum gösterileceği, ev sahibi topluma aidiyetin yüksek olacağı anlamına gelmemekte olup, eğitimli grubun kendini göreceli olarak yoksun kalmış hissetmesi ve dolayısıyla eğitimle entegrasyon arasında paradoks bulunabilmektedir (Verkuyten, 2016, s. 584). Eğitim sonrası ev sahibi ülkeden alınacak diplomanın mülteciler için toplumda kabul edilmeyi ve iş piyasasına entegrasyonu hızlandırması beklenmekle birlikte özellikle yükseköğretimli grubun iş piyasasında ayrımcılıkla karşılaşma riskinin olabileceği unutulmamalıdır. Dolayısıyla ayrımcılıkla karşılaşma kişilerin çoğunluktan uzaklaşarak etnik topluluğa yakınlaşmalarına yol açabilmektedir (Branscombe vd., 1999). Bu durumda katılımcılar ayrımcılıkla karşılaştığında ya da yaşam koşulları gibi diğer güçlükler nedeniyle göreceli yoksunluk çerçevesinde sosyokültürel olarak etnik gruba yakınlaşabilecektir.

Araştırma bulguları Valtonen'in çalışmasını destekler nitelikte iş ve okul yaşamındaki sosyal bağlantıların entegrasyon için önemli olduğunu göstermektedir. Katılımcıların üniversiteye devam etmesinin onların hemen her ülkeden arkadaşları olmasını, farklı kültürlerle tanışabilmelerini sağlayarak sosyokültürel entegrasyonlarını kolaylaştırdığı söylenebilir. Eğitim bir taraftan dili ve kültürü öğrenmeyi sağlarken diğer taraftan iş piyasasına erişimi de kolaylaştırmaktadır. Grubun genel itibariyle entegrasyon sorununun olmaması Valtonen'in bulguları ile uyumludur.

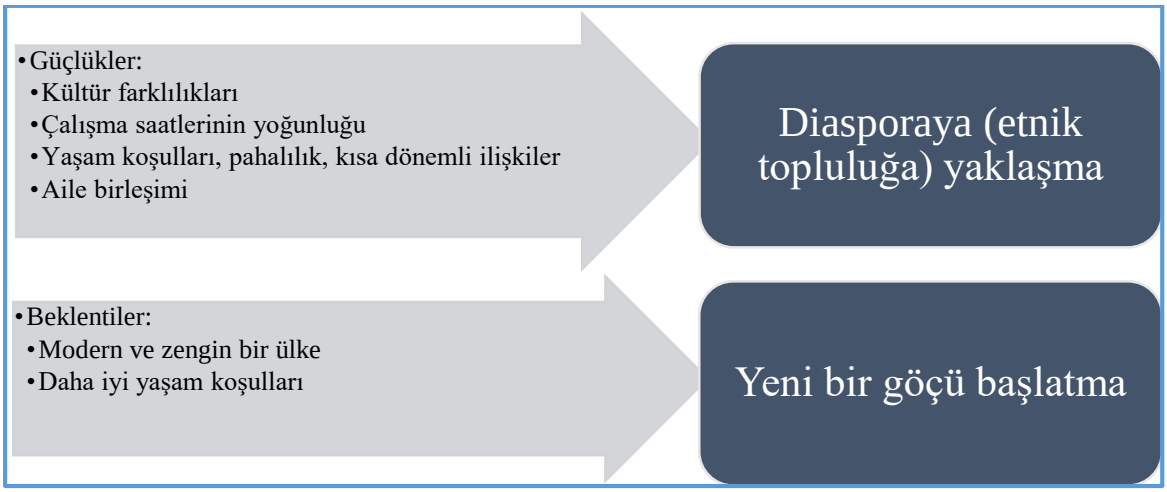
Entegrasyonu kolaylaştıran diğer bileşen ise güvenli statüye sahip olmaktır. Bulundukları ülkede güvenli bir statüye sahip olan göçmenlerin ev sahibi ülkede sosyal bağlar geliştirdiği, mültecilerin sahip olduğu statünün temel entegrasyon araçlarına ulaşmayı sağladığı varsayılmaktadır (Lomba, 2010, s. 420). Güvenli bir statü olarak mülteci statüsü katılımcı grup açısından da barınma, sağlık, eğitim gibi entegrasyon araçlarına ulaşmayı sağlamış ve ev sahibi ülkede daha uzun zaman geçirerek yerleşme sürecini tamamlayanların özelikle yükseköğretim sürecinde Lomba'nın belirttiği şekilde ev sahibi ülkede sosyal bağlar

geliştirdiği görülmektedir. Ancak mülteci statüsüne sahip olmanın "süreli güvenlik" sağladığı, yeterli olmadığı, bu statünün beş yıl sonrasına ilişkin risk taşıdığı ve vatandaşlığın gereği de dile getirilen hususlar arasında yer almaktadır.

5.6. Güçlükler ve Beklentilerin Diasporayla Yakınlaşma veya Yeni Bir Göçü Başlatması

Göçmenler bir ülkeye gittiklerinde günlük yaşamın baskısı altında kalmakta, iş aramaları yeni ülkede nitelik kazanmaları ve statülerini elde etmeleri gerekmekte olduğundan bu deneyimleri sosyokültürel entegrasyonlarını etkilemektedir (Binaisa, 2013, s. 899). Mülteciler için ise bu baskı ekonomik göçmenlerden daha fazla olabilmektedir. Çünkü mültecilerin kaybettikleri ekonomik sermayeleri ile birlikte çoğu sosyal sermayelerini yeniden oluşturmaları, ulusaşırı bağ kurmaları ve bazen de eğitim sistemi içinde akademik yeterliliklerini yeniden üretmeleri, diploma ve sertifikaları yeniden almaları gerekmektedir.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde dil sorunu dışında özellikle kültür farklılıkları ile birlikte çalışma saatlerinin yoğunluğu, ulaşımın pahalı olması, kısa dönemli ilişkiler, dışarı çıkmadan önce planlama gerektirmesi, aile birleşimi gibi sebeplerle mültecilerin sosyalleşme ve iletişim kurmada güçlük yaşadıkları görülmüştür (***Şekil 19***). Katılımcıların Birleşik Krallık'a ilişkin beklentileri ise filmlerdeki gibi her şeyin modern ve güzel olduğu, daha iyi yaşam koşullarına sahip olabilecekleri rüya bir ülke bulmaya ilişkin olup, beklentisi olmadan gelen ya da gerçekçi beklentileri olan katılımcı sayısı azdır.

Şekil 19. Güçlükler ve beklentilerin etkisi: Diasporaya yaklaşma ve yeni bir göç başlatma

Katılımcılar genellikle kültür farklılıklarından bahsetmektedir. Özellikle Türkiye, Lübnan gibi geçiş ülkelerinde daha uzun süre yaşayanlar Suriye, Lübnan, Türkiye gibi bölge ülkelerindeki kültür benzerliğinden sonra Birleşik Krallık'ta güçlük yaşamıştır. Sadece İngilizce konuşabilmek ve anlayabilmek olarak baktığımızda dil sorunu olmayan, bir süre Türkiye'de yaşadıktan sonra ülkeye gelen bir katılımcı (3K) kültür farkından dolayı dili kullanımında da güçlük yaşadığını anlatmış ve "her şeyi yeniden öğrenmek zorundasın" demiştir.

> Buraya geldiğimizde, buraya ilk geldiğimizde bir tür şoktu. Gerçekten de çok farklı bir kültür. Türkiye'de yaşıyordum ama Türkiye benim için gerçekten bizim kültürümüze benzer bir kültür. Yani Türkiye'de gerçekten göç etmiş gibi hissetmedim. Sadece dil, sadece dil problemdi. Sonra dili öğrendim orada mutluydum ve gerçekten hiçbir problemim yoktu…buraya geldim gerçekten farklıydı. Tüm kültür, gelenekler her şey gerçekte farklıydı. Yani bu tür şeylere alışmak için zamana ihtiyacın var ve nasıl olduğunu anlamak için. Çünkü bazen bir kelime söylersin senin kültüründe kötü değildir, ama onların kültüründe kötüdür…şimdi bir ölçüde bir noktada kendimi topluma entegre hissediyorum, kendimi biraz tuhaf hissediyorum çünkü her şeyi yeniden öğrenmek zorundasın. (3K), Yüksek lisans mezun

Sadece dili konuşmak değil dille birlikte, espri anlayışı el, yüz ifadelerinin de önemli olduğu görülmektedir. Bir katılımcı (4K) kendisi için dilin sorun olmadığını esas güçlüğün eğlence tarzı, espri anlayışı gibi yetişme sürecinde elde edilen ve sonradan kazanılamayan şeyler olduğunu düşünmektedir:

> Benim için dil sorun değil. Diğer mülteciler için sorun olabilir… Üniversitedeki herkesi tanıyorsun. Herkes, biz farklı bir kültüre sahibiz. Bazı durumlarda dışarı çıkıyorlar, ben alkol olduğu için gidemiyorum. Bunun gibi bazı şeyler veya çünkü sadece biz çocukken farklı kültürlerde yetiştik. Bazen benim hakkında hiçbir fikrimin olmadığı bir konuyu tartışıyorlar. Biliyorsun İngiliz espri anlayışı bizimkinde farklı… Biz genelde yüz ifadeleri ve eller kullanırız. Biz konuştuğumuz zaman onlar oldukça sakinler… Bizden daha fazla büyük bir sakinlikleri olabilir. (4K), Lisans öğrenci

Genel güçlüklerin yanı sıra Suriye'de yaşanan olayların özellikle eğitim alınan ortamlarda dile getirilmesi ve önyargılar kişileri etkilemektedir. Katılımcı (7K) Suriye'de yaşanan olayları okulda arkadaşlarına açıklamakta zorlandığını, sürekli olarak ülkesiyle ilgili kötü şeyleri duymanın kendisinde güzel şeyleri ortaya koyma isteğini doğurduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla bu katılımcı (7K) için esas güçlük ülke ile ilgili bu önyargıyla başa çıkmaktır.

> Benim için en büyük güçlük insanların benim Suriye'den olduğunu öğrenmeleri ve benim ülkemde neler olduğunu konuşmaları…ben, çünkü medya ülkemin çok kötü bir resmini yansıtırken ülkemin güzel bir resmini yansıtmak istiyorum. Bunlar güçlükler. Benim ev sahibime İngiliz bir kadın ona bizim, biz Arapların iyi olduğumuzu, iyi karakterli olduğumuz göstermek istiyorum. (7K), Yüksek lisans öğrenci

Birleşik Krallık ve Suriye arasında dile getirilen farklılıklardan biri de komşuluk kültürüdür. Komşuluk kültürü yalnızca Suriye'ye özgü değil Lübnan, Ürdün ve Türkiye'de benzer bir şekilde görülmektedir. Yaşadığı güçlüklere ilişkin soruya bir katılımcı (9E) komşuluk açısından yaklaşmış, Londra'nın bireysel yaşamından ve Lübnan, Türkiye ile farkından bahsetmiştir:

> Londra'da bu bir tür imkansız. Çünkü bir tür bireysellik var. Herkes bilir, komşularla ilgilenilmez. Senin kendi işin var, kendi yaşamın var. Topluluk hissi var gibi hissetmiyorum. Daha önce yaşadığım.. şehirde de aynı şekilde hissettim. Türkiye gibi değil. Türkiye'de, daha önce Lübnan'daydım. Lübnan'da binadakilerin hepsi komşudur. Bu Türkiye'de de aynı. Kısaca ne zaman komşumu görsen kırık Türkçemle konuşurdum. Konuşurduk, birkaç kelime. Biliyorsun. Yani burada yok. Neden olduğunu bilmiyorum. (9E), Doktora öğrenci

Kişisel özellikler de katılımcıların güçlük tanımlamasında etkili olabilmektedir. Bir katılımcı (1E) kendisi için en büyük güçlüğün "cesaret olduğunu" utangaç bir kişi isen bu zor" diyerek belirtmiştir. Üniversitede eğitim almasına rağmen bu katılımcının sosyal ortama katılması, dilini geliştirmesi bu kişisel özeliğinden olumsuz etkilenmiştir. Birleşik Krallık'a yerleşme sürecinde yaşanılan zorluklar bazen de banka hesabı gibi günlük işlemlerle ilgili olabilmektedir. Bir katılımcı (7K) banka ile ilgili yaşadığı sorunu anlatmıştır. Burada da dikkat çeken husus sistemin bilinmemesi nedeniyle banka ile ilgili sorunun çözülememesi ve genellikle arkadaşların örneğin "bu başka Suriyelilere de oldu" gibi konuya ilişkin ayrımcılık içeren açıklamalarının esas alınmasıdır.

> Bankadan bir mektup aldım. Bu hayati bir güçlük. Bankadan banka hesabı kapatacaklarına dair bir mektup aldım. Neden olduğunu söylemediler. Eposta hesapları yok. Onların twitter hesabından kontrol ediyorum. Neden olduğunu söylemeyi reddettiler. Arkadaşım hesabıma nakit para yatırdığım için olduğunu söyledi. Yani, sadece üniversite katkı payı için bursum var. ama yaşam masraflarım için hesaba nakit yatırmak zorundayım. Arkadaşım bunun nedeninin hesaba nakit yatırmam ve Suriyeli olmamdan dolayı olabileceğini söyledi ve bunun daha önce başka Suriyelilere de olduğunu. (7K), Yüksek lisans öğrenci

Dini önceliklere ilişkin farklılıklar bazı katılımcılar için öncelikli husus olarak kendini göstermekte olup, toplumda tesettüre uygun giyinmeleri nedeniyle farklı algılandıkları,

bunun açıkça olmasa bile hissedebildiklerini vurgulamışlardır. Katılımcı (11K) giyim tarzı nedeniyle bazen farklı muamele edildiğini düşünmektedir.

> Hayır, hayır dil engel değil. Diğer güçlük insanların senin giyim tarzın nedeniyle farklı algılaması. Biliyorsun gerçekte olmasa bile, insanlara konuşmak için yaklaştığın zaman her zaman olur..çünkü senin kıyafetin… asla çıkarmam…ama diğerlerinden farklı muamele edildiğini görebilirsin. Hatta öyle olmasını kast etmeseler bile olabilir...hala hissedebilirsin. (11K), Lisans öğrenci

Rutter (2015, s. 231) göçmenlerle yerleşiklerin sosyal iletişiminin önemli olduğunu aralarında okulda, işyerinde, komşuluk alanında, yeşil alanlarda ve benzeri yerlerde kurulacak anlamlı sosyal ilişkilerin "diğeri" hakkındaki düşüncelerin ve önyargıların dönüştürülmesinde etkili olduğunu belirtmektedir. Yeni yerleşilen ülkede veya şehirde arkadaşlar edinmek kalıcı ilişkiler kurmak entegrasyon açısından önemli olmakla birlikte yaşam koşulları, maddi imkânlar bu durumu güçleştirebilmektedir. Özellikle Londra'da yaşayan katılımcılar çalışma temposunun yoğunluğundan ve kalıcı ilişkiler kurmanın güçlüğünden bahsetmiştir. Diğer taraftan iş yoğunluğu ile birlikte şehrin pahalı olması, dışarda yemek yemek veya ulaşımın pahalılığı kısa dönemli ilişkilere sebep olmakta ve insanların sosyalleşmesini engellemektedir. Katılımcı (14E ve 15K) biraz da bu sosyalleşme sorununa dikkat çekerek kalıcı ilişki kurmanın güçlüğünden bahsetmiştir.

> Gerçekten insanlar çok yoğun ve herkes çalışmakla oldukça meşgul. İnsanların çoğu yabancı, Binalara bakıyorum da. Çevrendeki insanlarla uzun dönemli ilişkiler yok. Belki bir tür kısa dönemli ilişki olabilir. (14E), Yüksek lisans mezun

> Herkes meşgul, herkes işten sonra yorgun. Şehir çok pahalı, dışarı çıkmak, sosyalleşmek ve ulaşım pahalı. İnsanların çoğu yabancı, bunun negatif ve pozitif yanları var. pozitif yanı kendini yabancı hissetmiyorsun, çünkü şehirdeki herkes yabancı. Negatif yanı ise uzun dönemli ilişki olmaması. (15K), Yüksek lisans mezun

Özellikle Londra gibi büyük şehirlerde yaşayan mülteciler için yaşam koşullarının sosyokültürel entegrasyonu güçleştirebileceği söylenebilir. Sınırlı iletişim daha önce oluşan önyargıların ve ayrımcılığın devam etmesine sebep olabilir. Katılımcıların dile getirdiği yaşam koşulları nedeniyle "uzun dönemli ilişki" kurmanın zorluğu Londra'da yaşayanlar açısından Suriye diasporası ile bağlarını güçlendirici bir husus olabilecektir. Yaşam koşulları nedeniyle başka etnik gruplardan olanlarla kalıcı arkadaşlıklar kuramayanların daha çok Suriyeli arkadaşlara yöneleceği ve Londra'da Suriye diasporasının büyük olması nedeniyle bu bağı güçlü bir şekilde kurabileceği düşünülmektedir. Suriye diasporasının daha küçük olduğu şehirlerde yaşayanlar açısından bakıldığında ise bu şehirlere yerleşenlerin zaten bu

bağlar sayesinde şehirleri seçmeleri nedeniyle benzer şekilde Suriyelilerle sosyalleşeceği ve diaspora bağının güçleneceği öngörülmektedir. Kalıcı ilişki kurmanın güçlüğünden bahseden katılımcılardan biri (15K) "ilk başta arkadaşlarının daha çok uluslararası olduğunu ama daha sonra Suriyeli ağlara ulaştıkça kendini daha rahat hissettiğini ve arkadaş çevresinin değiştiğini" anlatırken aslında kalıcı arkadaşlık sorununu diasporaya-etnik topluluğa yaklaşarak çözdüğünü göstermektedir.

Katılımcılar tarafından belirtilen güçlükler arasında yer alan diğer bir husus ise aile birleşimidir. Birleşik Krallık'ta evli aile bireyleri, partnerler, 17 yaş veya daha küçük çocuklar için aile birleşimi talebinde bulunulabilmekte ancak, Birleşik Krallık içinde bulunan refakatsiz çocukların aile birleşimi talep etmeleri kabul edilmemektedir (Refugee Action, 2016). Katılımcıların ikisinin (11K ve 13E) 16 yaşındaki kardeşleri ile Birleşik Krallık'a sığınmacı olarak gelmesinden sonra aile birleşimi için yaşadıkları bu konudaki politikada sorunlar olduğu ve uygulama birliği olmadığını göstermektedir. Bir katılımcı ısrarcı olarak olayı mahkemeye taşımış ve yıllar sonra bile olsa aile birleşimi talep edebilmiştir. Diğer katılımcı ise başarısız olup yasa dışı yollarla ailesini getirmiştir. Bu tür uygulama farklılıkları mültecilerin yaşamı zorlaştırmakta, psikolojilerini ve entegrasyonlarını olumsuz etkilemektedir. 16 yaşındaki kardeşi ile Birleşik Krallık'ta yalnız yaşamak zorunda kalan katılımcı 3 yıl süreyle tedavi gördüğünü anlatmıştır. Katılımcıların Birleşik Krallık'ı seçmesindeki amaçlara bakıldığında eğitimden sonraki ikinci amaç aile üyelerinin Birleşik Krallık'ta yaşaması olup, eğitim amacıyla gelenlerin de daha sonra ailenin diğer üyelerini getirmeye çalışması dikkat çekmektedir. Dolayısıyla yeni bir ülkeye yerleşme sürecinde aile desteğinden mahrum kalınmasının mülteciler için entegrasyonu güçleştiren bir husus olduğu düşünülmektedir. Ailenin önemi yalnızca küçük kardeşi olan katılımcılar (11K ve 13E) tarafından değil diğer bazı katılımcılar (4K, 16K, 3K) tarafından da dile getirilmiştir.

Katılımcıların Birleşik Krallık'a gelmeden önceki beklentileri de ülkeye entegrasyon süreçlerini etkilemektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu bir ülke hayali ile gelirken çok az sayıda katılımcı bir şey beklemeden gelmiş, bir katılımcı (4K) ise daha önce bu ülkede yaşadığı için nasıl bir yer olduğunu bildiğini söylemiştir. Diğer taraftan Birleşik Krallık'tan önce başka AB ülkelerinde yaşayan katılımcıların daha gerçekçi oldukları ve Birleşik Krallık'ı daha kapsayıcı olarak tanımladıkları görülmüştür.

> Türkiye'de 4-6 ay arası yaşadım. Sonra Almanya'ya gittim… Hayır, gerçekten hayır. Almanya'da sürpriz yaşadım. Çünkü Almanya Birleşik Krallık'taki insanlardan daha fazla ırkçı… İskoçyalı kişiler Almanlardan daha dost canlısı…(19E), Lisans öğrenci

Sığınmacı olarak yaşadığı bölgede de ayrımcılıkla ilgili sorunlar yaşayan başka bir katılımcı (2E) ülkeye gelmeden önce bu kadar çok Arap ülkesinden kişi olacağını ve Müslümanlara karşı ayrımcılık yapılmasını beklemediğini belirtmiştir:

> Birleşik Krallık'a gelmeden önce bu kadar çok Arap kökenli insan ya da yabancı kökenli insan bulmayı beklememiştim. Avrupalı ya da İngiliz insanlar değil. Burada Müslüman olarak insanlardan ayrımcılık beklemedim.. İnsanların söylediği şeye inanmadım: İngiliz insanları çok ırkçıdır, dikkatli olmalısın. Pek çok kişi beni Birleşik Krallık'a gitme diye uyardı. (2E), Lisans öğrenci

Katılımcıların genelinde Birleşik Krallık'ın "cennet" olduğu "muhteşem" bir ülke olduğu, herkesin kraliçe gibi konuştuğu gibi bir algı bulunmakta olup, katılımcılar genellikle ülkeye geldikten sonra evsizleri gördüklerinde, sağlık sistemindeki sorunların farkına vardıklarında ya da insanların çok üst sınıf olmadıklarını fark ettiklerinde şok olduklarını ifade etmişlerdir. Katılımcı (3K) ve (11K) Birleşik Krallık'a gelmeden önceki beklentilerini ve geldikten sonraki düşüncelerini şöyle anlatmıştır:

> Evet, gerçekten Birleşik Krallık "cennet" olarak adlandırılıyor, bizim her zaman kafamızda bu izlenim vardı. Buraya ilk geldiğimde iyi olmayan pek çok şey gördüm. Yani, örneğin evsizler, benim ülkemde bile hatta Türkiye'de bile gerçekten de bu kadar evsizi sokaklarda görmedim. Örneğin sağlık sektörü, burada gerçekten randevu almak ve gitmek çok zor. Bir şeyden dolayı sıkıntı çekiyorsan bazen uzmandan randevu almak için aylarca beklemek zorundasın. Yani, evet, pek çok benim için şoktu. Gerçekten güzel değil, kendi sistemlerine sahipler ve yaşamın bir sistem içinde gitmesi güzel bir şey ama hala işleyeceği anlamına gelmiyor. (3K), Yüksek lisans mezun

> Şok olmuştum. Orta Doğu'dan olmak, her zaman Birleşik Krallık'ın ne kadar şaşılacak bir yer olduğunu duyarsın. Her nasılsa herkesin zengin olduğu, bu çok tuhaf. Herkesin üst sınıf olduğu. Biliyorsun, durum bu değil. Kimse seninle onun gibi konuşmuyor… Buraya geldiğimde Birleşik Krallık'ta evsiz insanlar var… Bunu hiç bilmiyordum… Onlar her yerdeler. Bunlar beni şok eden bazı şeyler. (11K), Lisans öğrenci

Suriye'de İngilizce tercümanlık bölümünde eğitim alan başka bir katılımcı (8K) ise Londra'nın bir "rüya şehir" gibi olduğunu düşündüğünü ama geldikten sonra bazı yerleri güzel olmakla birlikte bazı yerlerin beklediği olmadığını şu şekilde anlatmıştır.

> Birazcık. Suriye'de okulda İngilizce öğretiyordum, İngilizce okurken sevmiştim. Çocukken Birleşik Krallık'ta yaşamayı seviyordum… Londra kelimesi bir rüya şehir olduğunu düşündüm ve buraya

> geldiğimde şehri böyle beklemiyordum. Şehir merkezindeki bazı yerler gerçekten hoş. Ama diğer yerler gerçekten değil, umursamıyorlar. Bazen çok temiz değil, bazen insanlar da değil. Yani hayal ettiğim gibi değildi. (8K), Yüksek lisans mezun

Bazı katılımcılar ise Birleşik Krallık'ta herkesin mutlu olduğunu, hayatın ve eğitimin daha kolay olacağını düşündüklerini, her şeyin filmlerdeki gibi olmasını beklediklerini anlatmışlardır. Bir katılımcı (9E) ise tüm bunlara rağmen yine de bu ülkeye geldiği için kendini çok şanslı hissettiğini şöyle anlatmıştır:

> Hayal kırıklığına uğradım. Çünkü çok naif ve çok aptaldım…Birleşik Krallık'taki yaşamın televizyonda olduğu gibi olduğunu düşündüm ve şimdi geriye bakıyorum, aptaldım… Her şey James Bond filmleri gibi... her şey üniversite hayatı, kampüs, öğrenciler çimenlerde uzanıyor, tartışıyorlar, konuşuyorlar, herkes gülümsüyor, mutlu. Bilmiyorum… Böyle değil… Hayat burada hızlı ilerliyor, amaçlarını başarmak istiyorsan çok çalışmak zorundasın. Ama tekrar, ben inanılmaz derecede şanslıyım…(9E), Doktora öğrenci

Benzer bir şekilde başka bir katılımcı (14E) ise "…düşünüyorum da bir tür balonun içindeydim ve bence Orta Doğu'da biz gerçekten Avrupa'ya farklı bakıyoruz, Avrupa bir şey…gerçekten abartıyoruz…ama yaşamaya başladığında ne olduğunu görüyorsun.." diyerek hayal ettiği gibi olmadığını anlatmıştır.

Katılımcıların bir kısmının (4K ve 7K) ise beklentileri eğitim sitemine ilişkin olup, genellikle eğitimin daha kolay olacağını düşünmüşlerdir. Daha önce Birleşik Krallık'ta ailesi ile birlikte yaşarken annesinin tesettürlü olması sebebiyle sorun yaşamaları sebebiyle beklentileri çok yüksek olmayan bir katılımcı (4K) daha az uluslararası öğrenci olacağını ve eğitimin bu kadar zor olmasını beklemediğini şöyle ifade etmiştir:

> Benim için hayal ettiklerim aslında biraz mantıklıydı. Çünkü durumu biliyordum, bence burada daha önce olmamız iyi bir faktördü. Ne bekleyeceğimi biliyordum. Geriye 2003-2007 yıllarına baktığımda biraz korkmuştum. Çünkü annem tesettürü nedeniyle gerçekten zor zaman geçirmiştik. Yani bundan endişeliydim…aslında atam tersi oldu. Birleşik Krallık'ı daha çeşitli buldum… gerçekten önce daha sınırlı idi. Şu anda olduğu kadar çok uluslararası insan bulamazdın. Daha az olacağını düşünmüştüm…eğitime başlamanın bu kadar zor olacağını bilmiyordum. Gerçekten çok zordu. Sınavlar tamimiyle farklıydı. Suriye'de sınavlardan sadece bazı kitaplardan yapılır.. burada ise bilmediğin kitaplardan çalışmak gibi. Bazı şeyler gerçekten farklı….eğitim sisteminin bu kadar farklı olmasını beklemedim….(4K), Lisans öğrenci

Başka bir katılımcı (7K) ise aynı şekilde eğitim sistemindeki farklılıktan bahsettikten sonra burada yalnız hissettiğini dışarı çıkmak için bile önceden plan yapılmasını yadırgadığını ve fiyatların bu kadar yüksek olmasının beklemediğini şöyle anlatmıştır:

> Şok olduğum ilk şey eğitim sistemi idi. Çünkü eğitim sistemi Suriye'den tamamen farklı. İkncisi ise insanların dışarı çıkmak için gerçek tarihten 2 hafta önce planlama yapmaları. Çünkü ülke çok büyük. Ama benim ülkemde, benim şehrimde hiçbir şeyi ayarlamak zorunda değildim. Dışarı çıkmak için anında arkadaşlarımı arayabilirdim. Bu benim sosyalleşmemi etkiliyor. Çünkü bazen yalnız hissediyorum….aynı zamanda fiyatlar çok çılgın…ulaşımın bu kadar olduğunu bilmiyordum….ve insanların hemen nasıl sıra oluşturdukları beni şaşırttı. (7K), Yüksek lisans öğrenci

Katılımcılar genellikle Birleşik Krallık'ı daha modern ve modern binaların olduğu bir ülke olarak hayal etmektedir. Katılımcılardan biri (5K) Suriye ve Birleşik Kralık'ı karşılaştırarak daha modern binalar beklediğini belirttikten sonra eğitim sistemine ilişkin olarak akademisyenlere ulaşabilmenin kolay olmasının ve kendisine destek olunmasının şaşırtıcı olduğundan bahsetmiştir.

> Yükse binalar, çok yeni bir ülke, çok yeni modern evler görmeyi bekliyordum. Çünkü Suriye, çok eski değil… Tamam dedim, belki Suriye gibi hatta daha iyi. Güzel binalar, güzel caddeler… Dürüst olmak gerekirse şok oldum. Çünkü çok eski… Modern ama eski bir şehir… Üniversitede öğretmenlerle temas kurmak kolay, kolay… Bize eğitim veren Doktor'a ulaşamayız, ulaşamazsın, burada patron benim… O sana yardım edebilir, sonuna kadar senin yanında oturabilir…(5K), Lisans öğrenci

Diğer taraftan gerçekçi beklentiler içinde olan katılımcıların genellikle ülkede çok fazla tanıdığı kişi ve organizasyon olduğu, dile hakim oldukları, ülkeye çok fazla beklenti ile gelmedikleri görülmüştür. Çatışma bölgelerinde insani yardım kuruluşları ile çalıştıktan sonra Birleşik Krallık'a sığınmacı olarak gelen bir katılımcı (12E) "genel olarak benim beklentilerim ve gerçekler uyumlu… Gerçekçi beklentilerim vardı… Gerçekle ve beklentiler bir şekilde uyuştu…" diyerek cevap vermiştir. Bazı katılımcılar (15K, 16K, 19E) ise sadece eğitimlerine odaklanmış ve ülke ile ilgili beklentileri olmadan gelmiştir.

Suriye'de doktorasını tamamlamış, akademisyen olarak çalışan, imkanları ve iyi bir mesleği olan bir katılımcı (17K) ise Birleşik Krallık'a gelmeyi hiç düşünmediğini çünkü zaten imkanlarının iyi olduğunu dolayısıyla beklenti ile gelmediğini vurgulamıştır.

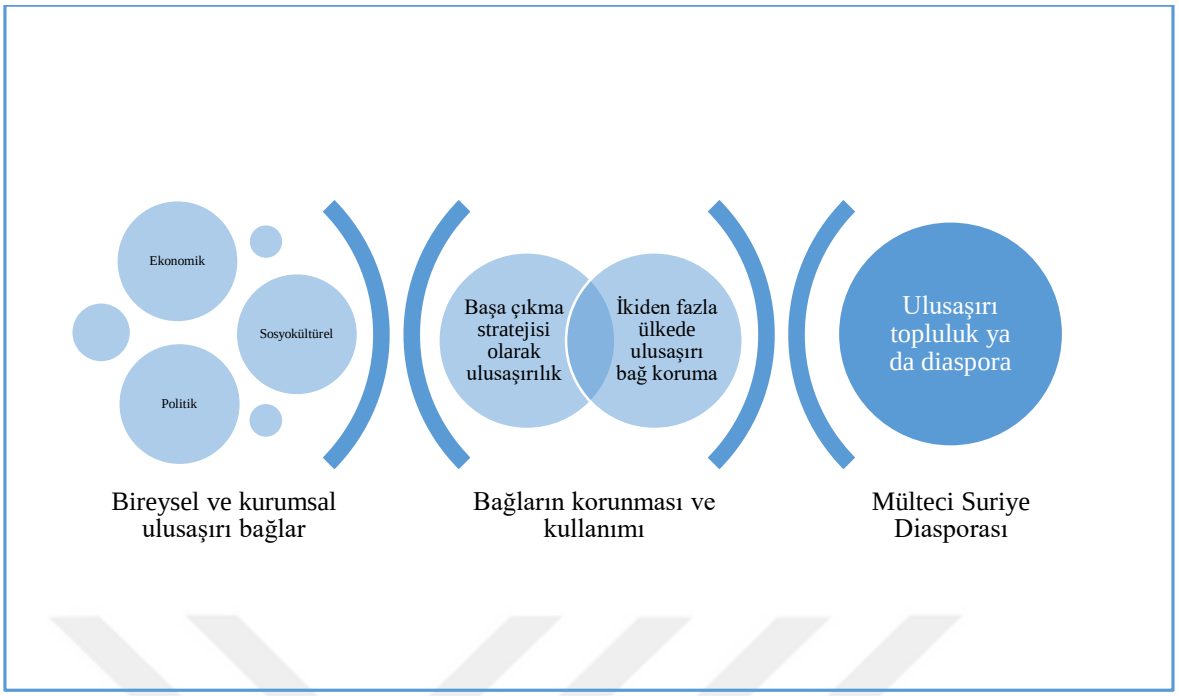
> Dürüst olmak gerekirse Suriye'de iken hiçbir zaman göç etmeyi, Birleşik Krallık'a gelmeyi düşünmemiştim. Birleşik Kralık'a gelmeyi sadece normal turist olarak düşünmüştüm. Benim durumum iyi idi. Üniversitede çalışıyordum, benim bütçem iyiydi, X bölgesinde zeytinliklerimiz vardı, hiçbir

zaman hiçbir an bile bir gün Birleşik Krallık'ta mülteci olabileceğimi düşünmemiştim. (17K), Yüksek lisans öğrenci

Göç edilecek ülkenin belirlenmesi kararını köken ülkedeki itme faktörü olarak Suriye'deki savaş ile hedef ülkedeki çekme faktörü olarak göç edilecek ülkeye ilişkin ekonomik, sosyal ve kültürel beklentiler etkilemektedir. Ancak kişiler her zaman için hedef ülkedeki koşullar hakkında tam bilgiye sahip olmayabilir. Lee'ye (1966, s. 50) göre, gidilecek ülkedeki yaşam koşulları her zaman tam olarak bilinmeyebilir, ancak orada yaşayarak öğrenilebilir ve aslında gidilecek yerle ilgili bir tür yanılgı ya da sır söz konusudur. Katılımcılarla yapılan görüşmeler mülteciler için yalnızca Birleşik Krallık değil Avrupa imajının da aynı ve beklentinin yüksek olduğunu göstermektedir. Birleşik Krallık'ın modern ve zengin bir ülke olması, ekonomik olarak daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak hemen hepsinin beklentisidir. Katılımcı grup açısından bakıldığında benzer şekilde Birleşik Krallık'ın "rüya" ülke şeklinde görülmesi ve gerçekçi olmayan beklentilerin etkili olduğu görülmektedir. Beklentilerin karşılanmamasının sonuçlarının şu an olmasa bile katılımcı grup açısından en az iki ya da üç dile hakim olmaları, yüksek öğretimli olmaları ve Birleşik Krallık'tan alınan diplomaya sahip olmaları nedeniyle başka ülkelere yeni bir göçü tetikleyebileceği düşünülmektedir.

5.7. Ulusaşırı Bağların Korunması ve Kullanımı

Ulusaşırı bağlar kişilerin köken ülkedeki yakınları ile ilişkisine dayanan bireysel, köken ülke kurumları ile ilişkilere dayanan kurumsal ve geçmişteki hatıralara dayanan sembolik bağlar olabilmektedir. Katılımcı grubun ulusaşırı bağları ve aktivitelerine bakıldığında bu bağların bir tür güçlüklerle başa çıkma stratejisine dönüştüğü ve köken ülke ile ev sahibi ülke dışında üçüncü ülkelere de taşınan ekonomik, sosyokültürel ve ulusaşırı aktiviteler bulunduğu görülmektedir. Bu kapsamda ulusaşırı aktiviteler gerek bireysel gerekse kurumsal aktiviteler olabilmektedir. Söz konusu bağların ikiden fazla ülkeye taşınarak genişlemesi ve mülteciler tarafından başa çıkma strateji olarak kullanılmasının Suriye diasporasının oluşumunu hızlandırarak güçlenmesini sağlayacağı söylenebilir. Etnik ve dini farklılıklar nedeniyle hali hazırda Suriye diasporasının var olup olmadığına ilişkin katılımcıların farklı görüşleri bulunmakla birlikte özellikle köken ülke ve ev sahibi ülke dışında diğer ülkelerde korunan ulusaşırı bağlar, akraba gruplarının ötesine geçerek ulusaşırı toplulukların oluştuğu ve dayanışmanın artması ile birlikte Suriye diasporasının oluşacağı şeklinde yorumlanabilir (***Şekil 20***).

Şekil 20. Suriye ulusaşırı topluluk veya mülteci diasporası

Ulusaşırı bağlar ve aktiviteler ev sahibi ülkede sosyokültürel bireysel ve kurumsal ulusaşırı aktiviteler, köken ülke ve diğer ülkelerde ekonomik ulusaşırı aktiviteler, olarak sosyal aktiviteler ve arkadaşlar, köken ülke ve diğer ülkelerde sosyokültürel ulusaşırı aktiviteler olarak ele alınmıştır. Katılımcıların yalnızca köken ülke ve ev sahibi ülke arasındaki değil geçiş ülkeleri ve diğer ülkelerde ulusaşırı bağ kurarak aktivite sürdürmeleri dikkat çekmektedir.

5.7.1. Ev sahibi Ülkede Bireysel Sosyokültürel Ulusaşırı Aktiviteler

Sosyal aktiviteler ve arkadaşlar bireysel olarak yürütülen sosyokültürel ulusaşırı aktiviteleri anlamak açısından önemlidir. Itzigsohn ve Saucedo (2002, s. 769) bireysel ya da kurumsal sosyokültürel ulusaşırı aktiviteler yürütülebileceğini belirtmektedir. Bu kapsamda bireysel ulusaşırı aktiviteleri anlayabilmek amacıyla katılımcıların arkadaş grupları, onlarla ne kadar sıklıkla görüştükleri ve ne tür etkinliklere katıldıkları öğrenilmeye çalışılmıştır. Arkadaşlar köken ülkede, ev sahibi ülkede ya da diğer ülkelerde olabilmektedir. Sosyal aktiviteler ve arkadaşlar konusunda gelen cevaplar katılımcıların hemen her ülkeden arkadaşları olduğunu göstermekle birlikte Suriyeli arkadaşların daha fazla olduğu ve Suriyelilerle daha rahat hissettikleri görülmüştür. Ayrıca, genellikle Müslüman gruplarla arkadaşlık edenler bulunmaktadır. Kolejlerde dil eğitimi alanlar ve özellikle lisans

öğrencilerinin arkadaşları Birleşik Krallık'taki uluslararası öğrenci sayısının da yüksek olması sebebiyle her ülkeden olabilmekte ve çok uluslu bir görünüm sergilemektedir.

Katılımcılardan (10E) biri kolejden arkadaşlarının Güney Afrika, USA gibi dünyanın her yerinden gelen uluslararası öğrenciler olduğunu, Pakistanlı bir dükkanda çalışması nedeniyle Pakistanlı arkadaşları ve üniversiteye başladıktan sonra ise İskoç, Kıbrıslı gibi daha farklı arkadaşları olduğunu belirterek, "çok uluslu arkadaş çevrem var" demiştir. Arkadaşlık grupları genellikle üniversiteden ve iş çevresinden oluşmaktadır.

Diğer taraftan, arkadaşları iş arkadaşlarından oluşan ve arkadaş edinmenin zor olduğunu belirtenler de bulunmaktadır. Sosyal aktivitelerle ilgili olarak ise genellikle iş ve okulun bir arada yürütülmesinin zor olduğu vurgulanmaktadır. Katılımcıların genellikle her ülkeden arkadaşları olmakla birlikte bazı katılımcılar (4K, 15K, 16K, 17K) yakın arkadaşlarının genelde Suriyeli olduğunu anlatmıştır. Katılımcıların (4K) arkadaşlarının genellikle Suriyeliler'den veya Müslüman olduğunu anlatırken diğer ülkelerden de arkadaşları olmakla birlikte kültür ve eğlence tarzındaki farklar nedeniyle onlarla ilişkilerinin daha sınırlı olduğunu vurgulamıştır. Başka bir katılımcı (15K) ise ilk başta arkadaşlarının daha çok uluslararası olduğunu ama daha sonra Suriyeli ağlara ulaştıkça kendini daha rahat hissettiğini ve arkadaş çevresinin değiştiğini ortak dile sahip olmanın önemli olduğunu anlatmıştır.

> Burada, Birleşik Krallık'ta arkadaşlarımın çoğu genel olarak kendi topluluğumdan veya Müslüman topluluklardan. Çünkü, örneğin üniversiteye gittiğimde gerçekten tüm dünyadan insanlarla konuşuyorum. Farklı uluslardan, farklı geçmişlerden ve benzeri. Daha önce de dediğim gibi bizim farklı bir kültürümüz var. Farklı yollarla dışarıda eğlenme tarzımız var. Bunlar bazen üniversite dışında engel olabiliyor. Üniversite dışında da bir yerlere gidiyorum ama hala Suriyeli ailelerle dışarı çıktığımızdaki gibi yakın hissetmiyorum. Geceleri Suriye tarzı dışarı çıkıyoruz. Hala ailelerimiz var, etkinlikler var, örneğin Bayramda parkta etkinlik yapıyoruz. Müslüman topluluklardan herkes gelebilir. (4K), Lisans öğrenci

> Onlar farklı, kesinlikle farklı. Buraya ilk geldiğimde neredeyse hepsi uluslararası idi, neredeyse hiç Suriyeli yoktu. Yılsonunda acilen Suriyeli arkadaşa ihtiyaç duydum, Suriye toplumuna. Staja başladım, orada daha çok İngilizlerle tanıştım… yani uluslararası üniversiteden dolayı, stajdan ve daha sonra da çalıştığım yerden tanıdıklarım var… Sonra Suriye ağlarını tanımaya başladım, ortak daha fazla şey paylaşabilirdim. Hiçbir şey söylemeden mutlu olduğumu, üzüntülü olduğumu anlayabilirler… Aramızda ortak bir dil var. Kesinlikle daha rahat hissediyorum… Onlarla daha sık iletişim kuruyorum. (15K), Yüksek lisans mezun

Yaşam koşulları, çalışma ve eğitimin bir arada yürütülmesinin zor olması, kültür farklılığı arkadaşlarla ilişkileri etkilemektedir. Bazı katılımcılar hem çalışıp hem okudukları için vakitleri olmadığını ifade ederken (5K), başka bir katılımcı (1E) yaşadığı şehrin küçük olması sebebiyle sosyal yaşamın sınırlı olduğuna, kültür farklılıklarına ve zaman yetersizliğine değinmiştir.

> Vaktim yok, Arap arkadaşlarım var. Avrupalı arkadaşlarım işyerinden. Onlarla çok vakit geçiremiyorum. Bangladeşli ama Londra'da doğmuş arkadaşım var. o da benimle aynı yerde çalışıyor. İşim var, orada herkesi tanıyorum ama herkesle iletişim kurmuyorum. Çevremde 5-6 kişi ile iletişimim var. Çok kalabalık olmasından hoşlanmıyorum, evimde çok kişi istemiyorum. (5K), Lisans öğrenci

> Sosyal yaşam sınırlı. İlk şey kültür ve zaman yok….her şey saat 5'te, 6'da bitiyor. Her hafta X şehrine gidiyorum. Benim kültürümde sosyal yaşam seçenekleri farklı. Benim kültürümde restorana gidebiliriz, kahve gibi diğer aktiviteleri yapabiliriz. (1E), Yüksek lisans öğrenci

Bazı katılımcılar arkadaşlar ve aktivite sorusuna iş arkadaşları ile aktivitelere katıldıklarını diğer arkadaşlarının farklı şehirlerde olması ve çalışmaları nedeniyle zor olduğunu belirtmişlerdir. İş arkadaşları ile sosyal aktivitelere katılan bir katılımcı (9E) Birleşik Krallık'a geldiğinde yetişkin olması sebebiyle arkadaş edinmesinin güçlüğünden ve üniversitedeki arkadaşlarının ise uluslararası öğrenci olmaları nedeniyle ülkelerine dönmelerinden şöyle bahsetmiştir:

> Londra'da, iş arkadaşlarım var. bu yüzden onlarla, çalıştığım yerden iş arkadaşlarımla sosyalleşiyorum. Dışardan arkadaşlarım yok. Çünkü buraya geldiğimde zaten yaşlıydım, okul öğrencisi değilim. Okul öğrencisiyken pek çok arkadaşın olur, herkes arkadaş olabilir. Yetişkin olduğunda arkadaş bulmak gerçekten zordur. Onları nereden bulacaksın. Üniversitedeyken arkadaşlarım uluslararası öğrencilerdi. Okudular ve gittiler. Yereldeki öğrenciler de gittiler. Yani, hiç kimse yok. Benim tüm çevrem işyerinden. (9E), Doktora öğrenci

Aktivist olan katılımcılar ise diğerlerine göre daha farklı olup, hem etkinlikler düzenlemekte hem de politik ve savunuculuk çalışmaları kapsamında etkinliklere, konferanslara katılmaktadır. Ayrıca bu grup (örneğin 15K) sadece Suriyeliler için değil Suriye kültürünü İngilizlere tanıtmak için de etkinlikler düzenlemekte, diğer taraftan bazı katılımcılar (17K) ise politik olarak daha aktif olup, protestolara faaliyetlere katılmakta, parlamenterlerle görüşmektedir.

> Biz kendimiz etkinlik düzenliyoruz. Sadece Suriyeli toplumu bir araya getirmek için değil, aynı zamanda Birleşik Krallık'ta kültürümüzü tanıtmak için…. Etkinliklere de katılıyorum ama çoğunlukla

daha az sosyal etkinlikler,…daha çok entelektüel, politik etkinlikler, bunlar tüm etkinlikler içinde daha fazla yer kaplıyor. (15K), Yüksek lisans mezun

Evet, katılıyorum, bazen restorana gidiyoruz, dışarı çıkıyoruz. Bazen af örgütünün etkinliklerine katılıyoruz. Evet, çünkü ben onların üyesiyim… Aynı zamanda ben onların etkinliklerine katılmayı seviyorum. Ayrıca benim toplumumun düzenlediği aktivitelere de katılıyorum… Gösteriler gibi, protestolara gidiyoruz. Şuanda fazla yok azaldı başlangıçta bizim durumumuzla ilgili protestolarımız, gösterilerimiz daha çoktu. Bazen biz resmi görevlilerle anavatanımızdaki durumumuzu tartışmak amacıyla temasa geçiyoruz. Onlar bizi dinliyorlar. Parlamenterler temasa geçiyoruz, bakanlarla temasa geçiyoruz. Bizi dinliyorlar. Ama aktifler mi bilmiyorum, ama bizi dinliyorlar. (17K), Yüksek lisans öğrenci

Itzigsohn ve Saucedo (2002, s. 768) kişilerin ekonomik, politik ve sosyokültürel ulusaşırı aktivitelerinin karşılıklı olmadığını, kişilerin bunlardan bazılarını daha yoğun bazılarını ise daha az gerçekleştirebileceğini ifade etmektedir. Araştırma bulguları da katılımcıların farklı düzeylerde ve şekillerde ulusaşırı aktivite gerçekleştirdiklerini göstermektedir. Bu nedenle aktivitelerin ayrı ele alınması tercih edilmiştir.

5.7.2. Ev Sahibi Ülkede Kurumsal Sosyokültürel Ulusaşırı Aktiviteler

Snel vd. (2006, s. 291) ev sahibi ülkede sosyokültürel ulusaşırı aktiviteleri köken ülke ile ilgili organizasyonlara üyelik, hemşerilerle toplantılara katılma ve kültürel etkinlikleri ziyaret kapsamında tanımlamaktadır. Sosyokültürel ulusaşırı aktiviteler yalnızca bireysel sosyalleşme, karşılıklı yardım ya da ritüeller (Itzigsohn & Saucedo, 2002, s. 768) değil kurumsal aktiviteler de olabilmektedir. Bireysel arkadaşlarla yapılan aktiviteler dışında Suriyeli STK'lar tarafından düzenlenen etkinliklere katılım katılımcıların çoğunluğu tarafından belirtilen bir husustur. Katılımcıların bir kısmının aktivist olması ve Suriyelilerin kurduğu STK'larda çalışmaları bu tür etkinliklere katılımı artırmaktadır. Suriyelilerin kurduğu bir STK'da çalıştığı için Suriyeli kuruluşların etkinliklerine de katılan bir katılımcı (7K) şunları söylemiştir:

Benim yarı zamanlı işim Suriyeli bir STK'da. Bu nedenle çok katılıyorum. Örneğin dün Ramazan nedeniyle geleneksel bir iftar vardı ve ben orada yardım ediyordum. Sadece bu. Etkinlik benim kurumum tarafından düzenlenmişti, orada olmam gerekiyordu. (7K), Yüksek lisans öğrenci

Ancak her katılımcı aynı yoğunlukta ya da aynı türde sosyokültürel ulusaşırı aktivitelere katılmamaktadır. Bazı katılımcılar (6E, 9E) daha önce Suriyeli toplum ve STK'lar tarafından düzenlenen etkinliklere katıldıklarını ancak daha sonra katılmayı

bıraktıklarını belirtmiştir. Söz konusu katılımcılardan biri (6E) Suriyelilerle daha fazla görüşmemenin kendisi için iyi olduğundan bahsetmiştir.

> Hayır, düşünmüyorum. Bir süre Suriye topluluğu ile uğraştıktan sonra onlarla görüşmediğim de daha iyi olduğumu anladım…burada yaşayan arkadaşlarım var. Litvanyalı, Polonyalı arkadaşlarımla burada tanıştım. Çok fazla kişi yok, ama bu insanlar var. (6E), Doktora mezun

Yerleşme sürecinde STK'lar tarafından sunulan destek ise diğer bir husustur. Birleşik Krallık'ta Suriyeli sayısının az olması sebebiyle genel olarak topluluk desteğinin az olduğunu belirten katılımcılara rağmen bazı katılımcılar yeterli desteğe ulaştıklarını ve çok sayıda etkinlik düzenlendiğini belirtmiştir. Diğer taraftan ülkeye daha önce yerleşen akrabalar ve aile bireyleri de yeniden yerleşme sırasında destek sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Bu kapsamda ev sahibi ülkede yürütülen kurumsallaşmış ulusaşırı aktiviteler Suriyeli topluluğun nispeten küçük ve dağınık olması nedeniyle daha sınırlıdır.

Aile bireyleri ile birlikte onların Suriyeli arkadaşları başka bir ifadeyle yerleşik Suriyeli topluluk yardım alınan gruplar arasında yer almaktadır. Suriye topluluğu özellikle kendi başına ülkeye gelenlere yardımcı olmada önemli olabilir. Yeterli topluluk desteği aldınız mı sorusuna katılımcılardan (3K) biri topluluktan destek almadığı şeklinde cevap verirken Suriyeli arkadaşlardan destek aldığını anlatmıştır. Katılımcı (3K)'ya yerleşme sürecinde yardımcı olan grup aslında daha önce ülkeye yerleşen Suriye diasporasıdır.

> Suriyeli değil gerçekte. Çünkü erkek kardeşim burada yaşıyordu onu kastediyorum. Yani o bana yardım etti. Bazen onun Suriyeli arkadaşlarından da tavsiyeler aldım. Onlarda burada uzun süredir yaşıyordu. Onları uzun süredir burada yaşayan Suriye topluluğu gibi biliyorum. Onlar Suriyeli mültecilere yardım etmeye çalışıyor. Onlar tarafından yapılan çeşitli aktiviteleri biliyorum. Suriyeli mülteciler bu bölgeye geldiğinde onlar burada sistemin nasıl olduğunu açıklamaya çalışıyordu. Özellikle kendi başına gelen mülteciler için, yeniden yerleştirme kapsamında gelenler için değil. Onların daha fazla yardıma ihtiyacı var. Çünkü onlara yardım edecek kimse yok. (3K), Yüksek lisans mezun

Diğer taraftan katılımcıların bir kısmı (8K) ise hem kendileri etkinlik düzenlemekte hem de düzenlenen etkinliklere katılmakta, gönüllü olarak çalışmaktadır:

> Evet. Burada pek çok topluluk desteği var, pek çok etkinlik yapıyoruz. Kürt topluluğu, Suriyeli Kürt topluluğu olarak Nevruz etkinliği yaptık…ve yeni yılda grup olarak başka bir yeni yıl etkinliğine katıldık, biz düzenlemedik. Her zaman ya bir etkinlik düzenliyor ya da katılıyoruz. (8K), Yüksek lisans mezun

İş bulmak isteyen mülteciler için özellikle düşük nitelikli işlerin bulunmasında Suriyeli topluluk kolaylaştırıcı bir rol üstlenmektedir. Diğer taraftan iş bulma gibi konularda kişinin nitelikleri ya da dili yoksa kuruluşların hiçbir şey yapamayacağını, özellikle düşük seviyeli iş bulma konusunda destek olmasına rağmen daha nitelikli işler için bunun olmadığını bir katılımcı (6E) şöyle ifade etmiştir:

> Hiç kimse bana yardım etmedi. Ben kendim başvurdum…tüm Birleşik Krallık'ı bilmiyorum ama genel olarak insanlar yeni geldiler. İngilizce konuşmuyorlar. Onlara yardım edebilirler mi emin değilim. Şimdi diğer şehirlerde Suriye toplulukları var. dediğim gibi onların çoğu birleşmiş Milletler aracılığıyla gelen mülteciler. Muhtemelen topluluğun dışında iş bulacaklar topluluk içinde değil. Benim istediğim türde bir desteği Suriye topluluğunun sağlayabileceğini düşünmüyorum. Akademiden birilerinin yardımı olmalı…Örneğin düşük seviyeli işler arayan diğer mülteciler için destekler var. (6E), Doktora mezun

Topluluk desteği sosyal medya aracılığıyla Birleşik Kralık'ta yaşam, yerleşilecek şehir, iş bulma ve yasal bilgilendirme gibi konularda oluşturulan forumlar ve facebook hesapları ile de sunulabilmektedir. Bazı katılımcılar Suriyelilerin açtıkları facebook sayfaları ya da forumları kullandıklarını, bir öneriye ihtiyacı olduğunda ya da bir soruları olduğunda önce bu sayfalardan sorduklarını, bu sayfalardan yararlandıklarını söylemiştir. Bir katılımcı (1E) bu gruplarla ilgili şunları söylemiştir:

> Burada her şehirde pek çok organizasyon var. Sosyal network anlamında Birleşik Krallık'taki Suriyeliler grubu var. Bir tür forum….yüzlerce insan konuşuyor, cevap veriyor. Bu tüm Suriyeliler için…her ne zaman bir öneriye ihtiyacım olsa yasal değil normal öneri insanlara yardım için sorarım. (1E), Yüksek lisans öğrenci

Topluluk desteği Birleşik Krallık'a gelmeden önce sosyal medya üzerinden sunulmakta, ev bulmada, yerleşilecek şehrin belirlenmesinde de etkili olmaktadır. Bir katılımcı (5K) ise yaşadığı yeri değiştirirken, ev bulurken Suriye topluluğunun desteğinden yararlandığını, başka bir katılımcı ise sosyal medya yolu ile Birleşik Krallık'ta yaşayan Suriyelilerle temasa geçerek ülkeye gelmeye karar verdiğini şöyle anlatmıştır:

> Başlangıçta erkek kardeşim yardım etti, sonra Suriye topluluğu. X şehrindeyken onları aradım ve ev aradığımı söyledim. Onları biliyordum...ve Y şehrine taşınmaya karar verdik. Londra'ya taşınmak istemedik. Çünkü çok büyük bir şehir. Bu şehirden daha pahalı. Bilirsin orada trafik var. çok kalabalık. Orada yaşamak çok zor. (5K), Lisans öğrenci

> Hayır, kendim geldim, kendim başvurdum. Sonra sığınmacı olmak için başvurdum. Bir kuruluş yoktu. İnsanlara sordum. Birleşik Krallık'a giden Suriyelilerin facebook'ta bir sürü sayfası var. Oralara bazı sorular gönderiyordum, birbirimizle tecrübelerimizi paylaşıyorduk. (7K), Yüksek lisans öğrenci

Diğer taraftan yaşanılacak şehrin seçiminde sadece Suriye topluluğu, arkadaş, akraba olup olmaması değil şehirde yaşam pahalılığı, kendini ispat edebilme başarılı olabilme gibi faktörler de değerlendirilerek seçildiği görülmüştür. Katılımcı (4K) şehir seçimine ilişkin şunları söylemiştir:

> Burayı gerçekten seviyorum. Buraya ilk olarak kendimi ispatlayabileceğim bir yer olduğu için geldim. Burada daha fazla iş var. Burada okuyorum, gönüllüyüm, nasıl gideceği biliyorum, bizi herkes tanıyor. Buraya yerleştik Belediyedeki herkes bizi tanıyor gibi hissediyorum ve okuldaki herkesi de tanıyorum. Çünkü okulda gönüllü çalışıyorum. Şimdi orada işim var daimi bir iş. (4K), Lisans öğrenci

İskoçya'da eğitim alan başka bir katılımcı (10E) ise İskoçya'da Suriyeli topluluğunun az olmasına rağmen okuduğu şehrin öğrenci dostu ve rahat olduğu, eğitimin iyi olduğu ve oradaki genel şartların öğrenciler için çok uygun olduğunu, okulun barınma imkanı sağladığını bu nedenle o şehri seçtiğini belirtmiştir. Katılımcı (10E) Suriyeli topluluğun daha geniş olduğu Londra ve Manchester'a gitmek istemediğini, bu şehrin ucuz olması yanı sıra tam zamanlı öğrenci olması nedeniyle kolejin kendisine barınma imkanı sunmasının önemini belirtmiştir. Dolayısıyla, topluluğun az olduğu yerlerde şehrin öğrenciler için kolaylaştırıcı rolü ve özellikle barınma imkanı gibi fırsatlar sunması ile eğitim kalitesi de önemli bir etkendir.

5.7.3. Suriye veya Başka Ülkelerde Ekonomik Ulusaşırı Aktiviteler

Snel vd. (2006, s. 291) aileye para transfer etme, köken ülkeye ürün gönderme, köken ülkede ev sahibi olma ve köken ülke yardım kuruluşlarına katkı yapmayı günlük ulusaşırı aktiviteler olarak kabul etmektedir. Köken ülkeye para gönderme, finansal olarak orada yaşayan yakınları destekleme en basit ekonomik ulusaşırı aktiviteler arasında yer almaktadır. Hammond (2013, s. 1013)'a göre iş, barınma ve sağlık gibi hizmetlerden daha fazla yararlanan mülteciler ailelerine daha kolay destek olmakta ve sosyal yükümlülüklerini yerine getirmeye önem vererek daha fazla ulusaşırı aktivitede bulunmaktadır.

Suriye'de birinci derecede akrabaları ve yakınları olan, çalışan katılımcılar onları ekonomik olarak desteklemektedir. Özellikle anne ve babaları halen Suriye'de yaşayan katılımcılar (6E, 9E, 14E, 15K, 16K, 17K) ailelerini desteklediklerini belirtmiştir. Bazı

katılımcılar sadece ailelerine para gönderirken, bazıları (3K, 17K) ise Suriyeli kuruluşlara da destek olmakta, bazılarının ise Suriye'de yaşayan aileleri onlara para göndermektedir. Diğer taraftan, çoğu katılımcının ailesinin Suriye dışında bir ülkede Türkiye, Lübnan veya Avrupa ülkelerinden birinde yaşaması nedeniyle ekonomik olarak destek olma bu ülkelerdeki yakınlar arasında gerçekleşmekte ve ulusaşırı bağ üçüncü bir ülkeye taşınmış bulunmaktadır. Annesi Türkiye'de yaşayan bir katılımcı (8K) "evet, bazen annemi destekliyorum" diyerek bağın başka ülkeye ekonomik olarak da taşındığını göstermiştir.

Bazı aileler ise Suriye'de yakınları olmasına rağmen halen orada gelir getiren varlıkları olması nedeniyle para göndermeye ihtiyaç duymamaktadır. Erkek kardeşi Suriye'de yaşayan ama Suriye'deki imkanları nedeniyle ihtiyacı olmadığı için para göndermeyen bir katılımcı (4K) şunları söylemiştir:

> Orada Şam'da evimiz var. Kiraya verdik. Erkek kardeşim kirasını alıyor. Şuanda ona buradan Birleşik Krallık'tan para göndermiyoruz. (4K), Lisans öğrenci

Bazı katılımcılar ise doğrudan Suriye'ye kendileri para göndermemekle birlikte diğer ülkelerde yaşayan yakınlarına para göndermekte ve onlar aracılığıyla yakınlarını desteklemektedir. Katılımcı (5K), kendisinin Fransa'da yaşayan kardeşine para gönderdiğini onun Suriye'deki yakınlarına hediye gönderdiğini anlatırken, ailesinin Birleşik Krallık'ta olduğunu Suriye'de yaşayan diğer yakınlarının ise paraya ihtiyacı olmadığını belirtmiştir.

Yalnızca 2 katılımcının (2E, 7K) Suriye'de yaşayan ailesi Birleşik Krallık'taki çocuklarını desteklemektedir. Katılımcılar öncelikle yanlarında getirdikleri tasarrufları kullandıkları ama kira, yiyecek gibi şeyler için bazen ailelerinin onları desteklediğini belirtmiştir.

Araştırma bulguları katılımcıların Snel'in belirttiği gibi köken ülkeye para gönderme ve yardım kuruluşlarına katkı anlamında günlük ekonomik ulusaşırı aktivitelerde bulunduğunu, Suriye ya da Türkiye gibi başka ülkelerdeki ulusaşırı ekonomik aktiviteyi etkileyen hususun o ülkelerde bulunan aile ve akrabalara yardım etme amacı olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan katılımcıların çalışıyor olması başka bir ifadeyle iş piyasasına entegre olması Hammond'un da belirttiği gibi ulusaşırı aktivite yürütmeyi kolaylaştırmaktadır. Ancak, Suriye'ye yasal olarak para göndermenin mümkün olmaması nedeniyle katılımcıların bir kısmının ailelerini desteklemekle birlikte bunu ifade etmekten kaçındığı da düşünülmektedir.

5.7.4. Suriye veya Başka Ülkelerde Sosyokültürel Ulusaşırı Aktiviteler

Snel vd. (2006, s. 292) köken ülkedeki sosyokültürel ulusaşırı aktiviteleri köken ülkedeki aile ve akrabaları ziyaret, köken ülkedeki aile ile sık iletişim ve köken ülkede sosyal organizasyonlara üyelik olarak tanımlamaktadır. Suriyeli mülteciler örneğinde ulusaşırı sosyokültürel aktiviteler, sık iletişim ve ziyaretler yalnızca köken ülke ve ev sahibi ülke ile sınırlı kalmamakta üçüncü ülkelere de taşınmış bulunmaktadır. İstisnai durumlar hariç savaşın devam etmesi nedeniyle katılımcıların Suriye'ye gitmesi beklenmemiştir. Özellikle mülteci statüsüne sahip olanların Suriye'ye girmesi mümkün görülmemektedir. Ancak bir katılımcının mülteci statüsü alınmadan önce sınavları tamamlamak ya da diplomalarını almak için kısa süreli olarak ülkeye gittikleri görülmekle birlikte dikkat çeken husus kısa bir zaman geçmesine rağmen ülkeye olan yabancılaşmadır. Kardeşiyle ilgili bir sorun ve lise bitirme sınavları nedeniyle tekrar Suriye'ye gidip gelen bir katılımcı (4K) "yabancı" gibi hissetmesini şu şekilde ifade etmiştir:

> Şimdi Suriye'ye gitme iznim yok. Ama evet Suriye'ye gittim. Buraya Mart ayında geldik. Temmuz ayında beş haftalığına oraya tekrar gittim. Çünkü erkek kardeşimle ilgili olarak ilgilenmem gereken bir durum söz konusuydu. Orada beş hafta yaşadım. Çok tuhaftı. O dört ayda her şey değişmişti. Bu nedenle bazen tümüyle geriye dönmenin güç olduğunu söylüyorum. Çünkü dört ayda her bir kişi değişmişti. Çünkü Suriyeliler için biliyorsun demek istediğim sen yabancı gibisin. Suriye'de temle olarak yabancı gibi muamele görüyorsun. Çünkü Suriye'nin dışındasın. Oldukça tuhaftı. Burada yabancısın, orada yabancısın. (4K), Lisans öğrencisi

Suriye'ye fiilen gidilemese bile ziyaret etme düşüncesini orada hala aile bireyinin olup olmaması açıkça etkilemekte ve köken ülkedeki yakınlarla sık iletişim sürdürülmektedir. Aile bağları önemini korumakta olup, bazı katılımcılar Suriye'ye gidemese bile bölgeye yakın ülkelere giderek aileleri ile orada buluşmaktadır. Katılımcı (8K) ailesi Suriye'yi terk ettiği için gitmeyi düşünmediğini anlatırken, katılımcı (6E) bölge ülkelerinden birine giderek ailesini görmeyi planladığını anlatmıştır.

> Hayır. Hissetmiyorum, Suriye'ye gitmem. Çünkü ailem, ailemin çoğunluğu orayı terk etti. Onlar terk ettikten sonra aynı şekilde olacağını düşünmüyorum. Suriye'ye tekrar gitmemeyi düşünüyorum. (8K), Yüksek lisans mezun

> Hayır, hayır, hatta annemi bile göremedim. Onu X ülkesinde görebileceğim. X ülkesine gideceğim ve onu orada göreceğim. Çünkü Suriye'ye gidemem. Çünkü rejim…(6E), Doktora mezun

Vertovec'e (2009, s. 14,16) göre iletişim ve ulaşımdaki gelişmeler anavatandan sürekli haber almayı ve ulusaşırı bağ kurmayı kolaylaştırmaktadır. Suriyelilerin dünyanın her tarafına dağılmış olması sebebiyle çoğu ülkede akraba ve/veya arkadaşları bulunmaktadır. Bu akraba veya arkadaşlarla ilişkilerin yalnızca telefon veya internet üzerinden düzenli görüşmelerle değil aynı zamanda ülkelere yapılan ziyaretlerle de sürdürüldüğü ve gerek Suriye gerek diğer ülkelerdeki bu ilişkilerin katılımcıların tümü tarafından korunduğu, ulusaşırı bağları korumanın kolaylaştığı görülmüştür.

Sosyal medya ve internet ilişkilerin sürdürülmesini kolaylaştırmaktadır. Ailesi Türkiye'de yaşayan bir katılımcı (8K) onları ziyaret ettiğini ve özellikle sosyal medya aracılığıyla bağlarını koruduklarını şöyle anlatmıştır:

> Sadece, çünkü birbirimizle teması koruyoruz. Onları ziyaret ettim. Annemi Türkiye'de 2014 yılında ziyaret ettim, yani onları son gördüğümden beri 5 yıl oldu. Kız kardeşimi geçen yıl gördüm iyiydi. Çünkü sosyal medya var, internet var. Nerdeyse her gün temas halindeyiz. Bunlar bizim için daha kolaylaştırıyor. Ama geriye 2011, 2012'ye gittiğimizde gerçekten çok zordu. Bazen Suriye'de 3 ay bağlantının olmadığı oluyordu. Onlardan haber alamıyorsun. O zaman gerçekten depresyona girmiştim. Şimdi çok şükür daha iyi. (8K), Yüksek lisans mezun

Köken ülke ile iletişim temelde internet üzerinden sürdürülmekle birlikte bazen savaş nedeniyle kesinti olması sıkıntılara yol açabilmektedir. Anne ve babası Birleşik Krallık'ta bulunmakla birlikte erkek kardeşi ve geniş ailesinin çoğu Suriye'de yaşayan ve elektrik kesintisi, internet erişimi gibi sorunlar nedeniyle uzaktayken ilişkileri sürdürmenin zorluğundan bahseden bir katılımcı (4K) şunları söylemiştir:

> Ailemin geri kalanı, erkek kardeşim orada (Suriye'de şehir) yaşıyor. Orası başkent. Babam ve annemin ailesinin geri kalanı Suriye'de (başka bir şehir) yaşıyor. Şam'dan uzak bir şehir. Halalarımdan biri Amerika'da yaşıyor ve bu kadar….her zaman video araması yaptığımı düşünüyorum. Ben kişisel olarak her gün arkadaşlarımı ararım. Her gün yarım saat konuşuyoruz. Merhaba, nasılsın demek için. Uzaktayken ilişkileri sürdürmek zor. Mesafeden dolayı pek çok arkadaş kaybettim. Ama bazı insanlar gibi. Video arama yoluyla sürdürmeye çalışıyoruz. İnternet bağlantı problemi nedeniyle her zaman mümkün olmuyor. Suriye'de her zaman internet bağlantısı ve elektrik olmuyor saatlerce. (4K), Lisans öğrenci

Birleşik Krallık'ta aileleri ile yaşayan katılımcıların genellikle ailelerinin de bu ilişkileri sürdürmeye daha fazla önem verdiği ve internet üzerinden iletişimin Suriye'de yardıma ihtiyacı olanlara ulusaşırı desteğin sürdürülmesinin de bir yolu olarak kullanıldığı görülmektedir. Bir katılımcı (3K) hala, amca gibi yakınlarının Suriye'de olduğunu

anlatırken, bu iletişimin annesi tarafından özelikle korunduğunu ve ihtiyaç sahibi olanların desteklenmeye çalışıldığını şöyle anlatmıştır:

> Bazı aile üyeleri de var. Büyük ailem hala ve amcalar. Onlarla ilişkiyi kastediyorsun. Biz her zaman genellikle de whats upla görüşüyorlar, annem genellikle. Çünkü ben çok meşgulüm. Ama gerçekten de herkesle temasım var. Bu ilişkileri sürdürmeye çalışıyorum. Her zaman anneme sorarım. Çünkü o çalışmıyor, yani onun daha fazla teması var kendi kız ve erkek kardeşleri ile babamın akrabaları ile de….belki her gün veya haftada iki kere. Her zaman başkaları ile ilgili haberleri annemden alıyorum. Bazen birinin yardıma ihtiyacı olduğunu duyuyoruz. Bir şekilde yardım etmeye çalışıyorsun. (3K), Yüksek lisans mezun

Bununla birlikte tüm katılımcılar köken ülkedeki yakınları ile temas kurmayı seçmemektedir. Birleşik Krallık'ta geçirilen zaman içinde bazı katılımcıların Suriye'deki yakınları ve arkadaşları ile temas kurmayı kestiği ancak Suriye dışında bulunan Suriyelilerle iletişimi sürdürdüğü görülmüştür. Bir katılımcı (9E) Suriye'deki arkadaşları veya akrabaları ile artık temas kurmadığını ama Suriye dışında yaşayan yakınları ve arkadaşları ile teması olduğunu belirtmiştir:

> Suriye'de artık yok. Hala Suriye'de yaşayan hiç kimse ile konuşmuyorum. Hala Suriye'den ama elbette başka yerlerde yaşayan arkadaşlarımla temasım var. Ama Suriye dışındakilerle. (9E), Doktora öğrenci

Mülteciler köken ülkeye gidememekle birlikte seyahat belgesi ile başka ülkelere gidebilme imkanına sahip olmaları onların başka ülkelerde bulunan yakınlarını ziyaret etmelerini kolaylaştırmıştır. Katılımcıların hepsinin özellikle Avrupa'da ve Türkiye'de yaşayan akraba ve arkadaşlarını ziyaret ettikleri görülmüştür. Söz konusu ziyaretler gidilecek ülkede vize politikaları nedeniyle her zaman kolay olmamakla birlikte Suriye dışında pek çok ülkeye gidilebilmektedir. Bir katılımcı (9E) bu konudaki deneyimlerini şöyle anlatmıştır:

> Seyahat belgesi ile. Bürokrasi vardı. 2015 yılından önce Türkiye'ye gitmek çok kolaydı. Pazartesi günü evrakları verirsin, Çarşamba günü vizeyi alırsın. Çok kolaydı. 2015'ten sonra çok güç oldu…vize almak neredeyse 6 hafta sürüyor. Yine de belgelerini 6 haftadan önce vermen gerek. 6 haftadan sonra tamam vizeniz hazır diyorlar. Gerçekten de çok çok önceden başvurman lazım….Seyahat belgesi ile Avrupa ülkelerine gitmek için vize gerekmiyor. Sadece İtalya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan'a gitmek için vize gerekiyor. Ama vize istense bile dört gün sürüyor. Hatta ABD bile 2 gün. (9E), Doktora öğrenci

İnsani yardım alanında çalışan ve aktivist katılımcıların köken ülke ile iletişimleri ise diğerlerine göre daha sık ve kapsamlıdır. Bu katılımcılar (7K, 12E, 14E, 15K, 16K, 17K) bir taraftan aileleri ile sık temaslarını sürdürmekte diğer taraftan Suriye'de olup bitenlerle daha

fazla ilgilenmektedir. Bazen aile ve arkadaşlarla kurulan temasların ana konusu da, ülkenin durumunu öğrenmek, ve olayları takip etmek olmaktadır.

5.7.5. Ulusaşırı Bağların Başa Çıkma Stratejisi Olarak Kullanımı

Uluslararası göç sisteminde ulusaşırı sosyal alanlar ve sosyal yapılardan bahsedildiğinde genellikle kişi, ağ ve organizasyonların muhafaza ettikleri birden fazla ulus devletin sınırları ötesine taşınan güçlü ya da zayıf bir şekilde kurumsallaşmış bağlar ifade edilmektedir (Faist, 2000a). Mültecilerin zorunlu olarak göç etmeleri, göç sırasında ekonomik kaynaklarını kaybetmesi ve onlar için anavatana dönüşün genellikle bir seçenek olarak kalmayışı anavatanla bağlantılarını sürdürmelerini, dolayısıyla ulusaşırı davranışları sınırlandırmaktadır (Bakker vd., 2014, s. 262). Dolayısıyla, ekonomik imkanları da bağ kurmalarını etkileyeceğinden tüm mültecilerin aynı yoğunlukta ulusaşırı bağ kurması ve aktivitelere katılmasını beklemek yanıltıcı olacaktır.

Ulusaşırı sosyal alanlar en azından iki farklı coğrafyada uluslararası olarak farklı yerlerde bulunan ağlar ve organizasyonlardan oluşan bağları içermekte, bu bağlar aslında ulusaşırı yaşamların bir tür hayatta kalma ve iyi olma stratejisi olabileceğini göstermekte, zaman içinde bu sosyal alanlar akrabalık grupları, ulusaşırı topluluklar ve diasporalar gibi daha güçlü dayanışma gruplarına dönüşebilmektedir (Faist, 2000b, s. 197-198). Ayrıca Portes ve Zhou (1993) etnik grup içinde ulaşılabilen maddi ve moral kaynakların güçlüklerin üstesinden gelebilmek kullanılabileceğini belirtmektedir. Katılımcı grup açısından bakıldığında özellikle Londra, Manchester gibi Suriye diasporasının güçlü olduğu yerlerde yaşayanların topluluk desteğine daha kolay ulaştıkları ve dayanışmadan yararlandıkları görülmektedir. Diğer taraftan katılımcılar açısından ulusaşırı bağların burslara ulaşma, yerleşme aşamasında sağlanan destekler yoluyla maddi ve göç sırasında sunulan bilgi yolu ile manevi olarak güçlüklerin üstesinden gelmeye yardımcı olduğu söylenebilir.

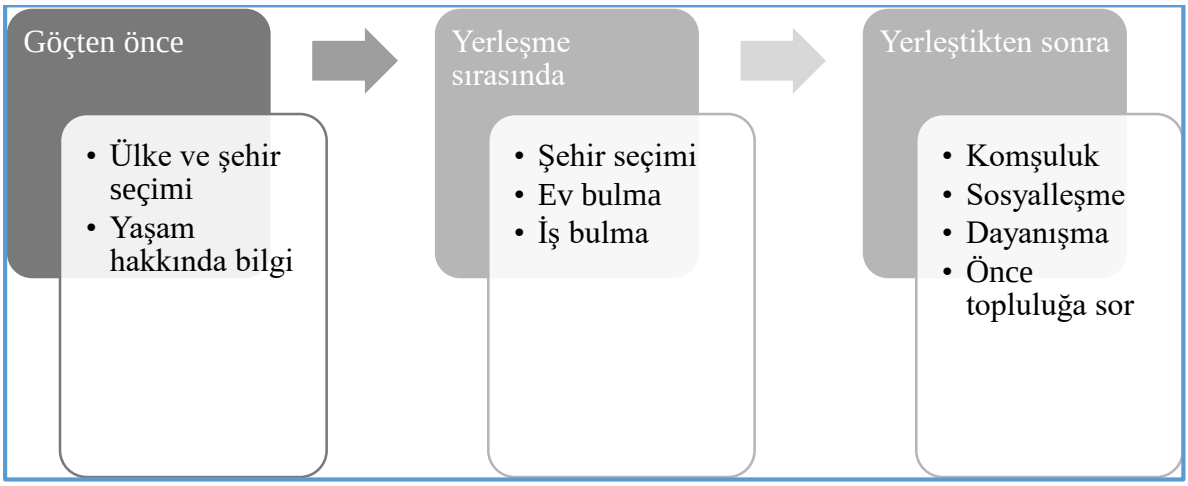
Göçmen ağları göç edilecek ülkenin belirlenmesinde ve yerleşme sürecinde etkilidir. De Haas'e (2009, s. 5) göre sosyal sermayenin mekâna özel şekli olan göçmen ağları kültürel, ekonomik ve sosyal sermaye edinimini kolaylaştırmakta, genellikle daha düşük nitelikli kişiler göç edebilmek için sosyal sermayeye daha fazla ihtiyaç duymakta, yüksek düzeyde ekonomik ve kültürel sermayeye sahip olanlar ise başkalarına ihtiyaç duymadan göç edebilmektedir. Boswell (2002) ise aileler, firmalar ve kişilerden oluşan ağların göç akışının yönünü ve büyüklüğünü belirlediğini, bu ağların zorunlu göç durumunda ülke ve

yer tercihlerini etkilediğini, söz konusu ülkelere daha kolay ulaşmayı sağlayarak mültecinin daha kolay koruma altına girmesini sağladığını belirtmektedir. Etnik ağların göç sırasında ve sonrasında bazı olumsuz etkileri de bulunabilmektedir. De Palo vd. (2006, s. 4) göre, etnik ağlar göçün ilk aşamasında entegrasyonu kolaylaştıran bir unsur iken orta vadede ev sahibi ülkede sosyal ilişkileri etkileyen ve entegrasyonu negatif etkileyen bir hal alabilmekle birlikte eğitimli gruplar sosyal bağlantılarını genişleterek avantaj sağlayabilecektir.

Katılımcıların sahip olduğu göçmen ağlarının iş bulma, eğitime erişme, sosyalleşme üzerinde etkili olarak DeHaas'ın belirttiği gibi ekonomik, kültürel ve sosyal sermayeye erişmeyi kolaylaştırdığı söylenebilir. Diğer taraftan, katılımcı grup açısından bu ağlar Boswell'in belirttiği gibi Birleşik Krallık'a gelmeyi seçme ve yerleşme sürecini olumlu etkilemiştir. Dolayısıyla araştırma bulguları açısından göçmen ağları-etnik ağlar başka bir ifade ile kurulan ulusaşırı bağların ya da ulusaşırı toplulukların mültecilerin entegrasyonunu kolaylaştırdığı söylenebilir. Katılımcıların ulusaşırı bağları kullanım biçimi Birleşik Krallık'a göç etmeden önce, yerleşme sürecinde ve yerleştikten sonra olmak üzere üç ana grupta incelenebilir (***Şekil 21***).

Yapılan görüşmeler katılımcıların önemli bir kısmının Birleşik Krallık'ta akrabaları veya arkadaşları olduğu bu bağlar yoluyla ülke, şehirler ve yaşam hakkında bilgi aldıkları ve göç etmeye karar verdikleri görülmüştür. Diğer taraftan bazı katılımcıların ise yakınları bulunmamakla birlikte, Birleşik Krallık'taki Suriyeliler tarafından kurulan sosyal medya sayfalarını kullanarak ülke hakkında bilgi aldıkları, gerekli hallerde soru sordukları dolayısıyla, Faist'in (2000b) tanımlaması ile "ulusaşırı sosyal alanları" başa çıkma stratejisi olarak kullanarak, ülkeye ön hazırlık yaparak göç ettikleri söylenebilir. Katılımcı grubun kültürel sermayesi yüksek olmakla birlikte özellikle sosyal medya aracılığı ile ülke hakkında bilgi alması De Haas'ın (2009) yüksek kültürel sermayeye sahip olanların başkalarına ihtiyaç duymadan göç etmesi düşüncesinin tersini göstermektedir.

Boswell'e (2002) göre ilk gidenler sosyal ağlar yolu ile yeni gelecekler için yerleşmeyi ve yolculuğu kolaylaştırmakta ve zincir göç bu şekilde teşvik edilmektedir. Birleşik Krallık'a uluslararası öğrenci olarak gelen aktivist grubun göç tarzına bakıldığında Boswell'in vurguladığı gibi ilk gelen kişinin kolay ve güvenli bir yol bulduğu ve bunu ağları aracılığıyla paylaşarak yeni gelecek zincir göçü başlattığı düşünülmektedir.

Şekil 21. Suriyeli mültecilerin ulusaşırı bağları kullanımı

Ulusaşırı bağlar sadece göçten önce ve göçün yönünü belirlemekte değil göçten sonra yerleşme sırasında da yoğun şekilde kullanılmaktadır. Yerleşme sonrası komşular ve arkadaşlar genellikle Suriyelilerden oluşmaktadır. Ulusaşırı bağlar aracılığıyla yeni gelinen ülkedeki yakınlar, arkadaşlar yeni gelen mültecilerin ev ve iş bulmasında yeni gelenin kredibilitesinin artmasını sağlayarak yardımcı olabilmekte ve mülteciler resmi kurumlar aracılığıyla edindikleri bilgileri diğer mültecilere teyit ettirmektedir (Williams, 2006, s. 874-875). Katılımcılarla görüşmeler Suriyeli sosyal ağlarının ev sahibi ülkede dayanışma amaçlı olarak yoğun şekilde kullanıldığını herhangi bir sorun ile karşılaştıklarında gerek yerleşme sırasında gerekse yerleştikten sonra "önce topluluğa sor" yaklaşımını benimsediklerini göstermektedir(***Şekil 21***). Bu durum Williams'ın (2006) kurumlar aracılığıyla edinilen bilgilerin mültecilere teyit ettirilmesi bulgusu ile de örtüşmektedir.

Bloch (2008, s. 34) tarafından yapılan araştırmaya göre, göçten önce mültecilerin yaklaşık üçte ikisi işlerini akrabalık bağları veya sosyal ağlar aracılığıyla bulmuş ve bu ağlar Birleşik Krallık'ta da düşük nitelikli işlerin bulunmasında önemini sürdürmektedir. Katılımcı grupta benzer şekilde bu ağları aracılığıyla iş bulmuştur. Dolayısıyla ev sahibi ülkeye taşınan bu bireysel ya da topluluk düzeyindeki ulusaşırı bağlar yerleşme aşamasında ev ve iş bulma, şehir tercihi, bilgi alma gibi amaçlarla kullanılmaktadır.

Yerleşilecek şehrin seçiminde sosyal sermaye mülteciler açısından önemli olup, çoğu mülteci için en acil ihtiyaç aile birliğini sağlamak, aile ve akrabaları ile birlikte olabilmek olduğu için bazı hallerde kötü barınma koşullarının olduğu yerleri tercih edebilmektedirler (Strang & Ager, 2010, s. 596). Katılımcılar tarafından şehirler seçilirken ya Suriye topluluğun büyük olduğu yerlerin ya da aile ve yakınların bulunduğu yerlerin seçildiği

görülmektedir. Bu durumun aile ve etnik topluluk desteğinin mülteciler için öneminin bir göstergesi olarak görülebilir.

Ulusaşırı bağlar ve entegrasyon arasındaki ilişki göçmenlerin kendi kültürlerini korumaya devam etmeleri, ev sahibi ülkede asimile olmamaları üzerine ortaya çıkan bir ilişki olup, ulusaşırı bağları korumanın entegrasyonu nasıl etkilediği tartışma konusudur. Bu kapsamda araştırma bulguları ulusaşırı bağlarla entegrasyon arasındaki ilişkiye yönelik yapılan çeşitli çalışmalardan (Erdal & Oeppen, 2013; Guarnizo vd., 2003; Lacroix, 2013; Portes vd., 2001; Samad, 2013; Vancluysen vd., 2009; De Haas & Fokkema, 2011) Erdal ve Oeppen'in araştırmasında yer alan entegrasyon ve ulusaşırılığın birbirini desteklediği, iş ve eğitime başarılı bir şekilde entegre olmanın ulusaşırı faaliyetlerde daha aktif olmayı kolaylaştırdığı tespiti ile uyumlu olup, bulgular bu bağların mülteciler tarafından ikiden fazla ülkede başa çıkma stratejisi olarak kullanıldığını göstermektedir.

Entegrasyonu kolaylaştırıcı bileşenler arasında yer alan mülteci olmanın sağladığı "güvenli" statünün, ev sahibi ülkenin mülteciyi olumlu karşılamasının ve sosyal yardımlara erişimin sağlanmasının (Riano-Alcala & Goldring, 2014, s. 89) dolayısıyla Birleşik Krallık'ta mültecilere sağlanan imkanların ulusaşırı bağ kurmalarını kolaylaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların çeşitli ülkelerde kurdukları ekonomik, sosyokültürel ve siyasi bağlar ise Riano ve Goldring'in çalışmasını destekler niteliktedir.

Ekonomik göçmenlerin göçe hazırlıklı olmaları sebebiyle bu bağları da daha kolay koruyabildikleri düşünülmekle birlikte, mülteci olmanın getirdiği evi yeniden inşa etme ihtiyacının ve güçlüklerle başa çıkmanın getirdiği aciliyetin göçün ilk başlarında mülteciler için bu bağları kurmayı ve korumayı zorunlu hale getirdiği düşünülmektedir. Bulgular ulusaşırı sosyal alanların Faist'in (2000b) belirttiği gibi başa çıkma yöntemi olarak ve Portes ve Zhou'nun (1993) belirttiği gibi güçlükleri aşma yöntemi olarak kullanımını destekler niteliktedir. Birleşik Krallık'ta bulunan eğitimli Suriyeli mülteciler, bir taraftan bireysel veya kurumsal olarak ekonomik, sosyokültürel ve politik ulusaşırı aktivite yürütürken oluşturdukları bağları başa çıkma stratejisi olarak kullanmakta ve köken ülke ve sahibi ülke dışındaki ülkelerde de ulusaşırı bağ kurarak korumaktadır.

Birleşik Krallık'a yerleşmeden önce bağları sayesinde yerleşeceği ülke hakkında bilgi sahibi olmaları, yerleşme sırasında bu bağlar sayesinde etnik topluluk desteğinden faydalanmaları ve yerleştikten sonra ise sosyalleşme, dayanışma amaçlı olarak bu bağları

kullanmaya devam etmeleri, yerleşilecek şehrin seçimi, iş bulma, bazen üniversite tercihi etnik gruplar aracılığıyla kolaylaşmış ve yapısal entegrasyon böylece desteklenmiştir. Dolayısıyla ulusaşırı bağlar mülteciler için güçlüklerle başa çıkmanın bir yolu olarak ülkeye yerleşme ve evin yeniden inşa süreci anlamında entegrasyonu desteklemektedir.

5.7.6. Ulusaşırı Bağların Değişen Biçimi İkiden Fazla Ülkede Ekonomik, Sosyokültürel ve Politik Ulusaşırı Aktiviteler

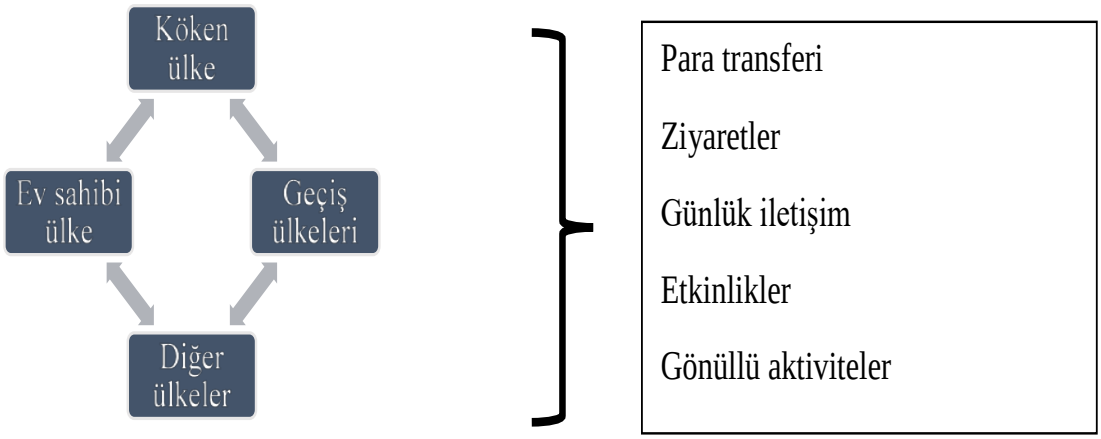
Ulusaşırı bağları sosyokültürel ve ekonomik olarak arkadaşlık grupları, etnik grup tarafından düzenlenen sosyal aktivitelere katılma, Suriye'yi ziyaret ve yakınlarla temas, para gönderme, başka ülkelerdeki yakınları ziyaret ve iletişim ile Birleşik Krallık'taki Suriyeli organizasyonların etkinlikleri ve entegrasyon sürecindeki desteği olarak ele aldığımızda katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda ev sahibi ülke ve köken ülke yanısıra geçiş ülkeleri ya da akrabaların yaşadığı ülkeler olmak üzere diğer ülkelerde de aktivite yürüttükleri ve bağ kurdukları tespit edilmiştir.

Lima (2010, s. 6), ulusaşırı sosyal alanlar oluştuğunda kalıcı ve yoğun bağların oluşarak sınırları aşacağını, ancak bu sosyal alanların herkes için aynı şekilde olmadığını cinsiyete, sınıfa, köken ülkeden ayrılış biçimi ile ev sahibi ülkedeki kapsama biçimlerine göre farklılık gösterebileceğini vurgulamaktadır. Tüm göçmenler ulusaşırı aktivitelere aynı şekilde katılmaz ve aktivitelerin yoğunluğu nesiller arasında farklılık gösterir ancak bu durum birden fazla ülkede bağ kurmayı engellemeyecek, köken ülke ile bağ ortadan kalkmayacak, köken ülkenin politikaları ve bu bağların korunması için sunacağı destek türü değişecektir (Levitt & Jaworsky, 2007, s. 134). Katılımcı grup açısından baktığımızda büyük çoğunluğu yoğun bir şekilde köken ülke ile ulusaşırı bağlarını korurken bir kısmının başlangıçta bağ kurmayı sürdürmesine rağmen Birleşik Krallık'ta geçirdikleri süre arttıkça bu bağların zayıfladığı görülmüştür. Ancak katılımcı grupta dikkat çeken bir husus köken ülke ile ulusaşırı bağ kurmayı bırakan katılımcıların diğer ülkelerdeki yakınları, arkadaşları ile bağ kurduğu ve bu ülkelerdeki aktivitelere katıldığıdır.

Williams (2006, s. 871) Birleşik Krallık'ta mültecilerle yaptığı araştırmada mültecilerin çoğunun bağları konusunda konuşmakta tereddüt ettiğini belirtirken çoğu mültecinin yerel, ulusal (Birleşik Krallık), diğer mültecilerin sürgünde yaşadıkları ülkeler (örneğin Almanya ve İsveç) ve köken ülke olmak üzere dört düzeyde sosyal bağ tespit edilmiştir. Köken ülke dışında üçüncü ülke ile ulusaşırı ilişki başka bir çalışmada ulusaşırı

kimlik olarak ele alınmıştır. Snel vd. (2006, s. 288-291) Hollanda'da göçmenlerle yaptıkları çalışmada ulusaşırı ilişkiyi, ulusaşırı aktivite ve ulusaşırı kimlik olarak tanımlamış ve ulusaşırı kimliği göçmenin Hollanda toplumu, Hollanda'daki diğer hemşerileri, diğer ülkelerdeki hemşerileri ve köken ülkedeki hemşerileri ile ilişkiler bağlamında ele almıştır. Araştırma sonuçları da Williams'ın ve Snel'in bulgularını destekler nitelikte Birleşik Krallık'taki Suriyeli mültecilerin diğer ülkeler de de bağ kurduklarını göstermektedir. Dolayısıyla, ulusaşırı bağ kurma köken ülke ve ev sahibi ülke dışında ikiden fazla ülkeye taşınmıştır. Ayrıca bu bağlar sadece akrabalarla kurulan bağların ötesine geçmiştir.

Katılımcıların çoğu Birleşik Krallık'a gelmeden önce geçiş ülkesi olarak adlandırabileceğimiz bir ülkede daha yaşamış ve oradaki gerek Suriyeli gerekse yerel toplumla bağ kurmuştur. Bazı katılımcıların bu ülkelerdeki bağlarını da koruduklarını da görülmüştür. Diğer taraftan katılımcılar geçiş ülkeleri dışında akraba ve arkadaşlarının bulunduğu diğer ülkelerle de bağ kurmaktadır. Bu çerçevede Suriyelilerin ulusaşırı bağları ev sahibi ülke, köken ülke, geçiş ülkesi ve diğer ülkeler olmak üzere gruplandırılabilir (**Şekil 22*)***. Bu bağlar yalnızca sosyokültürel ulusaşırı aktivitelerle değil ekonomik ve bazı durumlarda politik ulusaşırı aktivitelerle de sürdürülmektedir.

Şekil 22. Suriyelilerin ikiden fazla ülkeye yayılan ulusaşırı bağları

Bu kapsamda ulusaşırı aktiviteler bireysel ya da kurumsal sosyokültürel veya ekonomik olabilmektedir. Itzigsohn ve Saucedo'ya (2002, s. 768) göre, sosyokültürel ulusaşırı aktiviteler göçmen ve köken ülkedeki topluluk hissinin oluşturulması ile ilişkili olup sosyalleşme, karşılıklı yardım, kamusal ritüeller, sosyal yükümlülükler gibi hususları

içeren bireysel ya da kurumsal aktiviteler olabilmektedir. Bu geniş tanımdan hareket edildiğinde katılımcılar bireysel veya kurumsal sosyokültürel ulusaşırı aktiviteler sürdürdüğü görülmektedir. Katılımcılar gerek Suriye'de gerekse başka ülkelerde yer alan yakınları ile birlikte geçiş ülkelerin de de yakınları ve arkadaşları ile iletişimlerini sürdürmekte, etkinliklere katılmakta ve Suriyeli STK'lar aracılığıyla bazı politik çalışmalar da yürütmektedir.

Katılımcılardan aile bireyleri hala Suriye'de yerleşik olanların köken ülke ile ilişkileri daha güçlü iken, aile bireyi Suriye'de değil de başka ülkelerde yaşayanların Suriye ile ilişkileri zayıflamakta ve ulusaşırı aktiviteler üçüncü ülkelere yönelmektedir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerde ortaya çıkan Suriyelilerin diğer ülkelerdeki akraba ve arkadaşları ile ilişkilerini korumaları, sürekli temas ve hatta ziyaretlerle bu ilişkileri canlı tutmaları bu bağların Williams'ın (2006) ve Snel vd. (2006) bulgularında da yer aldığı gibi diğer mültecilerin yaşadığı ülkelerde de korunduğunu göstermektedir. Diğer taraftan katılımcılar Suriyeli STK'lar tarafından düzenlenen çeşitli etkinliklere katılmakta, hatta bazı katılımcılar kültürel etkinliklere katılım dışında kendileri de etkinlikler düzenlemektedir. Dolayısıyla katılımcılar sadece bireysel olarak değil kurumsal düzeyde de sosyokültürel ulusaşırı bağları korumaktadır.

Mülteciler yerleştikleri ülkelerde yalnızca kendi etnik kökeninden olanlarla sosyal ağlarını yeniden kurmakla kalmaz yerel toplulukla da köprü oluşturacak sosyal bağlar kurarak aslında sosyal sermayelerini artırırlar ve böylece dünyaya açılırlar, sonuçta da bu etkileşimler mültecilerin yaşamlarını ve evlerini yeniden kurabilmelerini sağlar (Korac, 2009, s. 39). Görüşülen kişilerin arkadaşları ve sosyal aktiviteleri ele alındığında çevrelerinin yalnızca Suriyelilerden değil aynı zamanda Müslümanlardan, göçmenlerden, İngilizlerden oluştuğu görülmektedir. Bu durum aslında Suriyelilerin Korac'ın (2009) belirttiği gibi sosyal sermayelerini artırdıklarının, dünyaya açıldıklarının ve ağlarının küresel hale geldiğinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Diğer taraftan katılımcı grubun geçiş ülkelerinde yeni sosyal ağlar kurmaları ve muhafazaları da Korac'ı destekler niteliktedir.

Ekonomik kaynağa dayalı ulusaşırılığın en basit örneği göçmen ve mültecilerin köken ülkeye para göndermesi olmakla birlikte mültecilerin genellikle ekonomik sermayelerini kaybetmeleri nedeniyle köken ülke ile bağlantısını devam ettirmesi ve köken ülkeye para göndermesi beklenen bir durum olmamaktadır. Ancak, geride kalan ailenin durumu ve yardım ihtiyacı, göç sonrası mültecinin durumu, para gönderebilme kapasitesi, kalma süresi,

geri dönme seçeneği, ev sahibi ülkedeki mülteci rejimi gibi değişkenler mültecilerin köken ülke ile ulusaşırı ekonomik bağlarını sürdürmelerini belirleyen etmenler arasında yer almaktadır (Lindley, 2008, s. 14). Itzigsohn ve Saucedo (2002, s. 772) ekonomik imkânlar arttıkça ve ev sahibi ülkede ayrımcılık gibi olumsuzluklarla karşılaşıldıkça ulusaşırı aktivitelerin artacağını ifade etmişlerdir. Korac'a (2009, s. 35) göre mülteciler bazı ulusaşırı aktiviteleri gönüllü olarak yaparken bazı aktiviteleri yapmaya bir anlamda zorlanmakta olup, aile ve arkadaşlara finansal olarak yardım etme sorumluluğu ile topluluk STK'larına yardım etme sadakatin bir biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Katılımcılar gerek Suriye'de ya da gerekse başka ülkelerde yaşayan ailelerini, yakınlarını ve arkadaşlarını ekonomik olarak desteklemektedir. Ayrıca bazı katılımcılar Suriye'deki bazı kuruluşlara yardımda bulunduklarını da söylemiştir. Yüksek lisansı tamamlamış ve daha iyi iş imkanına ulaşmış katılımcıların ekonomik olarak ihtiyacı olan ailelerini destekleme ve Suriye'ye yardım gönderme eğiliminin yüksekliği Itzigsohn ve Saucedo bulguları ile uyumludur. Diğer taraftan araştırma sonuçları Lindley'in (2008) bulguları ile de uyumlu olup, ekonomik imkanları artanlar ve Suriye'de ya da başka ülkelerde bulunan ailesi yardıma ihtiyacı olanlar daha çok ulusaşırı ekonomik aktivite sürdürmektedir. Araştırma sonuçları üçüncü ülkelere ziyaretler, para gönderme, sürekli iletişim açısından ele alındığında Snel vd.'nin ifadesiyle (2006) "diğer ülkelerdeki hemşerilerle ilişki" bağlamında bir ulusaşırı ilişki ya da ulusaşırı topluluk oluşturduğu şeklinde yorumlanabilir.

Politik ulusaşırı aktiviteler ise köken ülkede politik parti üyeliğinden gazete ve dergilerde politik yazılar yazmaya, protestolar ve lobi faaliyetlerine kadar değişen şekillerde gerçekleşebilmektedir (Lima, 2010, s. 4-5). Araştırmada politik ulusaşırı aktiviteler kapsam dışında tutulmakla birlikte katılımcılardan bir kısmının gerek Birleşik Krallık'ta gerekse üçüncü ülkelerde yapılan protesto ve gösterilere katılmakta ve Suriye sorununa ilişkin olarak aktif politik ulusaşırı aktivitelere katıldığı görülmüştür.

5.8. Aidiyet ve Evin Yeniden İnşası

Entegrasyon, aidiyet ve ulusaşırılık aslında mültecinin veya göçmenin bir taraftan daha makro düzeyde yaşadığı ev sahibi ülkede neler olduğuna, kurumlara ve politikalara odaklanırken diğer taraftan ulusaşırı bağlar ile bireysel düzeyde ev sahibi ülke ve köken

ülkedeki ilişki biçimlerine odaklanmaktadır. Bu kapsamda, ulusaşırı bakış açısı odağı hem köken ülkede hem de ev sahibi ülkede ve diğer ülkelerde bireysel ilişkilere çekmektedir.

Entegrasyon ve ulusaşırılık ilişkisi ev sahibi ülke toplumuna dahil olma ve köken ülkede bağları koruma ile birlikte, her iki ülke açısından aidiyet ve sadakat kavramları ile de tartışılmaktadır (Mügge, 2016, s. 110). Boccagni'ye (2012, s. 126-127) göre, köken ülkeye aidiyet nostaljik olarak bile olsa günlük hayatta karşılaşılan güçlüklerle başa çıkabilmek için kişisel ya da grup olarak bir bağ sunmakta ve ev köken ülkeden uzakta olmanın, katlanılan fedakarlığın karşılığı olarak yeniden kurulmakta, köken ülkeye aidiyet ise bir tür geri dönüş hayali haline dönüşmektedir.

Entegrasyon, ulusaşırılık ve aidiyet birbirini çeşitli şekillerde etkileyen kavramlar olup, bu kısımda yükseköğretimli Suriyelilerin entegrasyonu nasıl tanımladıkları, Birleşik Krallık toplumu, Suriye ve diaspora içinde kendilerini nasıl konumlandırdıkları ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Ayrıca, entegrasyonun da bir parçası olan siyasal aidiyet açısından vatandaşlığın önemi anlaşılmaya çalışılmış ve yeni alt kimlikler ile mekan aidiyetinin nasıl geliştiği ele alınmıştır. Bu kapsamda anavatana aidiyet ve kimlik sosyokültürel entegrasyonun bir parçası olarak ele alınmıştır.

5.8.1. Entegrasyon Yaklaşımında Değişim

Göçmenler ya da mülteciler açısından bakıldığından entegrasyon sürekli olarak kullanılan ancak bir o kadar da belirsiz, tanımı güç ve problemli bir kavramdır. Rytter "Entegrasyona Karşı Yazmak" adlı çalışmasında entegrasyon kavramını güç ve meşruiyet dengesini içeren aslında siyasi söyleme dayalı ve ideolojik; göçmenin sebep olduğu düşünülen tehdit algısı nedeniyle yerel toplumun entegrasyonu talep eden taraf olduğu ve kavramın aslında tekil değil çoğul olması gerektiği çünkü sadece göçmenin değil politikacıların, medyanın, akademisyenlerin ve çoğunluk nüfusun entegrasyonun da gerektiğini vurgulamaktadır (Rytter, 2019). Bu kapsamda entegrasyon değil farklı düzeylerde entegrasyonlar içeren süreçler söz konusudur. Birleşik Krallık'ta 2019 yılında yayımlanan Entegre Topluluklar Eylem Planına kadar entegrasyon topluma yeni gelen mültecinin Kovacs'ın (2015) ifadesiyle kural dışı ve sorunlu olanın topluma uymasını içermekte ve ev sahibi toplumun sorumluluğu bulunmamaktaydı. 2019 eylem planı ile birlikte ev sahibi toplumun da sorumluluğuna vurgu yapılmaya başlanmıştır.

Birleşik Krallık'ta genellikle STK'lar tarafından mültecinin "yeniden yerleşmesi" kavramı "entegrasyona" tercih edilmekte, mültecilerin özel bir koruma ihtiyacında olmaları nedeniyle entegrasyon fonksiyonel olmakta, 1996 yılından beri hizmetlerin kalitesi ve haklara erişime odaklanılmakta, mültecinin ırkçılık ve düşmanca tavırlarla karşılaşması, dışlanması dil engelinin aşması ile karşılaştırıldığında aşılması daha güç bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır (Castles vd., 2002, s. 124). Birleşik Krallık entegrasyon yaklaşımı mülteciye sorumluluk yükleyen bir yaklaşımdır ve çalışmamız mültecilerin de genellikle entegrasyonu bu şekilde gördüğünü göstermiştir. Katılımcı (4K) "iyi entegre olduğumu düşünüyorum" ve katılımcı (3K) "neredeyse topluma entegre olduğumuzu düşünüyorum", katılımcı (1E) "topluma oldukça iyi entegre olduğumu düşünüyorum, gönüllü iş yapıyorum" derken entegrasyonu mültecinin aktif sorumluluğu olarak gören bakış açısını kabul ettiklerini göstermektedirler.

Bu çerçevede katılımcıların entegrasyonu nasıl tanımladıkları ve kendilerini nasıl konumlandırdıklarını anlamak amacıyla entegrasyonun ne anlama geldiği sorulmuştur. Bu soruya katılımcılar genellikle entegrasyonun dili bilme, kültürü bilme, toplumun bir parçası olma, yeni fikirlere açık olma, İngiliz-İskoç arkadaş edinme olduğunu söyleyerek yanıtlamışlardır. Entegrasyon katılımcı grup açısından genellikle haklara sahip olma çerçevesinde ve kendilerinin sorumlu olduğu bir süreç olarak anlatılmıştır. Entegrasyonu yaşadıkları toplumda kültür, dil ve geleneği bilme olarak tanımlayan katılımcılardan biri (1E), bir anlamda kültür ve dili bilmenin yaşadığı toplumu anlamayı sağlayacağını anlatırken bunun kişinin kendi kültürünü korumasını engellemediğini özellikle vurgulamaktadır:

> Entegrasyon, kültürü ve geleneği bilmedir. Bu ülkede insanların nasıl yaşadıklarını, nasıl hareket ettiklerini… onları neyin kızdırdığını bunların hepsinin farkında olmak. Ben entegrasyonu böyle görüyorum…kimse seni onların yaşamlarında yaptıklarını yapmaya zorlamıyor. Ama gelenek, gelenektir. Ben Suriyeliyim. Burada yaşıyorum…burada hala geleneklerimiz var. Yeme tarzımız, konuşma tarzımız, giyinme tarzımız…biz onlarla uzun süredir yaşıyoruz. Bir miktar değişmek zorundasın ama onlar (gelenekler) hala orada var. (1E), Yüksek lisans öğrenci

Başka bir katılımcı (3K) ise entegrasyonu toplumun parçası olabilmek, toplumla iletişim kurabilme, birlikte bir şeyler yapma ile tanımlamaktadır.

> Yani entegrasyon, gerçekten toplumun bir parçası olabilmek gibi bir şey. Benim düşüncem, benim fikrim. Ben ve erkek kardeşimin neredeyse topluma entegre olduğunu düşünüyorum…tam kelimeyi bilmiyorum. Biz hiç kimse ile iletişimde güçlük çekmiyoruz İngiliz veya başka uluslardan. Bazı arkadaşlarımız var, İngiliz arkadaşlarımız gibi birlikte bazı yerlere gideriz. Birlikte bir şeyler yaparız.

> Gerçek problem yok ve neredeyse topluma entegre olduğumuzu düşünüyorum. (3K), Yüksek lisans mezun

Entegrasyonu her ülkenin iyi yanını almak, yeni fikirlere, yeni kişilere açık olmak olarak tanımlayan katılımcı (4K) ise kişisel olarak entegre olduğunu belirtirken başka bir boyutu ortaya koyarak entegrasyonun kişiyi istemediği şeye zorlamadığına değinmektedir.

> Kişisel olarak benim için, oldukça iyi entegre olduğumu düşünüyorum. Yani, entegrasyon benim için her ülkenin iyi yanını almak gibi ve yeni fikirlere açık olmak, insanlara açık olmak ve sonuçta ne istiyorsan onu yapmak. Açık olmak, diğer insanların fikirlerine ve düşüncelerine açık fikirli olmak veya olmamak. Sadece kendi kapasitesini sınırlamak, sadece birlikte olmak. (4K), Lisans öğrenci

Katılımcılar tarafından yapılan entegrasyon tanımları aslında mültecinin kendini söz konusu entegrasyon tanımı içine yerleştirmekten başka bir çaresi olmadığını göstermektedir. Ancak entegrasyon tek yönlü değil iki veya çok yönlü ve çok boyutlu (IOM, 2017; Oduntan & Ruthven, 2017; S. Spencer & Charsley, 2016) bir süreçtir. Katılımcıların çoğu kendilerini entegre olmuş hissettiklerini vurgulamıştır. Dolayısıyla mültecilerin ülkeye yeniden yerleşme sürecini dikkate alarak "entegrasyonun mültecinin sorumluluğu" olduğu fikrini örtük bir şekilde de olsa kabullendiği düşünülmektedir.

Birleşik Krallık'ta uzun süredir yaşayan ve vatandaşlık almış olan bir katılımcı ise (6E) entegrasyonu İngilizlerin ulaştığı her şeye ulaşabilme, uzun vadeli plan yapabilme, vatandaşlığa geçiş ve sosyokültürel entegrasyonun zorluğu çerçevesinde tanımlarken 5 yıllık mülteci statüsü süresinin sonundaki belirsizliğe dikkate çekerek mülteci olmanın kendisinin entegrasyonu zorlaştıran bir husus olduğunu anlatmıştır.

> Benim tecrübelerime göre mi soruyorsun? Benim için entegrasyon ideal olarak İngilizlerin ulaştığı her şeye ulaşabilmek ki bu sadece para değil, yardımlar, destek, her tür şey. Seçme hakkının önemli olduğunu düşünüyorum ki biz buna sahip değildir. Yani, bunun öğrencinin entegrasyonun farkında olmasını sağlayacağını tahmin ediyorum, ama aynı zamanda entegrasyon uzun vadeli plan yapmak anlamına geliyor. Mülteci olarak kesinlikle 5 yılın var. 5 yıldan sonra ne olacağını bilmiyorsan. Çünkü bazı insanlar bir sonraki aşamaya geçemedi, kesinlikle 5 yıldan sonra ülkelerine dönmeleri istendi. Suriyeli değillerdi, başkaları. Bundan dolayı, mülteci olmanın genellikle entegrasyonu kolaylaştırdığını düşünüyorum. İnsanlar gerçekten uzun vadeli plan yapabilirler. Entegrasyon aynı zamanda hayatını diğerlerinin yaptığı gibi yaşaman demek. Başka bir açıdan, kültürel açıdan entegrasyonun zor olduğunu düşünüyorum. Kültürün ve kültürel farklılıkların engel olduğunu, düşünüyorum. Tam olarak bilmiyorum ama tam olarak gizli engeller var insanların konuşmadığı. Yani, entegrasyonun çok güç olduğunu düşünüyorum. Hatta benim için bile, ben laik bir insanım….(6E), Doktora mezun

Bazı katılımcılar (9E, 16K) ise entegrasyonu dili ve kültürü anlamak, onlara kendi bakış açılarıyla bakabilmek, finansal olarak yeterli olmak şeklinde tanımlarken ev sahibi toplumun da entegrasyon sürecinde mültecileri kabul etme, ırkçı davranmama gibi kolaylaştırıcı rolü olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde katılımcı (14E) de ev sahibi toplumun mülteciyi kabul etmesinin önemine vurgu yaparak toplum tarafından reddedilmemenin önemine değinmiştir.

> Ben bu terimin anlamını tartışıyorum, çok sayıda cümle var… kendini finansal olarak destekleyebilme, olduğun ülkenin dilini konuşma, o ülkenin kültürünü anlama. Bir kere kültürü anladığın zaman olaylara Suriyeli gözünle bakmayı bırakırsın, benim Suriyeli gözümle senin Türk gözünle. Burada insanların nasıl yaşadığını onların gözleriyle anlamak. Dili konuşmak ve finansal olarak dengede olabilmek bu kadar….elbette. ev sahibi toplumun yardım edebileceği, kolaylaştırabileceği pek çok şey var. yani ev sahibi toplum kolaylaştırıcı olmalı...ev sahibi toplum dil kursları vererek, yerel bağlantılar sağlayarak, seni bazı ailelereler tanıştırarak, seni topluma tanıtarak, komşulara tanıtarak yardım edebilir, kolaylaştırabilir. (9E), Doktora öğrenci

> Özellikle mülteciler için, onlar ülkelerini insani nedenlerle terk ettiler. Onlara karşı ırkçı davtanılmaması gerekir. Çünkü gelmek onların tercihi değildi. Mültecilere daha hoşgörülü olmak v eonları karşılamak ev sahibi toplumun sorumluluğu…(16K), Yüksek lisans mezun

> Yaşadığın yerdeki topluluğa ait olduğunu hissetmektedir ve onlara tarafından kabul edilmektedir, reddedilmemektir. (14E), Yüksek lisans mezun

Entegrasyonun genellikle toplum içinde erimek olarak da tanımlanabilmektedir. İskoçya'da yaşayan bir katılımcı (10E) ise genel olarak entegrasyonu toplumun içinde erimek olarak tanımlarken, yüksek lisans mezunu (15K), daha önceki iş tecrübesinde de hareketle entegrasyon tanımına tereddütlü yaklaşmakta başka bir toplumun içinde erimek istemediğini anlatmakta ve entegrasyonu farklılıklara anlayış gösterme çerçevesinde tanımlamaktadır.

> Benim için genel olarak toplumun içinde erimektir. İş yaşamı, kültürü bilme, yaşadığın yerde kültüre uyum sağlamak zorundasın. (10E), Lisans öğrenci

> Bence entegrasyon benim için negatif bir çağrışım yapıyor. İnanmıyorum ama duruma bağlı. Genelde insanlar birlikte erimek olarak anlıyorlar…başka biri ile erimek istemiyorum, kimliğimi, her şeyimi korumak istiyorum…Benim için entegrasyon, kökene, deneyimlere, farklılıklara, anlayışlara saygı göstermek ve bunlarla birlikte yaşayabilmektir. (15K), Yüksek lisans mezun

Entegre Topluluklar Eylem Planı yerel topluluğu pasifize eden yaklaşımı değiştirerek yerleşiklere yeni gelenlerin topluma katılımına sağlayacak ortam ve fırsatları sağlayarak

"hoş geldin" yaklaşımı gösterme sorumluluğunu yüklemiştir. Bu yaklaşım değişiminin topluluk uyumuna sağlamaya yönelik politika ile uyumlu olduğu ve aslında mültecinin toplumda kabulü ile marjinalleşmeyi engellemeyi ve sosyokültürel entegrasyonu desteklemeye yönelik olabileceği söylenebilir. Katılımcılar genelde entegrasyonu mültecinin aktif sorumluluğu ve haklara ulaşması açısından tanımlamakla birlikte bazı katılımcıların ev sahibi toplumun sorumluluklarına dikkat çekmesi de bu yeni bakış açısı ile uyumludur. Katılımcılardan insani yardım alanında çalışan ve aktivist çalışmaları ile bilinenlerin (9E, 14E, 15K, 16K) konuya ilişkin duyarlılığı ve fikirleri farklıdır. Bu grup entegrasyonu tanımlarken kavramın sorunlu olduğuna dikkat çekmekte ve kendilerinden beklenen "toplum içinde erimeye" bir anlamda tepki göstermektedir. Söz konusu katılımcılar entegrasyonda ev sahibi toplumunda rolüne değinilerek ev sahibi toplum tarafında mültecinin kabulünün ve ırkçı davranışlar yerine kapsayıcı ve kolaylaştırıcı olmanın önemine vurgu yapmışlardır. Söz konusu bulgu entegre Topluluklar Eylem Planında da yer alan ev sahibi topluma sorumluluk yükleyen yaklaşımla (Home Office, 2019c) uyumludur.

5.8.2. Birleşik Krallık ve Suriye'ye Aidiyet

Aidiyet kavramı tanımlanması güç ve çeşitli boyutları olan bir kavramdır. Aidiyet bazen etnik ve ulusal kimlikle birlikte kullanılmaktadır. Antonsich (2010, s. 652) "Buraya aitim" ifadesini kişisel duygularından hareketle "evde hissetme" ve "mekânsal aidiyet" olarak tanımlarken, Yuval-Davis'e (2006) göre aidiyet politik aidiyet ve hissi aidiyet olmak üzere aidiyet iki şekilde gruplanabilir, aidiyet hissi bir bağlanma olup evde olma hissidir. Katılımcıların bir kısmı kendilerini Birleşik Krallık'a bir kısmı ise Suriye'ye, bir kısmı ise bunların yanında başka ülkelere de ait hissetmektedir. Birleşik Krallık'a ait hissedenlerde olumlu-olumsuz tecrübeler ile ülkede geçirilen zaman etkili olurken, Suriye'ye ait hissedenlerde orada doğma, kültürü bilme etkili olmaktadır. Katılımcılar arasında geçiş ülkelerinde uzun süre yaşayanlar ve ülke dilini öğrenenlerin ise çoklu kimlik gösterdiği ve kendilerini Birleşik Krallık, Suriye ve Türkiye olmak üzere 3 ülkeye de ait hissettiği görülmektedir.

Birleşik Krallık'ta kendini toplumun parçası olarak hisseden katılımcılar genelde çok kültürlü yapıya vurgu yapmaktadır. Birleşik Krallık'ın çok kültürlü yapısı nedeniyle kendini

burada iyi hissettiğini söyleyen bir katılımcı (3K) Avrupa'da başka ülkelerde de kaldıktan sonra daha çok Müslüman olduğu için ülkeye gelmesini şu şekilde anlatmıştır:

> Zor bir soru. Gerçekte, iki diğer ülkedeydim sonra Birleşik Krallık'a geldim, Avrupa'yı kastediyorum. İspanya ve İsviçre'deydim. İngiliz toplumunu kendimi onlardan biri gibi görebiliyorum, diğer Avrupa ülkelerinden daha fazla. Çünkü biliyorsun Birleşik Krallık'ta tüm diğer uluslar var, gerçekten açıklar özellikle Londra. Gerçekten tüm uluslara açıklar. Çok sayıda Müslüman görebilirsin. Örneğin sokakta birbirlerine saygılı olduklarını görebilirsin… İngiliz toplumunda kendimi oldukça iyi hissediyorum. (3K), Yüksek lisans mezun

Anthias'a (2006, s. 21) göre aidiyet güvende hissetme, bütünün parçası olma ve sosyal bağlara sahip olmayı da içermekte olup, toplumca kabul edilme hissi sosyal içermeye veya dışlamaya ilişkin deneyimler yolu ile gelişir, aidiyet toplumun parçası olarak kabul edilme, güvende hissetme ve gelecekte toplumun üyesi olmayı ifade eder. İskoçya'da yaşayanların Galler ve İngiltere'de yaşayanlara göre kendilerini daha farklı tanımladıkları görülmüştür. İskoçya'da yaşayan bir katılımcı (4K) İngilizler ve İskoçların farklı olduğunu, kendisini İngiliz toplumunun parçası olmaktan çok İskoçya'ya ait hissettiğini söylemiştir. Söz konusu katılımcının çocukken İngiltere'de yaşamasının İskoçya ile İngiltere karşılaştırmasını yapabilmesini sağlamasının kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Katılımcılar genellikle korunma ihtiyacı ve güvende hissetme kavramlarını kullanırken bir katılımcı kendini İngiliz toplumu içinde korunma ihtiyacı çerçevesinde konumlandırmıştır.

> Kişiden kişiye durumdan duruma değişebilir doğrusu. İngiliz toplumunun bir parçası olmaktan daha çok İskoçya'ya aidiyet hissediyorum. Genel olarak İngiliz toplumu. İskoçya'nın tamamıyla İngiltere'den farklı olduğunu düşünüyorum. İskoçya'yla gerçekten iyi bir bağ hissediyorum, çünkü burada uzun süredir yaşıyoruz. İskoçya ve İngiltere arasındaki farkları görebiliyorum. Davranışlardan kaynaklandığını düşünüyorum. Bir yerde yaşadığımızda İskoçya'ya geldiğimizde insanlar bizi nasıl kabul etti. Böylece, İngiliz olmaktan çok İskoç hissediyorum. (4K), Lisans öğrenci

> Bu ülkeyi seviyorum. Bu ülke korunmaya ihtiyacın olduğu zaman seni koruyor. Gördüğüm herkesle aynı fikirde olmak zorunda değilim, saygı duyuyorum. Siyaseti, politikacıları sevmiyorum. (9E), Doktora öğrenci

İskoçya'da uzun süredir yaşayan ve orada sosyal bağlar kuran katılımcı Anthias'ın belirttiği gibi toplumca kabul edildiğini düşünmektedir. Burada aidiyeti tamamlayan şey Anthias'ın tanımlarında yer alan toplumca kabul edilme ve güvende hissetmektedir. Diğer taraftan, katılımcıların bir kısmı mekan aidiyeti kısmında kendilerini Londra'ya ait hissettiklerini belirtirken kendilerine sunulan güvende hissetmeye dayanmaktadır.

Dolayısıyla aidiyetin şekillenmesinde güvende hissetmenin katılımcılar için de önemli bir bulgu olduğu söylenebilir.

Göçmenlerin ev sahibi ülkeye başlangıçta aidiyet geliştirmediği ancak zaman içinde entegrasyon sürecine bağlı olarak köken ülke aidiyetinin dönüşerek ev sahibi ülkeye aidiyetin geliştiği varsayılmaktadır (Gustafson, 2009). Göçmenler uzakta yaşasalar bile sınırlar ötesinde evleri ve köken ülke ile bağlarını sürdürmekte ve ulusaşırı yaşamlarında hem köken ülkede hem de ev sahibi ülkede aile, ekonomik, kültürel, siyasi bağları ve kimliklerini korumaktadırlar (Schiller vd., 1992a). Dolayısıyla toplumun parçası olarak hissetme ve kendini toplum içinde tanımlama ülkede geçirilen zamanla da ilgili olabilmektedir. Nitekim, ülkeye 2018 yılında gelen bir katılımcı (7K) kısa bir zaman önce geldiği için henüz entegre olamadığını, kendini insani sermaye olarak gördüğünü ama bundan mutlu olduğunu, kendini ülkenin bir parçası gibi gördüğünü şu şekilde anlatmıştır:

> Kısa cevap hayır. Toplumun bir parçası olarak hissetmiyorum. Kendimi entegre etmeye çalıştım. Parçası olmaya çalıştım. 7 aydan sonra hayır, toplumun bir parçası olarak hissetmiyorum…kendimi gerçekten insani sermaye gibi hissediyorum tümüyle. Kendimi insani sermaye olarak görüyorum ve Birleşik Krallık beni kullanmak istiyor. Bunu olumsuz bir şey olarak söylemiyorum. Bana birinin yatırım yapmasından mutluyum ama bunu hiç düşünmemiştim, ben bu ülkenin bir parçasıyım, bu ülkeyle ilişkiliyim veya değilim. Kendimi sadece Birleşik Krallık'ın yatırım yaptığı biri gibi görüyorum…çünkü ben eğitimliyim ve tecrübeliyim. (7K), Yüksek lisans öğrenci

Katılımcılardan birinin (7K) Birleşik Krallık'a gelmesinin ardından kısa süre geçmesi nedeniyle kendisini buraya ait hissetmediğini belirtmesi Gustafson'un açıklamalarında yer alan zamanla aidiyetin değişmesi ile uyumludur. Katılımcı grup açısından da ülkede geçirilen zaman artıkça entegrasyonun hızlanacağı ve ev sahibi ülkeye aidiyetin gelişebileceği söylenebilir. Diğer taraftan katılımcıların bir kısmı kendilerini Birleşik Krallık'a ait hissetmelerine rağmen yoğun bir şekilde ulusaşırı ekonomik, sosyokültürel ve politik aktivite sürdürebilmektedir. Dolayısıyla aidiyet, entegrasyon ve ulusaşırı aktivite sürdürme arasında birbirini olumsuz etkileyecek bir ilişki olmadığı düşünülmektedir. Ayrıca bulgularımız katılımcıların özellikle yakınlık hissi kapsamında birden fazla aidiyet geliştirdiğini göstermiştir. Örneğin katılımcı (3K) kendini Birleşik Krallık'a entegre olmuş hissettiğini aynı zamanda üç ülkeye ait hissettiğini belirtmiştir.

Ev sahibi ülkede geçirilen zamanla birlikte olumsuz tecrübeler ve ırkçılık katılımcıların kendilerini Birleşik Krallık'a ait hissetmesini güçleştirmektedir. Anthias'a (2006, s. 19) göre, kişi "kabul edilme" veya toplumun "tam parçası" olmadan ait hissedebilir,

"kabul edilmiş" veya "ait hissetmesine" rağmen kendini bu şekilde tanımlamayabilir dolayısıyla bağlılık bölünmüş olabilir ve bir kişide birden çok kimlik bulunabilir. Birleşik Krallık'ta geçirilen süre ile birlikte özellikle olumsuz tecrübeler kişilerin topluma aidiyetlerine zarar vermektedir. Katılımcıların bir kısmı (1E) kendilerini toplumun bir parçası olarak hissederken Suriye ile bağlarını koparmamış, kendilerinin hala Suriyeli olduğunu belirtme ihtiyacı hissetmiştir. Diğer taraftan özellikle dağıtma politikası kapsamında kaldıkları yerlerde ve Birleşik Krallık'a yerleşme sürecinde sorun yaşayan katılımcıların (2E) kendilerini toplumda olumlu tanımlamadıkları görülmektedir. Benzer şekilde Birleşik Krallık içinde dağıtma politikası nedeniyle bir yerde kaldıktan sonra yerleştiği şehirde de sorun yaşayarak üçüncü bir yere taşınan bir katılımcı (5K) ırkçılıkla karşılaştığını belirterek insanların bu tavırları nedeniyle kendini topluma ait hissetmediğini anlatmıştır.

> Kendimi oldukça çok entegre olmuş hissediyorum. Bazı gönüllü işler bile yapıyorum…..Şimdi burada İngiltere'de evimde hissediyorum. Ama hala Suriyeliyim. (1E), Yüksek lisans öğrenci

> Burada kendimi iyi bir pozisyonda görmüyorum. Çünkü polise gittiğimde polise sordum, onlara ne olduğunu anlattım, cevap vermediler. İnternetten doldurduğum başvuru formunu iptal ettiler. (2E), Lisans öğrenci

> Dürüst olmak gerekirse cevaplaması zor. Tüm bölgelerde değil ama bazı yerlerde hiçbir zaman Birleşik Krallık 'tanmış gibi hissedemezsin. Belki bazı ırkçı insanlar, seni kendi bölgelerinde seni yabancı olarak hissedebilirler. Bazı yerlerde yoktur, normal hissedersin. Ama konu şu ki orada pek çok farklı ülkeden insanlar varsa böylece, bu nedenle daha rahat hissedersin…ben o… yerdeyken başka yabancı kişi yoktu. Sadece oradan insanlar vardı. Çok yalnız hissettim veya çok fazla yabancı. Çünkü caddede yürüdüğümde insanlar "bu kim" der gibi bakıyorlardı. Çünkü orası küçük bir kasaba idi. (5K), lisans öğrenci

Bazı katılımcılar kendilerini Birleşik Krallık'a ait hissetmemekle birlikte sağlanan imkanlar nedeniyle kendilerini Anthias'ın (2006) belirttiği gibi "toplumda kabul edilmiş" olarak hissetmektedir. Dolayısıyla bu katılımcıların kendilerini Suriye'ye ya da başka bir ülkeye ait hissederek çoklu kimlik göstermesi beklenebilir. Ehrkamp'a göre (2005) aidiyet ve ev hissinin oluşmasında yerel toplumla ilişki, ev sahibi toplumda karşılaşılan açık bir şekilde red edilme ya da ırkçılık önemli olup, gizli ya da açık ırkçılıkla karşılaştığını belirten katılımcıların (1E, 2E, 5K) olumsuz tecrübeleri nedeniyle kendilerini Birleşik Krallık'a ait hissetmemesi bunu destekler niteliktedir.

Bazı katılımcılar (14E, 6E) ise yaşamlarının çoğunun Suriye'de geçtiğini, ailelerinin orada olduğunu vurgulayarak gerçek aidiyetin Suriye'ye olduğunu, kendilerini Suriyeli hissettiklerini belirtmiştir.

> Bence, benim tarihim Suriye'de ve tarihim daima orada olacak..orası benim hayatımın çoğunu yaşadığım yer… benim ana evim…(14E), Yüksek lisans mezun

> Orada ailem var, Şam'ı seviyorum. Benim doğduğum yer. Tabii onlar benim ailem, onları seviyorum. Bu benim için önemli. Kendimi onlardan ayrı olarak asla göremem. Şimdi İngiliz'im ama Suriyeli olduğumu hissediyorum. Bir şey hariç: Rejimle bağlantı istemiyorum ama ülkeyi seviyorum…. (6E), Doktora mezun

Aktivist olarak çalışan katılımcılar (7K, 14E, 15K, 16K) ise birlikte çalıştıkları kişilerle aynı konuları konuştuklarını, uluslararası olaylar sorunlar hakkında tartıştıklarını, İngiliz arkadaşları ile iletişimlerini sürdürdüklerini ama yine de günlük hayatla ilgili tartışmalar başladığında kendilerini izole hissettiklerini, katkı yapamadıklarını, kendilerini toplumun bir parçası gibi hissetmediklerini ifade etmişlerdir.

Katılımcılardan bir kısmının (17K, 1E) kendilerini İngiliz toplumu ve diaspora içinde tanımlarken özellikle hem kendilerinin Birleşik Krallık'a entegre olduklarını açıklamaya çalıştıkları hem de Suriye'ye aidiyetlerini vurguladıkları görülmüştür.

> İngiliz toplumunun aktif bir üyesiyim. Sorumluluklarımı, görevlerimi yerine getiriyorum….Başardım, bağımlı değilim…evet bir ölçüde, tümüyle değil. Hala zamana ihtiyacım var belki. Ama şu anda kendimi bu toplumun parçası gibi hissediyorum. Bu entegre olmadığım anlamına gelmiyor. Entegre oldum, seviyorum ama ben Suriye'ye aitim. Elbette ki ben toplumuma aitim. (17K), Yüksek lisans öğrenci

Vatandaşlık alan bir katılımcı (8K) ise sorumluluk hissi ile birleştirerek "İngiliz toplumunun parçası gibi hissediyorum, sorumluluk hissediyorum" demiştir. Başka bir katılımcı ise kendini toplumda dahil edilmiş olarak hissetmekle birlikte vatandaşlık aldığında toplumun parçası olarak hissedeceğini şu şekilde açıklamıştır:

> Vatandaşlık aldığımda toplumun parçası olacağımı düşünüyorum. Çünkü sadece şimdi insanlar "sen buralı değilsin" gibi bir şey söyleyebilir. Bazen kendimi dahil edilmiş gibi hissediyorum, ama biliyorsun içindeki hisler burası benim yerim değil diyor. Hissedebilirsin. Bu henüz benim durumum değil. Onu hissettiğin zaman evet, o zaman demek istediğim biliyorsun evet ben İskoçyalıyım, evet ben Birleşik Krallık'tanım…(4K), Lisans öğrenci

Bir katılımcı (5K) ise kendini İngiliz toplumunun parçası olarak hissetmekle birlikte asla tam bir parçası olamayacağını, köklerini korumak istediğini ifade etmiştir. Söz konusu katılımcının da entegrasyon tanımlamasına benzer şekilde kendisinin toplumun parçası olmak zorunda hissettiği, gerçekten parçası olamayacağını düşündüğü ve bunun için çaba harcadığını belirttiği görülmektedir.

> Elimden gelenin en iyisini yapıyorum. Hiçbir zaman gerçekten bir parçası olamayacağımı düşünüyorum. Çünkü burada doğmadım. Onların bir tür parçası olabilirim. Ama onlar gibi değil. Eğer olursa belki benim çocuklarım. Belki burada doğan çocuklar parçası olabilirler. Ama bu benim için yeterli, çok iyi bir parçası olmayı planlamıyorum. Sadece İngiliz olmak benim için yeterli. Benim köklerim var, Arap köklerim var. her ikisini de benimle korumak istiyorum. (5K), Lisans öğrenci

Başka bir katılımcı (10E) ise ilk yıl kendini kaybetmiş gibi hissettiğini kendini toplumun bir parçası olarak göremediğini "Ben hala mülteciyim" diyerek açıklamıştır. Katılımcıların (12E) bir kısmı ise aynı şekilde kendilerini mülteci olarak konumlandırırken Kürt etnik kimliğinin öne çıktığı ve İngiliz Suriyeli kavramı ile kendini açıkladığı görülmüştür.

> Kendimi Suriyeli olarak görüyorum, Kürt olarak, mülteci olarak... Gelecekte İngiliz Suriyeli olacağım, çoklu kimlik… (12E), Yüksek lisans mezun

Göçmenlerin kendilerini bir veya daha fazla mekan ve kimlikle tanımlamaları olağan olup, Vertovec (1999) ifadesiyle burada ve orada, evden uzakta ama evde veya çift ya da çoklu kimlik, İngiliz ve başka bir şey olmaktır. Özellikle Türkiye, Lübnan gibi bir geçiş ülkesinde uzun süre yaşayan katılımcılar da dikkat çeken husus bu ülkelere de bağlılık geliştirmeleridir. Bazı katılımcılar (3K) daha önce yaşadıkları üçüncü ülkelere de kendilerini ait hissettiklerini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla aidiyet köken ülkeye ve köken ülkede bir yere ait olma veya yerleşilen ülkeye ya da bunların dışında üçüncü ülkede bir yere ait olarak karşımıza çıkabilmektedir. Çoklu kimlik gösteren Türkiye'de yaşadığı sırada dil öğrenen ve yerel toplumla bağ kuran bir katılımcı (3K) kendini Birleşik Krallık, Suriye ve Türkiye olmak üzere 3 ülkeye de ait hissettiğini anlatmıştır.

> Elbette Suriye. Suriye benim anavatanım. Sadece gerçekten görmezlikten gelemem. Yani Suriye. Hatta Türkiye, gerçekte benim bir parçam gibi hissediyorum. Orada 3 yıl yaşadım. Pek çok iyi insanla tanıştım. Bazı insanlar tanıyorum. Bazıları kötü deneyimlere sahip olabilir belki anlıyorum. Bir ülkenin dilini öğrendiğin zaman iletişim kurabilirsin ve o zaman biliyorsun o insanları iyi insanlar mı değil mi. Benim durumumda gerçekten tanıştım, hala Türk arkadaşlarım var. Onlarla iletişim kurabilirim. Aslında ben şimdi 3 ülkeye de ait hissediyorum. (3K), Yüksek lisans mezun

Katılımcıların hem Birleşik Krallık'a hem de Suriye'ye ait hissetmesi, Türkiye ve Lübnan gibi ülkelerde yaşayan ve özellikle bu ülkelerin dilini öğrenerek bu ülkelerde sosyal ilişkiler geliştiren katılımcıların Suriye ve Birleşik Krallık dışındaki başka bir ülkeye de aidiyet hissetmesi çoklu kimliğe örnek olarak gösterilebilir. Genel olarak baktığımızda katılımcıların çoğu kendilerini birden fazla ülke ya da mekana ait hissettiklerini belirtmiştir. Bulgularımız Vertovec'in "burada ya da orada, evden uzakta ama evde" şeklindeki bulgularını destekler nitelikte olup, ilginç olan köken ülke ve ev sahibi ülke dışında da bu yaşanılan ülkelere aidiyet geliştirilmiş olmasıdır.

Ev sahibi ülkede geçirilen zaman aidiyet hissinin gelişmesi açısından önemli olmakla birlikte bazen üzerinden uzun zaman geçse bile köken ülkeyi hatırlatan şeyler, sosyal ağlar, günlük hayattaki konuşmalar gibi "yakınlık hissi", "evde olma hissi" katılımcılardan birinin (15K) belirttiği gibi bölge ya da ülke ya da mekan anlamında evi ve köken ülkeye aidiyeti tekrar hatırlatabilmektedir. Buradaki aidiyet benzer şekilde sadece köken ülkeye değil aynı yakınlık ve evde olma hissini veren Türkiye ya da Lübnan gibi bölge ülkelerine de olabilmektedir.

5.8.3. Ulusaşırı Topluluk ve Diasporaya Aidiyet

Diaspora kavramı yalnızca bir yerde yerinden edilmeyi içermeyip, anavatana sadakat, kimlik ve ev sahibi ülke ile sınırı korumayı yani asimilasyona direnmeyi de içermektedir (Brubaker, 2005). Koopmans ve diğerlerine (2005, s. 113) göre anavatandan kaçmaya ya da sürgün edilmeye dayanan zorunlu göç, göçmenin diaspora kimliğini daha bilinçli muhafaza etmesini ve uzaktan da olsa anavatan mücadelesine dahil olmalarını sağlamaktadır. Dolayısıyla diaspora olmanın ilk unsuru fiziksel olarak ülke sınırını geçmek iken ikinci ve ana unsurun ise köken ülke ile bağı korumaya dayanan diaspora bilinci olduğu görülmektedir.

Suriye'nin çoklu etnik ve dini yapısı ve tarihinden kaynaklı olarak yıllardır göç ve mülteci hareketliliğine ev sahipliği yapması nedeniyle Suriye'de yerinden edilerek ülke sınırını geçen çok sayıda farklı etnik kökenden gelen mülteci ya da sığınmacı bulunmakta olup, hepsi Suriyeli mülteciler olarak adlandırılmaktadır. Suriye'de yerinden edilen gruplar arasında Iraklı ve Filistinli mülteciler ile başka etnik ve dini gruplar da bulunmaktadır. Chatty'e (2018, s. 245) göre etnik ve dini çeşitliğe rağmen Suriye'de bu gruplar arasında hoşgörü bulunmakta ve özellikle kabile ağları başka ülkelere sığınanların desteklenmesinde

etkili olmaktadır. Katılımcıların bir kısmı Suriye'de bu grupların hoşgörü içinde yaşadığını belirtirken bazıları ise bu grupların birbirinden nefret ettiğini sadece rejim nedeniyle baskı altında kaldıklarını ifade etmiştir. Bu açıdan ele alındığında bulgularımızın bir kısmı Chatty'nin belirttiğinin aksine Suriye'de iken bile bu gruplar arasında hoşgörüden ziyade baskı altında birlikte yaşama durumunun söz konusu olabileceğini göstermektedir. Bu çerçevede halihazırda Birleşik Krallık'ta Suriye diasporası olup olmadığı ile birlikte mültecilerin Suriye diasporası oluşturup oluşturamayacağı soruları da ev sahibe topluma entegrasyon ve ulusaşırı bağlar kapsamında karşımıza çıkan bir sorudur. Diasporaların güçlü olması toplulukların yeniden yerleşme ve evlerini yeniden kurma sürecinde kolaylaştırıcı bir rol üstlenirken sosyokültürel entegrasyon açısından olumsuz etkileri de olabilmektedir.

Ulusaşırı bağların dayanışmaya dönüşmüş bir biçimi olarak diaspora içinde katılımcıların kendilerini nasıl tanımladıkları veya konumlandırdıkları sorularak, yoğun ulusaşırı bağ kuran katılımcıların diaspora bilincine sahip olup olmadıkları anlaşılmaya çalışılmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu diaspora kavramını bilmediğini belirtmekle birlikte önemli bir kısmı bu soruya Suriye'deki farklı dini ve etnik gruplar arasındaki ilişkiyi tanımlayarak ve daha önce Birleşik Krallık'a yerleşen Suriyeliler'den bahsederek cevap vermiştir. Katılımcıların görüşlerini Suriye diasporasının olamayacağını düşünenler, kendini Suriye diasporasının parçası hissedenler, Suriye diasporasının oluşabileceğini düşünenler ve kendilerini başka kimlikle tanımlayanlar olarak gruplandırabiliriz.

Suriye diasporasının olamayacağını düşünen katılımcılar etnik ve dini grupların göçle daha fazla bölündüğünü ve birleşmenin mümkün olmadığını bu gruplar arasında nefretin olduğunu ifade etmektedir. Bir katılımcı (9E) ise Suriye'de etnik ve dini farklılıklara dikkat çekerek, Suriye'de bu grupların baskı nedeniyle birlikte yaşamak zorunda kaldığını, topluluklar arasındaki ilişkilerin iyi olmadığını ve Suriyelilerin Birleşik Krallık'ta daha da fazla bölündüğü ifade etmiştir:

> Hayır, hiçbir şekilde cehennemde bile değil. Daha fazla bölündü hatta. Çünkü Suriye'de haklar baskı altındaydı. Farklılıkların bilincindeydik ama baskı altındaydık. Hiç kimse bu konu hakkında konuşamazdı. İnsanlar birbirinden nefret ediyor. Bana yanlış söyletme. 2011'den birbirlerinden nefret ediyorlardı. Örneğin, Araplar Kürtlerden hoşlanmaz, Kürtler Araplardan, Araplar Ermenilerden hoşlanmaz, Ermeniler Araplardan. Müslüman Sünniler Şiilerden hoşlanmaz, Müslümanlar Hristiyanlardan hoşlanmaz, Hristiyanlar Yahudilerden hoşlanmaz. Biliyorsun birbirimizden nefret ederiz… Biz çok baskı altındaydık, hiç kimse konuşamazdı… Çünkü burada konuşma özgürlüğü var.

> Biliyorsun insanlar beraberlerinde nefreti de getirdiler. Bizim ırkçılığımız getirdiler, antisemitizmimizi getirdiler. En kötü şeylerimizi getirdiler, bu nedenle daha fazla bölündüler. (9E), Doktora öğrenci

Diğer taraftan aynı katılımcı (9E) Suriye diasporasının oluşamayacağını aslında Suriye'nin güçlü bir ulusal devlet olamadığını, ulusal kimliğinin oluşmadığını, Suriyeli diaspora olmayacağını ancak alt kimliklere ilişkin örneğin Suriyeli Kürt diasporası gibi olabileceğini anlatmıştır:

> Bilmiyorum, öyle hissetmiyorum belki. Bu konuyu çalışmadım. Bizim güçlü ulusal bir kimliğimiz olduğunu düşünmüyorum. Biz daha çok etnik kimlik ve dini kimliğe sahibiz. Bu nedenle insanlar kendilerini Müslüman Sünni, Müslüman Şii olarak ilişkilendiriyorlar, veya ermeni, Katolik, veya Hristiyan veya her neyse. Biliyorsun Kürt veya her neyse. Ulusal kimlikte daha çok dini kimlik. Belki ben yanılıyorum. Tecrübelerime ilişkin konuşuyorum, hissettiğimi. Suriyeli olmanın insanları bağlayacağını düşünmüyorum, belki belirli şehirlerden olmak, belirli bir sınıftan olmak, belirli bir etnik gruptan olmak insanları bağlayabilir. (9E), Doktora öğrenci

Katılımcıların bir kısmı (2E, 3K ve 5K) Suriye'deki etnik ve dini gruplar arasında yıllardır çatışmaya değil hoşgörüye dayalı bir ilişki olduğunu, Suriye'de yaşarken birbirlerinin dinlerini bile sormadıklarını, savaştan sonra herşeyin değiştiğini ve savaşın dini sebeplerle başlamış gibi yansıtıldığını anlatmışlardır:

> Devrimden önce din üzerinden bu tür ayrımcılığa gerçekten sahip değildik. Önceden biz gerçekten birlikte yaşıyorduk. Ailemin Hristiyan arkadaşlarını hatırlamıyorum, biz Müslümandık. Onların festivallerinde biz onları kutlardık. Bizim festivallerimizde bayramlarımızda onlar gelip bizi kutlardı. Ayrım yoktu. Bazen insanlarla tanışırsın arkadaş olursun ve Müslüman veya Hristiyan olduğunu, etnik durumunu, Şii mi Sünni mi olduğunu bilmezsin. Bazen bilmiyoruz. Arkadaşlarımız var, inançlarını bilmiyoruz. Önceden bu ayrışma yoktu ve savaş başladı. Savaş dinden dolayı başlamadı. Başladı çünkü insanlar özgürlük istedi…ilk başta özgürlük bile istemedik bazı değişiklikler istedik ve o zaman onların yolları bizim " hayır bu adamın kontrolünü istemiyoruz, özgürlük istiyoruz" dememize yol açtı. (3K), Yüksek lisans mezun

> Hangisine aitim. Ben Sünni'yim, ben Müslüman olarak dinime aitim. Ama şiddete karşıyım. Suriye'ye hizmet etmek istiyoruz. Her şeyin güvende olmasını istiyoruz. Hristiyanlık, hatta diğer dinler, Suriye'de 100'den fazla din var. Herkesin kendine bağlı. (2E), Lisans öğrenci

> Biz orada yaşıyorduk. Herhangi bir sorun yoktu. Biz kişilere dinlerini bile sormazdık. Benim ülkemde 18 farklı din vardı, normaldi. Ne olduğunu bilmiyorum savaştan sonra her şey değişti. (5K), Lisans öğrenci

Sadece katılımcılardan ikisi (15K, 17K) kendini açıkça diasporanın parçası olarak hissettiğini anlatırken, katılımcı (17K) hâlihazırda Suriye diasporasının olduğunu ve Suriye

içindekilerin yaşamlarını sürdürebilmek için diasporanın desteğine ihtiyacı olduğunu başka şekilde yaşamın süremeyeceğini vurgulamıştır.

> Kendimi Suriye diasporasının bir üyesi olarak tanımlıyorum. Bence oldukça büyük bir kelime ve diaspora ekonomik göçmenleri, nesiller boyu burada olanları, uluslararası öğrencileri ve tabii mültecileri de içeriyor. (15K), Yüksek lisans mezun

> Ama burada zaten diaspora var. Özelikle örneğin Manchester'da, 200 aile var. 200 aile Manchester'da 200 yıldır yaşıyor, tekstil fabrikalarında çalışıyorlar. Suriye ve Bileşik Krallık arasında tekstil fabrikalarına yönelik ilişki vardı. Yani, diaspora var. Birbirlerine nasıl yardım ediyorlar, Suriye'dekilere nasıl yardım ediyorlar bilmiyorum. Belki para ile ilgilidir. Ama biliyorum ki herkes Suriye'ye yardım ediyor….Başka türlü Suriye içinde yaşamın sürmesi mümkün olamazdı. Ben oğlumdan biliyorum, Suriye içindeki ailelere yardım ediyor. Suriye'nin bizim yardımımıza ihtiyacı var. finansal olarak yardımımıza ihtiyacı var…. durum çok kötü yardımsız devam edemezler. (17K), Yüksek lisans öğrenci

Suriyeli bir STK'da çalışan bir katılımcı (7K) ise etnik ve dini gruplar arasındaki ayrımın ortadan kalkabileceğini, farklı grupları bir araya getirmeye çalıştıklarını anlatırken başka bir katılımcı (6E) ise Suriye diasporasının henüz yapısal olarak oluşmadığını, ancak Suriyeli toplulukların olabileceğini şu şekilde ifade etmiştir:

> Evet, diasporanın ne olduğunu biliyorum. Bunun doğru terim olup olmadığını bilmiyorum. Kendimi rol model veya bu diaspora için katalizör olarak görüyorum. Suriyeli mülteciler için iyi bir örnek olmak istiyorum…. Bu güzel bir soru aslında, benim çalıştığım STK bu konuda çalışıyor. Bunun cevabı gelecek nesil bu sınırları kıracaktır, eğer yapabilirse. Yeni genç nesil. Ama daha yaşlı nesil kıramaz…biz STK olarak bunları bu muhafazakarlıkları kırmaya çalışıyoruz. Nesillerin diğer farklı etnik veya geçmişten gelenlere daha açık olmalarını sağlamaya çalışıyoruz. (7K), Yüksek lisans öğrenci

> Aktif değilim. Çünkü öyle bir diaspora yok, sadece insanlar var. Topluluk oluşturacak bir şekilde yapılanmış olduklarını düşünmüyorum. Eğer olsaydı bir parçası olmaktan mutlu olurdum. Ama henüz olduğunu göremiyorum. Bu nedenle onların bir parçası olmak istemiyorum. (6E), Doktora mezun

Bir katılımcı (1E) kendini dini ve Suriyeli kimliği ile tanımlayarak kavramı bilmediğini ama konunun politik olduğunu şöyle belirtmiştir:

> Kavramı bilmiyorum. Hala pek çok bağımız var. tamam ben Suriyeliyim, ben Müslümanım ve benim için bu bağlar benimle ve Suriye ile ilişkili. Umursamıyorum, herkesle iyiyim. Tüm bu gruplarla ilgili çoğu şey politik. (1E), Yüksek lisans öğrenci

Koopman vd. (2005, s. 114), göç edilen ülkede bazı kimlikler önemini kaybederken bazılarının öne çıkabileceğini örneğin yabancı, azınlık, sığınmacı gibi yeni kimliklerin olabileceğini ve siyah, Müslüman gibi bazı alt kimliklerin öne çıkabileceğini belirtmektedir.

Katılımcıların bir kısmı kendilerini İngiliz toplumu içinde konumlandırırken "Ben mülteciyim", "Ben hala mülteciyim" gibi ifadelerle aslında Koopman vd. tarafından ifade edildiği gibi "yabancı, azınlık, sığınmacı" gibi kimliklerin yanında "mülteci" kimliğini kurmuşlardır. Birleşik Krallık tarafından kendilerine verilen 5 yıllık mülteci statüsü ise bu kimliğin yasal çerçevesini oluşturmaktadır. Bazı katılımcılar ise kendilerini "Müslüman", "Müslüman Suriyeli" olarak tanımlamaktadır. Araştırma grubunda ortaya çıkan ve en çok kullanılan kimlikler "mülteci" statüsü ile birlikte "Kürt" ve "dini" kimliklerdir.

Katılımcıların çoğu nereye ait oldukları sorusuna ulus aidiyetinden çok "Londra'ya", "Şam'a aitim" gibi mekan aidiyetiyle cevap vermiştir. "Suriyeli'yim", "Suriye'ye aitim" cevapları genellikle aktivist katılımcılar tarafından verilmiş olup, bu grupta Koopman ve diğerlerinin (2005, s. 113) belirttiği anavatan mücadelesine katılma ve diaspora bilincini muhafaza etme daha belirgindir. Diaspora bilincinin gelişiminin eğitimle değil köken ülke sorunları ile yakından ilgilenme, aktivist olma, insani yardım alanında çalışma gibi tecrübelerle güçlendiği söylenebilir. Diğer taraftan katılımcı grubun yoğun ulusaşırı aktivite de bulunması ve bu bağları korumaya önem vermesi diaspora bilinci olması bile ulusaşırı bağın bireysel ya da akrabalık bağı ötesine geçerek "Suriyeli ulusaşırı topluluk" oluşturduğu şeklinde yorumlanabilir. Suriyelilerin hâlihazırda çoklu alt kimliklere sahip olması Suriye diasporası yerine Suriyeli Kürt Diasporası gibi alt diasporaların oluşabileceği şeklinde yorumlanabilir. Ancak, söz konusu bu alt diaspora kimlikleri korunmakla birlikte, mültecilerin maddi manevi pek çok kayıpla ülkelerini terk etmeleri ve dünya genelinde "Suriyeli mülteci" etiketine sahip olmalarının, etnik ve dini farklılaşmaların ötesinde ilerde kendi başına "dayanışma ağı" anlamında "Suriyeli mülteci diasporası" oluşturabileceği düşünülmektedir.

5.8.4. Entegrasyonun Son Halkası Siyasal Aidiyet Vatandaşlık

Siyasal aidiyetin göstergesi ve hakların garantisi olarak vatandaşlık entegrasyonun yapısal bileşenleri arasında yer almaktadır. Dolayısıyla, "Vatandaşlık kazanımı mülteci entegrasyonun yapısal bir unsuru olarak görülebilir" (E. Stewart & Mulvey, 2014, s. 1026). Vatandaşlık kazanımı bir taraftan mülteciye barınma, iş piyasasına erişim gibi sosyoekonomik entegrasyon alanlarında güven sağlarken diğer taraftan ev sahibi toplumda hakların ve kalıcı olmanın bir göstergesi olacaktır. Göçmenlerden farklı olarak mültecilerin genellikle dönecek bir ülkelerinin olmaması nedeniyle vatandaşlık kendilerini güvende hissetmelerinin ve haklarının garanti altında olmasının bir yoludur.

İngiltere'de vatandaşlık politikası dönüşüm geçirmiş, 2001 yılından itibaren vatandaşlık ve dil testleri başlamış, 2008 yılından itibaren ise Birleşik Krallık'a yerleşmek için kime hak verilmesi gerektiği konusunda tartışmalar yoğunlaşmıştır (Saggar & Somerville, 2012, s. 16). Mültecilerin vatandaşlığa geçişine ilişkin kurallar dönem dönem değişikliğe uğramakla birlikte vatandaşlık hakkının korunduğu görülmektedir. Ancak bu 5 yıllık sürenin sonunda tüm mültecilerin vatandaş olacağı anlamına da gelmemektedir. Birleşik Krallık'ta mülteciler ve insani koruma statüsü verilmiş olanların vatandaşlığa geçebilmesi için 5 yıl ülkede bulunma şartını tamamlaması gerekmektedir. Bu sürenin sonunda dil ve vatandaşlık testlerini geçenler İngiliz vatandaşı olabilmekteler ancak eğer vatandaş olmak istemezse süresiz kalma izni verilmektedir (Home Office, 2008, s. 14). Bu süreçte ücretsiz ESOL kursları gibi uygulamalarla mülteciler hazırlanmaktadır. Katılımcı grup dil bilen ve eğitimli bir grup olup, beş yıllık sürenin sonunda teknik olarak vatandaşlığa hak kazanması muhtemeldir. Ancak katılımcıların birinin de açıkça belirttiği üzere vatandaş olana kadar hiçbir şey garanti altında değildir ve her zaman için ülkeden geri gönderilme riski bulunmaktadır. Dolayısıyla katılımcı grup açısından da vatandaş hakların güvence altına alınmasının ve güvende hissetmenin ilk yoludur.

Vatandaşlık entegrasyonun son halkasını oluşturmaktadır. Siyasal aidiyetin, haklara erişmenin bir göstergesi ve geleceğin güvencesi olarak topluma entegre hissetme, toplum tarafından kabul edilme, özellikle iş piyasasında ayrımcılıkla karşılanmanın önlenmesi ve seyahat özgürlüğü anlamında önemlidir. Görüşmeler sırasında entegrasyon bileşenlerine ilişkin sorular yanında vatandaşlığın neden önemli olduğu sorusu da sorulmuştur. Katılımcı görüşleri daha iyi iş bulabilmek, toplumun parçası olarak hissetmek, güçlü bir pasaporta sahip olmak, her yere seyahat edebilmek, güvenlik hissi, aidiyet konuları etrafında yoğunlaşmaktadır.

Vatandaşlık genellikle güçlü bir pasaporta sahip olmak olarak tanımlanmıştır. Seyahat belgesi ile ilgili olarak sorun yaşayanların vatandaşlığı pasaportla ilişkilendirdikleri görülmüştür. Avrupa'da çeşitli ülkelere seyahat ederken sorun yaşayan bir katılımcı (5K) gelecek yıl vatandaş olmak için gerekli sürenin dolacağını, şu anda kendini ortada hissettiğini, vatandaşlığın güçlü bir pasaporta sahip olmak için önemli olduğunu şöyle anlatmıştır:

> Gelecek yıl, gelecek yıl. Evet, tabii, çünkü güçlü bir pasaporta sahip olacaksın. Pasaportum var, seyahat edebilirim, ama tüm ülkelere değil ve ben bir tür İngiliz'im, İngiliz değilim. Kendimi ortada

hissediyorum. Ortada olmak zor bir şey. Özellikle havaalanında. Çünkü Fransa, Almanya, Belçika ve İtalya'ya gittim. Sadece ziyaretti. Hayır, seyahat belgem var, gidebilirim… Gidebilirsin, ama havaalanında başka bir kimlik ver, kimliğini ver, tamam veriyorum. Bana başka bir delil göster. Çok fazla soruyorlar… Belki bu nedenle ihtiyacım var güçlü bir pasaport. (5K), Lisans öğrenci

Vatandaşlığın önemini diğer bir katılımcı (4K) ise hem toplumun parçası olarak hissetmek hem de seyahat özgürlüğü ile ilişkilendirerek şunları söylemiştir:

Yani ilk olarak dahil olmuş hissetmek. İkinci olarak İngiliz pasaportu aldığınızda çok istiyorum özellikle Suriyeliler için, çünkü Suriye pasaportu olmadan dünyada herhangi bir yere gitmenize izin verilmiyor. İngiliz pasaportu bize başka yerlere gidebilme gibi daha fazla imkanlar verecektir. Yalnızca bazı ülkelerde yabancı vatandaş olarak, daha iyi iş bulabileceğini umut ediyorum. (4K), Lisans öğrenci

Siyasal aidiyet açısından bakıldığında mültecilere tanınan çalışma, ülkeye girme, ülkede kalma ve yaşama hakkı verilirken, vatandaşlığın olmaması ülkelerinin güvende olduğu gerekçesiyle günün birinde köken ülkeye dönmek zorunda kalmalarına sebep olacaktır (Yuval-Davis, 2006). Vatandaşlığın çoğunluk tarafından kabul edilmenin bir göstergesi olarak görüldüğü, dolayısıyla mültecilerin toplumun bir üyesi olarak aidiyetlerinin gelişeceği ve vatandaşlığın eşit olma hissini sağlayacağı söylenebilir. Suriye'nin geleceğinin belirsizliği katılımcıların (3K, 15K) vatandaşlığa verdiği önemi artırmaktadır. Vatandaşlığa sahip olmak güvende olma hissi ile birlikte herhangi bir sebepten ülkeden geri gönderilmeyi engelleyen bir güvenlik mekanizması ve seyahat özgürlüğünün güvencesi olarak görülmektedir. Başka bir katılımcı (7K) ise benzer şekilde vatandaşlığı güvende hissetmekle bağlantılı olarak açıklarken Birleşik Krallık'ın güçlü bir ülke olması nedeniyle pasaportun kendisine savaş halinde bile her koşulda koruma sağlayabileceğini vurgulamaktadır.

Çünkü bilmiyorum, ne olacağını, o yıllar boyunca neye sahip olacağımızı. Suriye'de olaylar başladığında bir yıl ya da benzeri bir şey dediler. Şimdi 7 yıl oldu ve devam ediyor. Evet, yaa, gerçekten düşünüyorum da vatandaşlığa başvururum. (3K), Yüksek lisans mezun

Kesinlikle önemli. Çünkü mültecilerin karşılaştığı çok sayıda sınırlama var. ilki seyahat özgürlüğü vizeye başvurdum, 6 ay sürdü. Defalarca reddedildim. Seyahat özgürlüğünün kısıtlanması vatandaşlık almak istememin bir sebebi. İkincisi ise mekânsal güvenlik, bir mekanda korunma gibi, herhangibir sebepten ülkeden atılma korkusu olmadan. Suriye'ye ne zaman dönebileceğimi bilmiyorum, hala güvenli değil. Savaş sona erse bile güvenlik başka bir konu…vatandaş olmak büyük bir güvenlik…seyahat belgem var.. pek çok yere gittim…aynı belge ile bazı ülkelere giremedim. Bazıları kabul etmiyor. Bazıları Suriyeli olduğum için kabul etmiyor. Bazıları süreç çok uzun 6 ay sürüyor…bu konuda süreç açık değil….(15K), Yüksek lisans mezun

> Elbette. Güvende olma hissi veriyor. Bir örnek vermeme izin ver. Hayal et, çatışma bölgesinde bir gazeteciyim. Tutuklandım, tehlikedeyim ve iki pasaportum var Suriye ve İngiliz pasaportu. Güvenlik için, koruma için hangi elçiliğe gitmeliyim? Elbette, İngiliz elçiliğine gideceğim, Birleşik Krallık elçiliği. O sana güvenlik hissi verir. Elbette, bana yardım ederler. (7K), Yüksek lisans öğrenci

Yuval-Davis'in (2006) belirttiği gibi vatandaşlık, yasal hakların netleşmesini sağlayarak, mülteci statüsüne sahip olmanın getirdiği "5 yıl sonra ne olacağını bilememe" durumunun sonuçlanması başka bir ifadeyle güvende ve sabit hissetmenin bir yolu olarak görülebilir. Katılımcılar tarafından dile getirilen "sonuçta mültecisin", "Suriyeli mülteci" olarak görülmek gibi ifadelerin arkasında her ne kadar mülteci statüsü ile yasal olarak korunsalar da bir belirsizlik hissini yaşadıkları söylenebilir. Katılımcıların tümünün çeşitli sebeplerle vatandaşlığın önemini vurgulamalarının arkasında yatan asıl sebebin bu belirsizlik, geri gönderilme riski ve güvende hissetme ihtiyacı olduğu düşünülmektedir.

Hammar'a (1986, s. 742-744) göre vatandaşlık ve pasaport göçmenlerin ülkede çalışma, eğitim alma, çocuklarını okula gönderme gibi haklara sahip olmalarına rağmen dil, kültür, aynı etnik kökenden gelmeme, aynı tarihi paylaşmama, fiziksel özellikler gibi herhangi bir nedenle toplumdan ve iş piyasasından dışlanmalarını engelleyecek tek şeydir. Vatandaşlık iş piyasasında yaşanabilecek muhtemel ayrımcılığı önlemenin de tek yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. 5 yıllık mülteci statüsü sonrası vatandaşlık alan bir katılımcı (6E) ise işvereni ile sorun yaşamadığını belirtmekle birlikte vatandaşlığın bazı işverenler için önemli olabileceğini, bazı işverenleirn mültecileri küçük gördüğünü ifade eden durumu şöyle özetlemektedir:

> Pratikte tüm haklara sahibim. İngiliz vatandaşlığı, oy verebilirim, daha fazla hakkın beni daha fazla entegre ettiğini söyleyebilirim. İşverenler açısından bu konuyu bilmiyorum. Mülteci iken sahip olduğum işte hala çalışıyorum. Birleşik Krallık'taki mülteciler için tüm işverenler için söyleyemem, en azından bu işveren bana mülteci olduğum için ayrımcı muamelede bulunmadı. Mültecileri küçük gören başka işverenler olabilir. Evet, vatandaşlık gerçekten önemli. Çünkü entegrasyona yardım ediyor. Biliyorsun, daha iyi entegre oluyorsun. (6E), Doktora mezun

Katılımcılar Hammar'ın tanımına benzer şekilde vatandaş olmanın kendileri için iş piyasasından dışlanmayı engelleyeceğini düşünmektedir. Başka bir katılımcı (10E) daha önce mezun olan kişilerden duyduğuna göre köken ülke vatandaşlığının iş bulmayı güçleştirdiğini, Birleşik Krallık vatandaşı olanların bir tür "önceliğe" sahip olduğunu belirtmiştir. Katılımcı (10E) "İşi başvurduğunda bir tür öncelik söz konusu….vatandaşlığı olana öncelik vermek istiyorlar. Bu ırkçılık değil sadece öncelik" ifadelerini kullanırken

konunun ırkçılıkla ilişkilendirilmemesini özellikle vurgulamıştır. Ancak, örtük bir şekilde de olsa vatandaş olmamaları halinde ırkçılık nedeniyle iş sahibi olamama korkusunun olduğu düşünülmektedir. Hâlihazırda çalışma hakları olmasına ve eğitimli olmalarına rağmen Hammar'ın belirttiği gibi vatandaşlık ve pasaport, vatandaş olanlara iş piyasasında tanınan öncelik nedeniyle dışlanmayı engelleyebilecek tek şey olarak görülmektedir.

Yuval-Davis'e (2006) göre, vatandaşlık ulus devletle hak ve sorumluluk ilişkisi, topluma tam üyelik; Chowdhory'e göre (2018, s. 16) ise vatandaşlık devlete aidiyetin, vatandaşların bir toprağa aidiyetinin siyasal ve yasal göstergesidir. Göçmenler ikamet edilen ülkede edinilecek vatandaşlığı hem yerleşilen ülkede hem de dışarda güvenliğin sağlanması, anavatana ziyaret veya sevdikleri ile aile birleşimi, sosyal ve politik eşit haklara erişmeyi sağlama ve kolaylaştırma olarak algılamaktadır (Ehrkamp & Leitner, 2006).

Dubai'de doğmuş, Suriye'de yaşamış, sonra Türkiye'ye geçmiş oradan da Birleşik Krallık'a gelmiş ve hiçbir ülkeye sadakat bağı ile bağlı olmadığını, kendini bir yere ait hissetmediğini söyleyen bir katılımcı (11K) ise vatandaşlığın kendisine bu aidiyet hissini vereceğini düşündüğünü anlatmıştır. Aynı katılımcı "vatandaşlığı aldığımda toplumunun parçası gibi hissedebilirim, şu anda sadece kabul edilmiş olduğumu düşünüyorum." derken toplumun tam üyesi olmak için vatandaşlığın önemini ifade etmiştir.

> Çok önemli. Neden önemli, vatandaşlık aldığında artık Suriyeli değildin. Bu benim Suriyeli mirasımdan gurur duymadığım anlamına gelmiyor. Ama Dubai'de doğan, Suriye'de yaşayan ve sonra buraya gelen bir kişi olarak hiçbir ülkeye sadakatin yok. Yaşamının bir noktasından bir tür ölmüşsün. Bilirsin sen Türk'sün, Türkiye'ye sadıksın. Benim annem Suriye'ye sadık, babam da Suriye'ye sadık. Ben hiçbir şeye sadık değilim…hiçbir ülkeye ait hissetmiyorum. Dubai'ye ait olabilirdim, Dubai'den hiçbir şey almadım, kovulmaktan başka…(11K), Lisans öğrenci

Katılımcıların çoğu tarafından vatandaşlığın önemi seyahat özgürlüğü, toplumun parçası olma, güvende hissetme, daha iyi iş bulabilme, iş piyasasında ayrımcılığa uğramama, güçlü bir pasaporta sahip olabilme, sosyal ve politik haklardan yararlanma gibi ifadelerle dile getirilmiştir. Dolayısıyla söz konusu bulgular Ehrkamp ve Leitner'in bulguları ile örtüşmektedir. Katılımcılar açısından vatandaşlık geçici ve belirsiz görülen mülteci statüsüne son vererek güvende olma hissini güçlendirecek ve ev sahibi topluma aidiyet de bununla birlikte güçlenecektir.

Bazı katılımcılar (1E) ise mültecilerin vatandaşlarla aynı haklara sahip olduğunu tek farkın sadece seçimlerde oy kullanmak olduğunu belirtmiştir. Burada oy kullanma mülteci ve vatandaş arasındaki eşitlik hissini bozan tek unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

> Mülteciler ve İngiliz vatandaşlarının aynı desteklere sahip olduğunu görüyorum. Birleşik Krallık'ta herkes aynı haklara sahip. Vatandaş ya da değil. Benimle diğer İngiliz vatandaşları arasındaki tek farkı onların seçimlerde oy kullanabilmesi olarak hissediyorum. Biz kullanamayız çünkü vatandaş değiliz. (1E), Lisans öğrenci

Diğer taraftan İngiliz vatandaşı olmanın bu ülkede eğitim aldıktan sonra başka ülkelerde daha iyi iş bulabilmek için avantaj olacağını düşünen bir katılımcı (9E), eğitimli olmasına rağmen mülteci pasaportuyla başka ülkelerde iş bulamayacağını ama vatandaşlığı aldıktan sonra almış olduğu eğitimin kendisine tüm dünyada çalışma imkanı sunabileceğini düşünmektedir.

> Aşırı derecede önemli. Aşırı derecede önemli çünkü bir kere vatandaş olduğun zaman pasaportun olur, pasaport tüm kapıları açar. Seyahat edebilirsin. Benim alanımda pek çok iş imkanı var. örneğin, Dubai, Katar, Türkiye, ABD, Asya biliyorsun. Medya ya da eğitimde yüksek lisansı veya doktorası olanlar için pek çok iş var…şu anda mülteci pasaportum var beni almaz,. Örneğin bu pasaportla Türkiye'de çalışamam, yapamam…Emirates'de staj yapamam. Onlar seyahat belgesini kabul etmiyorlar. Bu yerlere gerçekten gidememe. Burada vatandaş olmak, pasaporta sahip olmak her yere seyahat etmeme imkan sağlar, istediğim her işi yapabilirim. (9E), Doktora öğrenci

Katılımcı grup açısından dikkat çeken başka bir husus ise vatandaşlığın yeni bir göçü tetikleme potansiyeline sahip olmasıdır. Mülteciler de göçmenler gibi göç ettikleri ülkelerden başka ülkelere gidebilmektedir. Mülteci hareketliliği bazı durumlarda zincirleme hareketliliğe dönüşmekte, etnik bağların ve örgütlenmenin zayıf olduğu ülkelerdeki mülteciler bu bağların daha örgütlü olduğu ülkelere göçmeyi tercih edebilmekte olup, Hollanda ve İskandinav ülkelerindeki Somalili mültecilerin İngiltere'ye göç etmeleri bu duruma örnek olarak gösterilmektedir (King, 2013, s. 8). Ancak King'in bahsettiği hareketlilik etnik grubun daha büyük olduğu ülkelere yönelikken bunun tersine katılımcı grup açısından farklı ekonomik amaçlı bir göç hareketi söz konusu olabilecektir. Dolayısıyla katılımcı grup mülteci hareketliliği durağan bir hareketlilik olmayıp, daha sonra ekonomik hareketliliğe de dönüşmesi mümkün olabilir. Katılımcıların bir kısmı güçlü bir pasaporta sahip olmanın ve Birleşik Krallık'tan alınmış diplomanın kendilerine başka ülkelerde de iş imkanı açabileceğini düşünmektedir. Bu durumda mülteci hareketliliği King'in ifade ettiği

gibi yalnızca etnik bağların olduğu yere doğru değil ekonomik olarak daha iyi imkanların olduğu yere doğru yönelebilecektir.

5.8.5. Mekan Aidiyeti ile Güvenlik ve Yakınlık Hissi

Ev yalnızca bir barınak değil, güvende ve özgür hissetmek, yerel toplulukla sosyal bağ kurmak, ait hissetmek ve kimliğin oluşması için de önemli fonksiyon içermektedir (Phillimore, 2013). Katılımcılara "Sizin için ev neresi" sorusu sorulmuştur. Bazı katılımcılar soruyu kişisel veya aile gibi grup bağları, yakınlık, güvenlik üzerinden cevaplarken bazıları ise mekânsal cevaplar vermiştir. Bir katılımcı (1E) kısaca "Ev eşin olduğu yerdir" diye cevaplamıştır. Katılımcıların ev tanımları genel olarak grupladığımızda aile bağlarının bulunduğu yer, yaşanılan ve arkadaşlarla işin olduğu yer olma, güvenlik ve yakınlık hissi arasında kalmak ve evin yeniden inşası gibi dört ana grubun bulunduğu söylenebilir. Bu dört ana gruba da bakıldığında aslında aile, yaşanılan yer, arkadaş, işin ve evin yeniden inşasının yakınlık ve güvenlik hissi çerçevesinde geliştiği söylenebilir.

Ev her şeyden önce ailenin bulunduğu yerdir. Mülteciler için ev Chowdhory'e (2018, s. 22) göre, "kişisel alan", "sosyal ilişkilerin düğüm noktası" ve belirli maddeler ile ekonomik koşulların bulunduğu fiziksel yer olmak üzere üçe ayrılmakta ve evin yeniden inşası ekonomik koşullardan etkilenmektedir. Katılımcılardan aileleri hala Suriye'de yaşayanların ev tanımı genellikle Suriye şeklinde olmuştur. Katılımcılardan biri (3K) "evi aile ve hatıralarla, ortak geçmişle", ailesi hala Suriye'de yaşayan bir katılımcı (2E) "benim evim Suriye" olarak anlatırken diğer bir katılımcı "arkadaşların ve sosyal hayatın olduğu yer" olarak tanımlamıştır. Katılımcıların bazıları ise evlerini yaşadıkları şehirle ya da Suriye veya Birleşik Krallık olarak ülke ile tanımlamışlardır. Katılımcılardan biri (3K) evi doğrudan aile ile bağ kurarak tanımlarken benzer bir şekilde başka bir katılımcı (4K) anılar ve erkek kardeşinin hala Suriye'de yaşaması sebebiyle Suriye ve anne babasının ve kendisinin Birleşik Krallık'ta olması sebebiyle burası olarak tanımlamıştır.

> Zor bir soru. Gerçekten ev benim için daha fazla aile belki de. Çünkü tüm hayatım boyunca ailemle yaşıyordum ve seviyordum. Çünkü, Suriye'de birlikte şahit olduğumuz şeyler nedeniyle. Yani biliyorum ki ailem iyi ise benim evim iyidir, evi ailemle hissediyorum. (3K), Yüksek lisans mezun

> Neyi kastettiğini biliyorum. Neyi kastettiğini biliyorum. Dürüst olmak gerekirse bölünmüş olduğumu düşünüyorum. Burayı.. evim olarak adlandırabilirim hissediyorum. Kalbimden gelen, kalbim burada ve kalbim Şam'da. Çünkü kardeşim orada. Biliyor musun ev gibi her his kardeşim buraya geldiğinde

> olacak. Farklı, hissediyorum tamam, Suriye ile bağlarım var ve Şam'la. Çünkü anılarım, çünkü kardeşim orada. Evin ailenin olduğu yer olduğunu hissediyorum. Bundan dolayı, biraz ev gibi hissediyorum, ama yüzde yüzde kesin hissedemezsin. Yani benim kalbim ortadan bölündü, yarısı Suriye'de yarısı burada veya Birleşik Krallık'ta. (4K), Lisans öğrenci

Ev yaşanılan, sosyal ilişkiler ve ekonomik koşulların olduğu yer olmaktadır. Mülteciler için entegrasyon her şeyi yeniden öğrenme ve evi yeniden inşa etme süreci olarak ekonomik imkanlardan doğrudan etkilenmektedir. Görüşmelerde öne çıkan bir husus da evin Chowdhory (2018) ifadesiyle "sosyal ilişkilerin düğüm noktası" olarak aile bağları, yakınlarla ilişkiler ile tanımlanması olmuştur. Özellikle ailelerinin bir kısmı Suriye'de kalanlar evlerini Suriye olarak tanımlamaktadır. Ancak anne, baba, kardeş gibi aile bireyleri Birleşik Krallık'ta olan katılımcılar evi yaşadıkları şehir ve Birleşik Krallık olarak tanımlayabilmektedir. Bu kapsamda ailenin bir kısmının hala Suriye'de yaşadığı kişilerde ev tanımı bölünmüş çoklu bir ev olup, bize ailenin dağılmasının mekânsal aidiyeti bölen bir husus olduğunu gösterebilir.

Diğer taraftan ev yaşanılan yer, arkadaşlar ve çalışılan işin bulunduğu yerdir. Bu anlamda ev tüm katılımcılar için Birleşik Krallık'ta yaşadıkları şehirlerdir. Özellikle Londra'da yaşayan katılımcılarda bu etki kendini açıkça göstermektedir. Katılımcılardan biri (9E) "Kendimi Londralı olarak hissediyorum", nerelisin diye soran olursa "Londralıyım" derim ifadelerini kullanırken bunu Londra'da yaşaması, iş ve arkadaşlarının Londra'da olmasına bağlamış, dolayısıyla evi sosyal ilişkilerin ve ekonomik imkanların olduğu mekan olarak tanımlamıştır. Katılımcıların biri (9E) kendini hayatının ve işinin orada olması sebebiyle Londra'ya ait olarak tanımlamakta ve evini Londra olarak görmektedir.

> Kendimi Londralı olarak hissediyorum. İnsanlar bana sorar mı bilmiyorum, vatandaş olduğumda insanlar bana nerelisin diye sorarlarsa "Londralıyım" derim. Londralı gibi hissediyorum, buradayım, buraya aitim, hayatım burada, bağlantılarım burada, işim burada. Burada mutluyum. Burada olduğum için inanılmaz derecede şanslı hissediyorum. Burası metropol bir şehir. Tüm ülkelerden insanları görebileceğin bir şehir, tüm renkler, tüm dinler. Biliyorsun herkes burada. Onlardan biri gibi hissediyorum. (9E), Doktora öğrencisi

Castles (2002) küreselleşme ile birlikte ulusaşırı toplulukların karakteri, bilinç, kimlik gibi konuların global şehirlerin söylemleri ile birleştiğini, ulus altı aidiyet ve şehir düzeyinde aidiyetin mekanla tanımlanmasının ortaya çıktığını ifade etmektedir. Göçmenler yerleştikleri yerlerde yeni mekana dayalı kimlikler oluşturmakta, günlük yaşamları hem ulusaşırı aidiyetleri hem de yerel aidiyetleri çerçevesinde ulusal sınırlar ve topluluklar

ötesinde devam etmektedir (Ehrkamp, 2005). Araştırma bulguları da katılımcı grubun "mülteci" alt kimliği ile birlikte yaşanılan şehre aidiyet geliştirdiğini göstermektedir.

Mekânsal aidiyet açısından diğer önemli bir husus ise katılımcıların güvenlik ve yakınlık hissi arasında kalmış olmasıdır. Evin yeniden tanımlanmasında güvenlik, rahatlık ve yakınlık hissi sağlaması aidiyeti güçlendirmektedir (Ehrkamp, 2005). Ev güvenlik ve bağlanma hissi gibi daha çok sembolik bağlarla ifade edilmekte, mülteciler ulusaşırı bağlarla bir taraftan köken ülke ile bağlarını muhafaza ederken diğer taraftan ev sahibi ülkede ve diğer ülkelerde diaspora yolu ile bağlar kurar ve aslında evlerini yeniden inşa ederler (Korac, 2009, s. 26-27). Katılımcıların bir kısmı (6E, 10E) çoklu mekan aidiyeti göstermekte olup, ev tanımını yaparken "gerçek ev" ve "olması gereken ev", yaşanılan yer, doğduğun yer, güvende hissedilen yerden hareket ederken hem Suriye hem de Birleşik Krallık'ı evi olarak tanımlamakta, yaşanılan yerle mekânsal bağ kurarak Suriye'ye dönme isteğini ve özellikle de Şam şehrine olan özlemlerini dile getirmektedir. Diğer taraftan köken ülke ve ev sahibi ülke dışında geçiş ülkelerinde kalan katılımcıların (10E) yakınlık hissinden hareketle Türkiye gibi geçiş ülkelerine de aidiyet geliştirdikleri görülmektedir.

> Yani, ikisi de. Şuanda evi en iyi şekilde yaşadığın yer olarak tanımlarsan, o burası. Ama gelecekte Suriye'ye dönmeyi umut ediyorum. Çünkü Şam'ı seviyorum. Dediğim gibi bu ülkeyi seviyorum, şimdi burası benim evim. Ama Suriye'ye dönmek isterim çünkü ülkenin bize ihtiyacı var…ama eğer yapma imkanı varsa. Böylece, iki evim var, hangisinin ev olduğunu tanımlayamam her ikisi de evim. (6E), Doktora mezun

> Esasta Suriye benim evim. Türkiye'de kaldığım sürede oradaki hayatı sevdim… Türkiye benim için en iyi ülkelerden biri sen Türk'sün diye söylemiyorum. Suriye'den sonra Türkiye. Orada 4 ay kaldım. Ailem orada 3-4 yıldır yaşıyor. Her şey benzer, yakın ve Müslüman bir ülke aynı zamanda. Türkiye'de mutluydum, her şey güzeldi. Erkek kardeşim Türk vatandaşı. Onlar ev aldılar. Ülkeye entegre oldular. Doğduğun yer senin evindir… Benim için ev yaşama fırsatı bulduğun yerdir…işim, yaşamım her şey burada, burası benim evim olmalı…ama benim gerçek evim Suriye'dir. (10E), Lisans öğrenci

> Dürüst olmak gerekirse, evet evet şuanda benim anavatanım güvenli değil. Gelecekte bilmiyoruz. Ama bu ülkede güvende hissediyorum, memnun hissediyorum, ama benim hislerim, ilişkilerim benim ülkemde anavatanımda. Suriye'denim, Kürdüm, burası benim ikinci evim belki üçüncü evim, bilmiyorum. (17K), Yüksek lisans öğrenci

Katılımcıların genel olarak kendilerini Birleşik Krallık'ta güvende ve özgürlük hissetmelerinin ev tanımında ve Birleşik Krallık'a aidiyette etkili olduğu söylenebilir. Evi tanımlayan diğer bir husus ise rahatlık ve yakınlık hissidir. Türkiye, Suriye ve Birleşik

Krallık arasında kalmış ve çoklu mekan aidiyeti gösteren katılımcılardan (10E) biri Türkiye'de her şeyin benzer olduğunu, yakın olduğunu ve orayı da ev gibi hissettiğini söylemiştir. Diğer taraftan aynı katılımcı (10E) "gerçek ev" ve "olması gereken ev" tanımlaması yaparak anıların olduğu, hayatının önemli bir kısmını geçirdiği köken ülkeyi gerçek ev yaşama fırsatına sahip olduğu Birleşik Krallık'ı ise "olması gereken ev" olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla katılımcıların Ehrkamp (2005) ve Korac'ın (2009) evin tanımlanmasına ilişkin olarak belirlediği güvenlik, yakınlık ve bağlanma hisleri arasında kaldığı söylenebilir.

Diğer taraftan ev bir taraftan yakınlık hissi bir taraftan güvende olma hissini veren yer olarak, ev tanımı sabit olmayıp zamanla değişebilmektedir. Köken ülkeden uzun süre uzak kalan ve bu ülkede yaşamaya alışan bazı katılımcılar (15K) Lübnan gibi kültürü kendi ülkelerine benzer ülkelere gittiklerinde farklı hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bir katılımcı (15K) ise evin "yakınlık, misafirperverlik, cömertlik" gibi bazı yakınlık hissi veren şeylerden dolayı Suriye ya da bölge ve kurumsal açıdan güvenlik hissinden dolayı Londra olarak tanımlamıştır:

> Bir ölçüde Birleşik Krallık evim gibi hissediyorum. Ev çok karmaşık. Londra'nın evim olmaya başladığını hissediyordum. Çünkü burada yasal hissediyorum, saygı duyulduğumu hissediyorum, haklarıma saygı duyulduğunu hissediyorum kurumsal açıdan… Aynı zamanda geçen yıl Lübnan'ı ziyaret ettiğimde aniden benim bakış açım değişti. Çünkü Suriye'yi hatırladım, her şeyin nasıl tanıdık olduğunu hatırladım… Sokakta, restoranda konuşmalar tanıdık… Sabahları komşularla konuşmak… Bu tür tanıdık şeyler… Buraya kafamda sorularla geldim… Gerçekten bilmiyorum ev neresi Suriye mi? Bölge mi? Örneğin Türkiye'yi ziyaret ettiğimde aynı şeyi hissettim. Bu açıdan ev hissi tanıdık, misafirperverlik, cömertlik… Ama güvenlik açısından kurumsal güvenlik açısından Londra. (15K), Yüksek lisans mezun

Dolayısıyla, ev sahibi ülkede uzun zaman geçirmek aidiyetin yönünü değiştirirken köken ülkeye ait yakınlık hissi bir şekilde yeniden hatırlanabilmektedir. Katılımcılardan biri uzun süre Birleşik Krallık'ta yaşadıktan sonra Lübnan'a gittiğinde aniden yakınlık hissini hatırladığını ve kafasının karıştığını anlatmıştır. Dolayısıyla ev sorusunun cevabı" güvenlik açısından Londra" ama "yakınlık, misafirperverlik, cömertlik" açısından Suriye ya da bölgedir. Çünkü geçiş ülkesi olan Türkiye'de de aynı yakınlığı hissetmektedir. Dolayısıyla mekan aidiyeti de zamanla değişebilen dönüşebilen bir aidiyettir.

Dikkat çeken bir husus ise Birleşik Krallık'ta geçirilen zamanın artmasının katılımcıların ev tanımını değiştirebilmesidir. Katılımcılardan (13E) biri evi duyguların ait

olduğu yer olarak tanımlarken, gelecekte Birleşik Krallık'ın evi olacağını, Suriye'nin artık evi olmadığını şöyle ifade etmiştir:

> Çok zor bir soru, ev kalbin ait olduğu yerdir. Suriye benim evimdi ama artık değil. Çünkü artık öyle hissetmiyorum. Suriye bana çok yardım ett. Ama Birleşik Krallık'ın evim olacağını düşünüyorum, benim olacak. (13E), Yüksek lisans öğrenci

Kendisi için "evi orası ve burası, her yer" olarak belirten, evin değişen ve dönüşen niteliğini vurgulayarak başka bir ülkede doğmuş olmasına rağmen koşulların değişebileceğini söyleyen bir katılımcı (12E) çocuklarının çok küçük yaşta gelmeleri sebebiyle onlar için evin Birleşik Krallık olacağını şöyle anlatmıştır.

> Bu çok zor bir soru. Demek istediğim şu değişiyor ve dönüşüyor, bugün olan yarın olmayabiliyor. Demek istediğim Suriye'de yetiştim. Şehrimi ve kasabamı seviyorum. Ama tekrar, ev çok problemli olmaya başlıyor özellikle internet ve sosyal medya ile… Hatta şimdi bile ev çok akıcı bir şey, değişiyor. Ama benim çocuklarım, kızım için o tümüyle İngiltere olacak. Benim için ev Suriye… çünkü, O geldiğinde 6 aylıktı… Ev orası ve burası, her yer. (12E), Yüksek lisan mezun

Bazı katılımcılar ise evi benzer şekilde duygular ve ilişkiler içinden tanımlarken, katılımcılardan (14E) biri rahat hissedebileceği yerin evi olacağını, köken ülkeye geri dönememe sorunu ile hala mücadele ettiğini anlatmıştır. Söz konusu katılımcı için "orijinal ev" Suriye iken yaşadıklarından dolayı kendini rahat hissettiği yer olarak ev tanımını değiştirmiştir. Katılımcının ifadelerinden Suriye'ye geri dönemeyeceği gerçeğinin kendisi için bir sorun olduğu anlaşılmaktadır.

> Bilmiyorum, neredeysem orası, duygusal olarak Suriye ile ilgili şeyleri saklamak istemiyorum… çünkü gerçekten farklı…yani ev…demek istediğim nerede rahat hissediyorsam ve konuşacak, amaçlarımı ve vizyonumu paylaşacak kişilerin olduğu yer benim evimdir…benim orijinal evime geri dönemeyeceğim sorunu ile mücadele ediyorum...(14E), Yüksek lisans mezun

Kısa bir süre önce Birleşik Krallık'a gelen bir katılımcı (7K) kendini Şam'a ait olarak tanımlarken, "Şimdi Londaralı'yım" diyerek bu ülkeye geldikten sonra nereye ait olduğunu bilmediğini şöyle anlatmıştır:

> Hayır, çünkü ben Şamlıyım. Şam'ın kırsal bölgesinde büyüdüm, tümüyle başka bir şehir. Şimdi Londra'dayım. Artık nereye ait olduğumu bilmiyorum. Bilmiyorum. (7K), Yüksek lisans öğrenci

Yerleşilen ülkede hissedilen "diğeri" olma mültecilerin iki mekan arasında kalmasına ve evsiz hissetmesine yol açarken, dünyaya yayılmış kendi kökeninden diğer mültecilerle

kurulan ulusaşırı bağlar ve aktiviteler kaybettikleri evi yeniden oluşturmayı teşvik edebilir (Korac, 2009, s. 37). Suriyeli grubun diğer ülkelerdeki akraba ve arkadaşları ile sık iletişimi ve gönüllü ziyaretleri Korac'ın (2009) evi yeniden inşa etme dolayısıyla ait olma sürecinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Ulusaşırı bağlar ve aktiviteler yolu ile Suriyeli mültecilerin kaybettikleri evlerini Avrupa'da ve diğer ülkelerde topluluklar yolu ile yeniden inşa ettikleri ve böylece mekânsal aidiyetlerin de gelişeceği söylenebilir. Diğer taraftan mültecilerin bu şekilde evlerini yeniden inşa ederken kurdukları ulusaşırı ilişkiler yoluyla topluluk hislerini de yeniden kazanacakları ve güçlü bir diasporaya dönüşebilecekleri düşünülmektedir.

Ev sahibi ülkede yeni mekanlar inşa etme ulusaşırı aidiyetin bir biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır (Huizinga & van Hoven, 2018, s. 311). Ehrkamp (2005) Almanya'da Türk göçmenler üzerine yaptığı araştırma sonucunda göçmenlerin marketleri, kullandıkları köken ülkeden gelen ürünler, camiler, helal ürünler gibi günlük yaşam pratikleri ile yeni mekânlar ürettiklerini belirterek bunu ulusaşırı aidiyetin geliştirilmesi olarak tanımlamaktadır. Yerleşilen ülkede inşa edilen bu mekanlar mültecilerin bir araya gelmesini, yiyecek kültürünün korunmasını ve paylaşılmasını, yeni gelenlerin tanıdık bir çevreye gelmesini sağlayarak kaybedilen evin hatıralarla canlandırılmasına imkan sağlamaktadır (Huizinga & van Hoven, 2018). Benzer şekilde Myers ve Nelson ABD'de küçük bir alanda yerleşen Burmalı Karen ve Karenni mültecileri ile yaptıkları çalışmada mültecilerin bir taraftan ABD'ye entegre olurken diğer taraftan ekonomik ya da fiziksek değil kültürel ve sembolik bağlarla anavatanla bağlarını koruduğu, ulusaşırı kimliği gösteren yerel dil, yemek, tatiller ve giyim gibi kültürel belirtilerin korunduğu sonucuna ulaşmıştır (Q. W. O. Myers & Nelson, 2019). Görüşmeler için gidilen şehirlerde yapılan gözlemler Suriyelilerin de benzer şekilde kendi pastanelerini, marketlerini ve restoranlarını kurdukları dolayısıyla Birleşik Krallık'ta ulusaşırı aidiyeti geliştirmeyi sağlayacak yeni mekanlar inşa ettikleri ve kaybettikleri evlerini aslında bir anlamda yeniden canlandırdıkları söylenebilir. Mülteci olmak kendisi de yeni bir ülkede evin yeniden inşasını gerektirmektedir. Bu süreçte yerleşilen ülkede yemek ve yaşam kültürüne dahil günlük pratikler mülteciler için yakınlık hissinin oluşmasını sağlarken ev sahibi ülkede sahip oldukları statü ve haklar onların güvende hissetmesini sağlayarak evin yeniden inşasını dolayısıyla entegrasyonu kolaylaştırabilir.

5.9. Geri Dönüş Eğilimi

Ekonomik göçmenler ve mülteciler ev sahibi ülkede "geçici" görülmekle birlikte ekonomik göçmenin geri dönme imkanı olmasına rağmen çoğu durumda mültecinin geri dönebileceği bir ülke bulunmayabilir. Mültecinin geri dönme eğilimini ya da isteğini bireysel faktörlerin yanı sıra köken ülkenin durumu ile birlikte ev sahibi ülkedeki durum da etkilemektedir. Mülteciler köken ülkedeki baskı ve zorlama nedeniyle "evlerinden kaçmasına" ve aslında ev sahibi ülkede "yeni bir ev" kurmalarına rağmen geri dönüş (Anthias, 2006) onlar için hala bir seçenek olarak kalabilmektedir. Geri dönüş eğilimi mültecinin ev sahibi ülkeye entegrasyonu ile ilgili olabilmekle birlikte genellikle iş piyasasına entegrasyon ve ayrımcılıkla ilişkili olmaktadır. Katılımcı grup açısından bakıldığında yüksek eğitimli olmaları, entegrasyon sorunu olmayan bir grup olmaları, Suriye'de savaşın hala sürmesi nedeniyle geri dönüş eğiliminin düşük olması beklenmektedir.

Geleceğe ilişkin beklentileri ve Suriye'ye geri dönme eğilimine ilişkin soruya katılımcıların çoğu tarafından geri dönmeyecekleri ve oraya yerleşmeyecekleri şeklinde cevap verilmiştir. Katılımcıların üç tanesi bazı koşullar altında bir gün belki Suriye'ye dönebileceğini, ülkenin yetişmiş insan gücüne ihtiyacı olduğunu vurgularken 3 aktivist ise geri dönme isteklerini ifade etmiştir. Suriye'ye geri dönmeyeceğini ama ülkeye yardım etmek için gidip geri dönebileceğini belirten bir katılımcı (4K) geri dönmeme sebebini düzelse bile yine de Suriye'de ortamın güvensizliğinin süreceğine bu durumda güvenceye ihtiyacı olacağına bağlamıştır. Başka bir katılımcı ise (9E) kendisinin hiçbir koşulda Suriye'ye geri dönmeyeceğini ve Suriye'ye yardım da edemeyeceğini anlatmıştır.

> Bu zor bir soru… Bilmiyorum duruma ve zamana bağlı, her şey tamamsa. Hala savaşın Suriye'yi etkileyeceğini düşünüyorum, onlar hala orada olacaklar… Yardım için gidebilirim, orada yerleşmem. Oraya gider ve birkaç yıl yardım edebilirim. Birkaç yıl umursamam. Ama biliyorsun, iyi hissedersem, eğer işler gerçekten kötü giderse geri dönmek için bir plana ihtiyacım var. Çünkü eğer, örneğin vatandaşlığım varsa iyi hissedebilirim, eğer işler kötüye giderse. (4K), Lisans öğrenci

> Burası benim için ev, burası benim evim. Ait olduğum yer. Suriye geçmişte kalan hoş bir zamandı ve kendimi artık Suriye'ye geri dönecek gibi hissetmiyorum. Suriye'ye yardım edebileceğime inanmıyorum… Tüm ülkeye yardım etmek. Ben tüm şehri yeniden inşa edebilecek, kurabilecek zeki bir mühendis değilim. Benim uzmanlığım medya, dil, eğitim gibi şeyler. Kendimi hiçbir koşulda Suriye'ye geri dönecek gibi görmüyorum. (9E), Doktora öğrenci

Ülkede geçirilen zaman ya da vatandaşlıkla geri dönüş eğilimi arasında ilişki bulunmaktadır. Birleşik Krallık'ta vatandaşlık almış olan başka bir katılımcı (8K) Suriye'ye sadece uzaktan yardım edebileceğini söylerken, ülkeye kısa bir süre önce gelmiş başka bir katılımcı (7K) ise tamamen ekonomik sebepleri gerekçe göstererek koşullar iyi ise geri dönebileceğini belirtmiştir.

> Onlara yardım etmek isterim belki Birleşik Krallık'tan. Orada bir şeyler yapmak belki isterim, oradaki topluma yardım etmek için… ama sadece uzaktan. (8K), Yüksek lisans mezun

> Orada lüks bir yaşamı, çok iyi bir yaşamı sağlayacak bir iş bulursam geri dönerim. Oraya geri dönerim çünkü benim ülkem. Ülkeme yardım edebilirim. Ülkeme burada Birleşik Krallık'ta da yardım ediyorum. Ülkeme dünyanın her yerinden yardım edebilirim. Oraya yalnızca iyi bir gelirim olursa giderim. (7K), Yüksek lisans öğrenci

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde önemli bir kısmının köken ülkeye geri dönmeyi düşünmediği ortaya çıkmıştır. Suriye'de hala savaşın sürmesi ve belirsizlik bu isteği etkileyen önemli bir husus olabilir. Diğer taraftan geri dönebileceğini veya yardım etmeyi düşündüğünü söyleyen katılımcıların (2E, 6E, 14E, 15K, 16K) anne, baba ya da kardeşlerin bir kısmının hala köken ülkede yaşadığı görülmektedir. Dolayısıyla aile bağları geri dönüşü etkileyebilecek bir hususdur.

Kalıcı bir işe sahibi olmak geri dönüş isteğini etkileyen bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Jensen ve Pettersen'in (2007) Danimarka'da yaptıkları araştırma ulusal köken, az gelişmiş ülkeden gelme, ülkede kalma süresinin artması ve iş piyasasına entegrasyonun artmasının geri dönüş niyetini azalttığını ortaya koymaktadır. Suriye'de hala savaşın sürüyor olması ile birlikte, katılımcı grubun iş piyasasına entegre olmasının geri dönüş hissini azalttığı söylenebilir. Ancak Birleşik Krallık'ta iyi koşullarda çalışma imkanı olan bazı katılımcılara bakıldığında ise iş imkanı dışında Suriye'de kalan aile bireyleri ile ilgili özlem ve endişenin de geri dönüş eğilimini etkilediği düşünülmektedir.

İş piyasasına entegrasyon dışında sosyal ve kültürel entegrasyon da geri dönüş niyetini etkileyen bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Pierre vd. (2015) araştırmalarında, belli bir seviyedeki kültürel ve sosyal entegrasyonun mültecinin kendini ev sahibi ülkede konumlandırmasını, kimliğini etkilediğini diğer taraftan daha fazla yapısal ve kültürel olarak entegrasyon olanların daha fazla ayrımcılık algısına sahip olduğunu, dolayısıyla entegrasyon politikalarının yerel halkın algısını da dikkate alması gerektiğini belirtmektedir. De Haas ve Fokkema (2011), geri dönüş isteğini etkileyen faktörleri iş, gelir, aile ile ilgili faktörler; ev

sahibi ülke kaynaklı yaşamı sevmeme, ev özlemi, köken ülkeye aidiyet, gelecek görememe gibi hususlar; kötü sağlık, eğitimi tamamlama, diğer nedenler olarak gruplamıştır. Carling ve Pettersen (2014), başarılı entegrasyon ve eğitim seviyesinin yükselmesinin geri dönme ihtimalini azaltacağını ancak aile bağlarının geri dönme ihtimalini artıracağını, Bijwaard (2010) ise benzer şekilde aile birleşimi nedeniyle göç edenlerin geri dönüş niyetinin en az olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bulgularımız Carling ve Pettersen, DeHaas ve Fokkema ve Bijwaard bulgularına benzer şekilde geri dönme ihtimalinin zayıfladığını göstermektedir. Geri dönmeyi düşünen az sayıda katılımcının hala aileleri Suriye'de yaşamaktadır.

Vroome ve Tubergen (2014) Hollanda da yaptıkları araştırmada ekonomik entegrasyonun her zaman geri dönüş niyetini azaltmadığı, mültecilerin ve göçmenlerin ev sahibi ülkede daha düşük nitelikli işlerde çalışmaları nedeniyle hayal kırıklığına uğradıklarını, sosyal entegrasyon ve yerelle sosyal bağların köken ülkede yerleşme niyetini desteklediği ve ulusaşırı sosyal bağları güçlü olanların geri dönme niyetinin fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonucu da bu durumu destekler nitelikte her ne kadar savaş devam etse de aile bireyleri Suriye'de kalanların geri dönme isteğinin daha fazla olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan katılımcıların hepsi çalışmakla birlikte çoğu yarı zamanlı ya da daimi olmayan kontratlarla ve düşük nitelikli işlerde çalışmaktadır. Katılımcıların bir kısmının ülkeye gelmeden önceki beklentileri daha modern ve zengin bir ülke ve daha rahat yaşam koşullarıdır. Dolayısıyla beklentileri ile ilgili hayal kırıklığı yaşayanların geri dönme eğiliminin daha yüksek olacağı beklenmektedir. Ancak, Suriyelilerin ev sahibi ülkede yeniden eğitim alarak diplomalarını dönüştürmeleri, kültürel sermayelerini ülke koşullarına göre yeniden üretmeleri nedeniyle daha iyi şartlarda iş bulabilmeleri mümkün görülmektedir. Dolayısıyla, Vroome ve Tubergen bulgularında yer alan daha düşük nitelikli işlerde çalışmanın geri dönüş üzerine etkisinin katılımcılar üzerinde etkili olmayacağı söylenebilir. Ancak, Pierre ve diğerlerinin (2015) çalışmasında görüldüğü üzere ev sahibi ülkenin dilini bilen, iyi eğitim almış sosyokültürel ve yapısal olarak iyi entegre olacak olan katılımcıların ayrımcılıkla karşılaşmasının muhtemel olmasının geri dönüş niyetini etkileyeceği düşünülmektedir.

Ülkedeki genel güvenlik sorunu nedeniyle ülkeyi terk eden Suriyelileri Kunz tanımı ile "çoğunlukla özdeşleşen mülteciler" olarak kabul edebiliriz. Chowdhory (2018, s. 24) çoğunlukla özdeşleşen mültecilerin uygun koşullar oluştuğunda ülkelerine geri dönme eğilimlerinin daha fazla olduğunu belirtmekle birlikte, katılımcıların çoğunluğunun ifadeleri

uygun koşullar oluşsa bile Suriye'ye geri dönme isteğinin Chowdhory'nin belirttiğinin aksine daha az olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda bulgular literatürden farklıdır. Bu durumun en önemli sebebi Suriye'de hala savaşın devam etmesi ve mültecilik durumunun uzun süreli mülteci durumuna dönüşmüş olmasıdır. Katılımcılaırn ifadelerinden de görüleceği gibi başlangıçta savaşın kısa sürede biteceği düşünülmüş, 8 yıldır devam etmesi üzerine artık Suriyeliler'de savaşın bitmeyeceği düşüncesi yerleşmiş ve umutlar azalmıştır. Diğer taraftan geri dönüş eğiliminin az olması sebepleri arasında katılımcı grubun lisans, yüksek lisans veya doktora eğitimi alıyor ya da mezun olmasını da gösterebiliriz. Katılımcılar açısından dikkat çeken başka bir husus ise Suriye'ye geri dönme eğilimi düşük olmasına rağmen başka ülkelere gitme eğiliminin daha yüksek olmasıdır. Bu çerçevede araştırma kapsamındaki mültecilerin yükseköğretimli olmaları nedeniyle nitelikli işgücü olarak ekonomik göçmen olma potansiyeli taşıdığı söylenebilir.

6. SONUÇ

Bu çalışmada yükseköğretimdeki Suriyeli mültecilerin deneyimlerini anlayabilmek amacıyla veri toplama aracı olarak görüşme yöntemi ile politika belgeleri için dokuman analizi yöntemi kullanılarak Birleşik Krallık'ta yükseköğretim alan veya mezun Suriyeli mültecilerin entegrasyonu, entegrasyon ve ulusaşırı bağlar arasındaki ilişki, ulusaşırı bağların nasıl kullanıldığı ve entegrasyonun kolaylaştırıcılarının neler olduğu sorularına cevap aranmıştır.

Birleşik Krallık 16. Yüzyılda Fransız Protestanların ülkeye gelmesinden itibaren sürekli olarak mülteci göçü almış ve mülteciler için "güvenli bir cennet" olarak görülmüş olup, özellikle eğitimli işgücü ve uluslararası öğrenciler açısından göç alanında uzun yıllardır deneyime sahiptir. Birleşik Krallık'ta göçmenler arasında resmi olarak yalnızca mülteciler entegrasyon politikası kapsamındadır. Eğitim, barınma, sağlık ve iş piyasasında sunulan hizmetlere erişimin dışında Birleşik Krallık'ta entegrasyon net bir hedefi olmayan, asimilasyonist ve çoğulcu politikaların bir karışımı (Castles, 1995) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Birleşik Krallık'ta mülteci entegrasyonu mülteci statüsüne sıkı sıkıya bağlı ve hak temelli olup, 2000-2008 yılları arasında mülteci entegrasyonu için ayrı belgeler hazırlanıp fonlar ayrılırken 2012 yılından itibaren mülteciler için ayrı belge hazırlanması ve ayrı kaynak sağlanması uygulanmasından vazgeçilerek mülteciler diğer göçmenlerle birlikte topluluk uyumu politikalarının içinde değerlendirilmeye başlanmıştır.

Mülteci entegrasyonu ana akım politikalarla desteklenmekte, mültecilere ayrı hizmet sunulmaması eğitim, sağlık, barınma, çalışma gibi alanlarda vatandaşlara sağlanan ve ana akım politikalarda yer alan hizmetlerden yararlanmaları esasına dayanmaktadır. Birleşik Krallık "kitlesel değil, iyi göçü" yönetmekte ve politikalarını "en iyi ve en parlak" olanların seçimine dayandırmaktadır. Göçü sınırlandırma politikası bazı dönemlerde kendini ırk ilişkileri, bazen koloni göçünü azaltma, bazen de sığınmacı göçünü engelleme şeklinde göstermektedir. Bu politikanın ardında yatan sebep ise refah devleti üzerinde, konut ve iş piyasasında yük oluşturmamaktır. Bu kapsamda mülteci göçü yeniden yerleştirme programları ile kotalarla yönetilmektedir.

Birleşik Krallık tümünü kapsayan bir mülteci entegrasyon belgesi bulunmamaktadır. İngiltere entegrasyonun mülteci statüsünün alınmasından sonra başladığını kabul ederken

İskoçya ve Galler entegrasyonun ilk günden başladığını kabul etmekte ve sığınmacıları da kapsama almaktadır. Bu çerçevede İskoçya ve Galler'de mülteci entegrasyonu sınırlı evrensel politikaya yakın ve sığınmacıları da içerecek şekilde daha kapsamlıdır.

Birleşik Krallık mülteci entegrasyon politikasının nihai aşaması vatandaşlık olup, mülteci statüsünün alınmasından sonra beş yılık süreyi tamamlayarak dil ve kültür sınavını geçen mülteciler vatandaş olabilmektedir. Vatandaşlık alana kadar geçen sürede mülteciler oy kullanma hariç vatandaşlara sunulan barınma yardımı, iş arama desteği gibi sosyal haklardan yararlanmakta, ESOL dil desteği alabilmekte ve seyahat belgesi ile yurtdışına seyahat edebilmektedir. Ev sahibi toplumun mültecilerin entegrasyon sürecine desteğini sağlamak amacıyla uygulanan basında olumlu mülteci imajının oluşturulması, iyi örneklerin paylaşılması, mültecilerle çalışacak STK'ların kapasitelerinin geliştirilmesi politikaları öne çıkmaktadır. Hizmetlere erişimin kolaylaştırılması kapsamında mültecilere barınma desteği sunulmakta, sığınmacılar dağıtma politikası çerçevesinde konutlara yerleştirilmektedir. Mültecilere 5-16 yaş eğitim ücretsiz olarak sunulmakta, 16-18 yaş arası ileri eğitim için kredi alma imkanı ve yükseköğretim için HEFCE'den kredi alma imkanı bulunmaktadır. Sığınmacıların kredi alamaması eğitime erişimi güçleştirmekte ve eşitsizlik oluşturmaktadır. Çalışma hakkı, iş bulma yardımı ve dil destekleri mültecilere verilen haklar arasında olup, çalışma hakkı mültecilerin hayatlarını yeniden kurmaları, sosyal dışlanmanın önlenmesi ve topluma katkı sunabilmeleri için önemlidir. Dil desteği mültecilerin iş piyasasına daha kolay erişmelerini sağlayarak entegrasyonu hızlandırmaktadır.

Birleşik Krallık'ta yükseköğretim gören katılımcı grubun başka vize türleri ile ülkeye gelme imkanı olduğu, ailesi Birleşik Krallık'ta yaşayanlar dışında ülkeyi seçme nedeninin "eğitim" olduğu ve "seçeneksiz sığınma değil bilgeye dayalı hazırlıklı bir tercih olduğu" sonucuna ulaşılmıştır. Birleşik Krallık'ta yükseköğretime erişim açısından temel güçlükler diplomaların denkliği, yeterli rehberliğin olmayışı ve eğitim sistemi hakkında yeterli bilgiye sahip olunmama olarak tespit edilmiştir. Yükseköğretime erişimi kolaylaştıran hususlar ise dil bilme, mültecilerin çalışma hakkı, iş tecrübeleri, burslar ve HEFCE'den kredi alabilme imkanıdır. Dil yeterliliği eğitime entegrasyonun ilk şartı olarak karşımıza çıkmakta olup, ESOL kurs destekleri eğitime entegrasyonu kolaylaştırmıştır.

Birleşik Krallık'ta mülteci entegrasyonu yapısal entegrasyon, topluluk uyumu ve vatandaşlıktan oluşmaktadır. Katılımcıların bazı olumsuzluklar dışında barınma, sağlık hizmetlerine erişim ve düşük nitelikli işlerde çalışmakla birlikte iş piyasasına entegrasyon

açısından sorun yaşamadıkları, iş piyasasına erişimin daha çok etnik ağlar yoluyla sağlandığı, dil bilmenin ve eğitimin entegrasyonu kolaylaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla özellikle dil bilmeden ülkeye gelecekler için iş piyasasına erişme hakkının tek başına yeterli olmayacağı ve iş bulmaya ilişkin uygulanan politikaların geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Dil, eğitim, ulusaşırı bağlar ve mülteci statüsünün sağladığı hakların "kalıcı olma" hissi ile entegrasyonu kolaylaştıran bir husus olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dil bilmenin diğer bileşenler yanında özellikle yükseköğretime ve iş piyasasına entegrasyonu kolaylaştırdığı, yükseköğretime erişimin ise çokuluslu öğrenci ortamı sayesinde farklı kültürlerle iletişime geçme imkanı sağlayarak sosyokültürel entegrasyonu hızlandırdığı, ayrıca dil gelişimini desteklediği bulunmuştur. Mülteci statüsüne sahip olmanın sağladığı çalışma hakkı ve yükseköğretim kredisi alma gibi imkanların entegrasyonu kolaylaştırdığı tespit edilmiştir. Ancak beş yıl sonrasında geri gönderilme ihtimali ve özellikle iş piyasasında vatandaş olanların önceliklendirilmesi entegrasyon üzerindeki kolaylaştırıcı etkiyi sınırlandırmaktadır.

Birleşik Krallık'ta mülteciler oy kullanma hariç vatandaşlarla aynı haklara sahiptir. Katılımcıların genel olarak mülteci olmanın sağladığı hakları bildiği, mali destek almasalar bile bilgilendirmelerden faydalandıkları, dolayısıyla haklarla ilgili yeterli bilgilendirme yapılmasının önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dil bilme ve eğitimin uyumu kolaylaştırırken, güçlüklerin ve barınma bölgelerindeki yoğunlaşmanın etnik gruba yakınlaşmayı sağladığı tespit edilmiştir. İş piyasasında ayrımcılığın azaltılmasında vatandaşlığın önemli olduğu, vatandaş olan mültecilerin kalıcı ve niteliklerine uygun işler bulabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır.

Birleşik Krallık'a geldiklerinde karşılaştıkları güçlükler, kültür farklılıkları, çalışma saatlerinin yoğunluğu, yaşam koşulları, pahalılık ve aile birleşimi katılımcıların kalıcı arkadaşlıklar kurmalarını güçleştirmekte ve onları etnik topluluğa (diaspora) yakınlaştırmaktadır. Katılımcıların "modern bir ülke", "iyi ekonomik koşullar", "cennet", "muhteşem ülke" gibi gerçekçi olmayan beklentilere sahip olması entegrasyonu zayıflatmaktadır. Beklentileri karşılanmayan eğitimli grubun vatandaşlık almalarının ardından yeni bir göçü başlatma potansiyeli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mültecilerin köken ülkeye dönüş imkânlarının olmayışı nedeniyle daha az ulusaşırı aktivite yürütmesi beklenmektedir. Eğitimin, çalışmanın, statülerin güvence altında olmasının ulusaşırı bağ kurmayı kolaylaştırdığı tespit edilmiştir. Birleşik Krallık'taki yükseköğretimdeki Suriyeli mülteciler köken ülke ve ev sahibi ülke dışında geçiş ülkeleri ve yakınlarının bulunduğu diğer ülkelerde de ekonomik, sosyokültürel ve siyasal ulusaşırı aktiviteler sürdürmektedir. Dolayısıyla ulusaşırı bağları güçlüklerle başa çıkmanın bir yolu olarak göç etmeden önce, göç sırasında ve göç ettikten sonra kullanmaktadırlar. Bu kapsamda ulusaşırı bağların entegrasyonu desteklediği ve kolaylaştırdığı, etnik topluluğa yakınlaşmayı sağladığı, ikiden fazla ülkede ekonomik, sosyokültürel ve politik aktivitelere dönüştüğü ve "başa çıkma stratejisi" (Faist, 2000) olarak kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ulusaşırı bağların yeni biçimi gibi aidiyet biçimlerinin de değiştiği, korunan ulusaşırı bağların Birleşik Krallık'a entegrasyon ve aidiyeti engellemediği, Birleşik Krallık ya da Suriye'ye değil Türkiye, Lübnan gibi ülkelere de aidiyet geliştiği tespit edilmiştir. Mülteciler kendilerini Birleşik Krallık'a ait ve entegre olmuş hissetmelerine, mülteci statüsünün sağladığı haklara rağmen uzun vadeli plan yapabilme açısından "mülteci stasünün" yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aidiyeti tecrübeler, ülkede geçirilen zaman, bütünün parçası olma, sosyal bağlara sahip olma, toplumca kabul edilmenin etkilediği, gelecekte toplumun üyesi olmayı ifade etmesi açısından vatandaşlığın önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Birleşik Krallık, Suriye ya da diaspora aidiyeti dışında mekan aidiyeti gelişmekte yaşanılan, arkadaşların ve işin olduğu mekanlara aidiyet güçlenirken Suriye ve anılar başka bir yerde durmaktadır. Bu çerçevede, kendilerini yeni alt kimlikler yolu ile tanımladıkları, yakınlık ve güvenlik hissine dayanarak iki ülkeye aidiyeti ayırdıkları, "burada ve orada olma" ile "güvende ve yakın hissetmenin" bu çelişkiyi ortadan kaldırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Ulusaşırı aktivitelerin dayanışma bağlarının güçlenmesi ile birlikte bireysel ya da akrabalık bağı ötesine geçerek "Suriyeli ulusaşırı topluluk veya diaspora" oluşturabileceği, "Suriyeli mülteci" olmanın öne çıkması nedeniyle ulusaşırı topluluğun ilerde "Suriyeli mülteci diasporası" oluşturabileceği tespit edilmiştir.

Vatandaşlığın mülteciler için dönülecek ülke olmaması, güvenlik sağlaması, gelecek güvencesi ve haklara eşit erişimin güvencesi olması nedeniyle başarılı entegrasyon için önemli bir husus olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Vatandaşlığın, güçlü bir pasaporta sahip olma, eşit hissetme, daha iyi iş bulabilmenin bir yolu olarak belirsizlik, geri gönderilme riski

gibi sorunlarla başa çıkmanın, haklarının garanti altında olmasının ve eşit olmanın bir yolu olduğu tespit edilmiştir.

Mülteciler için köken ülkeye dönüş, zorunlu göçe sebep olan koşulların genellikle devam etmesi nedeniyle genellikle bir seçenek olarak bulunmamaktadır. Suriye'de hala savaşın sürmesi geri dönüş düşüncesine ilişkin belirsizliği ortaya koymakla birlikte Suriye'de aile bireyleri olanların geri dönüş niyetinin daha yüksek olduğu ve başarılı ekonomik entegrasyonun her zaman geri dönüş niyetini azaltmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, mülteciler için "güvenli cennet" olarak görülen Birleşik Krallık sadece ekonomik göç değil mülteciler açısından da "kitlesel değil iyi göçü" yönetmekte, mülteci entegrasyon politikasını temelde hak temelli olarak hizmetlere erişim, iş piyasasına erişim, dil öğrenme ve vatandaşlık politikası üzerinden yürütmektedir. Katılımcı grubun entegrasyonu dil yeterliliğine sahip olmaları, eğitimli olmaları ve mülteci statüsünün sağladığı imkanlarla kolaylaşmakta, katılımcılar köken ülke ve ev sahibi ülke dışında geçiş ülkeleri ya da yakınlarının yaşadıkları ülkelerde de ulusaşırı bağ kurmakta, bu bağlar entegrasyonu desteklemekte ve sorunlarla başa çıkma yöntemi olarak kullanılmaktadır. Ancak, eğitimli Suriyeli mülteci grubun başarılı entegrasyonuna rağmen genel olarak iş piyasasına erişim ve yükseköğretime erişimde bilgilendirme gibi bazı alanlarda mültecilerin daha farklı hizmetlere ihtiyaçları olduğu ve ana akım politikalarla herkese sunulan hizmetlerin kısmen yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

7. KAYNAKÇA

Abrahamova, N. (2007). *Immigration policy in Britain Since 1962* [Master's Diploma Thesis, Masaryk University Faculty of Arts]. https://is.muni.cz/th/64569/ff_m/FinalDraft.pdf

Afrazeh, A. (2017). *Spirit and body, heart and soul: Exploring students narratives through higher education in exile* [Master of Arts]. York University.

Ager, A., & Strang, A. (2004). *Indicators of integration final report* [Development and Practice Report 28]. Home Office Development and Practice Report. http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110218141321/http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs04/dpr28.pdf

Al Muserea, A. (2019, Mart 26). *The Role of Syrian Tribes: Betting on a Lost Cause*. https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-role-of-syrian-tribes-betting-on-a-losing-cause

Al-Ali, N., Black, R., & Koser, K. (2001). Refugees and transnationalism: The experience of Bosnians and Eritreans in Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, *27*(4), 615-634.

Al-Ali, N. S., & Koser, K. (2002). From refugees to transnational communities? Içinde *New approaches to migration? Transnational communities and the transformation of home*. Routledge. http://www.myilibrary.com?id=6923

Alba, R., & Nee, V. (2003). *Remaking the American mainstream assimilation and contemproray immigration*. Harvard University Press. http://dlx.b-ok.org/genesis/385000/42b93f18dc93eda581bb7f7f260353d0/_as/[Richard_Alba,_Victor_Nee]_Remaking_the_American_M(b-ok.org).pdf

Alcock, P., May, M., & Rowlingson, K. (2011). *Sosyal politika: Kuramlar ve uygulamalar*. Siyasal Kitapevi.

Al-Hawamdeh, A., & El-Ghali, H. A. (2017). *Higher education and Syrian refugee students: The case Jordan (Policies, practices, and persoectives)* [Research Report]. UNESCO Regional Bureau for Education in the Arab States-Beirut, and the Issam Fares Institute for Public Policy and International Affairs, American University of Beirut.

Ansari, S. (2013). Subjects or Citizens? India, Pakistan and the 1948 British Nationality Act. *The Journal of Imperial and Commonwealth History*, *41*(2), 285-312. https://doi.org/10.1080/03086534.2013.768094

Anthias, F. (2006). Belongings in a globalising and unequal world: Rethinking translocations. Içinde *The Situated politics of belonging* (ss. 17-31). SAGE Publications Ltd. https://doi.org/10.4135/9781446213490.n2

Antonsich, M. (2010). Searching for belonging - An analytical framework: Searching for belonging. *Geography Compass*, *4*(6), 644-659. https://doi.org/10.1111/j.1749-8198.2009.00317.x

Asylum and Immigration Appeals Act 1993, 1993 Asylum and Immigration Appeals Act § 23 (1993). https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1993/23/pdfs/ukpga_19930023_en.pdf

Bacain, L. E. (2011). *The protection of refugees and their right to seek asylum in the European Union* [Master]. Institut Europeen De L'universite De Geneve.

Bacchi, C. L. (2009). *Analysing policy: What's the problem represented to be?* Pearson Australia.

Bakker, L., Engbersen, G., & Dagevos, J. (2014). In Exile and in touch. *Comparative Migration Studies*, *2*. https://doi.org/10.5117/CMS2014.3.BAKK

Basch, L., Schiller, N. G., & Blanc-Szanton, C. (1993). *Nations unbound: Transnational projects, postcolonial predicaments, and deterritoriaslized nation-states*. Routledge.

Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *DEUHFED*, *9*(1), 23-28.

Béland, D., Blomqvist, P., Andersen, J. G., Palme, J., & Waddan, A. (2014). The universal decline of universality? Social policy change in Canada, Denmark, Sweden and the UK. *Social Policy & Administration*, *48*(7), 739-756. https://doi.org/10.1111/spol.12064

Bellis, A., Fraser, L., Houghton, A.-M., & Ward, J. (2005). *Connecting policy and practice in the refugee integration agenda*. 35th Annual SCUTREA Conference, University of Sussex. http://www.research.lancs.ac.uk/portal/en/publications/connecting-policy-and-practice-in-the-refugee-integration-agenda(f0e20c5b-b9a1-4d56-8adf-60bf43358e72)/export.html

Benz, S., & Hasenclever, A. (2009). *The global governance of forced migration*. ECPR Joint Sessions, Lisbon.

Bernard, H. R. (2013). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (2nd ed.). SAGE Publications.

Berry, J. W. (2005). Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, *29*(6), 697-712. https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2005.07.013

Betts, A. (2009). *Forced migration and global politics*. Wiley Blackwell publication.

Bijak, J. (2006). *Forecasting international migration: Selected theories, models, and methods* [CEFMR Working Paper]. Central European Forum for Migration Research.

https://pdfs.semanticscholar.org/c67f/39cc621207bf34c63f371108a6021102744f.pdf?_ga=2.96226204.1262089157.1504957568-460371594.1504957568

Bijwaard, G. E. (2010). Immigrant migration dynamics model for The Netherlands. *Journal of Population Economics*, *23*(4), 1213-1247. https://doi.org/10.1007/s00148-008-0228-1

Binaisa, N. (2013). Ugandans in Britain making 'New' homes: Transnationalism, place and identity within narratives of integration. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, *39*(6), 885-902. https://doi.org/10.1080/1369183X.2013.765649

Blackburn with Darwen Borough Council. (2018). *Our community, our future: A social integration strategy for Blackburn with Darwen 2018-2021*. https://theshuttle.org.uk/wp-content/uploads/Blackburn-with-Darwen-Integration-Area-Strategy-Final-1.pdf

Blaikie, N. W. H. (2000). *Designing social research: The logic of anticipation*. Polity Press.

Blaxter, L., Hughes, C., & Tight, M. (2010). *How to research* (Fourth Edition). Mc Graw Hill Open University Press.

Bloch, A. (1999). Kosovan refugees in the UK: the Rolls Royce or rickshaw. *Forced Migration Review*, *5*, 24-26.

Bloch, A. (2000). Refugee settlement in Britain: The impact of policy on participation. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, *26*(1), 75-88. https://doi.org/10.1080/136918300115651

Bloch, A. (2008). Refugees in the UK labour market: The conflict between economic integration and policy-led labour market restriction. *Journal of Social Policy*, *37*(01). https://doi.org/10.1017/S004727940700147X

Bloch, A., & Hirsch, S. (2018). Inter-generational transnationalism: The impact of refugee backgrounds on second generation. *Comparative Migration Studies*, *6*(1), 30. https://doi.org/10.1186/s40878-018-0096-0

Bloch, A., & Levy, C. (1999). *Refugees, citizenship and social policy in Europe*.

Boccagni, P. (2012). Rethinking transnational studies: Transnational ties and the transnationalism of everyday life. *European Journal of Social Theory*, *15*(1), 117-132. https://doi.org/10.1177/1368431011423600

Bommes, M., Boswell, C., & D'Amato, G. (2012). Transnationalism or assimilation. Içinde *Immigration and social systems: Collected essays of Michael Bommes*. Amsterdam University Press.

Boswell, C. (2002). *New issues in refugee research: Addressing the causes of migratory and refugee movements: The role of the European Union* (Working Paper Sy 73). UNHCR. http://www.unhcr.org/3e19ac624.pdf

Bourdieu, P. (1973). Cultural reproduction and social reproduction. Içinde *R. Brown (eds.) Knowledge, education, and cultural change* (ss. 56-68).

Bourdieu, P. (1986). *The forms of capital*.

Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power* (John B. Thompson ed; transl.by Gino Raymond and Matthew Adamson). Polity Press.

Bourhis, R., Celine Moise, L., Perreault, S., & Senecal, S. (2010). Towards an Interactive acculturation model: A social psychological approach. *International Journal of Psychology*, *December 1*, 369-386. https://doi.org/10.1080/002075997400629

Boyce, C., & Neale, P. (2006). *Conducting in-depth interviews: A guide for designing and conducting in-depth interviews for evaluation input*. Pathfinder International.

Branscombe, N. R., Schmitt, M. T., & Harvey, R. D. (1999). Perceiving pervasive discrimination among African Americans: Implications for group identification and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology, 77*(1), 135-149.

Britton, K., & Al-Mossallami, M. (2016). *The higher education response to the Syrian refugee crisis* (Information Note Sy IUIN38).

Browne, C., Codling, C., Musyoki, L., Page, R., & Russell, C. (2005). *Community cohesion: Seven steps a practitioner's toolkit*. Cohesion and Faith Unit.

Brubaker, R. (2005). The 'diaspora' diaspora. *Ethnic and Racial Studies, 28*(1), 1-19. https://doi.org/10.1080/0141987042000289997

Bryman, A. (2012). *Social research methods* (4th Edition). Oxford University Press.

Burgess, K. (2018, Aralık 1). Jewish refugees call for new Kindertransport. *The Times*. https://www.thetimes.co.uk/article/jewish-refugees-call-for-new-kindertransport-7zchh9p37

Canadian Council for Refugees. (2014). *Canada's Private Sponsorship of Refugees Program proud history, uncertain future* (s. 4). Canadian Council for Refugees. https://ccrweb.ca/sites/ccrweb.ca/files/psr-overview-challenges.pdf

Carling, J., & Pettersen, S. V. (2014). Return Migration intentions in the integration-Transnationalism matrix. *International Migration, 52*(6), 13-30. https://doi.org/10.1111/imig.12161

Castles, S. (1995). How nation-states respond to immigration and ethnic diversity. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 21*(3), 293-308. https://doi.org/10.1080/1369183X.1995.9976493

Castles, S. (2002). Migration and community formation under conditions of globalization. *International Migration Review, 36*(4), 1143-1168.

Castles, S., Korac, M., Vasta, E., & Vertovec, S. (2002). *Integration: Mapping the field* (Home Office Online Report 29/3). Home Office.

Chatty, D. (2010). *Displacement and dispossession in the modern Middle East*. Cambridge University Press. http://ebookcentral.proquest.com/lib/oxford/detail.action?docID=501371

Chatty, D. (2018). *Syria: The making and unmaking of a refuge state*. Oxford University Press.

Cheung, S. Y., & Phillimore, J. (2014). Refugees, social capital, and labour market integration in the UK. *Sociology*, *48*(3), 518-536. https://doi.org/10.1177/0038038513491467

Chowdhory, N. (2018). *Refugees, citizenship and belonging in South Asia: Contested terrains*. Springer.

City of Sanctuary. (2019a). *City of Sanctuary: Building a culture of hospitality for people seeking sanctuary in the UK*. cityofsanctuary.org. https://cityofsanctuary.org/

City of Sanctuary. (2019b). *ESOL*. https://cityofsanctuary.org/by-theme/esol/

City of Sanctuary. (2019c). *Universities of Sanctuary | Building a culture of hospitality for people seeking sanctuary in higher education*. https://universities.cityofsanctuary.org/

Cohen, R. (1996). Diasporas and the nation-state: From victims to challengers. *International Affairs*, *72*(3), 507-520. https://doi.org/10.2307/2625554

Communities and Local Government. (2012). *Creating the conditions for integration* (s. 28). Deparment for Communities and Local government.

Connell-Smith, A., & Hubble, S. (2018). *Widening participation strategy in higher education in England* [Briefing Paper 8204]. House of Commons Library. https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CBP-8204

COSLA. (2018). *New Scots Refugee Integration Strategy 2018—2022* (s. 84). COSLA, Scottish Government, Refugee Council.

Council of Europe. (2014). *L'intégration linguistique des migrants adultes: D'un pays à l'autre, d'une langue à l'autre.* Council of Europe. http://site.ebrary.com/id/10961391

Craig, G. (2015). *Migration and integration: A local and experiential perspective* (IRIS Working Paper Series 7/2015; s. 79). University of Birmingham. https://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-social-sciences/social-policy/iris/2015/working-paper-series/IRiS-WP-6-2015.pdf

Crawley, H. (2013). *Asylum Seekers and refugees in Wales*. Centre for Migration Policy Research, Swansea University for the Wales Migration Partnership. .org.uk

Crawley, H. (2014). *Migration and health in Wales*. Centre for Migration Policy Research, Swansea University for the Wales Migration Partnership. www.wmp.org.uk

Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (Fourth edition, international student edition.). Los Angeles, Calif: SAGE.

Daley, C. (2007). Exploring community connections: Community cohesion and refugee integration at a local level. *Community Development Journal*, *44*(2), 158-171. https://doi.org/10.1093/cdj/bsm026

Darling, J., Barnett, C., & Eldridge, S. (2010). City of Sanctuary – a UK initiative for hospitality. *Forced Migration Review*, *34*, 46-47.

Database—Eurostat. (t.y.). Geliş tarihi 23 Aralık 2018, gönderen https://ec.europa.eu/eurostat/data/database?node_code=migr_asyappctzm

De Haas, H. (2009). *Migration system formation and decline: A theoretical inquiry into the self-perpetuating and self-undermining dynamics of migration processes* (Working Paper Sy 19). University of Oxford International Migration Instıtute.

De Haas, H., & Fokkema, T. (2011). The effects of integration and transnational ties on international return migration intentions. *Demographic Research, 25*, 755-782. https://doi.org/10.4054/DemRes.2011.25.24

De Palo, D., Faini, R., & Venturini, A. (2006). *The social assimilation of immigrants* (Discussion Paper Sy 2439). The Institute for the Study of Labor (IZA).

de Vroome, T., & van Tubergen, F. (2014). Settlement intentions of recently arrived immigrants and refugees in the Netherlands. *Journal of Immigrant & Refugee Studies, 12*(1), 47-66. https://doi.org/10.1080/15562948.2013.810798

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2000). *Handbook of qualitative research* (2nd ed.). Sage.

Department of Education. (2018). *Schools that work for everyone: Government consultation response* (s. 16). Department of Education. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/706243/Schools_that_work_for_everyone-Government_consultation_response.pdf

Devolution of powers to Scotland, Wales and Northern Ireland. (2018, Nisan 11). GOV.UK. https://www.gov.uk/guidance/devolution-of-powers-to-scotland-wales-and-northern-ireland

Di Saint Pierre, F., Martinovic, B., & De Vroome, T. (2015). Return wishes of refugees in the Netherlands: The role of integration, host national identification and perceived discrimination. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 41*(11), 1836-1857. https://doi.org/10.1080/1369183X.2015.1023184

DiMaggio, P. (1982). Cultural capital and school success: The impact of status culture participation on the grades of U.S. high school students. *American Sociological Review*, *47*(2), 189-201.

Dryden-Peterson, S. (2010). The politics of higher education for refugees in a global movement. *Refuge*, *27*(2), 10-18.

Dryden-Peterson, S. (2017). Refugee education: Education for an unknowable future. *Curriculum İnquiry*, *47*(1), 14-24.

Dustmann, C. (2000). Temporary migration and economic assimilation. *Swedish Economic Policy Review*, *7*, 213-244.

ECRE. (2002). *Position on the integration of refugees in Europe*. ECRE. https://www.ecre.org/wp-content/uploads/2016/07/ECRE-Position-on-the-Integration-of-Refugees-in-Europe_December-2002.pdf

ECRE. (2017). *AIDA asylum information data base: Country report UK* (s. 100). ECRE and Refugee Council. http://www.asylumineurope.org/sites/default/files/report-download/aida_uk_2017update.pdf

Ehrkamp, P. (2005). Placing identities: Transnational practices and local attachments of Turkish immigrants in Germany. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, *31*(2), 345-364. https://doi.org/10.1080/1369183042000339963

Ehrkamp, P., & Leitner, H. (2006). Rethinking immigration and citizenship: New spaces of migrant transnationalism and belonging. *Environment and Planning A: Economy and Space*, *38*(9), 1591-1597. https://doi.org/10.1068/a38349

El-Ghali, H. A., Berjaoui, R., & DeKnight, J. (2017). *Higher education and Syrian refugee students: The case of Lebanon policies, practices, and perspectives* [Researh Paper]. UNESCO Regional Bureau for Education in the Arab States-Beirut, and the

Issam Fares Institute for Public Policy and International Affairs, American University of Beirut.

Entzinger, H., & Biezeveld, R. (2003). *Benchmarking in immigrant integration*. ERCOMER.

Erdal, M. B., & Oeppen, C. (2013). Migrant Balancing Acts: Understanding the interactions between integration and transnationalism. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, *39*(6), 867-884. https://doi.org/10.1080/1369183X.2013.765647

Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Polity Press.

Esser, H. (2004). Does the "New" immigration require a "New" theory of intergenerational integration?1. *International Migration Review*, *38*(3), 1126-1159. https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2004.tb00231.x

Esser, H. (2006). *Migration, language and integration* (AKI Research Review 4; s. 130). Programme on Intercultural Conflicts and Societak Integration (AKI), Social Science Research Center Berlin.

Eurostat. (2018, Ekim 24). *Database—Eurostat*. https://ec.europa.eu/eurostat/data/database?node_code=migr_asyappctzm

Evian Conference on political refugees. (1938). *Social Service Review*, *12*(3), 514-518.

Faist, T. (2000a). Transnationalization in international migration: Implications for the study of citizenship and culture. *Ethnic and Racial Studies*, *23*(2), 189-222. https://doi.org/10.1080/014198700329024

Faist, T. (2000b). *The Volume and dynamics of international migration and transnational social spaces*. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198293910.001.0001

Faist, T. (2013). *Transnational migration*. Polity.

Fasani, F., Frattini, T., & Minale, L. (2018). (The Struggle for) Refugee Integration into the labour market: Evidence from Europe. *SSRN Electronic Journal*. https://doi.org/10.2139/ssrn.3180206

Filhon, A. (2017). Language acquistion and cultural integration. Içinde A. Weinar, A. Unterreiner, & P. Fargues, *Migrant integration between homeland and host society Volume 1: Where Does the Country of Origin Fit?* Springer. http://ebookcentral.proquest.com/lib/oxford/detail.action?docID=4865035

Flick, U. (2014). *An introduction to qualitative research* (Edition 5.). SAGE.

Freeman, G. P. (2004). International incorporation in Western Democracies 1. *International Migration Review*, *38*(3), 945-969.

FRONTEX. (2018). *Risk analysis for 2018*. FRONTEX (European Border and Coast Gaurd Agency). https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Risk_Analysis/Risk_Analysis_for_2018.pdf

Gibney, M. (2004). *The ethics and politics of asylum*. Cambridge.

Gibney, M. (2010). *Global refugee crisis:A reference handbook*. Contemproray World Issues.

Giroux, H. (1983). Theories of reproduction and resistance in the new sociology of education: A Critical Analysis. *Harvard Educational Review*, *53*(3), 257-293. https://doi.org/10.17763/haer.53.3.a67x4u33g7682734

Gish, O. (1968). Color and Skill: British immigration, 1955-1968. *International Migration Review*, *3*(1), 19. https://doi.org/10.2307/3002179

Global Research Center. (2016). *Refugee law and policy in selected countries* (s. 310). The Law Library of Congress, Global Research Center.

Goddeeris, I. (2009). *Exiles, legitimacy, and efficiency*. https://lirias.kuleuven.be/handle/123456789/253948

Goodwill, R. (2017, Şubat 8). *Immigration:Written statement—HCWS467*. UK Parliament. https://www.parliament.uk/business/publications/written-questions-answers-statements/written-statement/Commons/2017-02-08/HCWS467/

Gordon, M. M. (1964). *Assimilation in American life: The role of race, religion, and national origins*. Oxford University Press.

gov.uk. (2019). *Jobseeker's allowance (JSA)*. GOV.UK. https://www.gov.uk/jobseekers-allowance

Gower, M. (2015). *Immigration and asylum: Changes made by the Coalition Government 2010 - 2015*. House of Commons Library. https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN05829

Gower, M., & Cromarthy, H. (2016). *Syrian refugees and the UK* (Sy 6805; s. 17). parliament UK.

Guarnizo, L. E., Portes, A., & Haller, W. (2003). Assimilation and transnationalism: Determinants of transnational political action among contemporary migrants. *AJS, 108*(6), 1211-1248.

Gustafson, P. (2009). Mobility and territorial belonging. *Environment and Behavior, 41*(4), 490-508. https://doi.org/10.1177/0013916508314478

Hagen-Zanker, J. (2008). *Why do people migrate? A review of the theoretical literature* (Working Paper MGSoG/2008/WP002). Maatricht Graduate School of Governance.

Hamaz, S., & Ellie, V. (2009). *'To belong or not to belong'': Is that the question? ' Negotiating belonging in multi-ethnic London'* (Workin Paper No.73; s. 27). Centre on Migration, Policy and Society University of Oxford.

Hammar, T. (1986). Citizenship: Membership of a nation and of a state. *International Migration*, *24*(4), 735-748. https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.1986.tb01006.x

Hammond, L. (2013). Somali transnational activism and integration in the UK: Mutually Supporting Strategies. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, *39*(6), 1001-1017. https://doi.org/10.1080/1369183X.2013.765666

Hansen, R. (1999). The Politics of citizenship in 1940s Britain: The British Nationality Act. *Twentieth Century British History*, *10*(1), 67-95. https://doi.org/10.1093/tcbh/10.1.67

Hansen, Randall. (1999). The Kenyan Asians, British politics, and the Commonwealth Act 1968. *The Historical Journal*, *42*(3), 809-834. https://doi.org/10.1017/S0018246X9900864X

HESA. (2019). *Non-UK domiciled HE students by HE provider and country of domicile 2014/15 to 2017/18 | HESA*. https://www.hesa.ac.uk/data-and-analysis/students/table-28

Home Office. (2000). *Full and equal citizens: A strategy for the integration of refugees into the United Kingdom* (s. 16). IND Communications Team and Home Office Communication Directorate.

Home Office. (2001). *Secure borders, safe haven: Integration with diversity in modern Britain* (s. 138). Home Ofiice.

Home Office. (2005). *Integration matters – A National strategy for refugee integration* (ss. 1-97). http://openurl.ingenta.com/content/xref?genre=article&issn=1478-8551&volume=23&issue=3&spage=36

Home Office. (2008). *The path to citizenship: Newt steps in reforming the immigration system govenment response to consultation*. Home Office. https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20100303154325/http://www.ukba.hom

eoffice.gov.uk/sitecontent/documents/aboutus/consultations/pathtocitizenship/governmentreponsetoconsultation?view=Binary

Home Office. (2017). *Refugee leave* (Version 4.0). Home Ofiice. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/597990/Refugee-Leave-v4.pdf

Home Office. (2018a). *Community sponsorship: Guidance for prospective sponsors* (s. 22). https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/764990/2018-12-04_Community_Sponsorship_Guidance.pdf

Home Office. (2018b, Nisan 17). *Help available from the Department for Work and Pensions for people who have been granted leave to remain in the UK*. GOV.UK. https://www.gov.uk/government/publications/refugees-guidance-about-benefits-and-pensions/help-available-from-the-department-for-work-and-pensions-for-people-who-have-been-granted-leave-to-remain-in-the-uk

Home Office. (2018c, Ağustos 23). *How many people do we grant asylum or protection to?* GOV.UK. https://www.gov.uk/government/publications/immigration-statistics-year-ending-june-2018/how-many-people-do-we-grant-asylum-or-protection-to

Home Office. (2018d). *Policy statement: Section 67 of the Immigration Act 2016*. Home Office. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/767057/Dubs_policy_statement_-_UPDATED_December_2018_SG__004___002_.pdf

Home Office. (2019a). *Asylum support*. Home Office. https://www.gov.uk/asylum-support/what-youll-get

Home Office. (2019b). *Housing Benefit*. GOV.UK. https://www.gov.uk/housing-benefit

Home Office. (2019c). *Integrated communities action plan* (s. 22). Home Office.

Home Office, UK Border Agency. (2009). *Moving on together: Government's comiitment to supporting refugees* (s. 36). UK Border Agency. http://lastradainternational.org/lsidocs/refugeeintegrationstrat.pdf

Home Office, UK Border Agency. (2019, Temmuz 17). *New global resettlement scheme for the most vulnerable refugees announced*. GOV.UK. https://www.gov.uk/government/news/new-global-resettlement-scheme-for-the-most-vulnerable-refugees-announced

House of Commons Home Affairs Committe. (2017). *Asylum accommodation* (Ywelfth Report of Session 2016-2017; s. 80). House of Commons.

House of Commons Home Affairs Committee. (2003). *Asylum removals* (Fourth Report of Session 2002-2003 Volume I). The House of Commons. https://publications.parliament.uk/pa/cm200203/cmselect/cmhaff/654/654.pdf

Hubble, S., & Bolton, P. (2019). *International and EU students in higher education in the UK FAQs* (Briefing Paper CBP 7976; s. 22). House of Commons Library. www.parliament.uk/commons-library | intranet.parliament.uk/commons-library | papers@parliament.uk | @commonslibrary

Huizinga, R. P., & van Hoven, B. (2018). Everyday geographies of belonging: Syrian refugee experiences in the Northern Netherlands. *Geoforum*, *96*, 309-317. https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2018.09.002

Independent Chief Inspector of Borders and Immigration, & Bolt, D. (2018). *An inspection of the vulnerable persons resettlement scheme: August 2017 - January 2018*.

IOM. (2004). *Internatıonal Migration Law: Glossary on migration*. IOM International Organization for Migration.

IOM. (2017). *Integration and social cohesion: Key elements for reaping the benefits of migration* [Global compact Thematic Paper].

Itzigsohn, J., Cabral, C. D., Medina, E. H., & Vazquez, O. (1999). Mapping Dominican transnationalism: Narrow and broad transnational practices. *Ethnic and Racial Studies*, *22*(2), 316-339. https://doi.org/10.1080/014198799329503

Itzigsohn, J., & Saucedo, S. G. (2002). Immigrant incorporation and sociocultural transnationalism. *International Migration Review*, *36*(3), 766-798. https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2002.tb00104.x

Jayaweera, H., & Choudhary, T. (2008). *Immigration, faith and cohesion: Evidence from local areas with significant Muslim populations*. Joseph Rowntree Foundation. http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/2189-immigration-faith-cohesion.pdf

Jenkinson, J. (2016). Soon gone, long forgotten: Uncovering British responses to Belgian refugees during the First World War. *Immigrants & Minorities*, *34*(2), 101-112. https://doi.org/10.1080/02619288.2016.1172308

Jensen, P., & Pedersen, P. J. (2007). To stay or not to stay? Out-migration of immigrants from Denmark. *International Migration*, *45*(5), 87-113. https://doi.org/10.1111/j.1468-2435.2007.00428.x

Joppke, C., & Morawska, E. (2002). *Toward assimilation and citizenship: Immigrants in liberal nation-states* (C. Joppke & E. Morawska, Ed.). Palgrave Macmillan. http://repository.essex.ac.uk/10534/

Kalin, W. (2014). Internal displacement. Içinde *The Oxford handbook of refugee and forced migration studies*. Oxford Hanbooks Online.

Karyotis, G., Colburn, B., Doyle, L., Hermannsson, K., Mulvey, G., & Skleparis, D. (2018). *Building a new life in Britain: The skills, experineces adn aspirations of young refugees* (Building Futures Policy Report No 1). Policy Scotland.

https://policyscotland.gla.ac.uk/wp-content/uploads/2018/07/building_futures_policy_report_1_july_2018-1.pdf

King, R. (2013). *Theories and typologies of migration: An overview and a primer* (Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations 3/12; s. 48). Malmö Institute for Studies of Migration, Diversity and Welfare. https://www.mah.se/upload/Forskningscentrum/MIM/WB/WB%203.12.pdf

Kohn, R. (2011). Nazi persecution: Britain's rescue of academic refugees. *European Review*, *19*(02), 255-283. https://doi.org/10.1017/S1062798710000542

Kone, Z., Ruiz, I., & Vargas-Silva, C. (2019). *Refugees and the UK labour market* (ECONREF 04 2019; s. 51). University of Oxford Nuffield Foundation.

Koopmans, R., Statham, P., Giugni, M., & Passy, F. (2005). *Contested citizenship: Immigration and cultural diversity in Europe*. University of Minnesota Press.

Korac, M. (2003). Integration and how we facilitate it. *Sociology*, *37*(1), 18.

Korac, M. (2009). *Remaking home: Reconstructing life, place and identity in Rome and Amsterdam*. Berghahn Books.

Koser, K. (2007). *International migration: A very short introduction*. Oxford University Press.

Kovacs, C. (2015). *A critical approach to the production of academic knowledge on refugee integration in the global north* (Working Paper Series Sy 109). Refugee Studies Centre Oxford Department of International Development University of Oxford.

Kuepper, william G., Lackey, G. L., & Swinerton, E. N. (1976). Ugandan Asian refugees: Resettlement centre to community. *Community Development Journal*, *11*(3), 199-.

Kunz, E. F. (1973). The refugee in flight: Kinetci models and forms of displacement. *The International Migration Review*, *7*(2), 125-146.

Kunz, E. F. (1981). Exile and resettlement: Refugee theory. *The International Migration Review*, *15*(1/2), 42-51. URL: http://www.jstor.org/stable/2545323

Lacroix, T. (2013). Collective remittances and integration: North African and North Indian comparative perspectives. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 39*(6), 1019-1035. https://doi.org/10.1080/1369183X.2013.765667

Lee, E. S. (1966). A Theory of migration. *Demography*, *3*(1), 47-57.

Lenette, C. (2016). University students from refugee backgrounds: Why should we care? *Higher Education Research & Development*, *35*(6), 1311-1315. https://doi.org/10.1080/07294360.2016.1190524

Levitt, P., & Jaworsky, B. N. (2007). Transnational migration studies: Past developments and future trends. *Annual Review of Sociology, 33*(1), 129-156. https://doi.org/10.1146/annurev.soc.33.040406.131816

Levitt, P., & Lamba-Nieves, D. (2011). Social remittances revisited. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, *37*(1), 1-22. https://doi.org/10.1080/1369183X.2011.521361

Lima, A. (2010). *Transnationalism: A new mode of immigrant integration* (ss. 1-16). UMASS Boston, The Mauricio Gastón Institute, University of Massachusetts Boston.

Lindley, A. (2008). *Conflict-induced migration and remittances: Exploring conceptual framework* (Working Paper Series Sy 47; ss. 1-20). Refugee Studies Center Oxford Department of International Development University of Oxford.

Loescher, G., Betts, A., & James, M. (2008). *The United Nations High Commissioner for Refugees the politics and practice of refugee protection into the twenty-first century*. Routledge.

Lomba, S. d. (2010). Legal status and refugee integration: A UK Perspective. *Journal of Refugee Studies*, *23*(4), 415-436. https://doi.org/10.1093/jrs/feq039

Magaziner, J. (2015, Aralık 7). *The importance of higher education for Syrian refugees*. WENR. https://wenr.wes.org/2015/12/the-importance-of-higher-education-for-syrian-refugees

Malischewski, C.-A. (2013). Integration in a divided society? Refugees and Asylum Seekers in Northern Ireland. *SSRN Electronic Journal*. https://doi.org/10.2139/ssrn.2337796

Mallinson, S. M. (2006). *Dispersal: A barrier to integration? : the UK dispersal policy for asylum seekers and refugees since 1999 : the case of Iraqi Kurds* [Phd, University of Warwick]. http://webcat.warwick.ac.uk/record=b2157977~S9

Mascini, P., Fermin, A., & Snick, H. (2012). *Transnationalism of Burundian refugees in The Netherlands: The importance of migration motives* [Research article]. International Journal of Population Research. https://doi.org/10.1155/2012/962327

Massey, douglas S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylo, E. J. (1993). Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and development Review*, *19*(3), 431-466. https://www.academia.edu/4394106/Theories_of_international_migration

Mazur, R. (1987). Linking popular initiative and aid agencies: The case of refugees. *Development and Change*, *18*(3), 437-461.

McGuinness, T. (2017). *The UK response to the Syrain refugee crisis* (Briefing Paper Sy 06805). House of Commons Library.

Migration Watch UK. (2014). *Migration watch UK: a summary history of immigration to Britain* (Briefing Paper 6.1; s. 7). Migration Watch UK. https://www.migrationwatchuk.org/pdfs/BP6_1.pdf

Milner, J. (2014). Protracted refugee situations. Içinde *The Oxford handbook of refugee and forced migration studies*. Oxford Hanbooks Online.

Milner, J., & Loescher, G. (2011). *Responding to protracted refugee situations: Lessons from a decade of discussion* (Forced Migration Birefing 6). Refugee Studies Center Oxford Department of International Development University of Oxford. https://www.rsc.ox.ac.uk/files/files-1/pb6-responding-protracted-refugee-situations-2011.pdf

Moos, M. (2017, Mart 16). *The UK government's attitude to refugees, then and now*. OpenDemocracy. https://www.opendemocracy.net/uk/merilyn-moos/uk-government-s-attitude-to-refugees-then-and-now

Morrice, L. (2013). Refugees in higher education: Boundaries of belonging and recognition, stigma and exclusion. *International Journal of Lifelong Education, 32*(5), 652-668. https://doi.org/10.1080/02601370.2012.761288

Muchowiecka, L. (2013). The End of multiculturalism? immigration and integration in Germany and the United Kingdom. *Inquiries Journal Student Pulse*, *5*(06), 9-12. http://www.inquiriesjournal.com/articles/735/the-end-of-multiculturalism-immigration-and-integration-in-germany-and-the-united-kingdom

Mulvey, G. (2018). Social citizenship, social policy and refugee integration: A case of policy divergence in Scotland? *Journal of Social Policy*, *47*(1), 161-178. https://doi.org/10.1017/S0047279417000253

Murphy, F., & Vieten, U. M. (2017). *Asylum seekers and refugees' experiences of life in Northern Ireland* (s. 120). The Executive Office.

Mügge, L. (2016). Transnationalism as a research paradigm and its relevance for integration. Içinde B. Garcés-Mascareñas & R. Penninx (Ed.), *Integration processes and policies in Europe* (ss. 109-125). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-21674-4_7

Myers, K. (2001). The hidden history of refugee schooling in Britain: The case of the Belgians, 1914–18. *History of Education, 30*(2), 153-162. https://doi.org/10.1080/00467600010012445

Myers, Q. W. O., & Nelson, K. A. (2019). “I should not forget!”: Qualitative evidence of social and cultural transnationalism among refugees who are disconnected from home. *Ethnic and Racial Studies, 42*(7), 1204-1221. https://doi.org/10.1080/01419870.2018.1432874

Nelson Kim, & Saltmarsh Matt. (2017, Aralık 19). *Scotland sets example, resettling 2,000 Syrian refugees*. UNHCR. https://www.unhcr.org/news/latest/2017/12/5a3947c94/scotland-sets-example-resettling-2000-syrian-refugees.html

Noble, J., & Davies, P. (2009). Cultural capital as an explanation of variation in participation in higher education. *British Journal of Sociology of education, 30*(5), 591-605. https://doi.org/10.1080/01425690903101098

Northern Ireland Government. (2018). *Syrian Vulnerable Persons Relocation Scheme* [Briefing Document]. Northern Ireland Government. https://www.northernireland.gov.uk/publications/type/policypapers

Oduntan, O., & Ruthven, I. (2017). Investigating the information gaps in refugee integration. *Proceedings of the Association for Information Science and Technology, 54*(1), 308-317. https://pure.strath.ac.uk/portal/files/69900306/Oduntan_Ruthven_ASIST_2017_investigating_the_information_gaps_in_refugee_integration.pdf

OECD. (2015). *Indicators of immigrant integration 2015*. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/9789264234024-en

Office for National Stattistic. (2019). *Migration statistics quarterly report* (s. 13) [Statistical Bulletin]. ONS. www.ons.gov.uk

Olejarova, E. (2007). *Labor migration as a socio-economic phenomenon-Slovakia and the Czech Republic in a comparative perspective*. Central European University International Relations and European Studies.

Paton, G. (2013, Mart 4). *Syrian students "should study at UK universities for free"*. http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/syria/9905799/Syrian-students-should-study-at-UK-universities-for-free.html

Phillimore, J. (2012a). Implementing integration in the UK: Lessons for integration theory, policy and practice. *Policy & Politics*. https://doi.org/DOI: 10.1332/030557312X643795

Phillimore, J. (2012b). Implementing integration in the UK: Lessons for integration theory, policy and practice. *Policy & Politics*, *40*(4), 525-545. https://doi.org/10.1332/030557312X643795

Phillimore, J. (2013). Housing, home and neighbourhood renewal in the era of superdiversity: Some lessons from the West Midlands. *Housing Studies*, *28*(5), 682-700. https://doi.org/10.1080/02673037.2013.758242

Phillips, A. (2010). *Memories of exiles and return*. International Symposium 'Memories of Exile and Return', UK. https://warwick.ac.uk/fac/arts/history/research/projects/chileanexileinuk/testimonies/documents/alan_phillips.pdf

Popovic, P. L. (2016). *The Impact of Hong Kong on Margaret Thatcher's racist Vietnamese refugee policy* [MA in Migration and Global Interdependence]. Universiteit Leiden.

Portes, A. (2001). Introduction: The debates and significance of immigrant transnationalism. *Global Networks, 1*(3), 181. http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip&db=a9h&AN=10452638&site=eds-live&authtype=ip,uid

Portes, A., Guarnizo, L. E., & Landolt, P. (1999). The study of transnationalism: Pitfalls and promise of an emergent research field. *Ethnic and Racial Studies, 22*(2), 217-237. https://doi.org/10.1080/014198799329468

Portes, A., Haller, W., & Guarnizo, L. E. (2001). *Transnational entepreneurs: The emergence and determinants of an alternative form of immigrant economic adaptation* [Working Paper Series]. Oxford:Transnational Communities Programme, Oxford University. http://www.transcomm.ox.ac.uk/working%20papers/WPTC-01-05%20Portes.pdf

Portes, A., & Zhou, M. (1993). The new second generation: Segmented assimilation and its variants. *Annals of the American Academy of Political and Social Science, 530,* 74-96. https://web.stanford.edu/group/scspi/_media/pdf/Classic_Media/Portes_Zhou_93_Immigration.pdf

Postwar immigration. (2018). National Archives. http://www.nationalarchives.gov.uk/pathways/citizenship/brave_new_world/immigration.htm

Prøitz, L. (2018). Visual social media and affectivity: The impact of the image of Alan Kurdi and young people's response to the refugee crisis in Oslo and Sheffield. *Information, Communication & Society*, *21*(4), 548-563. https://doi.org/10.1080/1369118X.2017.1290129

Public Health England. (2019). *Wellbeing and mental health: Applying all our health*. GOV.UK. https://www.gov.uk/government/publications/wellbeing-in-mental-health-applying-all-our-health/wellbeing-in-mental-health-applying-all-our-health

Rabo, A. (2011). Conviviality and conflict in contemporary Aleppo. Içinde A. Nga Longva & A. S. Roald (Ed.), *Religious minorities in the Middle East* (ss. 123-147). Brill. https://doi.org/10.1163/9789004216846_007

Readings, B. (1996). *The university in ruins* (Fourth). Harvard University Press.

Redden, E. (2015, Eylül 25). *The Syrian refugee crisis and higher education*. The refugee crisis and higher ed. https://www.insidehighered.com/news/2015/09/25/syrian-refugee-crisis-and-higher-education

Refugee Action. (2016). *Refugee family reunion-policy briefing*. https://www.refugee-action.org.uk/wp-content/uploads/2016/10/briefing_-_refugee_family_reunion.pdf

Refugee Action. (2019). *Why the government must invest now to let refugees learn* (s. 12). Refugee Action. https://www.refugee-action.org.uk/wp-content/uploads/2019/06/Turning-Words-into-Action.pdf

Riano-Alcala, P., & Goldring, L. (2014). Unpacking refugee community transnational organizing: The challenges and diverse experiences of Colombians in Canada. *Refugee Survey Quarterly*, *33*(2), 84-111. https://doi.org/10.1093/rsq/hdu005

Richmond, A. H. (1988). Sociological theories of international migration: The case of refugees. *Current Sociology*, *36*(2), 7-25. https://doi.org/10.1177/001139288036002004

Robinson, V., & Coleman, C. (2000). Lessons learned? A critical review of the government program to resettle Bosnian Quota Refugees in the United Kingdom. *International Migration Review*, *34*(4), 1217-1244.

RSN. (2012). *"I just want to study": Access to higher education for young refugees and asylum seekers*. Refugee Support Network.

Rutter, J. (2015). *Moving up and getting on: Migration, integration and social cohesion in the UK*. Policy Press.

Rytter, M. (2019). Writing against integration: Danish imaginaries of culture, race and belonging. *Ethnos*, *84*(4), 678-697. https://doi.org/10.1080/00141844.2018.1458745

Saggar, S., & Somerville, W. (2012). *Building a British model of integration in an era of immigration: Policy lessons for government*. MPI.

Sainsbury, D. (2016). Gener, migration and social policy. Içinde G. Freeman & N. Mirilovic, *Handbook on migration and social policy*. Edward Elgar Publishing. https://doi.org/10.4337/9781783476299

Sales, R. (2005). Secure borders, safe haven: A contradiction in terms? *Ethnic and Racial Studies*, *28*(3), 445-462. https://doi.org/10.1080/0141987042000337830

Samad, Y. (2013). Community cohesion without parallel lives in Bradford. *Patterns of Prejudice*, *47*(3), 269-287. http://dx.doi.org/10.1080/0031322X.2013.812343

Samuels, A. (1973). United Kingdom Immigration Act 1971,. *U.W. Austl. L. Rev.*, *54*(11), 54-67.

Scheel, S., & Squire, V. (2014). Forced migrants as "Illegal" migrants. Içinde *The Oxford handbook of refugee and forced migration studies*. Oxford Hanbooks Online.

Schiller, N. G., Basch, L., & Blanc-Szanton, C. (1992a). Towards a definition of transnationalism.: Introductory remarks and research questions. *Annals of the New York Academy of Sciences*, *645*(1 Towards a Tra), ix-xiv. https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1992.tb33482.x

Schiller, N. G., Basch, L., & Blanc-Szanton, C. (1992b). Transnationalism: A new analytic framework for understanding migration. *Annals of the New York Academy of Sciences*, *645*(1), 1-24. https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1992.tb33484.x

Scholten, P., Baggerman, F., Dellouche, L., Kampen, V., Wolf, J., & Ypma, R. (2017). *Policy innovation in refugee integration*. Dutch Department of Social Affairs and Employment.

Scholten, P., Collett, E., & Petrovic, M. (2017). Mainstreaming migrant integration? A critical analysis of a new trend in integration governance. *International Review of Administrative Sciences*, *83*(2), 283-302. https://doi.org/10.1177/0020852315612902

Schunck, R. (2014). *Transnational activities and immigrant integration in Germany. Concurrent or competitive processes?* (C. 8). https://pub.uni-bielefeld.de/publication/2662206

Scottich Refugee Integration Forum. (2003). *Scottish Refugee Integration Forum supporting document* (s. 158).

Scottish Government. (2019). *Refugees and asylum seekers—Gov.scot*. https://www.gov.scot/policies/refugees-and-asylum-seekers/

Secretary of State. (1998). *Fairer, faster and firmer a modern approach to immigration and asylum*. Stationery Office. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/264150/4018.pdf

Shacknove, A. E. (1985). Who is a refugee? *Chicago Journal*, *95*(2), 274-284.

Shami, S. (2000). Prehistories of globalization: Circassian identity in motion. *Public Culture*, *12*(1), 177-204.

Snel, E., Engbersen, G., & Leerkes, A. (2006). Transnational involvement and social integration. *Global Networks*, *6*(3), 285-308. https://doi.org/10.1111/j.1471-0374.2006.00145.x

Spencer, I. R. G. (1997). *British immigration policy since 1939: The making of multi-racial Britain*. Routledge.

Spencer, S., & Charsley, K. (2016). Conceptualising integration: A framework for empirical research, taking marriage migration as a case study. *Comparative Migration Studies*, *4*(1). https://doi.org/10.1186/s40878-016-0035-x

STAR. (2019). *Resources and events | Equal Access University Scholarships for Refugees and Asylum Seekers in the UK*. http://www.star-network.org.uk/index.php/resources/access_to_university

Stephen, C., & Miller, M. J. (1998). *The age of migration: International population movements in the world* (Second edition). Macmillan Press.

Stevens, D. (2003). The Asylum and Immigration Act 1996: Erosion of the right to seek asylum. *The Modern Law Review*, *61*(2), 207-222. https://doi.org/10.1111/1468-2230.00138

Stevenson, J., & Willott, J. (2007). The aspiration and access to higher education of teenage refugees in the UK. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, *37*(5), 671-687. https://doi.org/10.1080/03057920701582624

Stewart, E., & Mulvey, G. (2014). Seeking safety beyond refuge: The impact of immigration and citizenship policy upon refugees in the UK. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, *40*(7), 1023-1039. https://doi.org/10.1080/1369183X.2013.836960

Stewart, E. S. (2012). UK dispersal policy and onward migration: Mapping the current state of knowledge. *Journal of Refugee Studies*, *25*(1), 25-49. https://doi.org/10.1093/jrs/fer039

Stewart, E., & Shaffer, M. (2015). *Moving on?Dispersal policy, onward migration and integration of refugees in the UK* (s. 110) [Final reprot]. ESRC, University of Strarhclyde Glasgow. http://www.onwardmigration.com/files/2012/12/Moving_On_Final_Report_2015.pdf

Strang, A., & Ager, A. (2010). Refugee integration: Emerging trends and remaining agendas. *Journal of Refugee Studies*, *23*(4), 589-607. https://doi.org/10.1093/jrs/feq046

Studying in Germany. (2016, Temmuz 20). *Studying for free in Germany as a refugee*. Study in Germany for Free. https://www.studying-in-germany.org/studying-for-free-in-germany-as-a-refugee/

Sullivan, A. (2001). Cultural capital and educational attainment. *Sociology*, *35*(4), 893-912.

Taylor, S. (2006). From border control to migration management. Içinde C. Jones Finer (Ed.), *Migration, immigration and social policy*. Blackwell.

The heritage and contributions of Refugees to the UK-a credit to the Nation (s. 14). (2015). Refugeeweek. http://refugeeweek.org.uk/wp-content/uploads/2015/10/HistoryofContributions.pdf

Titmuss, R. M. (1968). *Commitment to welfare*. Allen & Unwin.

Titmuss, R. M. (1974). *Social policy: An introduction*. Allen & Unwin.

Tracy, S. J. (2013). *Qualitative research methods: Collecting evidence, crafting analysis, communication impact*. Wiley Blackwell publication.

UKAID. (2017). *Partnership for digital learning and increased access*. https://www.spheir.org.uk/partnership-profiles/partnership-digital-learning-and-increased-access

UNESCO. (2003). *Education in situations of emergency, Crisis and reconstruction* [Workin paper]. UNESCO.

UNHCR. (2010). *Convention and protokol relating to the status of refugees*. UNHCR.

UNHCR. (2012). *UNHCR 2012-2016 education strategy*. UNHCR.

UNHCR. (2013a). *The integration of resetled refugees* [Guide]. UNHCR. http://www.unhcr.org/52a6d85b6.pdf

UNHCR. (2013b). *A new beginning refugee integration in Europe* (UNHCR Research 2012-2013). UNHCR, European Refugee Fund of the European Commission.

UNHCR. (2015). *UNHCR viewpoint: "Refugee" or "migrant" – Which is right?* UNHCR. http://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpoint-refugee-migrant-right.html

UNHCR. (2016a). *Global trends forced displacement in 2016*. UNHCR.

UNHCR. (2016b). *Missing out refugee education in crisis*. UNHCR.

UNHCR. (2018). *Global trends forced displacement in 2017*. http://www.unhcr.org/5b27be547.pdf

UNHCR. (2019). *Stepping up: Refugee education in crisis*. UNHCR. https://www.unhcr.org/steppingup/wp-content/uploads/sites/76/2019/09/Education-Report-2019-Final-web-9.pdf

United Nations. (2016). *International migration report 2015*. UN, Department of Economic and Social Affairs/Population Division.

Valtonen, K. (1994). The Adaptation of Vietnamese refugees in Finland. *Journal of Refugee Studies, 7*, 63-78.

Vancluysen, K., Van Craen, M., & Ackaert, J. (2009). Transnational activities and social-cultural integration of Moroccan and Turkish descesndants in Flemish Belgium. *Moroccan immigration and transnational networks*. XXVI IUSSP International Population Conference, Marrakech Morocco.

Vertovec, S. (1999). Conceiving and researching transnationalism. *Ethnic and Racial Studies*, *22*(2), 447-462. https://doi.org/10.1080/014198799329558

Vertovec, S. (2009). *Transnationalism*. Milton Park, Abingdon, Oxon ; New York : Routledge, 2009.

Warner, W. L. (1945). *The social systems of American ethnic groups*. Yale University Press ; Oxford University Press.

Watenpaugh, K. D., Fricke, A. L., & King, J. R. (2014a). *The war follows them Syrian university students and scholars in Lebanon*. Institute of International Education and UC Davis Human Rights Initiative.

Watenpaugh, K. D., Fricke, A. L., & King, J. R. (2014b). *We will stop here and go no further Syrian University students and scholars in Turkey*. Institute of International Education and UC Davis Human Rights Initiative.

Watenpaugh, K. D., Fricke, A. L., & Siegel, T. (2013). *Uncounted and unacknowledged Syria's refugee university students and academics in Jordan*. Institute of International Education and UC Davis Human Rights Initiative.

Welsh Assembly Government. (2005). *Refugee inclusion strategy scoping report*. https://gov.wales/sites/default/files/statistics-and-research/2018-12/061201-refugee-inclusion-strategy-scoping-report-en.pdf

Welsh Government. (2016). *Refugee and asylum seeker delivery plan*. Welsh Govenment. https://gweddill.gov.wales/docs/dsjlg/publications/equality/160316-refugee-asylum-seeker-delivery-plan-en.pdf

Wheatstone, R. (2015, Eylül 6). *Poignant pictures of the time Britain took in 27,000 refugees fleeing from an evil dictator—Mirror Online*. https://www.mirror.co.uk/news/uk-news/poignant-pictures-time-britain-took-6392767

Williams, L. (2006). Social networks of refugees in the United Kingdom: Tradition, tactics and new community spaces. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 32*(5), 865-879. https://doi.org/10.1080/13691830600704446

Wray, H. (2006). The Aliens Act 1905 and the immigration dilemma. *Journal of Law and Society, 33*(2), 302-323. https://doi.org/10.1111/j.1467-6478.2006.00359.x

Wright, L.-A., & Plasterer, R. (2010). Beyond basic education: Exploring opportunties for higher learning in Kenyan refugee camp. *Refuge, 27*(2), 42-56.

Yavcan, B., & El-Ghali, H. A. (2017). *Higher education and Syrian refugee students: The case of Turkey policies, practices, and perspectives* [Research Report]. UNESCO Regional Bureau for Education in the Arab States-Beirut, and the Issam Fares Institute for Public Policy and International Affairs, American University of Beirut.

Yıldız, A. G., Açar, D. A., Çetin, E., Toker, H., Siviş, S., & Ateşok, Z. Ö. (2019). *Integration of refugee students in European higher education comparative country cases: Germany, The Netherlands, Norway, Spain, United Kingdom, Turkey* (s. 107). Yaşar University Publications.

YÖK. (2019). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi*. https://istatistik.yok.gov.tr/

Yuval-Davis, N. (2006). Belonging and the politics of belonging. *Patterns of Prejudice, 40*(3), 197-214. https://doi.org/10.1080/00313220600769331

Zetter, R. (2007). More labels, fewer refugees: Remaking the refugee label in an era of globalization. *Journal of Refugee Studies, 20*(2), 172-192. https://doi.org/doi:10.1093/jrs/fem011

Zetter, R. (2015). *Protection in crisis: Forced migration and protection in a global era*. Migration Policy Institute.

Zeus, B. (2011). Exploring barriers to higher education in protracted refugee situations: The case of Burmese refugees in Thailand. *Journal of Refugee Studies, 24*(2), 256-276. https://doi.org/10.1093/jrs/fer011

8. EKLER

EK-1 ETİK KURUL ONAYI

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ (AYBÜ)
ETİK KURULU
PROJE ONAY BELGESİ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika bölümü öğrencilerinden Zahide Erdoğan'ın Birleşik Krallık'ta Mültecilere İlişkin Entegrasyon Politikaları ve Ulusaşırı Bağların Rolü: Yükseköğretimde Suriyeliler adlı araştırması değerlendirilmiştir.

Proje etik açısından uygun bulunmuştur. ☑
Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir. ☐
Proje etik açısından uygun bulunmamıştır. ☐

AYBÜ ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Araştırma kodu (Yıl – Araştırma sıra no)	2019 – 118
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	04.03.2019
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar no	15.03.2019 – 65
Yer	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Esenboğa Külliyesi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.

KURUL BAŞKANI, BAŞKAN YARDIMCISI VE ÜYELER:

		İMZA
Prof. Dr. Cem Şafak ÇUKUR	Başkan	
Prof. Dr. Tekin AKDEMİR	Bşk. Yrd.	
Prof. Dr. Muharrem KILIÇ	Üye	
Doç. Dr. Özge GÖKBULUT ÖZDEMİR	Üye	
Dr. Ögr. Üyesi Ertuğrul DEMİRDEL	Üye	
Dr. Ögr. Üyesi Behlül TOKUR	Üye	
Dr. Ögr. Üyesi Şule KAYA	Üye	
Dr. Ögr. Üyesi Birgül ÖZKAN	Üye	
Dr. Ögr. Üyesi Nimet YILDIRIM TİRGİL	Üye	

11

EK-2 ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER
Adı Soyadı: Zahide ERDOĞAN
EĞİTİM
Lisans: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü/1997
Yüksek lisans: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Bölümü/2013
Misafir Akademisyen: University of Oxford COMPAS (2018-2019)
Doktora: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Politika/2020
İŞ TECRÜBESİ
Ziraat Bankası –Uzman (1998-2002)
Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı-Devlet Gelir Uzmanı (2002-2010)
Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı-Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Uzmanı
YABANCI DİLLER
İngilizce, Arapça (başlangıç)